

*Inscrisa
M.M.*

GLASUL BISERICII

REVISTA SFINTEI MITROPOLII A MUNTENIEI ȘI DOBROGEI
ANUL LVII, NR. 9 - 12 SEPTEMBRIE - DECEMBRIE 2001

GLASUL BISERICII

REVISTA SFINTEI MITROPOLII
A
MUNTENIEI ȘI DOBROGEI

ANUL LVII, NR. 9 - 12
SEPTEMBRIE - DECEMBRIE 2001

COMITETUL DE REDACȚIE

Președinte:

Prea Fericitul Părinte
TEOCTIST
Mitropolitul Munteniei și Dobrogei
și
Patriarhul Bisericii Ortodoxe Române

Vicepreședinți:

I.P.S. *Teodosie* al Tomisului
Î.P.S. *Nifon* al Târgoviștei
P.S. *Epifanie* al Buzăului
P.S. *Calinic* al Argeșului
P.S. *Casian* al Dunării de Jos
P.S. *Damaschin* al Sloboziei și Călărașilor
P.S. *Galaction* al Alexandriei și
Teleormanului
P.S. *Sebastian Ilfoveanul* și
P.S. *Varsanufie Prahoveanul*,
Episcopi Vicari ai Sfintei Arhiepiscopii
a Bucureștilor

Membrii:

P.C. Pr. Alexandru Armand Munteanu
P.C. Pr. Mihai Hau

Redactor:

P.C. Diac. Gheorghe Pop

PREA FERICITUL PĂRINTE
† TEOCTIST
PATRIARHUL BISERICII ORTODOXE ROMÂNE

CUPRINS

I. EDITORIAL

† Teoctist, Patriarhul Bisericii Ortodoxe Române <i>Familia și viața la începutul unui nou mileniu creștin</i>	5
---	---

II. PASTORALE CHIRIARHALE LA NAȘTEREA DOMNULUI - 2001

† Teoctist, Patriarhul Bisericii Ortodoxe Române	9
† Teodosie, Arhiepiscopul Tomisului	15
† Nifon, Arhiepiscopul Târgoviștei	18
† Epifanie, Episcopul Buzăului	23
† Calinic, Episcopul Argeșului și Muscelului	28
† Casian, Episcopul Dunării de Jos	32
† Damaschin, Episcopul Sloboziei și Călărașilor	37
† Galaction, Episcopul Alexandriei și Teleormanului	41

III. PAGINI DE SPIRITUALITATE ORTODOXĂ

† Ambrozie Sinaitul, Episcop Vicar Patriarhal - <i>Cuvânt la Praznicul Nașterii Maicii Domnului</i>	47
Pr. prof. Zarioiu Dorin - <i>Cuvânt la Duminica a XXI-a după Rusalii (Pilda Semănătorului)</i>	51

IV. ARTICOLE ȘI STUDII

Pr. conf. dr. Pufu Gheorghe - <i>Nașterea și copilăria Mântuitorului Iisus Hristos</i>	55
Pr. conf. dr. Ion Popescu - <i>Temeiuri scripturistice și patristice despre Sfânta Treime</i>	66

Drd. Ion Marian Croitoru - <i>Cosmosul ca Biserică în devenire</i>	76
Pr. lect. dr. Constantin Mihoc - <i>Căsătoria și familia în Sfânta Scriptură a Vechiului și Noului Testament și în tradiția iudaică</i>	82

V. DOCUMENTARE

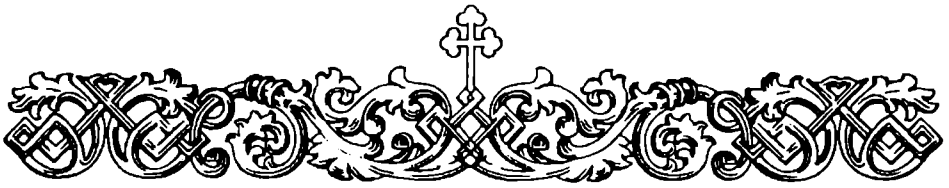
Arh. drd. Mihaela Palade - <i>Despre o posibilă erminie arhitecturală</i>	99
---	----

VI. VIAȚA BISERICESCĂ ÎN MITROPOLIA MUNTENIEI ȘI DOBROGEI

Pr. prof. dr. Nicolae D. Necula - <i>Familia azi, probleme pastorale și sociale</i>	119
Arhim. Rafael Ghiță - <i>Întâlnire de suflet - Vizita pastorală a Prea Fericitului Părinte Patriarh Teoctist în Episcopia Aradului, Ienopolei și Hălmeagului și în Arhiepiscopia Craiovei</i>	131
Pr. Alexandru Armand Munteanu - <i>Vajnic prezent și lucrător în slujirea de Întâistătător al Bisericii Ortodoxe Române</i>	172
Pr. Nicolae Vladu - <i>Din agenda de lucru a Prea Fericitului Părinte Teoctist, Patriarhul Bisericii Ortodoxe Române, pe perioada 1 septembrie-31 decembrie 2001</i>	176
Ref. Ichim Camelușa - <i>Biserici târnosite, sfințite și resfințite din cuprinsul Arhiepiscopiei Bucureștilor în anul 2001</i>	192
Ref. Ichim Camelușa - <i>Tineri teologi hirotoniți în anul 2001, în cuprinsul Arhiepiscopiei Bucureștilor</i>	194
Pr. Alexandru Armand Munteanu - <i>Zi de sărbătoare la parohia Doamna Oltea din București</i>	198
Pr. lect. dr. Florin Șerbănescu, Pr. Marian Stroe - <i>Cursurile de instruire și perfecționare a ghizilor, muzeografilor și conservatorilor de la muzeele și colecțiile bisericești din Patriarhia Română</i> . . .	202
Mihaela Druică - <i>Călătorind pe firul apostolic al credinței strămoșești</i>	208

VII. RECENZII

Valeriu Anania, <i>De dincolo de ape. Pagini de jurnal și alte texte</i> , Editura Dacia, 2000, 159 pag.	
Pr. drd. Cristian Muntean	235
Pr. conf. univ. dr. Marin Velea, <i>Preoți și învățători folcloriști și contribuția lor la dezvoltarea folcloristicii românești</i> , Teză de doctorat, Pitești, 2001, 266 pag.	
Pr. prof. dr. Gheorghe Drăgulin	237

I. EDITORIAL

FAMILIA ȘI VIAȚA* LA ÎNCEPUTUL UNUI NOU MILENIU CREȘTIN

*Domnule Președinte,
Domnilor Miniștri,
Eminența Voastră,
Înalt Prea Sfințiți și Prea Sfințiți Părinți,
Distinși participanți,*

Familia a ocupat neîncetat un loc central în învățătura noastră creștină despre viață, fiind înțeleasă drept cea mai însemnată alcătuire socială, de care depind dezvoltarea, stabilitatea și, mai ales, existența întregii omeniri.

Potrivit credinței noastre, întemeiată pe cuvintele Mântuitorului Iisus Hristos, Dumnezeu este "*Cel ce i-a făcut pe oameni de la început... bărbat și femeie*" (Matei XIX, 4), poruncindu-le: "*Creșteți și vă înmulțiți și umpleți pământul și-l supuneți*" (Facerea I, 28). Iar prin această "creștere" – ne tâl-

* Mesajul Prea Fericitului Parinte Teoctist, Patriarhul Bisericii Ortodoxe Române la deschiderea congresului internațional „*Familia și viața la începutul unui nou mileniu creștin*”, București - Palatul Patriarhiei (25-27 septembrie 2001)

cuiesc Sfinții Părinți ai Bisericii – s-a arătat chemarea omului, bărbat și femeie, de a spori, prin această părtășie, în înțelegerea profund spirituală, a creației pentru ca – minunându-se de negrăita frumusețe și bogăție – să-L slăvească pe Dumnezeu Creatorul.

"Creșterea" omenirii în pătrunderea înțelesurilor ascunse și înălțătoare ale celor create s-a produs, primind însă deplina ei putere prin harul iluminator și izbăvitor adus nouă de Cel ce a voit, din iubire, a Se întrupa pentru noi – Fiul lui Dumnezeu, Mântuitorul nostru Iisus Hristos. El S-a întrupat pentru a ne descoperi tot Adevărul (Ioan 18, 37), care ne poate scăpa de întunericul neștiinței, al falsei științe și al păcatului.

Lumea noastră, în tot ce are ea mai bun și mai nobil, este rodul modelării vieții familiale după legea divină, împărtășită nouă de Mântuitorul Hristos. El nu a confirmat doar originea dumnezeiască a așezământului căsătoriei, al însoțirii părinților întregii umanități – Adam și Eva – ci Domnul nostru a și sfințit însoțirea dintre bărbat și femeie, într-o împreună-petrecere în credincioșie până la sfârșitul vieții lor pământești, prin însăși prezența Sa la nunta din Cana Galileii.

Așadar, viața familială din care odrăslesc copiii – cei care vor transmite la rândul lor darul vieții mai departe, până la a doua venire a Domnului nostru Iisus Hristos, când se va nimici cu totul răutatea păcatului și va avea loc "înnoirea lumii" – este rânduită de Însuși Creatorul universului și al omului, ca mijloc de desăvârșire a firii omeneste în comuniune, dar și ca așezământ sacru prin care omul este înălțat de Dumnezeu la demnitatea de împreună-părtaș al Său la împlinirea miracolului aducerii din neființă a unor noi vieți. Este bine cunoscut faptul că încălcarea, din nepăsare sau neștiință, a legii dumnezeiești, care a rânduit ca unic mediu al nașterii și creșterii sănătoase a copiilor – familia – aduce cu ea întotdeauna o amară suferință, nu numai pentru cei ce trăiesc nemijlocit o asemenea nefericire, ci și pentru comunitatea umană în ansamblul ei. Căci, în familie se dobândesc bunele deprinderi, aici se ia cunoștință, pentru prima oară, de valorile esențiale ale existenței umane; mai ales, aici își începe omul creșterea sa spirituală, prin sădirea și cultivarea credinței în Dumnezeu – singura cale prin care el își poate păstra statutul de ființă zidită "după chipul" Creatorului său, singura pavază împotriva primej-

diei de a cădea – prin pomirea patimilor – într-o stare inferioară chiar celei a necuvântătoarelor. Cu alte cuvinte, doar o familie întărită spiritual prin credința vie în Dumnezeu cel adevărat poate contribui, prin vlăstarele ei, la perpetuarea vieții, binelui și frumosului în această lume. Cei care nesocotesc acest dumnezeiesc adevăr, nu pot răspândi în jurul lor decât un duh potrivnic vieții și demnității omului, pentru care Și-a vărsat neprețuitul Său sânge, Însuși Fiul lui Dumnezeu întrupat – Iisus Hristos.

De aceea, orice preocupare sau manifestare care își propune să readucă în atenția societății diversitatea problemelor și aspectelor cu care se confruntă în prezent familia este mai mult decât binevenită. Căci, vremurile de față – aducătoare de nesperate izbânzi ale omenirii în toate domeniile cunoașterii – au adus, din păcate și schimbări periculoase în viziunea multora dintre contemporanii noștri, afectând statutul familiei, schimbări care pot conduce în timp chiar la destrămarea cadrului firesc, natural, în care se poate păstra și perpetua existența umană. A nu acorda atenție tendinței de depreciere a familiei, de renunțare la valorile tradiționale ale vieții familiale este totuna cu a tolera incubarea în sânul societății de azi a unei molime devastatoare.

Fără restaurarea și consolidarea familiei, pe temelia sigură a valorilor Evangheliei Mântuitorului nostru Iisus Hristos, fără adoptarea unei atitudini mature și hotărâte față de toate devierile morale care slăbesc și subminează această alcătuire instituită de Creatorul nostru, nu putem spera într-un viitor mai bun pentru copiii noștri. Fără climatul de dragoste și căldură sufletească pe care doar familia îl poate oferi copilului, acesta se va transforma într-o ființă străină de orice noțiune de bunătate, milă, credință, iubire, într-o ființă incapabilă să mai deosebească binele de rău, alegând – cu cea mai mare probabilitate – pe cele ce se opun binelui, adică voii celei sfinte a lui Dumnezeu.

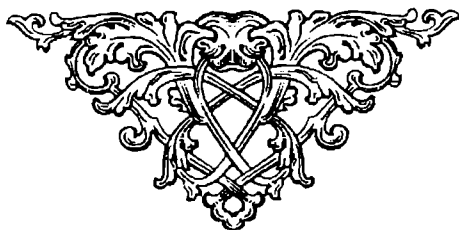
Așadar, a ne apleca, nu fără îndreptățită îngrijorare, asupra stării familiei în zilele noastre înseamnă a reflecta asupra uneia dintre cele mai serioase probleme sociale actuale, de a cărei ameliorare depinde felul în care va arăta umanitatea de mâine: fie reaşezată pe bazele creștine care au susținut-o în creșterea ei timp de două milenii, fie destrămată și recăzută în bezna necunoașterii de Dumnezeu și în robia păcatului – ridicat la rang de lege – așa

cum se afla întreaga lume înainte de venirea în mijlocul nostru, prin întrupare, a Luminii și Adevărului absolut, adică a Fiului lui Dumnezeu.

Să rugăm, deci, pe Prea Milostivul nostru Dumnezeu și Mântuitor să ne inspire acele bune gânduri și să ne dăruiască cea voință sinceră, spre a izbândi în încercarea de a afla mijloacele potrivite pentru ocrotirea și restaurarea acestei instituții fără de care viața umană – înnobilită și sfințită prin Jertfa Mântuitorului Hristos – este cu neputință: familia, în general, și familia creștină, în special.

† TEOCTIST

PATRIARHUL BISERICII ORTODOXE ROMÂNE

II. PASTORALE CHIRIARHALE LA NAȘTEREA DOMNULUI – 2001

† TEOCTIST
DIN MILOSTIVIREA LUI DUMNEZEU
ARHIEPISCOP AL BUCUREȘTILOR,
MITROPOLIT AL MUNTENIEI ȘI DOBROGEI,
PATRIARH AL BISERICII ORTODOXE ROMÂNE

IUBITULUI NOSTRU CLER, CINULUI MONAHAL
ȘI DREPTCREDINCIOȘILOR CREȘTINI, HAR ȘI PACE
DE LA DUMNEZEU-TATĂL,
IAR DE LA NOI, PĂRINTEASCĂ BINECUVÂNTARE

*"Hristos Se naște, slăviți-L!
Hristos din ceruri, întâmpinați-L!
Hristos pe pământ, înălțați-vă!"
(Sf. Grigorie Teologul)*

Iubiți fii și fiice duhovnicești,

De aproape două milenii, Ziua Nașterii Domnului se sărbătorește în toată lumea creștină, prilejuind o revărsare de simțăminte dintre cele mai felurite în modul în care creștinii își mărturisesc evlavia și bucuria lor. Deși s-au adăugat atâtea secole din clipa sfântă a venirii, în trup, printre noi, a Fiului celui veșnic al lui Dumnezeu, bucuria cerească și liniștea tainică ale acestui fapt unic și mai presus de legile firii, copleșesc inimile creștinilor larg deschise pentru a primi tâlcul cântării de laudă a oștirilor îngeresti: *"Slavă întru cei de sus lui Dumnezeu și pe pământ pace, între oameni bunăvoire"*

(Luca 2, 14). Slavoslovie prin care Cerul și pământul prăznuiesc coborârea lui Dumnezeu în sânul zidirii Sale, spre a o izbăvi din stăpânirea celui rău și a o înnoi, învrednicind-o din nou de darul fericirii vieții veșnice.

Astăzi, în mijlocul unor noi învăliri lumești, Biserica noastră Ortodoxă – care păstrează în tezaurul ei mântuitor nu numai adevărata credință și orânduiri lăsate ei de Mântuitorul Hristos și Sfinții Apostoli, ci și duhul începuturilor ei – continuă să călăuzească an de an pe fiii și fiicele sale spre limanul conștiinței fiecăruia dintre noi, luminată de Duhul Sfânt, incredințându-ne că Fiul lui Dumnezeu a venit între noi să ne înalțe la slava Lui printr-o nouă și duhovnicească naștere a noastră. Printr-o asemenea împreună-naștere are loc împărtășirea fiecărui creștin dreptmăritor și râvnitor, de darurile cerești ale unirii firii celei dumnezeiești cu firea noastră omenească – fire căzută, lipsită de slava cu care o împodobise Creatorul la început. Chipul acestei coborâri a Dumnezeirii la starea noastră cea smerită, felul unirii firii dumnezeiești cu firea umană îmbolnăvită de moarte, îi va fi pururea de neînțeles scrutătoarei, dar mărginitei și neputincioasei minți omenești.

Sfântul Ioan Gură de Aur, tâlmăcind dumnezeiasca întrupare, scrie: "Că a născut Fecioara astăzi, o știi! Că a născut Dumnezeu mai presus de timp, o cred! Dar chipul nașterii am învățat să-l cinstesc în tăcere și am primit ca prin cuvinte să nu-l iscodesc. Când e vorba de Dumnezeu, nu trebuie să căutăm la firea lucrurilor, ci să credem în puterea Celui ce le săvârșește... Să se cerceteze, dar, cele după fire, iar cele mai presus de fire să se cinstească în tăcere"¹.

Gândul la pogorârea Celui Preaînalt printre oameni a înspăimântat până și cugetul sfinților proroci ai Vechiului Testament, care prin glasul lui Isaia, se minunează: "*Dacă ai rupe cerurile și Te-ai pleca, munții s-ar cutremura! Ca un foc care arde... ca o vâlvătaie care fierbe apa în clocot...*" (63, 19; 66, 1). Numai așa își puteau închipui acei sfinți bărbați din vremea Vechiului Testament că Se poate arăta Dumnezeu omenirii. Însă, venirea Fiului Său la noi s-a petrecut în cea mai adâncă tăcere și în cel mai ascuns sălaș. Înțelesul acestui fapt ni-l deslușește tot Sf. Ioan Gură de Aur, care scrie: "Cel Unul-Născut mai înainte de veci, Cel de nepipăit, Cel curat, Cel netrupesc a intrat în trupul meu cel văzut și stricăcios. Pentru ce? Pentru ca fiind văzut să mă învețe, și învățându-mă să mă povățuiesc spre ceea ce nu se vede. Pentru că oamenii dau mai multă crezare ochiului decât auzului, pentru că pun la îndoială ce nu văd, de aceea a îndurat ca să-L vedem cu trupul, ca să risipească îndoiala"².

1. *Cuvântări la praznice împărătești*, E. I. B. M. O., 2001, p. 25.

2. *Ibidem*, p. 26.

Dar, spre a înțelege acest adevăr, iubiții mei, se cuvine să ne curățim simțirile, să ne străduim să le păzim în pace și liniște, încât să vedem cu ochii sufletului, așa cum a văzut și a cântat Sfântul Prooroc Isaia, cu sute de ani înainte de Nașterea Domnului, "că Prunc S-a născut nouă, un Fiu S-a dat nouă", al Cărui Nume este "Dumnezeu tare, biruitor, Domn al păcii, Părinte al veacului ce va să fie" (Isaia 9, 5).

Numai dacă ne vom apropia astfel de taina acestei sărbători vom înțelege într-adevăr că ținta întrupării Fiului lui Dumnezeu este "împăcarea și comuniunea dintre Dumnezeu și om, pentru că nu am fi putut primi... în nici un alt mod participarea la nestricăciune, dacă nu ar fi venit El la noi. Căci dacă nestricăciunea ar fi rămas nevăzută și imperceptibilă, nu ne-ar fi fost de nici un folos. Dar, prin Întrupare s-a făcut văzută, pentru ca noi să devenim părtași ai nemuririi", așa cum iarăși ne învață Sf. Irineu de Lugdunum³.

Așadar, sărbătoarea Nașterii Domnului este ziua în care noi, oamenii, am fost ridicați la părtășia cea mai strânsă cu Dumnezeirea, ziua în care dumnezeiasca făgăduință a izbăvirii noastre a început să se împlinească. La fiecare sărbătoare, Îl vedem pe Dumnezeu întrupat în smeritul și pătimitorul nostru veșmânt pământesc, pentru ca să ne îmbrace într-un alt veșmânt, slăvit, făcând "ca inima noastră să fie tron al harului divin" și ca fiecare dintre noi să fie "înălțat la starea divină de fiu al lui Dumnezeu"⁴.

Iubiți părinți slujitori ai sfintelor altare, frați creștini,

Despre scopul nașterii Sale de la Sfântul Duh și din Sfânta și Pururea Fecioară Maria, Însuși Domnul ne învață, spunând: "Eu pentru aceasta M-am născut și pentru aceasta am venit în lume: să mărturisesc pentru adevăr..." (Ioan 18, 37).

Așadar, fără întruparea Fiului lui Dumnezeu, nu am fi cunoscut niciodată adevărul – acel adevăr care singur ne poate salva și înălța, fiind, totodată, lumină spirituală, viață din belșug și inepuizabilă putere biruitoare asupra întunericului și a slujitorilor acestuia, dar și noima deplină a existenței. De aceea, învederează Sfânta Scriptură că "ne-a cercetat pe noi Răsăritul cel de Sus, ca să lumineze pe cei care șed în întuneric și în umbra morții și să îndrepte picioarele noastre pe calea păcii" (Luca 1, 78, 79). Vedeți, deci, frații mei, că adevărul descoperit nouă de și în Mântuitorul Hristos este

3. Sfântul Irineu de Lugdunum, *Demonstrația propovăduirii apostolice*, 31, E. I. B. M. O., 2001.

4. Sfântul Nicodim Aghioritul, *Grădina darurilor. Tâlcuire la Cântarea Maicii Domnului*, București, 2000, p. 66.

unicul adevăr care are în sine puterea să izbăvească din amăgirea uriașă cu care înșeală lumea vrăjmașul cel de obște.

Dacă n-ar fi avut această forță eliberatoare adevărul adus lumii acum aproape două milenii, nu S-ar fi sălășluit în trup omenesc, aidoma celui pe care îl purtăm noi, Făcătorul-a-toate. Iar Adevăr mântuitor, numim noi, cei care suntem chemați să dăm mărturie despre El, pe Însuși Domnul Iisus Hristos și toată învățătura Sa, așa cum ne-a lăsat-o El. De aceea, cei care adaugă sau scot ceva din dumnezeiasca Scriptură a Noului Testament (v. Apoc. 22, 18, 19), răstălmăcind-o din trufia nesocotirii interpretării sănătoase date ei de Sfinții Părinți ai Bisericii, se dovedesc a fi – așa cum ne-a prevenit deja, chiar Domnul nostru – "*prooroci mincinoși, care vin... în haine de oi, iar pe dinăuntru sunt lupi răpitori*" (Matei 7, 15). Aceștia, nu înfrumusețarea sau însănătoșirea firii omenești o caută, prin cultivarea virtuților creștine, a iubirii curate de Dumnezeu și de aproapele, ci preamărirea de sine și dobândirea pentru ei înșiși a celor stricătioase.

De aceea, iubiții mei, unde nu vom vedea smerenie neprefăcută și evlavioasă închinare adusă Sfintei Treimi și nu vom auzi mărturisirea limpede a Domnului Iisus Hristos ca singurul nostru Mântuitor și al lumii întregi, prin Biserica întemeiată de El, să știm că acolo adevăr nu este, ci doar întunecare sufletească, înșelăciune și moarte (v. I Ioan 2, 22, 23). Acest adevăr se cuvine să-l punem în chip deosebit la inimă acum, la începutul noului mileniu, cu atât mai mult cu cât vedem că patimile omenești n-au limite, iar omenirea devine tot mai neputincioasă în a le stăpâni și stăvili. Așadar, credința în Hristos nu este o simplă alegere sau o atitudine moștenită, ci ea înseamnă asumarea liberă a unei "răspunderi maxime" în fața Celui în care credem, pentru propria noastră condiție sufletească și morală, dar și pentru cea a semenilor noștri, ca și pentru starea întregii creații.

A crede în Hristos înseamnă astăzi a te simți responsabil în toate, pentru toate și pentru toți, înseamnă a fi gata de a da "*mărturie*", în orice împrejurări, "*pentru adevăr*", arătând lumii prin aceasta că ai înțeles cu adevărat de ce S-a întrupat Fiul lui Dumnezeu pentru noi: anume, pentru a face cu puțință ca firea noastră umană, cea căzută și pătimasă, să iasă de sub puterea păcatului și a morții, primind ca dar al iubirii dumnezeiești preschimbarea ei, prin harul divin ncreat, și învrednicirea ei de Împărăția cerurilor.

Iubiți frați și surori în Domnul,

Doxologind Taina Nașterii Domnului nostru Iisus Hristos, Care a luat chipul nostru și Se află cu noi în Biserica Sa în vecii vecilor, prin lucrările Duhului Sfânt, Sf. Grigorie de Nazianz, Patriarhul Constantinopolului, îi

îndemna pe credincioși în această zi: "Hristos pe pământ, înălțați-vă". Dacă Hristos este pe pământ ca un om desăvârșit, este în același timp Fiul și Cuvântul lui Dumnezeu întrupat, ca noi să ne înălțăm spre înălțimile trăirii duhovnicești, spre a vedea frumusețea feței Lui celei de neprețuit. Cât de fericiți se cuvine să fim noi, știind că Hristos este pe pământ, este printre noi și ni Se descoperă în toată frumusețea Sa nu numai întru Sfinții Săi, ca și în chipul fiecărui semen al nostru. Știm că El este pe pământ pentru a ne face frământătură nouă, vase de cinste (II Tim. 2, 21), chivote ale Duhului Sfânt (I Cor. 6, 19), făpturi omenești dar, în același timp, și purtători de Dumnezeu.

Chemați la această stare, noi trebuie să îndreptăm gândurile și faptele noastre spre cer, spre Dumnezeu, spre împlinirea faptelor de iubire creștină, spre prietenii și frații mai mici ai Mântuitorului Hristos (Mat. 25, 40). Aceștia, care împinși de nefericirea lor, ne ies în cale pe neașteptate: chipuri plâpânde de copii ai străzii, triștii locuitori ai caselor de copii abandonate, ai orfelinatelor, săraci de toate vârstele, bolnavii și bătrânii fără sprijin, toți poartă în ei chipul cel frumos al Pruncului Iisus. Să nu privim indiferenți la degradarea familiei, la actele de violență, la starea adânc întristătoare în care se află o parte din tineretul nostru, pradă pierzaniei trupești și sufletești. Deși numeroși preoți și credincioși, cu sprijinul ierarhilor, se străduiesc să întemeieze pe lângă eparhii cămine de bătrâni, orfeline sau cantine și deși s-au organizat centre de asistență socială și alte forme de ajutorare a celor strâmtorați – cum constatăm cu bucurie din cele pe care ni le împărtășesc chiar inițiatorii lor –, totuși se impune, iubiți slujitori ai sfintelor altare, o mai mare implicare a noastră în faptele de ajutorare. Acestea ne înalță spre Dumnezeu, iar adeseori ne și apropie de semeni și de frații noștri de alte credințe sau etnii. Tuturor vă fac o frățească și stăruitoare chemare în slujirea "fraților" spre a ne învrednici de cuvântul Sf. Apostol Pavel care ni se adresează: "*Scrisoarea noastră sunteți voi, scrisă în inimile noastre, cunoscută și citită de toți oamenii*" (II Cor. 3, 2). Și ca îndemn puternic întru zisa slujire a "fraților", acum la început de mileniu să avem și pilda celui ce ne-a slujit nouă, ca neam, prin încreștinarea străbunilor noștri, prin luminarea sufletelor lor și ale noastre cu lumina Evangheliei Domnului nostru Iisus Hristos, adică pe Sfântul Apostol Andrei – Ocrotitorul României. Lui, celui dintâi chemat dintre Apostolii Domnului, Sfântul Sinod al Bisericii noastre i-a proclamat de curând ziua de prăznuire (30 noiembrie), drept sărbătoare națională.

Iubiților,

Acestea punându-vi-le la inimă și dorindu-vă să vi se umple sufletul de pace cerească și de bucuria îngerească a sfintei zile a Nașterii Mântuitorului

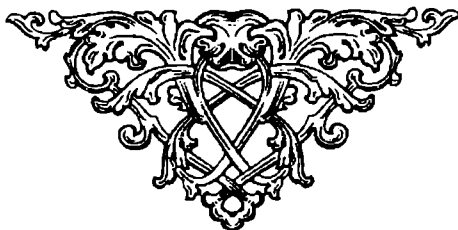
nostru Iisus Hristos, vă îmbrățișez cu părintească dragoste, rugând pe Pruncul Iisus să vă ajute să umblați cu vrednicie înaintea Domnului, pentru ca întru toate să-I fiți plăcuți, "aducând roadă în toată lucrarea cea bună și sporind în cunoașterea lui Dumnezeu" (Col. 1, 10).

La mulți ani!

Al vostru părinte duhovnicesc, pururea rugător către Prea Sfânta Treime pentru tot binele sufletesc și trupesc,

† TEOCTIST

PATRIARHUL BISERICII ORTODOXE ROMÂNE

† TEODOSIE
DIN MILA LUI DUMNEZEU ARHIEPISCOP
AL TOMISULUI ȘI A TOATĂ DOBROGEA

IUBITULUI NOSTRU CLER, CINULUI MONAHAL ȘI
DREPTMĂRITORILOR CREȘTINI DIN CUPRINSUL
DE DUMNEZEU PĂZITEI ARHIEPISCOPII A TOMISULUI.
HAR VOUĂ ȘI PACE DE LA DUMNEZEU MÂNTUITORUL NOSTRU
IAR DE LA NOI ARHIEREASCĂ BINECUVÂNTARE

"Cuvântul s-a făcut trup și s-a sălășluit între noi"

Iubiții mei fii duhovnicești,

Dumnezeu Creatorul nostru, Care ne-a făcut după chipul Fiului Său, și-a arătat purtarea de grijă mai întâi în bucuria și fericirea ce le-a împărtășit-o protopărinților în rai. Dar nu și-a îndepărtat mila Sa față de om, chiar după păcat, făgăduindu-i prin dreapta judecată, odată cu pedeapsa și nădejdea mântuirii.

Dragostea lui Dumnezeu pentru om se vădește mai ales, când făgăduința devine realitate la plinirea vremii, când Fiul lui Dumnezeu, după al cărui chip a fost făcut protopărintele, primește să ia chip celui ce s-a înstrăinat prin păcat. Întruparea este taina cea de nepătruns, care stă la temelia mântuirii noastre, ea este izvorul nădejdelor celor mai mângâietoare, pentru că este semnul iubirii dumnezeiești.

Proorocul David, privind de departe venirea Fiului lui Dumnezeu în trup, a chemat toate popoarele să-I slujească Lui cu frică, dar să se bucure cu smerenie. Gândind intens la acest îndemn al lui David, conștientizăm evenimentul pe care-l prăznuim astăzi, adică taina întrupării. Întruparea cuprinde tot ceea ce poate să ne însuflețească și să ne sporească nădejdea noastră, dar

în același timp, în ea se cuprinde puterea ce poate deștepta pe cei nepăsători și înspăimânta pe cei nevrednici.

Vedem dar că Răscumpărătorul nostru este Dumnezeu, Cel credincios în toate cuvintele Sale, iar vestea cea mai îmbucurătoare este că Dumnezeu Însuși a binevoit să intre astăzi cu noi cu toți în legăturile de înrudire cele mai strânse. Prin această înrudire vine să vindece pe toți cei zdrobiți la inimă și să aducă odihnă tuturor celor osteniți și împovărați.

Lucrul de căpetenie este că Dumnezeu, pentru iubirea Sa de oameni, nici pe Fiul Său nu L-a cruțat, ci ni L-a dăruit, iar Sfântul Ioan Gură de Aur tâlmăcește coplesitor aceasta spunând: "Afară de Fiul, Dumnezeu nu mai are alte daruri mai mari, și câte le are, toate sunt ale noastre". Pentru aceea și Sfântul Apostol Pavel rostește: "*Bucurați-vă și iarăși vă zic bucurați-vă, dar bucuria trebuie trăită cu smerenie*".

Dar cine întâmpină pe Soarele dreptății Care răsare și se desfătează de cele dintâi raze ale Lui? Acei care nu dormeau, păstorii de lângă Bethleem, care pe câmp străjuiau noaptea, împrejurul turmelor lor. Privegherii lor, erau supuse niște ființe necuvântătoare dar se vede că nu lăsau nestrăjuite nici cugetele și sentimentele lor. De aceea, ei s-au învrednicit ca cei dintâi să se închine Noului Născut. Ei s-au înspăimântat, văzând și auzind pe îngeri, dar arătarea îngerilor cu cântările lor de laudă, a fost un îndemn de a vedea cât mai repede pe dumnezeiescul Prunc. Astfel ei s-au îndemnat, după ce îngerii s-au dus la cer, zicând unul către altul: "*să mergem la Bethleem și să vedem ceea ce Domnul ne-a vestit*". Și au venit degrabă și au găsit pe Maria și pe Iosif și Prunc culcat în iesle.

Ei au vestit ceea ce le spusese îngerul, și se întorc la turme slăvind pe Dumnezeu pentru toate ce auziseră și văzuseră. Iată dar, taina cea din veac ascunsă se descoperă mai întâi oamenilor celor mai simpli. Această taină trebuie să o cugetăm și să vedem prin ea înțelepciunea cea dumnezeiască. Cu ea sunt strâns unite toate tainele creștine. De la ea trebuie să capete putere și viață datoriile noastre, mărturisind-o fără îndoială și hrănindu-ne cu ea suflul, de bine, adevăr nesecat, lumină și viață. Firea noastră cea slăbită, prinde putere, că dumnezeiescul nostru Răscumpărător e asemenea nouă, cunoaște neputințele firii noastre, dar le primește și le poartă ca să slobozească firea noastră din legăturile păcatului și din stricăciune.

Pentru aceea, îndrăzniți toți acei apăsați de păcate, căci Biruitorul păcatului este cu noi și asemenea nouă. El este trimisul lui Dumnezeu și chezașul credinței noastre revărsând iubirea, blândețea și mila Lui către toți păcătoșii, pentru care putem spune, cu Sfântul Apostol Pavel: "*Așa Mântuitor ni se cuvine nouă*".

Strămoșii noștri au primit adevărul credinței, ca Lumină din Lumină simțindu-Se atrași de cerul deschis, și-au aprins sufletul cu lumina cunoștinței și și-au curățat viața cu puterea dragostei jertfelnice.

Așa se face că strălucirile virtuților lor, nu numai că nu s-au stins, dar ele se aprind în vremurile noastre, răsărind din pământul Dobrogei, unde s-au păstrat asemenea unor comori ascunse. S-au văzut, așadar cu treizeci de ani în urmă la Niculițel, prin cei patru Sfinți Martiri descoperiți, iar în acest an, Maica Domnului, Maica Luminii, în ziua mutării sale din viața aceasta, a făcut să se reaprindă două lumini ce au străbătut cu razele lor peste șaptesprezece veacuri, vădindu-și strălucirea la 15 august, în cetatea Halmyris, Sfinții Epictet și Astion.

Iubiți fii duhovnicești,

Astăzi, când Fiul lui Dumnezeu S-a pogorât pe pământ și a luat firea noastră, ne-a ridicat la atâta înălțime, că și noi trebuie să ne mutăm mintea și inima la cer.

Ce ne-a adus Fiul lui Dumnezeu?

Să privim spre începuturi și apoi spre ziua aceasta mare, când Cel ce a făcut soarele a devenit Soarele dreptății și Luminătorul vieții noastre.

Atunci, la început, am fost stăpânii pământului, astăzi, vom avea tot cerul. Atunci îngerii erau împreună cu noi vorbitori, astăzi, ei sunt slujitorii mântuirii noastre.

Atunci noi eram socotiți chipul lui Dumnezeu amestecat cu țărână, astăzi Însuși Dumnezeu poartă chipul.

Pentru aceasta Sfântul Ioan Gură de Aur rostește cu uimire: "Omule, tu ai căzut! Dar nu în jos ci în adâncul iubirii dumnezeiești".

Să nu fie în noi mai puțină iubire, ci precum Dumnezeu S-a preamărit între Sfinții Săi, Să-L preamărim și noi pe Dumnezeu în viața noastră, păzind fără prihană sufletele și trupurile noastre.

În felul acesta, bucuria zilei de astăzi va fi deplină, și nimeni nu o va lua de la noi, căci, Însuși Fiul Cel Întrupat, pricinuitorul bucuriei, se va sălășlui în noi.

Al vostru arhipăstor duhovnicesc, de Dumnezeu rugător și de Hristos iubitor,

† TEODOSIE

ARHIEPISCOPUL TOMISULUI

† NIFON
DIN MILOSTIVIREA LUI DUMNEZEU
ARHIEPISCOP AL TÂRGOVIȘTEI

IUBITULUI NOSTRU CLER, CINULUI MONAHAL
ȘI TUTUROR BINECREDINCIOȘILOR CREȘTINI
DIN EPARHIA NOASTRĂ,
HAR ȘI PACE DE LA DUMNEZEU, IAR DE LA NOI,
ARHIPĂSTORUL VOSTRU, DRAGOSTE PĂRINTEASCĂ
ȘI ARHIEREASCĂ BINECUVÂNTARE

*Iubiții mei fi sufletești,
Slujitori ai altarelor și dreptmăritori creștini,*

Sărbătoarea Nașterii Domnului nostru Iisus Hristos, sărbătoarea întregii creștinătăți, ne oferă și anul acesta prilejul de a fi împreună la rugăciune în Sfintele noastre biserici, să mulțumim lui Dumnezeu pentru dragostea arătată omenirii și pentru că a trimis în lume pe Unul Născut Fiul Său "să se nască și să crească să ne mântuiască". Născându-Se Hristos Dumnezeu, cerul și pământul S-au unit astăzi pentru că "Dumnezeu a venit pe pământ și omul la cer s-a suit" (Cântare din slujba Crăciunului).

Nașterea Domnului împarte istoria în două: până la Hristos și după Hristos. Înruparea constituie centrul istoriei, iar Fiul lui Dumnezeu devine centrul temporar al tuturor celorlalte evenimente istorice. Trecutul și viitorul primesc sens numai în lumina acestui eveniment unic și irepetabil.

Sfântul Ioan Damaschin zice că deși Ecleziastul (I, 9-10) spusese că nu se mai întâmplă nimic nou sub soare, totuși un eveniment nou sub soare a fost **Înruparea Cuvântului**. Acesta "*fiind Dumnezeu desăvârșit, se face mai desăvârșit și săvârșește cea mai mare noutate din toate noutățile și timpurile singurul sub Soare, prin care se arată puterea infinită a lui Dumnezeu. Căci*

ce poate fi mai mare ca Dumnezeu să se facă om? Și Cuvântul S-a făcut fără schimbare trup (Ioan I, 14) din Duhul Sfânt și din Sfânta Fecioară Maria, Născătoare de Dumnezeu" (Dogmatica, trad. D. Fecioru, Buc., 1938, pag. 154). Așadar, Nașterea Domnului înseamnă intrarea în istorie a lui Dumnezeu cel supratemporal. Cu adevărat, Întruparea a fost suprema cinstire și înălțare pe care a adus-o Dumnezeu omului făcându-Se El însuși om și frate cu omul. Sfântul Ilarie când vorbește de întrupare, zice: "*Umiliința Sa este noblețea noastră, slăbiciunea Sa este fericirea noastră*" (De Trinitate, PLX, 10, 67).

Importanța unică a Nașterii Domnului constă în faptul că, făcându-Se om, Fiul lui Dumnezeu afirmă în modul cel mai desăvârșit cu putință valoarea omului.

Dumnezeu se face om fără a înceta să fie Dumnezeu. Prăpastia dintre om și Dumnezeu este astfel abolită, Dumnezeu afirmând în acest mod cinstirea nebănuită a umanității și destinul ei unic.

Iubiții mei fii sufletești,

Auzind toate aceste lucruri, ne dăm seama cu bucurie și înălțare spirituală că Vestea Nașterii Domnului nu este numai o veste bună, ea este o "**veste minunată**". Noi întrebuițăm cuvântul "minunat" destul de des în vorbirea noastră de toate zilele. În vestirea propovăduitorilor Evangheliei și a colindătorilor însă, cuvântul are un înțeles deosebit, special, pe lângă aceea de veste îmbucurătoare: e vestirea unei minuni. Sfântul Ioan Gură de Aur spunea în vremea lui: "*Săltăm de bucurie și prăznuim, și ne minunăm, și ne uimim de taina cea mare a înomenirii lui Hristos, care covârșește toată mintea și pricepera omenească*".

Să ne bucurăm astăzi că Hristos vine la noi ca să restaureze persoana umană în starea cea dintâi, să-i redea cinstea și valoarea, să o înobileze. Vine să se înfrățească cu noi, ca să fim toți fiii lui Dumnezeu și frați între noi. Iată deci ce veste, ce eveniment minunat care covârșește toată mintea. Toate minunile sunt deasupra priceperii omenești, pentru că ele sunt fapte care depășesc și uneori chiar contrazic legile care guvernează lumea noastră, care s-a alcătuit pe baza a tot ceea ce este în firea lucrurilor omenești și pământești. Minunea însă e supranaturală, vine de la Dumnezeu. De aceea, "*vestea minunată de astăzi, despre un eveniment întâmplat ca astăzi în Betleem, nu este despre o naștere oarecare. Este Nașterea Fiului lui Dumnezeu, Unul din Treime, venit printre noi spre a ne aduce speranța, bucuria și pacea prin Învățătura de Sus despre Dumnezeu, despre noi și despre felul cum trebuie să trăim pe pământ în Duhul dragostei și al harului dumnezeiesc*". De aceea

vestea minunată a întrupării Mântuitorului ni se readuce în minte în fiecare om, ca să reînnoim credința în dumnezeirea Sa, să reînnoim și viața sufletească, ascultând de poruncile Lui.

Iubiți fii duhovnicești,

Biserica noastră strămoșească a statornicit ca la fiecare sfârșit de an să ne amintim de Nașterea Domnului, pentru a gândi și medita ca și când am lua parte noi înșine, ca niște contemporani, la acest eveniment extraordinar care a fost venirea în lume a Fiului lui Dumnezeu. Biserica ne îndeamnă să medităm adânc la rostul, fără precedent în istorie, al acestei Nașteri care ne ajută să înțelegem și sensul tainei nașterii noastre în lume și, în același timp, taina renașterii noastre periodice în credință. Căci sărbătoarea aceasta este un prilej de înprospătare a credinței în Dumnezeu și un îndemn ca să trăim după învățăturile lui Iisus Cel în chip minunat *"întrupat de la Duhul Sfânt și din Fecioara Maria"*. De aceea, sărbătoarea de Crăciun trebuie să fie pentru noi toți, copii, tineri și vârstnici, prilej de bucurie, de petrecere duhovnicească, de reculegere și de întâlnire frățească a tuturor creștinilor, în rugăciune și în cântec de colind strămoșesc, în biserici și acasă.

Să mulțumim cu evlavie și cu recunoștință lui Dumnezeu, că ne-a ajutat să trecem încă un an, dăruit vieții noastre, în sănătate și pace, ca să putem cânta din nou, așa cum preoții vestesc la casele oamenilor în preajma sărbătorilor: *"Nașterea Ta Hristoase Dumnezeul nostru îngerii o laudă în ceruri, iar pe noi pe pământ ne învrednicește, cu inimă curată să Te slăvim"* (Troparul Nașterii).

Iubiți fii duhovnicești,

La Nașterea Domnului s-au umplut de bucurie și cerul și pământul căci, prin Întruparea Fiului lui Dumnezeu a răsărit lumina cunoștinței adevărate de Dumnezeu. În Noaptea Sfântă în care Fiul lui Dumnezeu se face Fiul Omului, s-a arătat un înger păstorilor din apropierea Betleemului și le-a zis: *"Iată vă binevestesc vouă bucurie mare, că vi s-a născut azi Mântuitor, care este Hristos Domnul..."* (Luca X, 11). Prea Curata Fecioară Maria s-a bucurat, aducându-și aminte de închinarea și cuvintele îngerului: *"Bucură-te ceea ce ești plină de dar, Domnul este cu tine. Binecuvântată ești tu între femei... și Sfântul care se va naște din tine, Fiul lui Dumnezeu se va chema"* (Luca II, 16). De atunci ne bucurăm toți creștinii, de câte ori prăznuim Nașterea după trup a Domnului nostru Iisus Hristos. El vine la noi, în chip de *"Prunc nevinovat", "mititel, înfășețel, în scutec de bumbăcel"*, așa cum atât de frumos

exprimă colindul această minune. El a părăsit slava Dumnezeirii și se îmbracă în haina firii noastre. Cel ce este necuprins se lasă cuprins în brațe de Fecioară. Și toate acestea "pentru noi oamenii și pentru a noastră mântuire", precum se spune în Simbolul Credinței.

Așadar, izvorul și temeiul bucuriei noastre în această sărbătoare este acela că prin Nașterea după trup a Domnului Hristos s-a arătat înțelepciunea, puterea și dragostea lui Dumnezeu față de făptura Sa, unind firea Sa cea dumnezeiască cu firea omenească, am dobândit asemănarea cu El prin harul dat nouă prin venirea Mântuitorului: "Omul, zice Sfântul Ioan Gură de Aur, este un altar". El are ceva sacru în el, pentru că el este chemat să stăpânească și să desăvârșească cu ajutorul lui Dumnezeu întreaga făptură. El e chemat, prin Iisus Hristos, la viața veșnică. Pentru aceste motive, grija pentru om, pentru viața lui trupească și sufletească, pentru desăvârșirea lui morală, pentru viață demnă, liberă este un lucru bineplăcut lui Dumnezeu.

În lumina Întrupării Fiului lui Dumnezeu, Biserica păstorind pe credincioși, capătă putere de sus împreună cu credincioșii ei pentru ca aceștia să dobândească bucurie și lumină, speranță și adevăr chiar și atunci când în societate se traversează momente de greutate materiale și suferințe sufletești datorită răutăților, calomniilor și violențelor fizice și morale venite din partea semenilor noștri.

Să nu uităm că taina și minunea Întrupării Fiului lui Dumnezeu s-a vestit la poporul nostru încă de la începutul formării lui. Ele au fost tălmăcite în decursul veacurilor în numeroase și frumoase colinde, pe care le auzim an de an în preajma sărbătorilor de Crăciun. Când auzim colindătorii ne simțim una în credință cu moșii și strămoșii noștri de pe toate meleagurile românești, cu toți fiii și fiicele Bisericii noastre străbune. Pe firul colindelor este dus din generație în generație, devotamentul apropierii de Dumnezeu și deci al purificării noastre, al solidarității, al înfrățirii noastre, al dragostei și bune înțelegeri.

În colinde este strâns nectarul învățăturilor creștine, cules de autori anonimi, care s-au inspirat din Sfânta Scriptură și din cărțile bisericesti. Colindul este "sfânt" pentru că aduce un mesaj ceresc, o veste de la Dumnezeu. Dar este și "bun" pentru că el îmbunătățește viața și aduce un spor de bucurie și împlinire. Colindătorii cântă cu convingerea că sunt solii unei lumi mai bune, adusă de Fiul lui Dumnezeu care a venit între noi să ne mântuiască și să ne reinnoiască.

Iubiții mei fii sufletești,

Trăim într-o lume încercată de lipsuri și necazuri. Concepția despre lume și viață a multora dintre frații și surorile noastre este descreștinată. De aici

probabil vine criza morală și chiar economică. Manifestările de răutate, violență și calomnie, își au cauza în egoismul și mentalitățile nepurificate încă de sfânta învățătură a Bisericii. Afirmăm aici că, vigurozitatea și trăinicia neamului nostru se întemeiază pe familia creștină sănătoasă și morală și de aceea, orice manifestare care atentează la familie este un păcat condamnat de Biserică.

În aceste zile de sărbătoare creștinească, în care vedem cu ochii credinței pe Hristos Domnul, pe *"Pruncul Dumnezeiesc"*, iar la botez, la Iordan ca *"Om desăvârșit"*, ca pe modelul și Mântuitorul vieții noastre, se cuvine să-L întâmpinăm și să ne apropiem de El cu credință și cu dragoste. Să urmăm îndemnul Sfântului Apostol Pavel: *"să ne îmbrăcăm cu milostivirile îndurării, cu bunătate, cu smerenie, cu blândețe, cu îndelungă răbdare, îngăduindu-ne unul pe altul și iertând unul altuia. Dar peste toate să ne îmbrăcăm cu dragoste care este legătura desăvârșirii"* (Coloseni III, 12).

Să mulțumim lui Dumnezeu, pentru că în anul care s-a scurs, a dăruit Arhiepiscopiei noastre și credincioșilor din Eparhie, momente deosebite și înalțatoare: ziua de 8 septembrie, sărbătoarea Nașterii Maicii Domnului când am comemorat într-un spirit de reconciliere creștină și națională 500 de ani de la sfințirea Mănăstirii Dealu și 400 de ani de la moartea Voievodului creștin și întregitor de țară Mihai Viteazul; ziua de 4 noiembrie, când Catedrala noastră arhiepiscopală a fost resfințită în urma restaurării picturii și a consolidării exterioare.

Ne rugăm la Bunul Dumnezeu să ne ajute ca și în anul ce vine să ne bucurăm de realizări bine plăcute Mântuitorului.

Împărtășindu-vă aceste învățături, rog pe Dumnezeu să vă ajute să petreceți Sfintele Sărbători ale Crăciunului, Anului Nou și Bobotezei, în pace sănătate și alese bucurii. Dumnezeiescul Prunc să sălășluiască în inimile voastre cu credință, bunătate, milostenie, pace și bucurie.

Vă binecuvântează și mă rog la Hristos adevăratul nostru Dumnezeu să-și reverse darurile Sale cele multe și bogate către noi toți.

Al vostru doritor de tot binele și mereu în rugăciune către Dumezeu,

† NIFON

ARHIEPISCOPUL TÂRGOVIȘTEI

† EPIFANIE
CU MILOSTIVIREA LUI DUMNEZEU,
EPISCOP AL EPARHIEI BUZĂULUI

IUBITULUI NOSTRU CLER, CINULUI MONAHAL
ȘI DREPTMĂRITORILOR CREȘTINI,
HAR ȘI PACE DE LA DUMNEZEU,
IAR DE LA NOI ARHIEREȘTI BINECUVÂNTĂRI

*"Astăzi S-a născut Hristos,
Mesia chip luminos;
Lăudați și cântați
Și vă bucurați".*

Iubiți fii sufletești,

În aceste zile, în atmosfera cântărilor bisericești și a colindelor strămoșești, prăznuim cu deosebită bucurie marea sărbătoare închinată Nașterii după trup a Domnului nostru Iisus Hristos, care mai este numită și "mama sărbătorilor creștine", prin ea făcându-ni-se cunoscută "taina din veac ascunsă și de îngeri neștiută".

Evidențiind măreția și importanța acestui praznic, Sfântul Ioan Gură de Aur spunea că "ceea ce patriarhii Vechiului Testament au așteptat cu mare dor, ceea ce prorocii au prezis și dreptii au dorit să vadă s-a împlinit în ziua de astăzi. De aceea, să ne bucurăm și să ne veselim, iubiților"¹, pentru că Fiul lui Dumnezeu a venit în lume, așa cum mărturisim în Crez, pentru noi oamenii și pentru a noastră mântuire.

1. Sfântul Ioan Gură de Aur, *Predici la Duminici și sărbători*, traduse și rânduie după Duminicile și sărbătorile anuale ale Bisericii Ortodoxe de episcopul Melchisedec de Roman, ediția a II-a, Editura "Bunavestire", Bacău, 1997, p. 213.

Sfântul Apostol și Evanghelist Ioan ne arată că, la "plinirea vremii" *"Cuvântul trup S-a făcut și S-a sălășluit între noi, plin de har și de adevăr"*², iar Sfântul Apostol Pavel exclamă plin de uimire: *"Cu adevărat, mare este taina dreptei credințe: Dumnezeu S-a arătat în trup"*³.

Domnul Iisus Hristos a venit în lume, cum se spune într-un preafrumos colind, să Se nască și să crească, să ne mântuiască, dar nu fără voia noastră. *"Mântuirea nu este o lucrare unilaterală – numai din partea lui Dumnezeu, nici numai un rezultat al voinței și puterii omului, ci o lucrare divino-umană, un rod al întâlnirii harului dumnezeiesc cu credința și cu faptele bune ale omului"*⁴.

Iubiți credincioși,

Iată bucuria cea mai mare a Crăciunului, pe care, în noaptea cea sfântă, îngerul Domnului a binevestit-o păstorilor ce se minunau de cântarea pe care o auzeau deasupra staulului în care S-a născut Pruncul Iisus. Căci, *"în ținutul acela erau păstori stând pe câmp și făcând de strajă noaptea împrejurul turmei lor. Și, iată, îngerul Domnului a stat lângă ei și slava Domnului a strălucit împrejurul lor, și ei s-au înfricoșat cu frică mare. Dar îngerul le-a zis: Nu vă temeți, căci, iată, vă binevestesc vouă bucurie mare, care va fi pentru tot poporul. Că vi S-a născut, azi, Mântuitor, Care este Hristos Domnul, în cetatea lui David. Și acesta vă va fi semnul: Veți găsi un prunc înfășat, culcat în iesle. Și, deodată, s-a văzut, împreună cu îngerul, mulțime de oștire cerească, lăudând pe Dumnezeu și zicând: Slavă întru cei de sus lui Dumnezeu și pe pământ pace, între oameni bunăvoire!"*⁵.

Sfântul Teodor Studitul ne prezintă în cuvinte alese măreția bucuriei acestui praznic, zicând: *"Bucurie ca aceasta nu s-a făcut de când este lumea, căci Fiul lui Dumnezeu a venit la noi, nu ca în vremea veche prin prooroci, care prooroceau părinților noștri prin pilde, ci, prin nașterea cea din Fecioară venind, S-a arătat față către față. Nu este nici un lucru mai fericit și mai mântuitor între neamuri decât acesta. Aceasta este minunea cea mai înaltă decât toate minunile pe care le-a făcut Dumnezeu de la începutul lumii"*⁶.

2. Ioan 1, 14.

3. I Timotei 3, 16.

4. † Vasile Coman, *Cuvinte pentru suflet*, Editura Episcopiei Oradiei, 1985, p. 213.

5. Luca 2, 8-14.

6. *Cuvinte duhovnicești*, Editura Episcopiei Ortodoxe Alba Iulia, 1994, p. 135.

Dreptmăritori creștini,

Prin Întruparea Fiului lui Dumnezeu, "*Care S-a smerit pe Sine, ascultător făcându-Se până la moarte, și încă moarte pe Cruce*"⁷, prin Învierea și Înălțarea la cer s-a arătat iubirea cea fără de margini a lui Dumnezeu față de oameni.

Prin păcatul lui Adam, toți ne-am supus păcatului și morții. Prin Întruparea lui Hristos, nu mai suntem robi ai păcatului, ci frați cu Mântuitorul, prin Care am redobândit nemurirea. Sfântul Grigorie de Nyssa spune: "Dumnezeu S-a dezbrăcat pe Sine, ca să îmbrace omenitatea sfâșiată de patimi. Fiul lui Dumnezeu S-a golit pe Sine, a luat chipul robului, pentru ca noi oamenii să-L vedem pe Dumnezeu. S-a arătat om, El, Cel care, prin natura Lui, este Dumnezeu". De aceea, și un distins predicator al Bisericii noastre, cunoscând bine învățătura Sfântului Grigorie de Nyssa, cu adâncă evlavie și cu credință puternică, făcea această precizare: "*Cel ce este fără de început, Se începe; Cel nezidit, Se zidește; Cel neîncăput de cerurile cerurilor, Se intrupează în sânul unei Fecioare; Cel ce îmbogățește, Se face sărac*"⁸.

Folosul duhovnicesc al acestui praznic este mare, pentru că, prin Întruparea Fiului lui Dumnezeu, "*Care S-a micșorat pe Sine, chip de rob luând, făcându-Se asemenea oamenilor*"⁹, ne împărtășim și noi, acum, din binefacerile dumnezeiești și continuă să se împărtășească toată lumea, până la sfârșitul veacurilor, ca dintr-un izvor nesecat către care aleargă toți cei însetați de mântuire. La Crăciun, nu ne oprim cu serbarea numai la evenimentul istoric al venirii în lume a Mântuitorului, ci sărbătorim însăși Nașterea Lui în sufletele noastre. Nu vorbim despre această minune numai la timpul trecut, ci și la timpul prezent, așa cum ne încredințează cântarea bisericească prin care întâmpinăm venirea Domnului Iisus Hristos în lume, lămurindu-ne că această minune se petrece în mod tainic și astăzi:

*"Hristos Se naște, măriți-L,
Hristos din ceruri, întâmpinați-L,
Hristos pe pământ, înălțați-vă,
Cântați Domnului tot pământul"*¹⁰.

Inimile și sufletele noastre trebuie să se deschidă în aceste zile de prăznuire și să primească pe dumnezeiescul Prunc cu bucuria păstorilor din

7. Filipeni 2, 8.

8. Pr. dr. Ștefan Slevoacă, *Raze din lumina lui Hristos*, Editura Episcopiei Buzăului, 1996, p. 311.

9. Filipeni 2, 7.

10. Imnosul Cântării întâi –Catavasiile la Nașterea Domnului.

noaptea sfântă, cu cinstirea și cântarea de preamărire și de pace ale îngerilor, cu închinarea și dăruirea magilor.

La această mare sărbătoare, bisericile noastre devin peștera Betleemului; aceeași înfățișare trebuie să o aibă și casele noastre.

Vorbind despre roadele duhovnicești ale Crăciunului, Prea Fericitul Părinte Patriarh TEOCTIST spunea: *"Dumnezeiasca Întrupare revarsă în aceste clipe daruri mântuitoare și face părtași – pe toți cei ai familiei – de aceste daruri dumnezeiești. Fiecare cămin devine astfel locașul slăvit al Nașterii Domnului și fiecare suflet se învrednicește Să-L primească pe Pruncul Iisus și să fie, în felul acesta, obiectul iubirii lui Dumnezeu"*¹¹.

Iubiți fii duhovnicești,

Astăzi, când, cu ochii credinței noastre, vedem că ne-a răsărit "Soarele dreptății", să fim încredințați că ne-a izvorât și Râul harului dumnezeiesc, că ni s-au deschis înseși porțile Împărăției veșnice, încuiate din pricina păcatului strămoșesc, și că s-au pus temeliiile mântuirii neamului omenesc.

De aceea, mai ales în aceste zile de aleasă prăznuire, se cuvine să deschidem larg porțile sufletului nostru și să-L primim pe Hristos în inimile și în viața noastră.

El a venit o singură dată pe lume, ca Prunc nevinovat, să ne arate "calea care duce la cer", dar, în același timp, El vrea să Se nască în chip tainic în sufletele noastre, ca să ne mântuiască.

Așadar, să ne îmbrăcăm în hainele credinței, ale dragostei de Dumnezeu și de oameni, păzindu-ne simțirile și alungând de la noi toată patima și răutatea, ca Pruncul Iisus să Se sălășluiască în toată ființa noastră.

Să ne rugăm Mântuitorului Hristos să ne dea tuturor gândul cel bun pentru îndeplinirea îndatoririlor creștinești, prin respectarea învățăturilor celor sfinte ale Evangheliei și a rânduielilor Bisericii noastre, iar conducătorilor de țări să le dăruiască înțelepciune de a depune strădanie neconținută pentru înlăturarea pericolelor care se abat asupra lumii și asupra civilizațiilor, pentru statornicirea bunei înțelegeri între popoare și religii, pentru asigurarea păcii între oameni în aceste vremuri când duhul cel rău seamănă ură și răzbanare care provoacă, cel mai adesea, războaie.

Să stăruim pentru apărarea și păstrarea demnității familiei creștine care, în multe cazuri, este agresată sau lipsită de cele necesare unui trai decent; de asemenea, să îndrumăm pe tineri să se străduiască spre a fi folositori țării în

11. † TEOCTIST, Patriarhul Bisericii Ortodoxe Române, *Pe treptele slujirii creștine*, II, ediția a doua revăzută și adăugită, Editura Institutului Biblic, București, 1995, p. 471.

care s-au născut și unde se formează profesional, pentru că ei sunt nădejdea neamului nostru pe care trebuie să-l refacă sub raport spiritual-moral, cu ajutorul credinței în Dumnezeu și sub îndrumarea duhovnicească a Bisericii strămoșești.

Să ne rugăm fierbinte la Cel ce S-a născut în iesle sărăcăcioasă ca pacea Betleemului cântată de îngeri să răsune și acum în lumea întreagă: *"Slavă întru cei de sus lui Dumnezeu și pe pământ pace, între oameni bunăvoie"*¹².

Acest imn ne cheamă pe toți să întâmpinăm pe dumnezeiescul Prunc cu inimi curate, cu credință tare, cu nădejde puternică și cu dragostea pe care o datorăm Mântuitorului nostru Iisus Hristos, Care așteaptă de la noi să trăim în bună înțelegere, iubindu-ne unii pe alții, respectând învățăturile cele sfinte ale Bisericii, în care să rămânem statornici, pentru că în afară de Biserică nu este mântuire.

Împreună cu Sfântul Apostol Pavel, vă îndemnăm: *"Bucurați-vă, desăvârșiți-vă, mângâiați-vă, fraților; fiți uniți în cuget, trăiți în pace, și Dumnezeul dragostei și al păcii va fi cu voi"*¹³.

Cu aceste povățuiri de zidire sufletească, vă dorim ca sărbătorile Nașterii Domnului –2001, ale Anului Nou –2002 și ale Bobotezei să le petreceți în pace, cu împliniri și bucurii duhovnicești și cu sănătate.

Cel ce în peștera S-a născut și în iesle S-a culcat pentru a noastră mântuire, Hristos Adevăratul Dumnezeu nostru să ne mântuiască pe noi toți! Amin!

La mulți ani!

Al tuturoră pururea rugător către Domnul Hristos,

† EPIFANIE

EPISCOPUL BUZĂULUI

12. Luca 2, 14.

13. II Corinteni 13, 11.

† CALINIC
 PRIN DARUL LUI DUMNEZEU,
 EPISCOP AL EPARHIEI ARGEȘULUI ȘI MUSCELULUI

MIJLOCEȘTE ÎN RUGĂCIUNI, PENTRU ALESUL CLER,
 CINUL MONAHAL ȘI DREPTMĂRITORI CREȘTINI ȘI CREȘTINE,
 CA DOMNUL DUMNEZEU SĂ VĂ DĂRUIASCĂ PACE, BUCURIE
 ȘI SPOR BINECUVÂNTAT ÎN TOT LUCRUL BUN!

*"Cu toată smerenia și
 blândețea, cu îndelunga răbdare,
 îngăduiți-vă unii pe alții în iubire,
 silindu-vă să păziți unitatea
 Duhului, întru legătura păcii"
 (Efeseni 4, 2-3)*

Dreptmăritori creștini,

Mare și negrăită bucurie cuprinde inimile noastre atunci când primim vestea ca tatăl, mama, fiul sau prietenul de inimă sunt pe cale să ne treacă pragul casei noastre! Ca prin minune, totul se transformă în jurul nostru! Gândul nostru grabnic ne îndeamnă să ne pregătim casa, masa și zâmbetul pe fața senină pentru a cinsti, din iubire, pe cel care va fi oaspetele nostru drag!

Dintr-o dată auzim bătăi în ușă și grabnic deschidem pentru a ne bucura de oaspetele ce a venit cu iubire pentru a ne vedea. Totul se transformă întru bucuria Cinei de Taină!

Fiecare am trăit, trăim și vom trăi această bucurie a comuniunii cu frații noștri pământenți.

Dar *bucuria bucuriilor* este atunci când la ușa casei inimii noastre se apropie și bate Veșnicul nostru Frate și Prieten: Iisus Hristos! Cel ce sta cu urechea la inima lui Iisus, Sfântul Evanghelist Ioan, a auzit zicând: *"Tată, stau*

la ușa și bat; de va auzi cineva glasul Meu și va deschide ușa, voi intra la el și voi cina cu el și el cu Mine" (Ioan 3, 20).

Supremă bucurie, Doamne Dumnezeule, să vii la ușa inimii noastre! Să bați și să aștepți ca să-ți deschidem ușa sufletului nostru! Creatorul Dumnezeu bate la ușa creaturii Sale, omul!

Negrăită smerenie!

Nemaiauzită blândețe!

Dreptmăritori creștini,

Cea mai binecuvântată zi din viața noastră, aici pe pământ este ziua când am primit pe Iisus Hristos în viața noastră, în inima noastră, în casa noastră! Auzim dumnezeiescul glas al lui Iisus care ne umple inima de cea mai duioasă mângâiere: "Voi intra în comuniune cu creatura Sa, la Cina de Taină, în mod egal, de la inimă la inimă, de la frate la frate, de la prieten la prieten!

Niciodată, nicăieri, în nici o vreme și în nici un text pe pământ până azi, nu ne arată atât de deslușit *smerenia și iubirea* lui Dumnezeu pentru creatura Sa! Egala bucurie întru comuniune, la Cina, la Taina cea din veac ascunsă și de îngeri neștiută!

O, Doamne, iubirea Ta pentru noi, căci și nouă ne faci sfântă poftire, la bucuria Cinei Tale, și o faci întregii omeniri, ne umple inima de negrăită nădejde și mângâiere!

A deschide însă ușa inimii noastre pentru a primi pe Marele Venit din Ceruri, Iisus Hristos Domnul, nu este un lucru prea ușor și am putea spune fără teama de a greși, chiar anevoios.

Pentru a birui, pentru a ne birui pe noi înșine, eul nostru, starea noastră sufletească, auzim făgăduința supremă a lui Iisus: "*Celui ce biruiește îi voi da să șadă cu Mine pe scaunul Meu!*" (Ioan 3, 21).

Egali cu Tine! O, Doamne, Iisuse!

Cu Tine, pe scaunul de domnie?

Iubiți frați și surori, iubitori ai Nașterii lui Hristos!

Ca și acum două mii de ani, și azi se bucură inimile noastre de Nașterea Pruncului Sfânt, atunci în peștera din Betleem, iar acum în sufletul nostru, ca Domn și Stăpân!

Precum atunci îngerii, azi și noi cântăm: "*Slavă întru cei de sus lui Dumnezeu și pe pământ pace, întru oameni bunăvoie!*" (Luca 2, 14).

Mesajul lui Iisus Domnul: "Întru oameni bunăvoie!", adică, într-un cuvânt mai de acasă de la noi: *bună voie* sau *voie bună*, precum adeseori

auzim rostindu-se de oameni cu înțelepciune de pe întinsele noastre plaiuri românești!

Fără a trăi în inima noastră îndemnul Sfântului Apostol Pavel de a avea: "*îndelungă răbdare*", învățată de la Iisus Hristos, Supremul Învățător, care ne asigura pentru totdeauna că: "*Întru răbdarea voastră, vă veți dobândi sufletele voastre*" (Luca 21, 19).

Știm cu toții că, fără răbdare nu putem face nimic bun sub soare. La rădăcina tuturor lucrărilor noastre stă multa răbdare sau *îndelunga-răbdare*. Iar a avea acest *dar* al *răbdării*, înseamnă a avea din belșug virtutea cea mai mare, *virtutea dragostei*. Dumnezeuiescul Apostol Pavel, Apostolul *iubirii* și al *răbdării*, scrie creștinilor din Corint că: "*Dragostea îndelung răbdă, dragostea este binevoitoare, dragostea nu pizmuiește, nu se laudă, nu se trufește*" (II Cor. 13, 4).

Unde ar mai fi război în lume dacă *dragostea* ar fi *îndelung-răbdătoare*?

Unde ar mai fi nedreptăți pe fața pământului, dacă *dragostea* ar fi binevoitoare?

Unde ar mai fi prigoniri și spaima dacă ar lipsi pentru totdeauna *pizmuirea* între oameni și neamuri de pe acest bulgăre de pământ călător în Univers?

Unde ar mai fi dezbinări și ură între Religii și Biserici?

Să știm cu toții, că *dragostea* nu se laudă, ci dimpotrivă este plină de sfială și gingășie!

Să nu uităm că *dragostea nu se trufește* dezbinând pe bieții oameni, așa cum vedem cu proprii ochi și simțim cu inima, dezastrul din sufletele noastre, uneori cuprinse de trufie și ură!

Să ne întrebăm: pentru ce toate aceste pustiiri în casa noastră, în obștea noastră, în țara noastră și în lumea toată?

Frați iubiți întru Hristos,

Cel ce a iubit pe Hristos, ca nimeni pe acest pământ, Apostolul Iubirii Veșnice, Pavel Convertitul, ne îndeamnă: "*Siliți-vă să păziți unitatea Duhului, întru legătura păcii!*" (Efeseni 4, 3).

Adică să ne străduim, să ne dăm silința, în fiecare zi, pentru a păstra unitatea noastră în credința cea adevărată, păstrând vie Biserica lui Hristos!

Grija străbunilor noștri pentru a se păstra unitatea și unirea în cuget și inimă, este pilduitoare pentru noi urmașii de azi, pentru a ne feri de dezbinări și gâlcevi de tot felul care macină viața noastră! Ei erau străini de aceste rele și vegheau cu grijă să nu se strice Credința și neamul.

Tezaurul de sfințenie și cumsecădenie a strămoșilor noștri stă ca o fântână cu apă proaspătă pentru a ne potoli setea în vremuri de arșiță. A umbla să bem apă din fântâni străine, este semn de gravă rătăcire, dacă nu știm să alegem apa din fântâna cea mai bună!

Dreptmăritori creștini,

Mesajul Ceresc, dintotdeauna și mai ales de ziua de Naștere a Domnului Iisus Hristos, Mântuitorul, aici pe pământ, între noi oamenii, este de a nu uita niciodată că: *"Dumnezeu așa a iubit lumea, încât pe Fiul Său Cel Unul-Născut l-a dat ca oricine crede în El să nu piară, ci să aibă viață veșnică!"* (Ioan 3, 16).

Să nu uităm niciodată și să nu avem teamă: *"Căci n-a trimis Dumnezeu pe Fiul Său în lume ca să judece lumea, ci ca să se mântuiască prin El lumea. Cel ce crede în El nu este judecat, iar cel ce nu crede a și fost judecat, fiindcă nu a crezut în numele Unuia –Născut, Fiul lui Dumnezeu"* (Ioan 3, 17-18).

Iar pentru a fi lămurii pe deplin ce fel de judecată ni se face fiecăruia, avem mărturia lui Iisus, care ne grăiește ca unor copii preaiubiți: *"Iar această este judecata, că Lumina (Iisus) a venit în lume și oamenii au iubit întunericul mai mult decât Lumina. Căci faptele lor erau rele. Că oricine face rele urăște Lumina și nu vine la Lumină, pentru că faptele lor să nu se vădească. Dar cel ce lucrează adevărul vine la Lumină, ca să se arate faptele lui, că în Dumnezeu sunt săvârșite!"* (Ioan 3, 19-21).

Lumină din Lumină, Dumnezeu adevărat din Dumnezeu adevărat, ajută-ne cu puterea Ta, ca acum și întotdeauna să te iubim și faptele noastre să te preamărească pe Tine pururi!

Părinte al Luminilor, azi, de ziua Nașterii Tale, îți cântăm din inimă ca și cele îngerești: *"Slavă întru cei de sus lui Dumnezeu și pe pământ pace întru oameni bunavoire!"* (Luca 2, 14). Amin!

La mulți ani cu pace și bucurie, Vă dorește din inimă, tuturor,

† CALINIC

EPISCOPUL ARGEȘULUI ȘI MUSCELULUI

† CASIAN
DIN DARUL LUI DUMNEZEU,
EPISCOP AL DUNĂRII DE JOS

PREA CUVIOȘILOR ȘI PREA CUCERNICILOR SLUJITORI
AI SFINTELOR ALTARE ȘI DREPTCREDINCIOȘILOR
FRAȚI ȘI SURORI CREȘTINI DIN EPARHIA NOASTRĂ,
HAR, PACE, SĂNĂTATE, COMUNIUNE DEPLINĂ ÎNTRE NOI TOȚI
LA SFINTELE SĂRBĂTORI ALE NAȘTERII MÂNTUITORULUI,
ANULUI NOU ȘI BOBOTEZEI, IAR DE LA NOI,
DUHOVNICEASCĂ URARE DE TOT BINELE
ȘI ARHIEREASCĂ BINECUVÂNTARE

Dreptmăritori creștini,

Ne întâlnim iarăși în sfintele noastre biserici și de aici în casele fiecăruia să cinstim, după toată cuviința și datina așa cum o facem generație după generație de două milenii, venirea Fiului lui Dumnezeu pe pământ, Prunc dumnezeiesc, în peștera sărăcăcioasă și izolată de lume din Betleem. Așa a fost așezat, acum două mii de ani! Doar Maica Domnului singură dintre toți pământeni a participat, la chemarea lui Dumnezeu, la evenimentul cel mare al Nașterii Mântuitorului lumii. După ce a fost refuzată să se adăpostească în cetatea Betleemului de toți locuitorii timpului, precum o străină, pentru a naște dumnezeiește pe Hristos Domnul, a primit cu bucurie sălaşul vitelor, peștera. La venirea Sa în lume, Bunul Iisus a fost așezat în brațele calde ale dumnezeieștii Maici și apoi în ieslea dobitoacelor, de la care a primit minima căldură a unui locaș. După înțelegerea semnelor cerești, cântarea îngerilor și lumina stelei de la Betleem, păstorii din apropiere și-au adus ofrandă de cinstire, cei dintâi, prezența lor în staul. Toate acestea le știm că sunt adevărate, că s-au petrecut așa și nu altcum, atât din Sfintele Evanghelii, cât și din bogăția manifestărilor sufletești ale primilor creștini din Țara Sfântă, precum

și din zestrea românească străbună, cu cele mai cuprinzătoare obiceiuri, datini și colinde. Pe cele mai multe din tradiții poate le mai țineți, pe altele, timpul nostru modern le-a eliminat așezând în locul lor, de Crăciun, alte manifestări, atât de lumești. Cu siguranță, însă, mulți sunteți bucuroși și a le redescoperi și reactualiza străvechile datini, prin voioșia, gingășia și curăția propriilor dumneavoastră copii sau nepoți, care frecventează astăzi ora de religie în școală și se îmbogățesc și ne îmbogățesc spiritual an de an.

Prea iubiți bunici și părinți ai copiilor din vremea noastră,

Am evocat Nașterea Mântuitorului de acum două mii de ani, tocmai pentru a înțelege mai bine de ce este Crăciunul așa de mare și așa de sfânt pentru noi, cei de astăzi. Vă amintiți din scrisorile pastorale ale anilor trecuți că ne-am întâlnit prin credința și evlavia dumneavoastră la Sfânta Liturghie și la toate celelalte momente personale sau comunitare ale Nașterii Domnului și am reflectat la diferitele aspecte ale prezenței Pruncului Iisus în viața noastră, indiferent de vârsta și de starea socială. Toate aceste aspecte privind interpretarea sau înțelegerea Tainei prezenței lui Dumnezeu în lume, prin Nașterea Fiului Său cel iubit, de la Duhul Sfânt și din Fecioara Maria, Maica Domnului, sunt necesare. Dar, cu bunăvoința dumneavoastră, vom încerca în puține cuvinte să reflectăm împreună la starea actuală a lumii noastre și mai ales la atitudinea contemporană față de "Betleemul" casnic, adică față de familie, ca așezământ sfințit de Dumnezeu prin Sfânta Taină a Cununiei pentru a se naște prunci, tot ca daruri dumnezeiești.

Evident, nu se poate omite lispurile materiale prin care trec tinerii familiiști și familiile cu mai mulți copii astăzi, în orașele și satele noastre, într-o perioadă grea și apăsătoare de proces spre o lume mai așezată, mai echilibrată și mai liberă. Dar nici nu vom lăsa să se petreacă, să se consume dumnezeiescul din viața noastră numai și numai după criteriul bunurilor materiale, căci viața și persoana umană nu țin neapărat doar de datele lumești. Vă vom ruga să vedeți și frumosul, sublimul și miracolul din primul gângurit și din deschiderea ochilor pruncului, ca scânteii ale Duhului Sfânt care pot, prin credință, să aprindă lumină în sufletele noastre și să ni-L arate chiar pe Iisus Prunc, în ieslea sărăcăcioasă a Betleemului, care i-a fost "Domnului casă" precum glăsuiește colindul!

Același mesaj îl repetă mai târziu Mântuitorul în Evanghelie: "*Lăsați copiii să vină la Mine!*" (Marcu 10, 14). Căci "*de nu veți fi precum pruncii, nu veți intra în împărăția lui Dumnezeu*" (Matei 18, 3).

Așa se petrec faptele în familiile creștine adevărate. De acolo venim cei mai mulți și spre acele sacre înălțimi ale grijii părinților noștri față de noi năzuim cu toții astăzi, ca și după un paradis uneori pierdut printre noi!

Dar realitatea de zi cu zi, informațiile abundente din presă și mai ales întâlnirea atâtor cazuri de pervertire a sentimentelor, de ură, violență și de distrugere a vieții pruncului, ca și în vremea lui Irod, de prigonire și fugă a pruncului, ca și Iisus în Egipt, de identificare a "casei" copilului în stradă sau în insalubrele canalizări de la orașe, ne întristează profund chiar și astăzi când normal ar fi să-i avem pe toți aici cu părinții lor sau, dacă nu-i mai au, cu cei adoptivi. Dar nu este, din nefericire, peste tot așa. Este mai curând actual colindul care ne spune că:

"E sârbătoare și e joc

În casa ta acum,

Dar sunt bordeie fără foc,

Și mâine-i Moș Crăciun".

Prea cinstiți părinți și iubiți creștini,

Dacă aceasta este starea lumii după două milenii de binecuvântare cerească și pe pământul nostru numit drept "Grădina Maicii Domnului", atunci trebuie să ne trezim. "Vremea e să vă treziți", spuneau bătrânii în colinde. Să ne regăsim locul de oameni gata să colidăm și noi spre a nu o mai lăsa pe fiica de astăzi a Maicii Domnului să umble din casă în casă pentru a-și hrăni copilașul sau să o rugăm pe aceeași soră tânără să nu-și părăsească odrasla, chiar dacă ar fi în starea de sărăcie a Peșterii Betleemului. Stelele luminoase ori scâncetul pruncului ne vor chema, ca și pe îngerii din ceruri, să-i aducem un minimum necesar, prin omenia și mila noastră de totdeauna.

Exemplele, câte sunt astăzi prin receptivitatea slujitorilor noștri harnici și miloși și mai cu seamă prin obolul și jertfa dumneavoastră, se constituie într-o rază de speranță egală cu raza stelei de la Betleem, la orizontul uneori trist al vieții noastre. Lângă așezămintele statului, unde se fac eforturi extraordinare pentru umanizarea condițiilor oferite copiilor nimănui, evident, neputându-se rezolva toate așa ușor, apar așezămintele bisericesti. Și în eparhie, la Galați, ne binecuvântează Dumnezeu cu un adevărat palat al copiilor orfani, o Vasiliadă autentică, unde călugărițe, voluntari ori persoane angajate oferă căldură creștină, educație aleasă și creștere frumoasă orfanilor. La Brăila s-a înființat o grădiniță; în alte locuri, mulți creștini și spre bucuria noastră preoți au înfiat copii, oferind astfel brațe maternelle și căldură părintească celor ce n-o mai pot primi de la propriii părinți, din diferite motive.

De curând, preoțimea eparhiei s-a întrunit în conferințe pe județe, la Galați și Brăila, de această dată și cu participarea efectivă a doamnelor preotese. Am admirat familia sănătoasă, am crezut în puterea exemplului ei de la preot la popor și ne-am legat o brumă de legitimă speranță pentru a fi urmată această atitudine de cât mai mulți creștini, întrucât observăm că majoritatea slujitorilor, fiind tineri și foarte tineri, au curajul să se lupte cu relele sociale, dintre care cel mai mare este indiferența sau violența față de copil.

S-a proiectat atunci înființarea de centre pentru identificarea cazurilor grave de copii mult încercați și de familii prea sărace și pentru analizarea acestor situații cu toți factorii administrativi, educaționali și de sănătate din parohii. V-am fi foarte recunoscători, dacă ați accepta să vă alăturați inițiativelor slujitorilor noștri în această privință și dacă v-ați pregăti să vă oferiți ajutorul după putere.

În anul ce vine vom avea noi alegeri de consilieri parohiali și de credincioase în comitetele parohiale. Ar fi mai mult decât folositor dacă alegerea dumneavoastră în structurile parohiale, s-ar realiza și în funcție de oferta personală și de implicarea în rezolvarea acestei grele stări a copilului, în contextul social cunoscut, în toate parahiile.

Aceasta ar reprezenta o autentică actualizare a momentului Betleemului în viața noastră de zi cu zi. Cu orice copil ajutat să-și trăiască copilăria în normalitate, ferit de toate capcanele ce i le întinde indiferența lumii noastre, se face loc Pruncului Iisus în "peștera" din sufletele și casele noastre.

Astfel se reface familia și cu ea comunitatea creștină și imaginea noastră ca țară civilizată.

Să-I oferim Mântuitorului, așadar, chiar astăzi, loc în sufletele și în casele noastre, primindu-L "mititel și-nfășețel/cu scutec de bumbăcel!". Să-I simțim prezența, căldura și binecuvântarea, după cum și noi vom oferi căldură sufletească, prezență umană, un dar cât de mic și mai ales bucurie multă celor ce nu au pe nimeni care să-i bucure. Să dăruim tuturor bucurie "de la tinerețe, pân-la bătrânețe". Așa coboară Hristos în noi, între noi și rămâne cu noi.

Să vă rămână Domnul în sufletele încălzite de dragoste și de solidaritate creștinească. Să-L luați acasă! Să-L prezentați și prietenilor, dar și neprietenilor care încă nu L-au văzut. Este viu! Este lângă noi, la tot pasul. Ne spune: "Întrucât ați făcut (bine) unuia dintr-acești frați ai Mei, prea mici, Mie Mi-ați făcut" (Matei 25, 40).

Așa să facem, prea iubiți părinți și cinstiți frați și surori în Domnul, pre-tutindenți, în parohii și în mănăstiri.

În schimbul faptei generoase pentru semen, să ne dea Dumnezeu sănătate, pace, belșug de omenie, de frățietate și de cele necesare sufletelor și trupurilor noastre.

Ne vom regăsi în biserici, preoți și credincioși din toate parohiile eparhiei, în noaptea de la cumpăna dintre ani, spre a mulțumi pentru bine-facerile anului ce a trecut și a binecuvânta, prin rugăciune, anul ce vine.

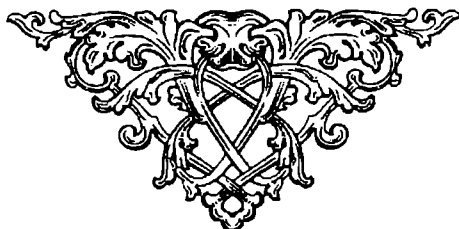
Din inimă, de Sfintele Sărbători, îmbrățișându-vă duhovnicește, vă urez:

La mulți și binecuvântați ani!

Al vostru de tot binele doritor și spre Hristos Domnul rugător,

† CASIAN

EPISCOPUL DUNĂRII DE JOS

† DAMASCHIN
DIN MILA LUI DUMNEZEU,
EPISCOPUL SLOBOZIEI ȘI CĂLĂRAȘILOR

ONORATULUI NOSTRU CLER, CINULUI MONAHAL
ȘI BINECREDINCIOȘILOR CREȘTINI DIN EPARHIA SLOBOZIEI
ȘI CĂLĂRAȘILOR: HAR, PACE, AJUTOR, MILĂ ȘI BUCURIE
DE LA DUMNEZEU, IAR DE LA NOI,
ARHIEREȘTI BINECUVÂNTĂRI

*"Și tu, Betleeme Efrata, deși ești
mic între miile lui Iuda, din tine
va ieși Stăpânitorul".
(Miheia 5, 1)*

Iubiți credincioși,

Acum la sărbătorirea primului Crăciun din mileniul trei al erei creștine, ca de altfel în fiecare an, suntem înconjurați de o atmosferă festivă, îmbalsămată de mireasma slujbelor divine, de colinde și cântece de stea, de bucurie și voie bună, participând astfel și noi la cele ce s-au petrecut cu prilejul evenimentului deosebit de important din istoria mântuirii neamului omenesc, Nașterea din Sfânta Fecioară Maria a Domnului nostru Iisus Hristos. Frumusețea, importanța și scopul evenimentului ne copleșesc. Texte biblice care se reflectă în texte patristice, liturgice și colinde prezintă Nașterea Domnului ca pe o taină, însă o taină prezisă, făgăduită și așteptată. Pentru aceea, anul acesta, vom prezenta pe scurt texte din Vechiul Testament, care au prevăzut evenimentul.

Iubiți fii sufletești,

Precizările despre Nașterea Domnului fac parte din profețiile mesianice ale Vechiului Testament, care se referă la originea și misiunea pe pământ a

Domnului Iisus Hristos. Pentru aceea numai în contextul și în legătura acestora se pot înțelege profețiile care se referă în mod special la Nașterea Domnului.

După căderea în păcat a strămoșilor noștri Adam și Eva, Dumnezeu este acela care descoperă vestea cea bună, că va trimite un mântuitor, care va zdrobi puterea diavolului, iar acesta va fi un urmaș al femeii (Fac. 3, 15). Treptat Mântuitorul apare sub diferite denumiri, care circumscriu originea și diferitele misiuni ale acestuia în vederea împăcării omului cu Dumnezeu și mântuirii acestuia. Printre aceste denumiri amintim în primul rând pe aceea de Mesia, termen care își are corespondent în limba greacă pe acela de Hristos, iar în limba română pe acela de "unsul". În persoana lui Mesia – Hristos, se întrunesc în chip desăvârșit cele trei demnități care-i revin prin actul ungerii de sus (Isaia 61, 1) și anume cea de Împărat, Prooroc sau Învățător și Arhiereu sau Preot după rânduiala lui Melchisedec (Psalmul 109, 4).

Cuvântul Mesia este folosit în Vechiul Testament pentru a desemna în primul rând pe acele persoane care au avut un rol special în planul economiei lui Dumnezeu precum patriarhii, regii, arhiereii și prorocii (I Paralipomena 16, 22; Levitic 4, 3; Deuteronom 17, 15; etc) și în al doilea rând pe Fiul lui Dumnezeu (Psalmul 2, 7), care este de origine împărătească (II Regi 7, 13-16) și împărăția acestuia va fi veșnică. Moise proorocește poporului Israel că: "Prooroc din mijlocul tău și din frații tăi ca și mine, își va ridica Domnul Dumnezeul tău: pe Acela să-L ascultați" (Deuteronom 18, 15). Patriarhul Iacov prevestește fiilor săi că: "Nu va lipsi sceptru din Iuda, nici toiag de cârmuitor din coapsele sale, până ce va veni împăciuitorul, Căruia se vor supune popoarele" (Facere 49, 10). Profetul Isaia L-a numit pe Acesta "Domnul, Mântuitorul, Răscumpărătorul și viteazul lui Iacov" (Isaia 49, 26), iar în altă parte anunță: "Iată, Domnul vestește acestea până la marginile pământului: Ziceți fiicei Sionului: Mântuitorul tău vine" (Isaia 62, 11). Mesia care va fi din neamul lui David va întemeia o împărăție universală având ca misiune, după proorocia lui Avacum, să mântuiască poporul său: "Teșit-ai ca să dezrobești pe poporul Tău, ca să izbăvești pe unsul Tău" (3, 13).

Proorocii Vechiului Testament au prevăzut și alte aspecte din viața Mântuitorului precum Intrarea în Ierusalim (Zaharia 9, 9), vinderea pe 30 de arginți (Zaharia 11, 13) și chiar nașterea Sa. Astfel Isaia precizează că Mântuitorul se va naște dintr-o fecioară: "Iată fecioara va lua în pântece și va naște fiu și vor chema numele lui Emanuel" (Isaia 7, 14). Evanghelistul Matei arată că Emanuel înseamnă "cu noi este Dumnezeu" (Matei 1, 23), desemnând astfel originea divină a celui care se va naște. Un alt profet, Miheia, precizează faptul că Mântuitorul se va naște în Betleemul Iudeii: "Și

tu, Betleeme Efrata, deși ești mic între miile lui Iuda, din tine va ieși Stăpânitorul" (Miheia 5, 1). Aceste proorocii s-au adevărit, deoarece Mântuitorul s-a născut din Sfânta Fecioara Maria în Betleem, așa după cum istorisesc Sfinții Evangheliști Matei (1, 20; 2, 5-6), Luca (2, 4) și Ioan (7, 14).

În Sfânta Evanghelie după Luca aflăm că îngerul Gavriil vestește Sfintei Fecioare Maria că, "Iată vei lua în pântece și vei naște Fiu și vei chema numele lui Iisus. Acesta va fi mare și Fiul Celui Preaînalt se va chema și Domnul Dumnezeu Îi va da Lui tronul lui David, părintele Său." (1, 31-33, 35). Același înger Gavriil s-a arătat în vis lui Iosif, logodnicul Sfintei Fecioare Maria și i-a vestit că: "Ea va naște Fiu și vei chema numele lui Iisus, căci El va mântui poporul Său de păcatele lor" (Matei 1, 21). Așadar chiar prin puterea numelui de Iisus s-a precizat misiunea principală pe care o avea de împlinit Fiul lui Dumnezeu, aceea de a mântui pe om de păcat, numele de Iisus în grecește însemnând Mântuitorul.

Dreptcredincioși creștini,

Iată că cel făgăduit de Dumnezeu Tatăl, cel proorocit de dreptii, înțelepții și profeții Vechiului Testament, cel dorit și așteptat de întreaga omenire după căderea protopărinților Adam și Eva în păcatul neascultării de Dumnezeu, care a avut drept consecință alungarea omului din Rai, Dumnezeu Fiul, cea de a doua persoană a Sfintei Treimi, Domnul nostru Iisus Hristos, s-a născut, după ce s-a întrupat de la Duhul Sfânt și din Fecioara Maria. El, cel cunoscut sub numeroase denumiri ca Mesia – Unsul, Iisus – Mântuitorul, Împăratul, Proorocul, Fiul lui Dumnezeu, Fiul omului, Împăciuitorul, Răscumpărătorul, Judecătorul, Dumnezeu – Omul, Stăpânitorul, Robul Domnului, etc., s-a întrupat și s-a născut din dragoste față de om, pentru a răscumpăra pe om din robia păcatului prin jertfa Sa de pe cruce pe Golgota, pentru a împăca pe om cu Dumnezeu, pentru a putea face posibilă mântuirea și fericirea veșnică pentru toți oamenii.

El, Domnul nostru Iisus Hristos, ne-a învățat că iubirea este singurul temei care trebuie să stea la baza relațiilor noastre cu Dumnezeu și cu ceilalți oameni, care sunt frații noștri. El este Acela care ni s-a dat exemplu suprem în relațiile de iubire față de Dumnezeu (Ioan 17) și față de oameni: "Mai mare dragoste decât aceasta nimeni nu are, ca sufletul lui să-l pună pentru prietenii săi. Voi sunteți prietenii Mei, dacă faceți ceea ce vă poruncesc" (Ioan 15, 13-14); "Aceasta este porunca Mea: să vă iubiți unii pe alții, precum v-am iubit Eu" (Ioan 15, 12).

Mântuitorul ne-a învățat că cea mai mare poruncă din Lege este "Să iubești pe Domnul Dumnezeul tău, din toată inima ta și din tot sufletul tău.

Aceasta este întâia și marea poruncă. Iar a doua, la fel ca aceasta: *Să iubești pe aproapele tău ca pe tine însuși*" (Matei 22, 37-39). Dragostea față de aproapele trebuie să fie dovedită prin fapte, Mântuitorul identificându-se cu aproapele nostru în nevoi și promițând celor care își manifestă dragostea jertfelnică față de aproapele fericirea veșnică (Matei 25, 34-40).

Cele menționate pe scurt până acum ne îndeamnă să ne alăturăm tuturor celor care se bucură la acest praznic împărătesc (îngerii, oamenii și întreaga fire), să împlinim poruncile Mântuitorului și să ne unim glasurile în cântarea bisericească a praznicului:

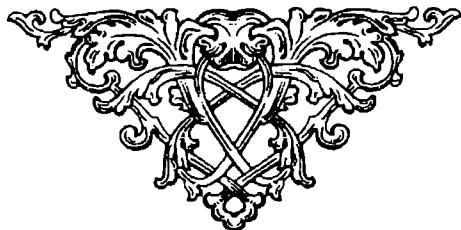
*"Hristos se naște, măriți-L,
Hristos din ceruri, întâmpinați-L,
Hristos pe pământ, înălțați-vă!"*

Anul nou 2002 să vă aducă multe bucurii, împlinirea dorințelor bune și de folos.

Al vostru de tot binele voitor și rugător către Domnul,

† DAMASCHIN

EPISCOPUL SLOBOZIEI ȘI CĂLĂRAȘILOR

† GALACTION
DIN MILA LUI DUMNEZEU,
EPISCOP AL ALEXANDRIEI ȘI TELEORMANULUI

TUTUTOR DREPTCREDINCIOȘILOR,
CINULUI MONAHAL, PREACUCERNICILOR
ȘI PREACUVIOȘILOR PREOȚI DIN EPARHIA NOASTRĂ,
HAR, PACE, SĂNĂTATE
ȘI ALESE BUCURII DUHOVNICEȘTI DE LA DUMNEZEU,
IAR DE LA NOI PĂRINTEASCĂ ÎMBRĂȚIȘARE
ȘI ARHIEREASCĂ BINECUVÂNTARE

*"Și Cuvântul S-a făcut trup și S-a
sălășluit între noi și am văzut Slava Lui
slavă ca a Unuia Născut din Tatăl, plin de
har și de adevăr" (Ioan I, 14).*

Iubiții mei fii duhovnicești,

La Sărbătoarea Nașterii Domnului din zorii celui de-al treilea mileniu creștin, Sfânta Biserică ne cheamă, ca o mamă duhovnicească iubitoare, să primim "lumina mare" (Isaia XI, 1), Lumină veșnică și neapasă "a cunoștinței" răsărită din "Soarele dreptății" (Luca I, 78) –Hristos care "ieri și azi, și în veci, este Același" (Evrei XIII, 8) și "pe fața Căruia strălucește slava lui Dumnezeu" (II Cor. IV, 6). Numai primind această lumină putem ieși din "latura și din umbra morții" insuficiențelor noastre omenești și să trăim Praznicul luminos nu "întru vechimea literei ci întru înnoirea duhului" (Rom. VIII, 6).

Cu atât mai mult acum, când, printre altele, lumea noastră secularizată a pierdut îngrijorător de mult una din dimensiunile fundamentale ale credinței creștine, aceea a *sacralui*. Foarte adesea se socotește adevărul conform căruia Dumnezeu este prezent în lumea materială și se manifestă prin ea.

Credința noastră ortodoxă ne învață că întreaga creație este o manifestare dumnezeiască, o exprimare a energiilor divine, o dezvăluire, epifania lui Dumnezeu (Ps. XVIII, 1) – prin înomenirea Fiului Său.

Manifestarea Dumnezeirii în materie se vedește și prin cuvintele Sfântului Apostol și Evanghelist Ioan, care zice: "ceea ce am văzut cu ochii noștri, ce am privit, și mâinile noastre au pipăit despre Cuvântul vieții, aceea vă vestim" (I Ioan I, 1).

Faptul că Dumnezeu Cel nevăzut în ființa Sa și de necuprins cu mintea este după întrupare accesibil simțurilor noastre este esențial pentru Ortodoxie în privința cinstirii sfințelor icoane.

Fiecare icoană este o mântuire a realității înomenirii Fiului lui Dumnezeu. Hristos este icoana Tatălui iar icoana din Biserică este o oglindire a lui Hristos (Ioan XIV, 9).

Materia devine astfel modalități de exprimare și manifestare a Dumnezeirii, iar omul simte nevoia primirii adevărului divin în inegalitatea ființei sale.

Astfel "Cuvântul prin care Dumnezeu vorbea poporului evreu în Vechiul Testament a venit în istorie și lumea "a văzut slava Lui, slavă ca a Unuia-Născut din Tatăl, plin de har și de adevăr" (Ioan I, 14). Mesajul lui Hristos se adresează întregii personalități umane. După cum spunea un mare teolog "toate facultățile persoanei umane sunt căi solicitate spre receptarea mesajului dumnezeiesc. Văzul, auzul, inima, puterea de judecată, toate concură la receptarea nefragmentară a aceluiși adevăr".

Întruparea ne arată că Dumnezeu însuși S-a descoperit prin icoana Fiului. Dumnezeu a făcut pe om după chipul și asemănarea Sa. Deci Dumnezeu însuși este Cel dintâi izvor al icoanei. Nici Legea Veche nu oprește auzul icoanelor, după cum afirmă unii. Este drept, Dumnezeu spune să nu se facă asemănarea nici unui lucru care există în cer, pe pământ, în apă sau sub pământ (Ieșire XX, 3-4), dar Moise rânduiește, după porunca lui Dumnezeu, să se ridice Cortul mărturiei, să se facă chipurile heruvimilor, să se facă chivotul și toate cele necesare slujirii. Solomon, mai târziu, ridică lui Dumnezeu templul măreț pe care-l împodobește cu chipuri de heruvimi (III Regi VI, 25, 29). Se contrazice oare Moise, sau Solomon calcă porunca Legii? Sau Dumnezeu, care o dată poruncește să nu se facă chipul nici unui lucru sau ființe, iar altă dată poruncește să se facă chipul acestora? Nicidecum!

Așadar, două sunt rațiunile profunde pe care se fundamentează icoana ca obiect de cult: întruparea Cuvântului dumnezeiesc și nevoia de concret a omului.

Iată de ce, în fiecare an, trăirea adevărată a praznicului Nașterii Domnului este vestită prin mersul cu icoana pe la casele credincioșilor.

Dreptmăritori creștini,

Tâlcuirile Sfinților Părinți ne sporesc bucuria acestor încredințări. Sfântul Chiril al Alexandriei (†444) ne învață că taina înomenirii Cuvântului constă chiar în faptul că slava lui Dumnezeu strălucește pe fața omenească a lui Hristos, deci cea care poate fi reprezentată în icoană, zicând: "Fiindcă Dumnezeu, Care a zis: Strălucească din întuneric, lumina – El a strălucit în inimile noastre, ca să strălucească cunoștința slavei lui Dumnezeu pe fața lui Hristos" (II Cor. IV, 6). Privind de fapt cum strălucește "în chipul lui Hristos" lumina slavei dumnezeiești și negrăite a lui Dumnezeu-Tatăl. Căci Cel Unuia-Născut, cu toate că s-a făcut om, arată în El slava lui Dumnezeu. Numai așa și nu altfel, este cunoscut El ca Hristos și numit cu acest nume, altfel tăgăduitorii Adevărului trebuie să ne învețe cum ar putea un om obișnuit să ne arate, sau să ne facă să cunoaștem lumina slavei dumnezeiești. Căci într-o formă omenească nu vom contempla pe Dumnezeu, ci numai Cuvântul făcut om, întru toate asemenea nouă, care a rămas prin natura Sa Fiu adevărat (al Tatălui) chiar dacă S-a făcut Om" (P. G. LXXV, 1329 BC).

Sfântul Maxim Mărturisitorul (580-662) în opera sa utilizează statornic expresii cum ar fi "a pecetlui", "a forma", "a forma din nou", pentru a descrie modul în care în Hristos, voința omenească este marcată de voința divină. În felul acesta poate să se apropie de tema icoanelor, care, mai ales aici este impresionantă:

"O, taină mai adâncă decât toate! Dumnezeu însuși S-a făcut om din iubire. ... El a asumat suferințele firii umane fără ca El să sufere vreo schimbare, ca să-l mântuiască pe om și dăruindu-Se El însuși nouă, oamenilor, ca pecetluire a vieții și ca icoană vie a iubirii și a bunăvoinței față de Dumnezeu și de semenii, icoană care are puterea să ne miște spre un răspuns responsabil" (P. G. XCI, 644, B cf. 404 BC).

Întrucât în firea umană a lui Hristos a locuit trupește toată "plinătatea dumnezeirii" (Col. II, 9) – iubirea este chipul lui Dumnezeu: aceasta este inima, expresie centrală a întregii noastre cugetări referitoare la icoană.

Sfântul Ioan Damaschinul (675-749) autorul unei adevărate sinteze a teologiei icoanelor, spune, de asemenea: "Altădată, Cel netrupesc și fără formă nu se zugrăvea deloc. Acum însă, pentru faptul că Dumnezeu S-a arătat în trup, a locuit printre oameni, se face icoana chipului văzut al lui Dumnezeu. Nu mă închin materiei, ci Creatorului materiei, Care S-a făcut pentru mine materie și a acceptat să locuiască în materie și a săvârșit prin materie mântuirea mea. Nu voi înceta să cinstesc materia prin care s-a săvârșit mântuirea mea. Nu cinstesc materia ca pe Dumnezeu, căci acum ar putea fi Dumnezeu ceea ce a primit existența din nimic? Cu toate că trupul lui Dumnezeu este Dumnezeu, din cauza unirii ipostatice nu s-a schimbat prin ungerea consacării, ci a rămas ceea ce era prin natură, adică, trup însuflețit cu suflet rațional și cugetător.

Dar cinstesc și respect deopotrivă și cealaltă materie prin care s-a săvârșit mântuirea mea, ca una ce este plină de lucrarea dumnezeiască și de har... Nu desconsidera materia, n-o socoti rea, căci ea nu este lipsită de cinste. Căci nimic din ceea ce a creat Dumnezeu nu este de rușine" (P. G. C, 337 C).

Iată de ce, icoana este dovadă de netăgăduit că logosul cel veșnic s-a făcut asemenea oamenilor (fără de păcat).

Iubiții mei,

Într-un context socio-cultural caracterizat de o idolatră hipertrofică a imaginilor și mediilor vizuale pervertite, ICOANA este cea care covertește privirea prin dialog liturgic în rugăciune, salvând-o de vizibilitatea posesivă a imaginilor închise în lumea păcatului. Icoana este fereastra spre absolut și locul prezenței harice unde privirea celui ce o venerază și privirea binecuvântării Celui venerat se întâlnesc spre a conduce către ceea ce este mai presus de lumea materială. Aceasta pentru că icoana este înrădăcinată în firea omului pe care Cuvântul lui Dumnezeu a asumat-o pentru veșnicie. De aceea, în icoană vederea și contemplarea nu se exclud. În acest sens, Sfântul Teodor Studitul (759-826) spunea: "Icoana pictată este pentru noi o lumină sfântă, o amintire mântuitoare pentru că ea ne arată pe Hristos în Nașterea Sa, botezat, săvârșind minuni... în toate acestea, noi nu ne înșelăm ca și cum toate acestea nu ar fi avut loc, căci vederea se adaugă contemplării minții și

prin amândouă este întărită credința noastră în taina iconomiei" (P. G., XCIX, 456, BC).

În calitatea lui de "icoană" a lui Dumnezeu (Fac. I, 27), omul adevărat înțelege prin intermediul luminii neînserate a Betleemului că trebuie să se înnoiască neîncetat, să se purifice sub lucrarea Harului și prin efort duhovnicesc propriu.

"Prin asceză și sfințire, chipul lui Dumnezeu se înscrie în străfundurile omului și această strădanie constructivă neîntreruptă și inalienabilă este condiția fundamentală a vieții omului (...) în întruparea Sa, Hristos este restauratorul chipului dumnezeiesc în om; mai mult, El este și lucrarea dar și împlinirea până la desăvârșire a chipului lui Dumnezeu, Icoana icoanelor, Izvorul oricărei imagini sfinte, Icoana nefăcută de mână de om, Ierusalimul cel viu" (*Împărtășirea Sfântului Duh*, cf. B. Bobrinsky, E. I. B. M. B. O. R., 1999, p. 335).

Având la inimă cuvintele Sfântului Vasile cel Mare: "Cinstirea dată icoanei se răsfrânge asupra persoanei reprezentate", să ne facem mereu o datorie sfântă spre a vedea în orice om "o icoană a lui Hristos" pe care cinstindu-L, dragostea noastră o va primi Dumnezeu. O va primi prin ajutorarea oricărui om în suferință, a orfanilor, a copiilor părăsiți, a bătrânilor neajutorați, a tinerilor amăgiți de ispita plăcerilor cu care-i atrage torentul de imoralitate revărsat asupra lor de mijloacele mass-media care, în loc să fie în slujba culturii și moralității, slujesc viciului și pierzării.

Doar o astfel de spiritualitate poate contribui la renașterea duhovnicească și morală a neamului și la restaurarea relațiilor sociale civilizate între oameni. Numai astfel înțeasă Ortodoxia, nu este și nu poate fi, cum greșit se crede uneori, o piedică în calea progresului științific și tehnic. Deviza sub care se desfășoară întreaga misiune a Bisericii rămâne cea formulată de către Sfântul Apostol Pavel: *"toate-mi sunt îngăduite, dar nu toate îmi sunt de folos"*.

La aceasta îndeamnă Sfânta Biserică și acum, când societatea se confruntă cu multe răni spirituale și materiale, pe fiii ei chemându-i stăruitor să se facă tuturor pildă de jertfelnicie în folosul binelui de obște, adevărate "icoane" de cinste, dreptate și omenie.

Acum, când primim iarăși în "ieslea" sufletelor noastre pe Hristos, și noi, "căci al Lui neam suntem" (F. Ap. XVII, 28), Vă îndemn să nu fie casă în care să nu se audă cântare de colinde –icoane ale pietății și umilinței calde ale sufletului românesc față de Mântuitorul lumii, ale ospitalității și compa-

siunii pentru aproapele, chipul sub care ni se oferă posibilitatea de a-L cunoaște și de a-I sluji.

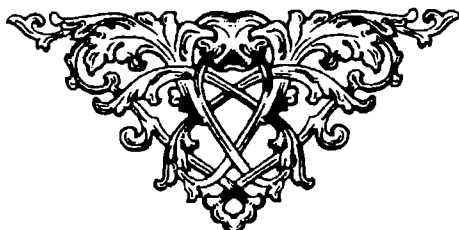
Îndemnându-Vă să purtați în cugete și în inimi totdeauna bucuria mesajului sfânt al Nașterii Domnului, vă doresc tuturor să prăznuiți sărbătorile sfinte ale Crăciunului, Anului Nou –2002 și Boboteaza cu pace, sănătate și alese bucurii duhovnicești potrivit datinilor străbune, împărtaşindu-vă tuturor urarea noastră tradițională:

La mulți ani!

Al vostru pururea rugător către Domnul și de tot binele voitor,

† GALACTION

EPISCOPUL ALEXANDRIEI ȘI TELEORMANULUI

III. PAGINI DE SPIRITUALITATE ORTODOXĂ

CUVÂNT LA PRAZNICUL NAȘTERII MAICII DOMNULUI*

Dreptmăritori creștini,

La început de an bisericesc sărbătorim Nașterea Maicii Domnului, unindu-ne glasurile în cântări de laudă pentru Născătoarea de Dumnezeu și pururea Fecioara Maria.

Sfinții Părinți, cei ce au alcătuit Sinaxarul, au rânduit ca praznicele împărătești ce împodobesc crugul anului bisericesc să înceapă cu Nașterea Maicii Domnului. Explicațiile pentru această rânduială ar putea fi nenumărate, dar toate decurg dintr-un sens adânc. Nașterea Maicii Domnului este pârga veacului de mântuire, semnul că vremurile s-au plinit, pentru ca Fiul lui Dumnezeu să se întrupeze și să mântuiască firea omenească din stricăciunea păcatului și robia morții.

Planul dumnezeiesc al mântuirii neamului omenesc a fost arătat de Dumnezeu încă de la căderea în păcat a primilor oameni, când Dumnezeu i-a făgăduit Evei că sămânța ei va zdrobi capul șarpelui (Facere 3, 15). Dumnezeu a vestit prin Eva cea veche pe Eva cea nouă, adică pe Maica Domnului, care avea să nască, la plinirea vremii, pe Hristos.

Maica Domnului a fost închipuită și de porumbița lui Noe, deoarece, așa cum aceea a adus supraviețuitorilor potopului simbolul dăinurii neamului

* Cuvânt ținut la Mănăstirea Pissiota cu prilejul resfințirii bisericii mănăstirii (8 septembrie 2001)

omenesc, în același fel Fecioara Maria a adus oamenilor încredințarea nașterii de sus, "nu din voia trupească, nici din poftă bărbătească, ci de la Dumnezeu" (Ioan 1, 13). Scara din viziunea patriarhului Iacob, cea care unea cerul și pământul, este și ea o imagine profetică despre Maica Domnului, cea prin care Dumnezeu a coborât, făcându-se om, iar firea omenească s-a suit la dreapta lui Dumnezeu.

Toiagul lui Aron care a odrăslit, poarta încuiată văzută de Iezechiel, rugul văzut de Moise care, aprins fiind, nu se mistuia, sunt imagini care grăiesc despre taina Fecioarei, cea care a purtat în pânțece pe Dumnezeu și a rămas fecioară.

Așadar, praznicul de astăzi are rădăcini biblice adânci. Să vedem cum s-a săvârșit, prin harul lui Dumnezeu, venirea în lume a aceleia despre care grăiseră atâtea profeții. Evenimentul este relatat de un document important al Sfintei Tradiții, anume Protoevanghelia lui Iacob.

Ioachim și Ana, doi bătrâni credincioși din Nazaretul Galileii, își duceau traiul în slujirea lui Dumnezeu, prin rugăciuni și stăruință în templul Domnului Dumnezeu. Deși singuri la o vârstă înaintată, fără nici un urmaș, ei nu încetau să se roage ca Dumnezeu să le dăruiască un copil, fără să deznădăjduiască.

Coborători din neamul împăratului și proorocului David, neamul ales pentru a-L naște pe Mesia, pentru Ioachim și Ana dobândirea unui urmaș prin care seminția lor sfântă să dăinuie însemna păstrarea nădejdiei în mântuirea poporului lui Israel.

Știind că la vârsta lor înaintată dobândirea unui copil nu putea fi decât o minune, Ioachim și Ana și-au pus nădejdea în Dumnezeu și au făgăduit înaintea Lui că, dacă ar dobândi un prunc, acesta să fie afierosit Domnului.

Dumnezeu, în necuprinsa Sa înțelepciune, a făcut ca această ramură stearpă, crescută din tulpina lui David, să aducă un rod fără asemănare, o fiică prin care să se împlinească făgăduința făcută oamenilor de Dumnezeu în rai. Prin nașterea acestei copile, bătrânul timp de lăncezeală în păcate apune într-un timp nou, al mântuirii, așa cum viața stearpă a bătrânilor Ioachim și Ana se încheie în bucuria și nădejdea cea nouă, adusă prin nașterea fiicei lor.

După făgăduința făcută, Ioachim și Ana au închinat-o pe fiica lor, Maria, templului sfânt. Dumnezeu va face din ea însuși templul Său, Sfânta Sfințelor, în care El Însuși să locuiască, unind dumnezeirea Sa cu firea omenească. Fecioara Maria este cea pe care Domnul a ales-o, pentru ca din ea Fiul Său cel iubit să-și ia trup asemenea oamenilor și, smerit, să se sălășluiască între ei.

Pe zidurile mănăstirilor din nordul Moldovei, acolo unde este pictat arborele lui Iesei, într-o coroană bogată răsărită din rădăcina acestuia și din tulpina proorocului David, este cuprins neamul dreptilor Vechiului Testament, în care s-a păstrat credința în adevărul și singurul Dumnezeu, împreună cu nădejdea mântuirii. În acest arbore al mântuirii, Maica Domnului este floarea deschisă ca o cunună deasupra credinței dreptilor, și din ea Hristos iese ca un fruct din care omenirea să guste viață.

Maica Domnului este primul om care L-a primit pe Duhul Sfânt, ca viață nouă (Luca 1, 35). Este primul om în care s-a sălășluit cu trupul Dumnezeu. Noi, cei născuți din apă și din Duh, cei ce L-am primit pe Duhul Sfânt la Botez și ne împărtășim cu Trupul și Sângele Domnului în Sfânta Euharistie, suntem fiii credinței Maicii Domnului, cea care l-a primit pe Dumnezeu în numele omenirii întregi atunci când a răspuns Arhanghelului Gavriil, la Bunavestire, *"Fie mie după cuvântul tău!"*.

Între Maica Domnului și fiecare dintre noi există o legătură tainică, așa cum este legătura dintre mamă și fiii ei, manifestată într-o grijă permanentă, o dragoste ocrotitoare, o nesfârșită milă față de suferințe și o nemăsurată îndurare față de greșeli. Biserica o numește pururea mijlocitoare pentru oameni înaintea lui Dumnezeu, nu pentru că Dumnezeu nu ar lucra nemijlocit asupra noastră, sau noi nu am avea acces nemijlocit la iubirea lui Dumnezeu. O numim mijlocitoare pentru că ea se alătură iubirii lui Dumnezeu față de oameni cu toată puterea cu care o ființă omenească se poate alipi de Domnul, cu toată căldura de care este capabilă o inimă de om, de om îndumnezeit, așa cum este Maica Domnului.

Așa cum la Buna Vestire când prin ea au grăit toate așteptările și dorința de izbăvire a neamului omenesc, în același fel în rugăciunea ei neîncetată către Domnul sunt cuprinse toate suferințele noastre. Rugăciunea de la Acatistul Bunei Vestiri surprinde rolul Maicii Domnului în viața credincioșilor: lauda cea preamărită a apostolilor, curăția și mărirea fecioarelor, veselia cea lină a maicilor, înțelepciunea și învățătura pruncilor, ocrotitoarea văduvelor și a săracilor, îmbrăcăminte celor goi, sănătate celor bolnavi, izbăvire celor robiți, liniște celor de pe mare, liman bun celor înviforați, povățuitoare neostenită celor rătăciți, mergere ușoară celor călători, odihna celor osteniți, acoperământ celor asupriți, nădejde celor fără de nădejde, ajutoare celor lipsiți; celor săraci bogăție neîmputinată, celor întristați de-a pururea mângâiere, celor pe care nu-i iubește nimeni iubire cu smerenie, celor păcătoși mijlocire bună către Dumnezeu, tuturor creștinilor îngradire tare, ajutoare nebiruită și folositoare".

Cine va putea să cinstească după vrednicie nașterea ei? "Nu se pricepe toată limba a te lăuda după vrednicie, că se întunecă și mintea cea mai presus de lume a cânta ție, de Dumnezeu Născătoare". Pentru a o lăuda pe Maica lui Dumnezeu trebuie să avem inimă fără de răutate și viață neîntinată.

Pentru curăția ei desăvârșită și rodnică, pentru viața ei închinată lui Dumnezeu, pentru ascultarea desăvârșită față de voia Lui, Fecioara Maria este modelul și povățuirea celor care, însetați de curăție, au ales viața monahală. Tradiția bisericească evidențiază acest lucru până și în modul în care sunt numite monahiile, fecioarele care și-au închinat viața Mirelui Hristos. În Biserica noastră ele sunt numite "maici" prin asemănare cu Fecioara Maria, Născătoare de Dumnezeu.

Iubiți credincioși,

Această obște monahală, pentru dragostea cu care slujește lui Dumnezeu și pentru frumusețea ei duhovnicească, s-a învrednicit să fie așezată sub ocrotirea specială a Fecioarei Maria, prin închinarea bisericii acestei mănăstiri hramului Nașterii Maicii Domnului.

Avem astăzi un prilej deosebit de a încununa strădaniile duhovnicești care au adus această strălucire Mănăstirii Pissiota, prin ridicarea corpului nou de chilii, restaurarea picturii din sfânta biserică și pentru începerea lucrărilor la așezământul pentru bătrâni și copiii orfani de care se vor îngriji maicile. Pentru aceste strădării Maica Irina, stareța acestei mănăstiri, primește distincția de stavroforă din partea Prea Fericitului Părinte Patriarh Teoctist. Această cinste este acordată deopotrivă și obștii mănăstirii, ca și memoriei vrednicei de pomenire maici Mihaela, proin-stareța mănăstirii Pissiota.

Această cruce este o accentuare a sensului crucii pe care ficare monahie a primit-o la tunderea sa, pentru ca jertfa să fie mai adâncă, cu mai multă dragoste de Dumnezeu și ascultare de poruncile Lui. Este o cruce care să povățuiască această obște spre Împărăția lui Dumnezeu și să o ferească de risipire și orice fel de ispite.

Prea Cuvioase Maici,

Vă încredințez puterii Crucii și povățuirii Maicii Domnului, pentru ca, stăruind în dreptatea lui Dumnezeu și în nădejdea mântuirii, să vă învredniciți de Împărăția Cerurilor, cea după al cărei chip ați ales să viețuiți în lume.

Dumnezeu să vă ajute tuturor celor ce Îl slujiți cu credință, în tot lucrul bun și de folos! Maica Domnului să vă fie tuturor povățuitoare și grabnică ajutoare în toată viața noastră!

† AMBROZIE SINAITUL
Episcop Vicar Patriarhal

CUVÂNT LA DUMINICA A XXI-A DUPĂ RUSALII (Pilda Semănătorului)

"Teșit-a Semănătorul să semene sământa Sa"
(Luca VIII, 5)

Iubiți credincioși,

La prima vedere pilda Semănătorului pare un text la îndemâna oricui, pare o pagină foarte accesibilă puterii de înțelegere a omului, cu toate că ea reprezintă cea mai profundă gândire despre esența și scopul creștinismului.

Subiectul este atât de sugestiv și atât de adânc, încât pentru înțelegerea lui, Sfinții Apostoli au cerut Mântuitorului Iisus Hristos să le lămurească conținutul. De aceea, este prima pildă pe care Mântuitorul o talmăcește în mod amănunțit Apostolilor.

Tema parabolei este luată din viața de toate zilele, din domeniul agriculturii, care nu era străin ascultătorilor, putând să le dezvăluie, astfel ceva legat de sensul vieții lor.

Sământa Semănătorului reprezintă cuvântul lui Dumnezeu, sau mai bine-zis Dumnezeu Cuvântul, cel care intră în istorie și dă un nou sens vieții. Acest lucru îl spune foarte clar Sfântul Evanghelist Ioan în prologul Evangheliei sale *"La început, era Cuvântul și Cuvântul era la Dumnezeu și Dumnezeu era Cuvântul"* (Ioan I, 1).

În nici o religie sau filosofie nu se definește Fiul lui Dumnezeu drept Cuvânt, cel care din dragoste față de om, *"S-a deșertat pe Sine, a luat chip de rob și s-a făcut asemenea oamenilor"* (Filipeni II, 7).

Cuvântul a venit în lume, s-a comunicat nouă a intrat în legătură cu noi și dialoghează cu noi.

Dreptmăritori creștini,

În această pildă Mântuitorul Iisus Hristos ne expune iconic, adică în imagini destinul acestui Cuvânt și lucrarea lui în cadrul omenirii.

"Semănătorul semănând sămânța sa, una a căzut lângă drum și a fost călcată cu picioarele și păsările cerului au mâncat-o. Și alta a căzut pe piatră, și răsărind, s-a uscat, pentru că nu avea umezeală. Și alta a căzut între spini și spinii, crescând cu ea, au înăbușit-o. Și alta a căzut pe pământ bun și, crescând, a făcut rod însutit".

Din cele expuse vedem că Semănătorul nu este altul decât Dumnezeu care seamănă sămânța bună în patru feluri de pământ și obține patru feluri de roade.

Prima sămânță a căzut lângă drum, acolo unde arătura este mai la suprafață, pământul mai tare și mai bătătorit și ea nu a putut încolți. Rămâne de obicei afară și este mâncată de păsările cerului.

Ea reprezintă pe cei care aud Cuvântul, dar înainte ca Acesta să fi pătruns în minte și de acolo coborând în inimă vine diavolul, această pasăre de pradă, care stă mereu la pândă, *"asemenea unui leu răcnind căutând pe cine să înghită"* (I Petru V, 8) și ia cuvântul ca nu cumva acesta să rodească în sufletele lor.

Așa se întâmplă de obicei cu oamenii indiferenți, dezinteresați, cu oamenii plini de grijile lumesti pentru care totul trece prin simțiri și nu se conduc după principiile așa zisei *"înțelepciuni omenesti"*. Din curiozitate, aceștia mai deschid câteodată Sfânta Scriptură, mai citesc câte o carte cu subiect religios, mai ascultă câte o predică sau muzică religioasă, dar nu au dorința vie de a-și însuși și pune în practică ceea ce citesc și ascultă. Astfel de suflete au duritatea drumului bătătorit, iar sămânța nu găsește cadru propice să rodească. Ei aparțin categoriei de oameni despre care Mântuitorul spune *"văzând să nu vadă și auzind să nu înțeleagă"* (cf. V, 10).

A doua sămânță a căzut pe piatră, ea reprezentând pe cei superficiali, pe cei nestatornici, pe cei dezinteresați. Ei primesc cuvântul cu bucurie la început, dar în vreme de ispite și încercări, foarte ușor se leapădă. Așa cum pe piatră nu poate încolți nimic, tot așa și în sufletele lor nu poate încolți germenele credinței în Dumnezeu. Ei au inima împietrită care nu vede, nu aude, nu simte. Despre unii ca aceștia vorbește proorocul Zaharia. *"Dar ei n-au voit să ia aminte, ci au întors spatele cu îndărătnicie și și-au astupat urechile ca să nu audă; și și-au învărtoșat inima cu diamantul, ca să nu asculte legea și cuvintele pe care le-a trimis Domnul Savaot prin Duhul lui"* (Zaharia VII, 11-12).

A treia sămânță a căzut între spini, ea reprezentând pe cei care primesc cuvântul, așa cum un ogor plin cu spini și pălămidă primește sămânța bună. În sine acest pământ e bun și ar putea aduce belșug, dar este devorat de spini, care crescând repede înăbușă sămânța și nu rodește. Așa se întâmplă cu cei

care uită de Dumnezeu și își alipesc sufletele de cele materiale, de cele deșarte și lumești. Sfântul Grigorie Palama spune despre aceștia: *"se împovărează cu o patimă asemănătoare cu a aceluia care își sfâșie în mod jalnic trupurile lor precum și cu o nebunie care îi face nesimțitori! Ei își surpă fără să simtă și își sfâșie în chip jalnic frumusețea chipului lui Dumnezeu, sfârte-când nebuște podoaba treimică și mai presus de lume a sufletului său"* (Tomul aghioritic).

"Umblând cu grijile, cu băgăția, cu plăcerile vieții ei nu pot să facă să rodească în viața lor cuvântul lui Dumnezeu" (v. 14).

Acești oameni au în suflet un imbold, o dorință spre Dumnezeu, dar este neroditoare. După un început bun și promițător în care Cuvântul îi trezește din somnolență și-i îndreaptă către Dumnezeu, în cele din urmă fiind cuprinși de grijile omenești, rămân fără roade. Sunt acei oameni *"pământești"* care datorită patimilor sunt ținuti la pământ și nu se pot ridica pentru a deveni *"cerești"*, apti să privească la slava lui Dumnezeu.

Grija de cele lumești, alipirea de cele deșarte le întunecă rațiunea, le opacizează sufletele și uită de scopul nobil al vieții, creșterea și desăvârșirea în Hristos.

A patra sămânță a căzut pe loc bun, reprezintă *"pe cei cu inimă curată și bună, care aud cuvântul, îl păstrează și rodesc întru răbdare"* (v. 15).

Inimă curată și bună este o inimă purificată, o inimă despătimită în care își găsește sălaș din plin harul lui Dumnezeu. În ea s-a trezit dorul după Dumnezeu și caută cu orice preț să placă lui Dumnezeu. Un astfel de om este răbdător, înțelegător și jertfitor pentru aproapele său. Dragostea îi înobilează sufletul și-i dă seva necesară încolțirii și rodirii cuvântului. Devine astfel, omul cel nou, omul acela despre care Sfântul Apostol Pavel spune, *"că este în el gândul lui Hristos"* (Filipeni II, 5).

Ce extraordinară ar fi o societate alcătuită numai din astfel de oameni, în care Cuvântul lui Dumnezeu să dea roadele bunătății, roadele dreptății, roadele răbdării și ale dragostei.

Dar sunt prea puțini cei care astăzi își deschid sufletele către Dumnezeu ca să primească harul Său, să-l împrățieze și să coopereze cu el în vederea transformării și creșterii duhovnicești.

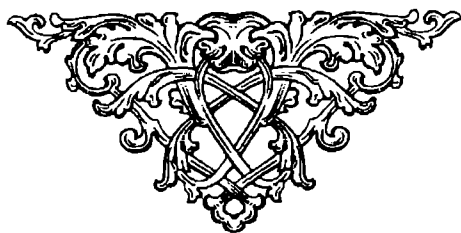
Oare, se împlinește proorocia lui Isaia care zice?: *"Cu auzul veți auzi și nu veți înțelege, uitându-vă vă veți uita, dar nu veți vedea. Că s-a învârtoșat inima poporului acestuia și cu urechile sale greu a auzit și ochii săi i-a închis, ca nu cumva să vadă cu ochii și cu urechile să audă și cu inima să înțeleagă și să se întorcă la Mine și să-l vindec"* (Isaia VI, 9-10).

Cuvântul lui Dumnezeu, deși se predică adesea, de multe ori, el se înăbușă în mințile și inimile celor care se alipesc de cele lumești.

S-au exacerbât și s-au dezvoltat simțurile și poftele omului spre lucruri deșarte și amăgitoare, spre tot ceea ce întunecă și alterează chipul lui Dumnezeu din om, ființă complexă mereu în luptă cu sine și tot ceea ce este rău în lume.

Mântuitorul Iisus Hristos ne avertizează în parabola sa, că se cuvine să cultivăm continuu cuvântul lui Dumnezeu în inima curată și sănătoasă, pentru ca sămânța să poată să crească și să rodească virtuți, *"realizând devenirea întru ființă a omului"*, prin urcușul către oceanul infinit al iubirii divine, structura supremă a oricărei forme de iubire.

Pr. prof. Zarioiu Dorin

IV. ARTICOLE ȘI STUDII

NAȘTEREA ȘI COPILĂRIA MÂNTUITORULUI IISUS HRISTOS

Izvoare literare legate de nașterea și copilăria Mântuitorului

Întruparea Fiului lui Dumnezeu, cea mai presus de fire și de cuvânt, este un fapt real, întemeiat pe dovezi istorice a căror autenticitate este mai presus de orice îndoială.

Cei care i-au scris viața și faptele minunate s-au inspirat atât din documentele vremii, cât și din relatările contemporanilor Săi, martori oculari ai vieții Sale.

Desigur, evangheliștii n-au relatat totul despre Mântuitorul Hristos; ei au așternut în scris, îndeosebi acele fapte și afirmații care Îl legitimau a fi Mesia, Izbăvitorul promis primilor oameni de sub osânda păcatului și a morții.

Pentru că vârsta maturității era considerată de iudei vârsta de 30 de ani, evangheliștii, după ce au descris nașterea Mântuitorului și faptele minunate de atunci, trec peste această perioadă, pentru a relata activitatea publică a Mântuitorului. Totuși, având în vedere cele relatate de ei și de autorii Apocrifelor, prin care ni s-au transmis și unele date reale din viața Sa – vom încerca o succintă expunere a primilor ani ai vieții Mântuitorului.

*

Căderea în păcat a primilor oameni n-a anulat planul dumnezeiesc referitor la om și la menirea lui. Dumnezeu le promite primilor oameni un

izbăvitor care avea să *"zdrobească capul șarpelui"* și să readucă omenirea din starea în care a căzut. Această idee s-a transmis mult timp pe cale orală, popoarele orientale au îmbrăcat-o în veșmântul mitologiei, iar Moise, inspirat de Dumnezeu a consemnat-o în Geneză.

Cu toate acestea, ideea unui izbăvitor, oricum ar fi fost conceput El, a rămas vie în sufletul oamenilor. Așa se face că la nașterea Lui, între primii oameni care vin să I se închine sunt "magii" de la Răsărit.

Omenirea păgână a fost pregătită în rândul al doilea, prin contactul direct cu iudeii, care aveau rolul să transmită peste veacuri tocmai ideea mesianismului și cultul adevăratului Dumnezeu.

Dintre toate popoarele, însă, poporul iudeu, ca popor ales, a fost pregătit de Dumnezeu pentru primirea Mântuitorului într-un chip cu totul aparte. Mai întâi, prin faptul că ideea mesianică s-a dezvoltat și s-au precizat detalii din viața lui Mesia. Astfel, repetându-se promisiunea trimiterii unui răscum-părător către Avraam, Isaac și Iacov, se precizează că acesta va fi un urmaș al lor și că prin El se vor binecuvânta toate semințiile pământului (Gen. 22, 18). Lui Iacov i se prezice seminția din care se va naște Mântuitorul: *"Nu va lipsi sceptrul lui Iuda, nici toiag de cârmuitor din coapsele sale, până ce va veni Împăciuitorul, căruia se vor supune popoarele"* (Gen. 49, 10). Profetul Isaia prevestește nașterea Mântuitorului din Fecioară: *"Iată Fecioara va lua în pântece și va naște fiu și va chema numele lui Emanuel"* (Isaia 7, 14). Același profet spune că venirea lui Mesia echivalează cu strălucirea Ierusalimului: *"Luminează-te, luminează-te, Ierusalime, că vine lumina ta și slava Domnului peste tine a răsărit"* (Isaia 60, 1). Profetul Miheia spune locul unde avea să se nască Mesia: *"Și tu Bethleeme, Efrata, mic ești între miile lui Iuda, din tine va ieși stăpânitor peste Israel, iar obârșia Lui este din început din zilele veșniciei"* (Miheia 5, 1).

La plinirea vremii, Fiul lui Dumnezeu se face om. Se naște în Betleem, este nevoit să meargă și să stea mai mult timp în Egipt, apoi vine și se instalează în Nazaret. Evangheliștii, trec peste această perioadă din viața Domnului. Însă din Apocrife putem cunoaște copilăria și ocupația prunciei Sale. Evanghelistul Luca ne dă un amănunt din această perioadă; el spune că în fiecare an părinții lui Iisus se duceau la Ierusalim de sărbătoarea Azimelor. În alai de sărbătoare, plecau cu mic cu mare la această sărbătoare. Mântuitorul avea 12 ani. Maica Domnului observă că Fiul ei nu era cu convoiul de pelerini, care reveneau în Galileea. Îl caută toată ziua, întrebându-i pe toți cunoscuții pe care îi întâlnea, dacă nu-l văzuseră; toți ridicau din umeri. A doua zi de dimineață, mama se întoarce dădu târcoale prin ulițele și răspân-tiile Ierusalimului, ațintindu-și ochii ei asupra tuturor băieților ce ieșeau în

cale, întrebând mamele de prin pragul caselor, rugându-se de vecinii ce nu plecaseră, s-o ajute să dea de urma celui răzleț¹. Mântuitorul este regăsit în mijlocul învățaților, tâlcuind împreună Scripturile, iar aceștia se minunau de înțelepciunea Lui.

Din referatul biblic, referitor la creația omului, reiese că acesta avea o poziție cu totul deosebită, că era sortit să devină stăpânul întregii creaturi. El, singurul dintre creaturi fusese creat într-un mod aparte de Dumnezeu și numai Lui i se imprimase în suflet, ca semn de noblețe, chipul lui Dumnezeu, cu menirea de a ajunge "asemenea Lui".

Acest mers ascendent a fost întrerupt de păcat, prin neascultarea primilor oameni, legătura dintre Dumnezeu și om s-a întrerupt, iar urmarea acestei întreruperi a fost întunecarea chipului lui Dumnezeu din om, neputințe trupești și moarte fizică.

Dar planul lui Dumnezeu nu putea fi anulat. Pentru readucerea omului la starea cea dintâi a fost necesară întruparea Fiului lui Dumnezeu, prin care se aducea satisfacție dreptății știrbite de păcat.

Iubirea lui Dumnezeu

Planul lui Dumnezeu cu privire la lume constă în îndumnezeirea lumii create, care în urma păcatului implică și mântuirea. Mântuirea presupune ca prim act divin crearea ei. Creatorul, din iubire față de creatură, a dorit salvarea aceluia care era pierdut și care striga și implora ajutorul lui Dumnezeu: "Dumnezeu cel milostiv și iubitor de oameni, voind să arate biruitor pe cel căzut, se face om, ca să ridice pe cel asemenea, prin unul asemenea"². Din iubire de oameni, Dumnezeu l-a creat pe acesta, spre a-l face părtaș slavei și bunătății Sale; din iubire de oameni îl mântuiește, fapt care echivalează cu o renaștere.

Neputința omului de a se mântui

Păcatul neascultării primilor oameni lezase atât de mult însăși firea umană, încât o redresare prin puterile proprii era de neconceput. În rândul al doilea, omul, supus păcatului, devenit fără nici o valoare, nu putea să aducă răsplata cuvenită pentru dreptatea divină știrbită de păcat.

Era, deci, necesar ca un om, cu puteri și valoare divină, să zdrobească puterea morții și să izbăvească omenirea de sub osânda păcatului.

Iar acest Om și Dumnezeu a fost Mântuitorul Iisus Hristos, Fiul Fecioarei Maria, în care s-au împlinit toate profețiile Vechiului Testament.

1. G. Papini, *Viața lui Iisus*, trad. de A. Marcu, p. 18.

2. N. Chițescu, *Manual de Teologie dogmatică și simbolică*, p. 571.

Sfântul Atanasie cel Mare și Fericitul Augustin ne spun: "Dacă omul n-ar fi căzut, Fiul omului n-ar fi venit. N-a fost nici o altă cauză ca să vină Domnul Hristos, decât numai ca să mântuiască pe cei păcătoși, să ia bolile, să ia rănile tuturor..."³.

Profeții directe legate de Naștere și primii ani ai vieții Mântuitorului

Venirea în lume a Domnului și Dumnezeuului nostru Iisus Hristos a fost arătată și cunoscută oamenilor imediat după căderea în păcat. Această făgăduință s-a menținut în conștiința popoarelor până în clipa când Dreptul Simeon a putut spune: "acum slobozește pe robul Tău, stăpâne, în pace, după cuvântul Tău, căci văzură ochii mei mântuirea Ta, pe care ai gătit-o înaintea feței tuturor popoarelor, lumină spre descoperirea neamurilor și slavă poporului Tău Israel".

Simpla făgăduință făcută de Dumnezeu oamenilor că le va trimite un Izbăvitor, se conturează și se precizează în decursul timpului prin noi revelații și noi profeții.

Astfel, în primul rând se descoperă lumii, că Izbăvitorul se va naște dintr-o fecioară: "*Iată Fecioara va lua în pântece și va naște Fiu și se va chema numele lui Emanuel*" (Isaia 7, 14). În rândul al doilea, că se va naște din neamul lui David: "*Zice Dumnezeu: în zilele acelea și în vremea aceea voi ridica lui David odraslă dreaptă și aceea va face judecată și dreptate pe pământ. În zilele acelea, Iuda va fi izbăvit și Ierusalimul va trăi fără primejdie și odraslei i se va pune numele... Nu va lipsi lui David bărbat care să șadă pe scaunul casei lui Israel*" (Ieremia 33, 15-17).

O profeție asemănătoare, referitoare la casa lui David, face și prorocul Amos: "*În ziua aceea voi ridica cortul cel căzut al lui David și voi drege spărturile lui și dărâmurile le voi ridica la loc și-l voi zidi ca în vremurile cele dintru început*" (Amos 9, 11).

Deși a mustrat pe David pentru păcatul săvârșit, profetul Natan este trimis de către Dumnezeu să-l înștiințeze că i-a primit și că din casa lui se va naște Izbăvitorul, Cel ce va dăinui în locul său în veci. "*Iată, Domnul îți vestește că-ți va întări casa, iar când se vor împlini zilele tale și vei răposa cu părinții tăi, atunci voi ridica după tine pe urmașul tău, care va răsări din coapsele tale și voi întări stăpânirea sa. Acela va zidi casă numelui meu și eu*

3. N. Chițescu, *op. cit.*, p. 57.

voi întări scaunul domniei Lui în veci" (II Regi 7, 12-13). O profeție asemănătoare face însuși Împăratul David. "Odată m-am jurat pe sfințenia mea, zice Domnul: Oare, voi minți pe David? Seminția lui în veac va rămâne și scaunul lui ca soarele înaintea mea și la luna întocmită în veac și ca martor credincios din cer" (Psalm 88, 35-36). La fel mărturisește proorocul Isaia: "O mlădiță va ieși din tulpina lui Iesei și un lăstar din rădăcinile lui va da" (Isaia 11, 1-2). Apoi Ieremia zice: "Iată vin zilele, zice Domnul, când voi ridica lui David odraslă dreaptă și va ajunge rege și va domni cu înțelepciune; va face judecată și dreptate pe pământ" (Ieremia 23, 5). Bunul păstor, noul David va lua locul păstorilor săi: "Voi pune peste ele un singur păstor, care le va paște; voi pune pe robul meu David; el le va paște și el va fi păstorul lor" (Iezechil 34, 23).

S-a prezis apoi că Mântuitorul se va naște în Betheem. Deși a trăit cu multe secole înainte de era creștină, profetul Miheia, inspirat de Dumnezeu, prevestea lumii, chiar și localitatea în care se va naște Mesia. Având în vedere faptul că Mântuitorul lumii se va naște într-o localitate fără nume, profetul exclamă plin de admirație: "Și tu Betleeme, Efrata, mic ești între miile lui Iuda..." (Miheia 5, 1).

Hotărârea cea din veac a lui Dumnezeu, cu privire la mântuirea lumii a fost împlinită de Fiul și Cuvântul lui Dumnezeu, Care s-a întrupat "la plinirea vremii", adică atunci când pregătirea omenirii pentru primirea mântuitorului se împlinise: "Iar când a venit plinirea vremii, a trimis Dumnezeu pe Fiul Său, cel unul născut din femeie, născut sub lege, ca pe cei de sub lege să-i răscumpere, ca să dobândească înfierea" (Gal. 4, 4).

Nașterea Mântuitorului

Împrejurările istorice și social-politice în care s-a născut Mântuitorul Hristos.

Sfântul Apostol Pavel spune sugestiv că Fiul lui Dumnezeu s-a întrupat "la plinirea vremii".

Într-adevăr, atunci când omenirea ajunsese în ultimul grad de păcătoșenie (așa cum este descris în Epistola către Romani și Galateni) atunci când devenea conștientă de neputința de a salva singură și încerca să implore mila divină, atunci s-a născut Mesia. Nu se pomenește în istoria lumii de o stare mai tulburătoare și mai de plâns, decât aceea dinaintea nașterii Domnului. Pretutindeni erau tulburări, războaie, se sfâșie om pe om ca fiarele sălbatice, deosebiri ale limbilor, ținuturilor și intereselor, deosebise pe oameni, în așa fel

că ei nu se mai cunoșteau între ei, doar chipul omenesc rămăsese singurul semn ce le arăta că sunt de același fel. Era o glorie a declara război și a se distruge popoarele între ele; șiroaie de sânge vărsat era o virtute, iar idealul era de a dezmoșteni pământul de oameni⁴.

Istoria stă mărturie despre întreaga stare socială, morală și religioasă a popoarelor ce erau înainte de venirea în lume a Mântuitorului Iisus Hristos. Nimeni și nimic nu putea îndrepta această stare. Numai prin învățăturile și sfaturile Domnului s-au putut înfrâna pornirile și patimile omului și s-a restabilit și iubirea între oameni; așa încât, la nașterea Domnului, lumea izbucnește în cântări de laudă și mulțumire lui Dumnezeu: "*Slavă întru cei de sus lui Dumnezeu și pe pământ pace, între oameni bunăvoie*".

În această atmosferă iată că împăratul păcii se naște în ieslea săracă, în staul, loc de unde aduce începutul mântuirii neamului omenesc. Dialogul pe care Îngerul Domnului îl are cu Iosif, spunându-i că Fecioara Maria va naște pe Mântuitorul lumii îi pătrunde adânc inima și conștiința dreptului Iosif. Acum înțelege cum s-a făcut întruparea Mântuitorului așa cum spusese Isaia, cu mult înainte că Maria este acea femeie aleasă de Dumnezeu care a fost învrednicită să dea naștere unui fiu, care va fi însuși Mesia. Deci, Iosif renunță la hotărârea pe care o luase de a o părăsi pe ascuns pe logodnica sa, Maria, și fiind încredințat de nevoița și distincția mare cu care a fost învrednicită din partea lui Dumnezeu, este gata s-o ia cât mai curând în casa sa și să-și împlinească față de pruncul pe care-l va naște îndatoririle de părinte. Luând-o pe Maria în casa sa, "Iosif se simte dator ca să respecte până la sfârșit starea de feciorie a logodnicei sale"⁵.

În acele momente au loc fenomene ieșite din comun: se arată îngeri deasupra ieslei în care era Pruncul Iisus, iar bătrânul Simeon și proorocița Ana, inspirați, fac profeții în legătură cu viitorul Pruncului, iar o stea minunată conduce trei învățați din inima Orientului, până la locul unde se afla Pruncul. Mântuitorul lumii s-a născut în Betleemul iudeii (casa pâinii), un orașel cu pământ fertil, depărtare cam 10-12 km Sud de Ierusalim. Se afla în Iudeea, partea de Sud a Palestinei, dincoace de Iordan. În antichitate, acest orașel se chema Efrata (Gen. 35, 16). Aici se naștea David, ce avea să fie rege peste Israel (Ioan 7, 42). De acum înainte, Betleemul este numit "Cetatea lui David", dar cei mai mulți membri ai familiei nu mai locuiau aici, ci la Ierusalim. Locuința lui Iosif și a Fecioarei Maria în acest timp era în Nazaretul Galileii.

4. Ilarion Mircea, *Cuvântări bisericești – Cuvântare la Nașterea Domnului*, Roman, 1921, pag. 58.

5. Dr. V. Gheorghiu – *Comentar la Sf. Evanghelie după Matei*, Cernăuți, 1925, pag. 108.

Sfântul Evanghelist Luca precizează momentul când s-a născut Mântuitorul: "În zilele acelea a ieșit poruncă de la Cezarul August să se înscrie toată lumea. Această înscriere s-a făcut întâi pe când Quirinius ocârmuia Siria. Și se duceau toți să se înscrie în cetatea sa. Și s-a suit și Iosif din Galileea, din cetatea Nazaret în Iudeea, în cetatea lui David, care se numește Betleem, pentru că el era din casa și din neamul lui David ca să se înscrie împreună cu Maria, cea logodită cu el, care era însărcinată. Dar, pe când erau ei acolo, s-au împlinit zilele ca ea să nască. Și a născut pe Fiul său, Cel Unul Născut și L-a înfășurat și L-a culcat în iesle, căci nu mai era loc de găzduire pentru ei..."

Și în ținutul acela erau păstori stând pe câmp și făcând de strajă noaptea împrejurul stânei lor. Și iată îngerul Domnului a stat lângă ei și slava Domnului a strălucit împrejurul lor, și ei s-au înfricoșat cu frică mare. Dar îngerul le-a zis: nu vă temeți, căci, iată vă binevestesc vouă bucurie mare, care va fi pentru tot poporul, că vi s-a născut azi Mântuitor, Care este Hristos Domnul, în cetatea lui David și acesta vă va fi semnul: veți găsi un prunc înfășat, culcat în iesle. Și deodată s-a văzut împreună cu îngerul mulțime de oaste cereasă, laudând și zicând: slavă întru cei de sus lui Dumnezeu și pe pământ pace între oameni bunăvoire" (Luca 2, 1-14).

Recensământul s-a făcut pe vremea lui Irod cel Mare. La stăruința lui Antoniu și Octavia, Senatul roman îl alesese încă din 714 a. u. c., rege peste Palestina. Fiind străin de origine, Irod nu s-a putut bucura de simpatia poporului, căci era considerat ca uzurpator al tronului lui David. El luptă toată viața pentru a-și menține tronul și nu se sfiește a-și ucide chiar pe proprii săi fii pe care îi bănuia că tind să-i ia tronul. Din Sfânta Evanghelie de la Luca (3, 1) vedem că Ioan Botezătorul își începe activitatea sa în anul al XV-lea al domniei Împăratului Tiberiu, și puțin mai târziu vine Domnul Iisus și se botează (Luca 3, 21), având vârsta de 30 de ani (Luca 3, 23). În acel an de Paști, Domnul pleacă la Ierusalim și curăță templul (Ioan 2, 13). Evanghelistul Ioan (2, 20) ne spune că templul se rezidește de 46 de ani încoace. Anii de domnie ai lui Tiberiu trebuiesc socotiți din 765 a. u. c., de când August îl luase pe el coreginte al Imperiului, iar Irod Idumenul începuse rezidirea templului în anul 18 al domniei sale, deci 734 a. u. c., sau 20 î. d. Hr., rezultă că Domnul Iisus Hristos își începe activitatea sa fiind cam de 30 de ani; în primăvara anului 780 a. u. c. sau 27 după Hristos. Dacă Domnul avea 30 de ani, atunci el poate să se fi născut cel mai timpuriu pe la sfârșitul anului 749 a. u. c., egal 5 după Hristos, sau mai târziu 750 a. u. c., egal 4 după Hristos.

După tradiția Bisericii, Domnul Iisus Hristos se naște la 25 decembrie. Acest an poate fi numai 749 a. u. c.

Odată cu Nașterea Domnului, inimile multor învățați sunt mișcate. Iată că magii de la Răsărit vin să aducă un imn de laudă Împăratului lumii. Sosiți la Ierusalim întreabă pe locuitori: unde este noul născut, rege al Iudeilor, arătând că sunt străini și că au văzut steaua lui la Răsărit? Magii erau nu numai astronomi ci și "astrologi"⁶.

Scopul cu care vin este pentru a i Se închina acestui Nou Născut al Iudeilor, arătându-și față de El adâncă lor dragoste și tot devotamentul lor. În Ierusalim, magii nu pot obține un răspuns satisfăcător despre Noul-Născut. Nimeni nu avea cunoștință că la curtea bătrânului rege Irod s-ar fi născut în timpul din urmă un nou moștenitor al tronului; Irod auzind despre cele ce întrebau ei "s-a tulburat". Este zguduit sufletește, căci a ținut atât de mult să-și mențină tronul și acum i se naște în suflet pierderea lui. Ura sa crește din clipă în clipă, acum când credea că va fi liniștit către bătrânețe, când îi îndepărtează pe toți de la tron. Vestea adusă de magi îl neliniștește și mai mult, știindu-i cunosători ai tainelor celor mai ascunse⁷. Iar dacă nu erau convinși că s-ar fi născut pruncul, nu se încumetau să pornească la o călătorie așa de mare până la Ierusalim, iar steaua era un argument în plus că va fi ceva extraordinar, născându-se Noul Rege.

Pentru că magii nu i-au împlinit dorința de a-i face cunoscut locul unde se află Pruncul, regele Irod a hotărât să-L ucidă, ucigând pruncii de la 2 ani în jos. Convoacă pe toți arhierii și cărturarii despre zvonul acesta ivit deodată în mijlocul lor și-i întreabă: "unde are să se nască Hristos? Cei adunați răspund: în Betleemul iudeii. Deoarece așteptau cu toții pe Mesia, după cuvintele Profetului care zice: "Cel care se va naște aici va fi Domn în Israel... că va fi din veșnicie" –se referea numai la Mesia. Irod cheamă pe magi la el să-i întrebe despre Mesia, și anume timpul când li s-a arătat lor steaua. Satisfăcut, Irod îi îndeamnă: "Mergeți și cercetați cu de-amănuntul despre prunc". Magii pornesc la Betleem, iar steaua din nou se arată. Conduși de stea, ei nu mai au nevoie să întrebe pe oameni urmând calea arătată de stea. Doreau din clipă în clipă, printre munții acoperiți cu verdeață, să ajungă cât mai curând la ținta călătoriei lor. După vreo două ore de mers, steaua care-i conducea se oprește și stă deasupra locului unde era Pruncul. Evanghelistul Luca ne spune că Domnul Iisus se naște într-o peșteră în apropierea Betleemului și "este culcat într-o iesle".

6. Dr. V. Gheorghiu, *op. cit.*, pag. 116.

7. Dr. V. Gheorghiu, *op. cit.*, pag. 120.

Priveliștea intimă, caldă și înălțătoare ce domnește în această tânără familie, îi face pe magi să simtă că se află de fapt în fața Nou Născutului rege mesianic⁸. Magii îi aduc daruri: aur, smirnă și tămâie. Aurul este metalul cel mai prețios ce se aduce regilor. Smirna servea ca aromant la îmbalsămarea morților, iar tămâia servea aromant la cultul divin și se ardea pe altar, pentru a arăta înălțarea rugăciunilor noastre către Dumnezeu.

Înștiințați de îngerul Domnului să se întoarcă pe altă cale în țara lor, pentru ca Pruncul Iisus să fie slăvit, Dumnezeu se arată în vis dreptului Iosif și spune să i-a pe mama și pe Pruncul Iisus și să fugă în Egipt, căci Irod va căuta să omoare pe Prunc. Amenințată fiind deci viața Pruncului Iisus în Betleem, imediat după ce se trezește din somn, se pregătește de călătorie și luând Pruncul și pe mama Lui, pleacă în aceeași noapte în Egipt. În Egipt puteau să ajungă după vreo 8-10 zile, căci acesta era înconjurat de Imperiul Roman. Puterea lui Irod nu ajungea până acolo. Aici, familia sfântă era în liniște. Pentru evrei, Egiptul nu era o țară străină. În timpul foametei, Patriarhul Iacob se stabilise aici. Urmașii lui au trăit aici până în timpul lui Moise, când au ieșit de aici și au ocupat Țara Canaanului (Palestina de azi). Aici era o puternică colonie de evrei, deci familia sfântă nu se putea simți cu totul străină.

După o tradiție veche, familia sfântă se stabilește în localitatea Matarea (apă proaspătă) între Heliopolis și Cairo. După ce stau aici, se reîntorc din Egipt. Se pare că Pruncul Iisus cu tatăl și mama sa au stat în Egipt din februarie și până în toamna aceluiași an, sau primăvara următoare. Unii exegeți susțin că familia sfântă au petrecut aici între 2-8 ani (fără probe serioase).

Părinții Mântuitorului Iisus Hristos

Sfintele Evanghelii, vorbindu-ne despre Împăratul Slavei, care va aduce mântuirea neamului omenesc, reprezintă și pe părinții legali ai Pruncului Iisus.

Bătrânul Iosif cunoscut din Sfintele Evanghelii este ocrotitorul Maicii Domnului, care a primit în sufletul său grija încredințată în chip tainic prin vis de Dumnezeu, datorie sfântă legată de viața Pruncului Iisus, fiind logodit cu Fecioara Maria, Maica Domnului, născută în chip firesc din părinții săi Ioachim și Ana. Că Mântuitorul a fost fiul Maicii Domnului, ocrotită de dreptul Iosif, formând familia sfântă, ne arată clar Sfintele Evanghelii.

8. *Ibidem*, pag. 126.

Sfântul Evanghelist Ioan, în cap. 6, 40-44, ne spune: "Au nu este acesta Iisus, fiul lui Iosif și nu știm noi pe tatăl său și pe mama sa? Cum spune el acum: "M-am coborât din cer?" La fel mărturisește și Sfântul Evanghelist Matei: "Oare nu este acesta fiul teslarului; oare mama lui nu se numește Maria și frații lui nu sunt Iacov și Ioan și Simon și Iuda" (Matei 13, 55) vezi și Marcu 6, 3; Luca 2, 23.

Așadar, părinții Mântuitorului au fost oameni gospodari. "Fiul teslarului" ne atestă că bătrânul Iosif era teslar. Evident, și pruncul și copilul Iisus creștea sub grija și munca părintelui său, învățând și el această meserie. Iar mai târziu devine dăltuitor de suflete. Coborându-se din înălțimea cerească, Mântuitorul Hristos trăiește ca om în atelierul unui dulgher. El nu face parte din tagma celor bogați, ci se naște din rândul celor mai de jos. Mântuitorul își petrece tinerețea în mijlocul țăranilor care arau ogorul; în mijlocul zidarilor făurari de case; în mijlocul fierarilor și dulgherilor, practicate și învățate de el ca om odată cu creșterea sa. În mijlocul celor făcute de mâna Sa, și-a petrecut tinerețea Sa. El a văzut vitele cu care oamenii își duceau hrana zilnică. El a văzut fiarele sălbatice, a văzut cum îngroapă în pământ bobul de grâu, a văzut vulturii, păsările văzduhului, găinile drăgăstoase ce-și cheamă puii sub aripi; vulpea și câinii care adulmecă pe sub masa stăpânilor. A fost născut printre ciobani, el care ajunge păstorul oamenilor. A cântat îndelung la oi și le-a îndrăgit, oile care își caută mieii rătăciți și mioarele care pășteau pe colinele dealurilor. Toate acestea le-a trăit Domnul Iisus Hristos până s-a împlinit timpul să iasă la propovăduire și să aducă în lume lumină și adevăr.

Date scripturistice legate de primii ani ai vieții Mântuitorului

Despre copilăria Mântuitorului știm puține lucruri, pentru faptul că evangheliștii n-au intenționat să redea o cronologie a vieții lui. Evanghelistul Luca spune, lapidar, că "pruncul creștea și se întărea cu duhul" (Luca 1, 80).

Din această perioadă, un singur episod ne este cunoscut: călătoria cu părinții, la vârsta de 12 ani la Ierusalim și impresia deosebită pe care a făcut-o rabinilor.

Multe date din această perioadă s-au păstrat pe cale orală, iar unele au fost consemnate în scrierile apocrife.

Că nu s-au consemnat toate datele referitoare la viața Mântuitorului, o spune Sfântul Ioan Evanghelistul, în Evanghelia sa (Ioan 21, 25).

"Sunt și alte multe lucruri pe care le-a făcut Iisus și care, dacă s-ar fi scris cu de-amănuntul, cred că lumea aceasta n-ar cuprinde cărțile ce s-ar fi scris".

La fel afirmase cu un capitol înainte: "Deci și alte multe minuni a făcut Iisus înaintea ucenicilor Săi, care nu sunt scrise în cartea aceasta" (Ioan 20, 30).

Concluzii

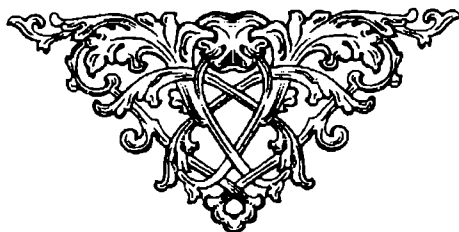
a) Mântuitorul Iisus Hristos este Mesia, cel promis de Dumnezeu primilor oameni; El s-a născut "la plinirea vremii", pentru izbăvirea omenirii de sub osânda păcatului.

b) Mântuitorul Iisus Hristos este Dumnezeu adevărat, dar și om adevărat, întrutotul asemenea nouă – fără de păcat.

c) Deși ca Dumnezeu există din veșnicie, El a luat chipul ființelor mărginite, s-a născut și trăit în timp, devenind persoană istorică.

d) Sfintele Evanghelii sunt documente istorice. În paginile ei, însă nu sunt rediate toate faptele și cuvintele Mântuitorului Hristos, multe din acestea au fost consemnate, copleșite de legende, în scrierile apocrife.

Pr. conf. dr. Pufu Gheorghe

TEMEIURI SCRIPTURISTICE ȘI PATRISTICE DESPRE SFÂNTA TREIME

Dogma Sfintei Treime, este dogma fundamentală a religiei creștine. Biserica învață, potrivit Revelației dumnezeiești, că Dumnezeu este Unul în Ființă și întreit în Persoane: Tatăl, Fiul și Duhul Sfânt. Dogma Sfintei Treimi nu poate fi demonstrată de oameni pe cale rațională, ci este revelată de Dumnezeu. Ea este cea mai mare taină, mai presus de orice înțelegere omească. De aceea Dumnezeu poate fi "iubit dar nu gândit. Poate fi apropiat prin iubire, dar niciodată prin gândire"¹.

Dumnezeu este atât Unime, cât și Treime, comuniune, iubire desăvârșită. Așa ceva nu există în ordinea creată.

Tatăl, Fiul și Duhul Sfânt sunt trei Persoane într-o singură ființă. Tatăl este Dumnezeu adevărat, Fiul este Dumnezeu adevărat și Duhul Sfânt este Dumnezeu adevărat. Tatăl este nenăscut, Fiul este nenăscut din Tatăl mai înainte de toți vecii, iar Duhul Sfânt purcede din Tatăl.

Sf. Ioan Damaschin ne învață că termenii "naștere" și "purcedere" sunt denumiri convenționale pentru o realitate mult prea îndepărtată de înțelegerea rațională.

În Vechiul Testament învățătura despre Sfânta Treime nu a fost exprimată cu destulă claritate, atât din cauza lipsei de maturitate spirituală a poporului iudeu, cât și datorită înclinației evreilor spre idolatrie și politeism.

Dar această Revelație nedeplină a Vechiului Testament avea să se desăvârșească de Însuși Fiul lui Dumnezeu întrupat, Care a zis despre Sine: "*Eu sunt Calea, Adevărul și Viața*" (Ioan 14, 6).

Iar Sfântul Apostol Pavel scrie evreilor: "*După ce Dumnezeu odinioară, în multe rânduri și multe chipuri, a vorbit părinților noștri prin prooroci, în zilele acestea mai de pe urmă ne-a grăit nouă prin Fiul, pe care L-a pus moștenitor a toate și prin Care a făcut și veacurile*" (Evrei 1, 1-2).

1. Episcop Kallistos Ware, *Ortodoxia, cartea dreptei credințe*, Edit. Mitropoliei Moldovei și Bucovinei, Iași, 1993, pag. 17.

Creștinismul, religia întemeiată de Mântuitorul Iisus Hristos, are la temelia învățaturii sale dogma Sfintei Treimi.

Voalul care acoperea acest adevăr, precum și altele cuprinse în Vechiul Testament, a fost ridicat, așadar, de Logosul întrupat, "*pentru că legea prin Moise s-a dat, iar harul și adevărul au venit prin Iisus Hristos*" (Ioan 1, 17).

Creștinismul a fost acela care a descoperit omenirii în toată lumina sa dogma fundamentală, pe care se reazămă întreaga credință creștină, ce este izvorul a toată înțelegerea omenească și îngerească.

Dogma Sfintei Treimi nu a respins monoteismul iudaic, sau învățătura Vechiului Testament despre unitatea dumnezeirii, ci dimpotrivă, a dat acestei învățături un înalt caracter moral.

Fiind religia iubirii celei adevărate, creștinismul a chemat întotdeauna pe oameni nu numai să se supună lui Dumnezeu, ci să-l iubească, căci El este iubirea supremă.

"*Dumnezeu este iubire*" (I Ioan 4, 8), spune Sfântul Ioan Evanghelistul și El trebuie iubit "*din toată inima și din tot sufletul și din toată puterea și din tot cugetul*" (Luca 10, 27).

Temeiuri scripturistice despre Sfânta Treime

Învățătura despre Sfânta Treime în Vechiul Testament

Învățătura Vechiului Testament, despre Sfânta Treime a pregătit în chip "umbros" învățătura deplină și clară a Noului Testament despre această taină de nepătruns pentru mintea omenească.

În mod deosebit, revelația Vechiului Testament descoperă trei aspecte ale acestei dogme, după cum urmează:

- a) În Dumnezeu există nu numai o persoană, ci mai multe;
- b) Se vorbește de trinitatea persoanelor în Dumnezeu;
- c) Se fac referiri la o persoană sau alta a dumnezeirii, citând chiar numele lor.

a) Existența mai multor persoane în Dumnezeu reiese clar din versetele Vechiului Testament unde Dumnezeu se reprezintă ca și cum s-ar consulta cu Sine, sau cu alte persoane egale Sieși după dumnezeire. Și a zis Dumnezeu "*Să facem om după chipul și asemănarea Noastră*" (Facerea 1, 26), mărturisește Sfânta Scriptură.

Iar după căderea lui Adam, Dumnezeu zice: "*Iată Adam s-a făcut ca unul dintre Noi, cunoscând binele și răul*"... (Facere 3, 22).

Înainte de amestecarea limbilor și de împrăștierea oamenilor care voiau să zidească turnul Babel, Dumnezeu a zis: "*Iată, toți sunt de un neam și o limbă au și iată ce s-au apucat să facă și nu se vor opri de la ceea ce și-au pus în gând să facă. Haidem, dar, să Ne pogorâm și să amestecăm limbile lor, ca să nu se mai înțeleagă unul cu altul*" (Facere 11, 6-7).

În aceste cazuri, Dumnezeu nu s-a sfătuit cu îngerii și nici cu Sine însuși, ca o singură persoană, ci "Sfatul" presupune existența mai multor Persoane dumnezeiești. Acest adevăr reiese și din învățătura Sfinților Apostoli, în legătura cu versetul: "*Să facem om după chipul și asemănarea Noastră*", Sf. Irineu scrie: "*La Dumnezeu este întotdeauna Cuvântul și Înțelepciunea, Fiul și Duhul prin Care și în Care a făcut El toate liber și de sine stătător, și către care a zis El: "să facem om după chipul și asemănarea Noastră"*².

Mulți dintre Sfinții Părinți văd în acest citat, ca și în celelalte versete amintite, nu numai pe Tatăl și pe Fiul, ci și pe Duhul Sfânt. Sf. Grigorie de Nyssa scrie: "*este scris să facem, ca să cunoști pe Tatăl și pe Fiul și pe Duhul Sfânt*", iar prin cuvintele "a făcut Dumnezeu pe om" se exprimă unitatea Sfintei Treimi, căci pe Dumnezeu ca pe unul singur, Îl laudăm și-L cinstim, ca pe o perfectă unitate nu de persoane, ci de putere.

După Sf. Justin Martirul și Filozoful, în textul amintit s-ar putea deosebi cel puțin două persoane, iar concepțiile care susțin că aici Dumnezeu Se adresează Lui Însuși sau îngerilor sunt eretice³.

b) În Vechiul Testament, trinitatea persoanelor în Dumnezeu reiese în primul rând, din arătarea lui Dumnezeu patriarhului Avraam la stejarul Mamvri. Despre acest eveniment, proorocul Moise scrie astfel: "*Apoi Domnul S-a arătat iarăși lui Avraam la stejarul Mamvri, într-o zi pe la amiază, când ședea el în ușa cortului său. Atunci ridicându-și ochii săi, a privit și iată trei Oameni stăteau înaintea lui, și cum I-a văzut, a alergat din pragul cortului său în întâmpinarea Lor. Și s-a închinat până la pământ. Apoi a zis "Doamne, de-am aflat har înaintea Ta, nu ocoli pe robul Tău"* (Facere 18, 13). În legătură cu această arătare, Fericitul Augustin scrie: "*Avraam a întâmpinat trei și s-a închinat unuia. Văzând trei el a înțeles misterul Sfintei Treimi și închinându-se unuia a mărturisit pe un Dumnezeu în trei fețe*"⁴.

Un alt loc din Vechiul Testament din care reiese trinitatea persoanelor în Dumnezeu, este întreita formulă de binecuvântare a poporului, dată preoților Legii Vechi: "*Domnul să te binecuvânteze, spune Moise, și să te păzească!*

2. Sf. Irineu, *Contra Haeresis*.

3. Sf. Justin Martirul și Filozoful, P. G. VI.

4. Fer. Augustin, *De tempore*.

Domnul să facă să lumineze fața Lui peste tine și să se îndure de tine! Domnul să-și înalțe fața Sa peste tine și să-ți dea pace" (Numeri 6, 24-26).

Tot astfel și Isaia, când a văzut serafimii în jurul tronului lui Dumnezeu, spune că aceștia strigau unul către altul: "*Sfânt, Sfânt, Sfânt Domnul Savaot plin este cerul și pământul de mărirea Lui*" (Isaia 6, 3). Tâlcuind acest verset, Sf. Ambrozie spune: "Ca să arate cum că una este Dumnezeirea treimii, după ce a zis de trei ori: "Sfânt, Sfânt, Sfânt, a adăugat în numărul singular: Domnul Savaot", care desemnează unitatea ființială a Acestui Dumnezeu, deci Sfânt este Tatăl, Sfânt este Fiul și Sfânt este Sfântul Duh⁵.

c) În Vechiul Testament întâlnim, de asemenea și indicații speciale care se referă la o persoană sau alta a dumnezeirii, amintindu-se chiar numele lor.

Faptul că se vorbește de Domnul, de îngerul Domnului, de cuvântul și Înțelepciunea Sa, de Duhul lui Dumnezeu etc., presupune existența mai multor persoane dumnezeiești. Astfel, îngerul Domnului îi spune lui Iacov în Mesopotamia: "*Eu sunt Dumnezeul tău cel ce m-am arătat ție în Betel... ieși din pământul acesta și mergi în pământul nașterii tale și Eu voi fi cu tine*" (Facerea 21, 11-13).

Când Moise păștea oile în pustie, i s-a arătat îngerul Domnului într-o pară de foc, ce ieșea dintr-un rug; și a văzut că rugul ardea, dar nu se mistuia... Și Domnul a zis: "*Eu sunt Dumnezeul tatălui tău... Dumnezeul lui Iacov... Eu sunt Cel ce sunt*" (Ieșirea 3, 2, 6, 14). Vorbind despre Acest Dumnezeu Care s-a arătat patriarhilor, Sfinții Părinți arată că el nu poate fi identificat cu Dumnezeu Creatorul, Tatăl tuturor. Sfântul Ambrozie învață că nu Tatăl, ci Fiul este Cel ce I s-a arătat și a vorbit cu Moise în pustiu, din rugul cel ce ardea fără să se consume⁶.

Iar Sfântul Chiril al Ierusalimului, vorbind despre Fiul lui Dumnezeu la care se referă textul: "*Și Domnul a turnat asupra Sodomei și Gomorei ploaie de pucioasă și foc de la Domnul din cer*", spune că Același Domn i s-a arătat din nou lui Moise, atât cât a putut el să-L vadă în rugul cel aprins.

Idea tripersonalității lui Dumnezeu reiese și din cele spuse de psalmist: "*Prin Cuvântul Domnului, cerurile s-au întemeiat și prin Duhul gurii Lui toată podoaba lor*" (Psalm 33, 6), în care Sfinții Părinți au văzut participarea la creație a Fiului și a Duhului Sfânt. Cele trei persoane divine, care iau parte la creație, sunt deoființă; acest lucru fiind arătat și de expresia: "Duhul gurii Lui", expresie care, în alte locuri ale Sfintei Scripturi, se aplică și cuvântului, pentru ca să se înțeleagă că Fiul și Duhul Sfânt sunt din Tatăl.

5. Sf. Ambrozie, *De fide ad Gratianum Augustin*, liber II.

6. Sf. Ambrozie, *op. cit.*

Învățătura despre Sfânta Treime în Noul Testament

Revelația Noului Testament nu a fost ceva cu totul neașteptat față de cea a Vechiului Testament, ci ea a clarificat și a dat sensul deplin învățării despre Sfânta Treime, precum și despre celelalte adevăruri de credință.

În legătură cu dogma Sfintei Treimi, Noul Testament învață limpede că în Sfânta Treime sunt persoane dumnezeiești deosebite și se cere credință în ele, precum și adorarea lor. *"Să nu se tulbure inima voastră, zice Mântuitorul, credeți în Dumnezeu, credeți și în Mine"* (Ioan 14, 1), *"Și aceasta este viața veșnică: Să Te cunoască pe Tine, singurul Dumnezeu adevărat, și pe Iisus Hristos pe Care L-ai trimis"* (Ioan 17, 3).

Învățătura Mântuitorului Iisus Hristos despre Dumnezeu a fost îndreptată, în mod deosebit, spre a convinge pe oameni că afară de Tatăl adorat de iudei mai este și Fiul, Care este El Însuși, precum și Duhul Sfânt, Care avea să se pogoare peste apostoli și să continue opera mântuirii oamenilor, începută de El. Această învățătură a primit un caracter universal, căci mai înainte de a Se înălța la cer, Domnul a poruncit apostolilor: *"Mergând, învățați toate neamurile, botezându-le în numele Tatălui și al Fiului și al Sfântului Duh, învățându-le să păzească toate câte v-am poruncit vouă"*, (Matei 28, 19-20).

Mântuitorul descoperă lumii pe Tatăl și ne învață rugăciunea "Tatăl nostru". Iar Sfântul Apostol Pavel scrie efesenilor: *"Un Dumnezeu și Tatăl tuturor, care este peste toate și prin toate și în toate"* (Efeseni 4, 6) și Acesta este *"Părintele Domnului nostru Iisus Hristos"* (Efeseni 3, 14), sau *"Dumnezeu și Tatăl Domnului nostru Iisus Hristos"* (II Cor. 1, 3).

Pe de altă parte, Noul Testament arată că Dumnezeu cel veșnic prin persoana Fiului Său, intră în istorie întrupându-se din Sfânta Fecioară Maria: *"Și Cuvântul S-a făcut trup, spune Sf. Ioan Evanghelistul, și S-a sălășluit între noi și am văzut slava Lui, slava ca a Unuia-Născut din Tatăl, plin de har și de adevăr"* (Ioan 1, 14).

Iisus Hristos nu este un trimis sau un profet, ci Fiul lui Dumnezeu întrupat. Mărturiile Noului Testament despre manifestarea istorică a Persoanelor Sfintei Treimi sunt clare și precise. Astfel, la Bunavestire arhanghelul Gavriil spune Maicii Domnului: *"Duhul Sfânt Se va pogori peste tine și puterea Celui Preaînalt te va umbri; pentru aceea și Sfântul Care Se va naște din tine, Fiul lui Dumnezeu Se va chema"* (Luca 1, 35).

La Botezul Mântuitorului Sf. Ioan Botezătorul mărturisește: *"Am văzut Duhul pogorându-Se din cer ca un porumbel și a rămas peste El... și eu am văzut și am mărturisit că Acesta este Fiul lui Dumnezeu"* (Ioan 1, 32-34). Iar glasul Tatălui întărește din cer mărturia lui Ioan, zicând: *"Acesta este Fiul Meu Cel iubit, întru Care am binevoit"* (Matei 3, 17).

Pe Muntele Taborului, în fața lui Petru, Iacov și Ioan, Fiul întrupat se schimbă la față, Duhul Sfânt umbrește muntele și pe ucenici în chipul unui "nor luminos", iar Tatăl iarăși mărturisește: *"Acesta este Fiul Meu cel iubit întru Care am binevoit. Pe Acesta să-L ascultați"* (Matei 3, 16). În ziua Cincizecimii, apostolii au primit puterea Duhului Sfânt, potrivit îngăduinței Mântuitorului care zice: *"Iar voi veți fi botezați cu Duhul Sfânt nu mult după aceste zile. Căci veți lua putere, venind Duhul Sfânt peste voi și Îmi veți fi Mie martori în Ierusalim, în toată Iudeea și Samaria și până la marginea pământului"* (Fapte 1, 5-8).

Când arhidiaconul Ștefan era în fața sinediului, *"fiind plin de Duhul Sfânt și privind la cer, a văzut slava lui Dumnezeu și pe Iisus stând de-a dreapta lui Dumnezeu"* (Fapte 7, 55). Iar Sfântul Apostol Petru spune astfel despre Mântuitorul în ziua pogorârii Duhului Sfânt: *"Dumnezeu a înviat pe Acest Iisus, Căruia noi toți suntem martori. Deci, înălțându-Se prin dreapta lui Dumnezeu și primind de la Tatăl făgăduința Duhului Sfânt, El l-a revărsat pe acesta, cum vedeți și auziți acum"* (Fapte 2, 32-33).

Noul Testament are în centrul învățaturii sale revelația Fiului întrupat despre Tatăl și Duhul Sfânt, adică despre Sfânta Treime, la care se ajunge numai prin Duhul Sfânt: *"Iar când va veni Mângâietorul spune Mântuitorul, pe Care Eu Îl voi trimite de la Tatăl, Duhul Adevărului, Care de la Tatăl porcede, Acela va mărturisi despre Mine"* (Ioan 15, 26).

În timpul apostolilor credința în Sfânta Treime era mărturisită în mod clar. Sfântul Apostol Pavel salută pe corinteni în numele Treimii: *"Harul Domnului nostru Iisus Hristos și dragostea lui Dumnezeu-Tatăl și împărțășirea Duhului Sfânt să fie cu voi cu toți"* (II Corinteni 13, 13). În scrierile lor, Sfinții Apostoli vorbesc cu multă claritate și în mod inspirat atât despre dumnezeirea Mântuitorului Iisus, cât și despre dumnezeirea Duhului Sfânt. *"Anania, zice apostolul Petru, de ce satana a umplut inima ta, ca să minți Duhul Sfânt și să dosești o parte din prețul țarinei? Nu ai mințit oamenilor, ci lui Dumnezeu"* (Fapte 5, 3-4).

Dacă profeții în Vechiul Testament au dat mărturie despre prezența și lucrarea lui Dumnezeu, în Noul Testament apostolii propovăduiesc persoana și lucrarea Fiului lui Dumnezeu întrupat.

Sfântul Ioan scrie în acest sens: "*Din aceasta cunoaștem că rămânem în El și El întru noi, fiindcă ne-a dat din Duhul Său*" (I Ioan 4, 13).

Temeiuri patristice despre Sfânta Treime

Păstrarea nealterată a învățaturii despre Sfânta Treime a fost problema cea mai importantă a Bisericii creștine din toate timpurile. Aceasta, atât pentru faptul că de dogma Sfintei Treimi este legată însăși viața Bisericii, cât și pentru faptul că nici o altă dogmă a creștinismului n-a avut atâția potrivnici și n-a fost expusă atâtor obiecțiuni și false tâlcuri.

Sub aspect istoric, Biserica a formulat definitiv dogma Sfintei Treimi până în secolul al IV-lea și o găsim în Simbolul Niceo-Constantinopolitan și în simbolurile sfinților Atanasie și Grigorie.

Mântuitorul și apostolii au învățat că Dumnezeu este unul în ființă, dar întreit în Persoane. Ei au stabilit doar în linii generale această dogmă. Mai târziu, părinții apostolici se mărgineau doar la expresii luate direct din scrierile apostolilor. Formularea ei așa cum o avem noi astăzi aparține însă Sfinților Apostoli. Printre primii care a abordat profunzimile învățaturii despre Sfânta Treime a fost Fericitul Augustin, în lucrarea "*De Trinitate*". În această lucrare, potrivit propriei sale mărturisiri, a încercat să arate "rațiunea faptului că Treimea este Unul, Singurul și Adevăratul Dumnezeu și care pe drept se zice, se crede și înțelege Tatăl, Fiul și Sfântul Duh, că sunt de una și aceeași substanță și esență".

Doctrina trinitară a lui Augustin, prin problematica sa, prin modul tratării sale, avea să devină hotărâoare pentru întreaga teologie trinitară latină de mai târziu. Un rol însemnat în cunoașterea istoriei și culturii creștine din primele veacuri l-a avut scrierile Sf. Irineu. Teologia lui a fost inspirată de Sfânta Scriptură și Sfânta Tradiție. După Irineu, Tatăl este prezent ca Dumnezeu-Creatorul împotriva concepției gnostice, care făcea din demiurg un dumnezeu rău. Dumnezeu a făcut, a alcătuit și a desăvârșit liber, toate cu puterea Sa. Voința Sa dă ființă tuturor lucrurilor, El cuprinde toate și nu poate fi cuprins de nimic. Dumnezeu-Tatăl a făcut lumea nevăzută și văzută prin Fiul Său, cu Care coexistând din veci, Îl revelează și-L arată tuturor începând cu îngerii. Fiul și Duhul Sfânt sunt "mâinile lui Dumnezeu Tatăl".

În lucrarea de mântuire, Duhul Sfânt pregătește pe om în Fiul, Fiul îl duce la Tatăl, iar Tatăl îi dăruiește viața veșnică prin aceea că vede Dumnezeu. Sfântul Ciprian al Cartaginei învață că Dumnezeu este întreit: Tatăl, Fiul și Duhul Sfânt. Tatăl este cauza primară și adevăratul Creator. Fiul este

Cuvântul lui Dumnezeu, Înțelepciunea lui Dumnezeu, dar mai ales Mântuitorul nostru. Iar Duhul Sfânt este Sfințitorul nostru, căci harul și tot ce se face în Biserică vin de la Duhul Sfânt.

Dogma Sfintei Treimi, deasemenea, în atenția scriitorilor alexandrini Clement Alexandrinul învață că Dumnezeu nu poate fi cunoscut decât prin harul divin și Logosul Care este în sânul Tatălui.

Dumnezeu – Tatăl este prima cauză ce nu trebuie localizată, ci așezată mai presus de loc, de timp, de nume, de înțelegere. Dumnezeu fiind nedemonstrabil și deci incognoscibil, oficiul cunoașterii îl face Fiul, întrucât El este înțelepciune, știință, adevăr și toate cele înrudite cu acestea. Toate puterile Duhului, concentrate într-un singur lucru, duc la unicul însuși, la Fiul.

Origen, unul din cei mai vestiți scriitori creștini ai antichității, în fixarea relațiilor intratrinitare, a folosit trei termeni împrumutați din trei sisteme filosofice: *ousia* – din platonism, *hypokeimenon* – din aristotelism și *hypostasis* – din stoicism, adăugând ideea personală de existență proprie.

Origen spune că Fiul vine din Tatăl nu prin diviziune, ci printr-un act spiritual. Nașterea Sa e veșnică și perpetuă. Este Fiu nu prin adopție, din afară, ci prin natură. Fiul n-are început. Raportul dintre Tatăl și Fiul este unitatea de substanță, deoființimea. Fiul este "deodată cu Tatăl", expresie adoptată de Sinodul I ecumenic de la Niceea, din anul 325.

Sfântul Duh este o Persoană trinitară proprie creștinismului, căci El nu apare în alte religii, care au, în majoritatea lor, un Tată și un Fiu. El precede veșnic din Tatăl prin Fiul și deci se află din eternitate în Sfânta Treime⁸.

Una din cele mai puternice personalități ale gândirii patristice a fost Sf. Atanasie cel Mare. El a propovăduit și apărat formula credinței de la Niceea cu un curaj nemaiîntâlnit în fața arienilor, a împăraților și a păgânilor. Cu toate că nu are o scriere specială despre Sfânta Treime, el vorbește despre acesta în aproape toate operele importante.

Pentru Sf. Atanasie Sfânta Treime există, ea nu este limitată la un nume sau la aparența unui cuvânt, ci ea e Treime în adevăr și în realitate. După cum Tatăl este Cel ce există, tot astfel și Logosul Său este Cel ce există și Dumnezeu mai presus de toate, iar Sfântul Duh există și El cu adevărat. Sfânta Treime este deci Dumnezeu, unicul Dumnezeu, deși sunt trei nume distincte, ceea ce a făcut pe unii să spună că și credința creștină este politeistă sau cel puțin treistă.

8. Origen, *Comentariu la Evanghelia lui Ioan*, II 75-76.

Dar astfel gândită, formula Sfintei Treimi – Trei formând un singur Dumnezeu sau Cel ce există – elimină atât politeismul păgân cât și modaismul sabelian.

Spre sfârșitul vieții el a acordat cuvântului hypostasis sensul de persoană. Nașterea Fiului din Tatăl se deosebește de aceea a oamenilor. Fiul este Unul-Născut și unic în sânurile Tatălui, Care-L indică numai pe El ca fiind din Sine, când zice: "*Acesta este Fiul Meu Cel iubit, întru Care am binevoit*" (Matei 3, 17).

"Deoființimea" sau "consubstanțialitatea" Fiul cu Tatăl este redată de Sf. Atanasie și prin expresia: "Fiul este din ființa Tatălui".

Sfântul Duh purcede din Tatăl, fiind o unitate absolută cu Tatăl și cu Fiul. El este propriu Fiului și nu e creatură. Sfântul Duh unește pe Logos cu Tatăl, dar puterea aceasta, Duhul Sfânt o ia de la Logos. Fiul și Duhul Sfânt sau deoființa cu Tatăl și între Ei.

Didim cel Orb a fost primul care a folosit în legătură cu Sfânta Treime formula: "O singură ființă, în trei ipostase", formulă care va fi reluată și de Sf. Vasile cel Mare. El a scris și un tratat "*Despre Duhul Sfânt*", ceea ce îi va atrage numele de "teolog al Sfântului Duh". El scrie că "Sfântul Duh purcede de la Tatăl și sălășluiește dumnezeiește în Fiul"⁹, al Cărui chip este, așa cum Fiul este chipul Tatălui. Sfântul Duh este deoființă cu Tatăl cu Fiul.

Sfântul Chiril al Alexandriei învață că Dumnezeu e natură simplă, e unul și unic în toate și prin toate. Știm că El există dar nu știm ce este El în natura Lui. Dumnezeu necreat, nenăscut și Tată are un Fiu deoființă și coetern cu El, născut din propria ființă. "Prin El" Tatăl a făcut veacurile, hărăzește ființa celor ce nu existau cândva, dă viață la toate, umple cu lumina divină și inteligibilă pe toate ce nu au lumină. Sfântul Duh, fiind El Însuși Dumnezeu și purcând de la Dumnezeu, ne duce la asemănarea cu Dumnezeu, restituind omului chipul lui Dumnezeu. Dumnezeu cunoaște lucrurile din veci, direct și integral, nu pe cale rațională, analitică, discursivă.

După învățătura Sfântului Chiril al Ierusalimului, e un singur Dumnezeu, nenăscut, neschimbat, fără început și fără sfârșit. Dumnezeu e Tată pentru că El dă tuturor facultatea de a naște. Prin fire, El este numai Tatăl Fiului, al Domnului nostru Iisus Hristos. Hristos, adică Logosul-Cuvântul, e Fiul lui Dumnezeu înainte de toți vecii și Fiul lui David în istoria lumii. El are doi Părinți: pe Dumnezeu –Tatăl după Dumnezeu și pe David, după trup.

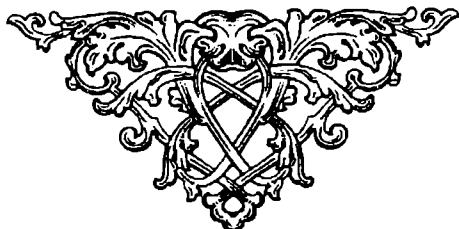
Sfântul Duh este unul singur și Mângâietorul. El este cinstit împreună cu Tatăl și cu Fiul și tot El sfințește toată firea spirituală.

9. Didim cel Orb, *Despre Sfânta Treime*, I, 31.

În argumentația sa despre dumnezeirea Sfântului Duh, Sfântul Vasile cel Mare avea să se întemeieze, de asemenea, pe mărturisirea de nezdruncinat a egalității Fiului cu Tatăl. Dacă Fiul nu este Dumnezeu egal cu Dumnezeu Tatăl, Sfântul Duh nu va fi nici El egalul Lor. În tratatul *"Despre Duhul Sfânt"*, marele capadocian arată că Sfântul Duh, numit și Duhul lui Hristos, este egal cu Tatăl și cu Fiul. El este Duhul cunoașterii, divin prin natură, infinit în slavă, puternic în lucrări, bun în binefaceri și izvor al harului sfințitor care lucrează în Biserică.

Teologul prin excelență al Sfintei Treimi în primele veacuri creștine a fost Sfântul Grigorie de Nazianz. El învață că Tatăl, Fiul și Sfântul Duh au comun: ființa, dumnezeirea și necrearea; Fiul și Sfântul Duh au comun faptul că sunt din Tatăl; Tatăl are specific nenașterea, Fiul are specific nașterea, iar Sfântul Duh are ca specific purcederea. Sfântul Grigorie de Nazianz a stabilit, așadar, pentru totdeauna raporturile dintre persoanele Sfintei Treimi și specificul fiecăruia din ele. Contribuții de seamă la înțelegerea și cunoașterea învățaturii despre Sfânta Treime în perioada patristică au mai adus și Sfântul Epifanie, Sfântul Grigorie de Nyssa, numit și "capul care cugetă", pentru mintea sa speculativă și sistematică, Sfântul Maxim Mărturisitorul, Sfântul Ioan Damaschin și alții.

Pr. conf dr. Ion Popescu

COSMOSUL CA BISERICĂ ÎN DEVENIRE

În creștinism, problema raportului dintre Dumnezeu și cosmos este soluționată de faptul creației, care este un adevăr relevant, însușit prin credință și reliefat de raționalitatea lucrurilor din lume, raționalitate percepută de om. În acest context, existența lumii este un dar provenit din iubirea și bunătatea lui Dumnezeu, care năzuiește cu înfocare către Creatorul ei.

Viziunea cosmică a ortodoxiei, bazată pe cele spuse mai sus, poartă pecetea unei solidarități a omului cu întregul univers, în procesul de mântuire și transfigurare. În această solidaritate, omul nu se confundă cu creația cosmică, și nici creația cosmică cu Dumnezeu, ci fiecare își poartă distincția sa, de existență aparte. *Existența lui Dumnezeu este o experiență absolută, infinită, de sine stătătoare, pe când lumea se bucură de o existență participată*,¹ adică de o existență câștigată în timp. Prin aceasta, viziunea ortodoxă a cosmosului în comuniune cu omul și cu Dumnezeu nu are nici un substrat panteist.

Sensul deplin al creației, ca dar, a fost împlinit de Domnul Iisus Hristos, Fiul lui Dumnezeu și Mântuitorul lumii, care îl ridică pe om la comuniunea cu Dumnezeu, conducându-l în același timp la *înțelegerea și folosirea lumii, ca dar sau ca mijloc sacramental al iubirii și al vieții Lui*². Prin Hristos creația este încadrată în ordinea harului, adică lumea întreagă este un receptacol al harului divin, care se revarsă în cascade asupra întregii creaturi, prin Biserică, iar fiecare creatură îl primește în măsura în care este înzestrată, prin datul creației.

Așadar, lumea întreagă este sensibilă și, în același timp, capabilă de sfințirea harică, sfințire care este împărtășită de Biserică prin Sfintele Taine

1. Horia Nițulescu, *Sentimentul cosmic în spiritualitatea ortodoxă*, în *Gândirea*, III (1994), nr. 1-2, p. 74.

2. Pr. Prof. Dr. Dumitru Stăniloae, *Creația ca dar și Tainele Bisericii*, în *Ortodoxia*, XXVIII (1976), nr. 1, p. 15.

și Ierurgii. De aceea, nu se poate arăta complet viziunea cosmică a ortodoxiei fără a trece prin luminile cultului ortodox.

Acest cult se desfășoară în Biserică și angajează întreaga creație și viața omului, de la naștere până la moarte, în solidaritate spre mântuire și transfigurare cu întreaga ordine văzută și nevăzută.

Sfântul Maxim Mărturisitorul vorbește de Sfânta Biserică ca tip și icoană a lui Dumnezeu, în sensul că, după cum Dumnezeu, aducând pe toate la existență, le ține într-o unire neamestecată, așa și Sfânta Biserică a lui Dumnezeu leagă într-o unitate, formă și numire dumnezeiască pe credincioși laolaltă, prin harul și chemarea unică a credinței.³

În același timp, Biserica este și tip al cosmosului, al celui inteligibil și al celui sensibil, având ca simbol al cosmosului inteligibil Ieraticonul, adică Sfântul Altar, iar al celui sensibil naosul⁴. Dar *Sfânta Biserică a lui Dumnezeu este o icoană nu numai a lumii sensibile în sine... Ea are drept cer dumnezeiescul Ieraticon, iar ca pamânt frumusețile naosului*⁵. Biserica este, iarăși, chip al omului, imitând sufletul prin Ieraticon, iar trupul înfățișându-l prin naos. Dar este și tip și icoană a sufletului, privit în el însuși, ca una ce manifestă slava părții teoretice prin Ieraticon, iar podoaba jertfei practice având-o în naos⁶.

Aceasta este viziunea ortodoxă a spațiului cosmic, ca Biserică în posibilă devenire, adică se arată împlinirea pe care trebuie să o realizeze creația cosmică prin om, la sfârșitul veacurilor, iar până atunci, locul de întâlnire, ca o participare a celor viitoare, a cosmosului văzut și nevăzut cu rugăciunile omului este Sfântul Altar. Aici, veacul viitor este deja dăruit, se află între noi, datorită faptului că omul își exercită cea mai înaltă misiune, preoția sacramentală prin care sfințește, chemând la sfințenie întreaga creație, în comunione cu el, în timpul Sfintei Liturghii. Al. Schmemmann afirma că Pâinea și Vinul desemnate a fi Jertfa lui Hristos, din cadrul Sfintei Euharistii, includ în sine toate jertfele noastre, pe noi înșine care ne aducem lui Dumnezeu, precum și întreaga creație, dar sub chipul cel nou⁷. *De aceea, Sfânta Liturghie este urcușul creației spre desăvârșirea ei și spre proslăvirea Treimii prin Jertfa Fiului lui Dumnezeu, făcut om și prin Împărtășirea de ea. Coborârea Fiului lui Dumnezeu prin Întruparea Sa ca om ... și prin dăruirea Sa veșnică*

3. Sfântul Maxim Mărturisitorul, *Mistagogia*, partea I, trad. De Protopop Stavrofor Dr. Dumitru Stăniloac, în *Revista Teologică*, XXXIV(1994), nr. 3-4, p. 170-171.

4. *Ibidem*, partea a II-a, nr. 7-8, p. 349.

5. *Ibidem*, partea I, p. 174.

6. *Ibidem*, partea aII-a, p.349.

7. Al. Schmemmann, *Euharistia*, trad. de Pr. Boris Răduleanu, Editura Anastasia, București, 1993, p.114.

*Tatălui împreună cu noi, este condiția desăvârșirii creaturii și a preamăririi lui Dumnezeu de către ea. Jertfa unește pe veci cerul cu pământul*⁸.

În urma acestui fapt, Biserica apare ca o taină cosmică, deoarece descoperă adevărata lume a lui Dumnezeu, lumea cea dintru început. Întreita prefigurare a Bisericii - biserică (în sensul de locaș bisericesc), creațiune cosmică și om - formează Biserica cea mare, una a lui Iisus Hristos, Biserica triumfătoare în care se săvârșește Liturghia cosmică, concomitent cu Liturghia săvârșită în locașul bisericesc propriu-zis. De aceea, creația cosmică, lumea, în latura ei văzută, este chemată să-și asimileze caracterul explicit de Biserică, numai în legătură cu Biserica luptătoare sau comuniunea credincioșilor. Această comuniune de iubire se vădește în cult. *Iubirea este inima ei, iar inima ortodoxiei, după cum spunea Bulgakof, se găsește în cultul ortodox*⁹.

Prin urmare, expresia concretă a comuniunii de iubire în ortodoxie este solidaritatea liturgică, exprimată prin cult. În cadrul acestuia, omul își exprimă rugăciunea sa către Dumnezeu, aduce prinoasele naturii spre binecuvântare astfel încât, prin formele de exprimare ale cultului, întreaga viață a omului este sacralizată. De aceea, *în înclinarea omului spre rugăciune vedem îngenunchind toată făptura*¹⁰.

Dacă Biserica este o reflectare a frumuseților dumnezeiești, această reflectare este încheșată în formele materiale ale cultului. Imaginile și simbolurile materiale sunt o prefigurare a frumuseții și armoniei ce va cuprinde întreaga creație în veacul viitor. În același timp, cultul este expresia condiției noastre microcosmice, căci în actul cultic, prin închinări, metanii, trupul se face prietenul întru adorare al sufletului, ca unul ce este *templu al Sfântului Duh*. Prin participarea trupului omenesc întreaga creație ia parte, ca una ce este cuprinsă în om. În bogăția aparatului liturgic ortodox, fiecare obiect sacru își are simbolismul și rostul lui precis în organismul totului, potrivit iconomiei lui Iatreutice. Toate categoriile vieții și ale existenței participă la viața liturgică. În acest sens, materia, purtătoare a unei revelații simbolice divine, oarecum spiritualizate, participă în felul ei la adorare. Și putem afirma că în cultul ortodox se contopesc inseparabil frumusețea spiritului cu frumusețea lumii materiale¹¹.

În cadrul cultului ortodox, viața este săltată de pe planul existenței obișnuite la trăirea în Dumnezeu, chiar de pe pământ, căci ea este însuflețită

8. Pr. Prof. Dr. Dumitru Stăniloae, *Spiritualitate și comuniune în liturghia ortodoxă*, Editura Mitropoliei Olteniei, Craiova, 1986, p. 299.

9. Horia Nițulescu, *op.cit.*, p. 79.

10. *Ibidem*.

11. *Ibidem*.

de energiile necreate și tainice ale Sfântului Duh, prin Sfintele Taine și Ierurgii. Prin acestea, este dată, în mod potențial, sfințirea naturii omenești și a lumii, se face un început al transfigurării de după Înviere, o pregătire a *cerului nou și a pământului nou*. În toate Sfintele Taine, materia se sfințește prin invocarea harului Sfântului Duh. Astfel, prin Taina Sfântului Botez, apa se sfințește, căpătând prin aceasta noi harisme: "*Tu însuți dar, Iubitorule de oameni Împărate, vino și acum cu pogorârea Sfântului Tău Duh și sfințește apa aceasta... Și-i dă ei harul izbăvirii... har de sfințenie, dezlegare de păcate, vindecare de boli...*"¹². Trupul celui botezat devine membru al Trupului lui Hristos, care este Biserica, iar omul în constituția sa psiho-fizică, este binecuvântat spre împlinirea sfințeniei prin credința în Hristos: "*Doamne Dumnezeu nostru, Cel ce prin Săvârșirea Tainei Sfântului Botez, cu bună-tatea Ta, ai sfințit pe cei ce cred în Tine, binecuvintează pe pruncul acesta și să se pogoare peste capul lui binecuvântarea Ta...*"¹³.

Maslul este Taina însănătoșirii trupului și a sufletului deopotrivă: "*Părinte Sfinte, doctorul sufletelor și a trupurilor... Tămăduiește pe robul acesta de neputința trupească și sufletească ce l-a cuprins, și-l fă să vieze prin harul Hristosului Tău*"¹⁴.

Cosmosul Sfintelor Taine se vedește în chipul cel mai izbăvitor în Sfânta Euharistie, sâmburele de foc al cultului ortodox. În cadrul acestuia, prin sfințirea harică a Pâinii și a Vinului, care devin Sfântul Trup și Sfântul Sânge al Mântuitorului Hristos, întregul cosmos este transfigurat și sfințit, deoarece elementele aduse reprezintă ofranda întregului cosmos. Materia sfințită euharistic arată starea viitoare a acesteia, iar momentul euharistic este un început și o garanție a acestei stări. În același timp, Sfânta Euharistie reprezintă începutul îndumnezeirii materiei, prin faptul că participăm la natura divină a Trupului lui Hristos transfigurat, iar transfigurarea trupului nostru înseamnă nemurirea lui. Efectele împărțirii din cele Sfinte sunt cosmice, căci *noi sacrificăm pentru binele pământului, al mării și al întregului univers*, spune Sfântul Ioan Gura de Aur¹⁵.

Dacă prin om a intrat păcatul în lume, prin rugăciunile lui se sfințește întreaga lume, realizându-se în momentul euharistic solidaritatea cosmică în rugăciune. Dar această solidaritate este întregită de *cartea de aur a vieții ortodoxe, esență a unei vieți milenare, purtată sub văpaia Duhului – Molit-*

12. *Molitifelnic*, Editura Institutului biblic și de misiune al Bisericii Ortodoxe Române, București, 1992, p.33.

13. *Ibidem*, p. 42.

14. *Ibidem*, p. 131 –132.

15. Horia Nițulescu, *op.cit.*, p. 80.

*felnicul*¹⁶. În această carte, întreaga viață a omului, încă din fragedă pruncie și până în pragul morții, chiar și după aceea, este purtată spre limanul biruinței. Toate vârstele omului, gândurile, dorul și munca lui, sunt sfințite și transfigurate de apropierea cerului. Cosmosul, în întegimea sa, adică pământul, marea, cerul, toate participă la sfințire. Spre exemplu, la sfințirea apei celei mari, de la Botezul Domnului Iisus Hristos, Mântuitorul lumii, toată partea văzută și nevăzută a Cosmosului este prezentă. Rodul pământului, de asemenea, se sfințește înainte de a se dăruia omului. La ritualul care se săvârșește în vreme de secetă, întreaga suflare formează un tot unitar, în și prin rugăciune. De aceea, putem spune că spiritualitatea Molitfelnicului exprimă cel mai bine *Cosmosul ca Biserică în devenire*.

În ortodoxie, toate elementele care marchează împlinirea procesului de mântuire se petrec aievea în Biserică. Buna – Vestire, Nașterea, Răstignirea și Învierea sunt mereu prezente în viața credinciosului. Actele de ritual, cântate la strană actualizează mereu aceste evenimente. În aceste cântări, cosmosul întreg sau în parte este închipuit ca având viața personală și cugetătoare, însuflețită și dinamică.

El se întristează împreună cu omul sau se bucură, arătându-și tristețea la Răstignirea Mântuitorului: "*Pe Tine, Cel ce ai spânzurat pe ape tot pământul fără ținere, văzându-Te făptura spânzurat în locul Căpățânii, de multă spaimă a fost cuprinsă, strigând: Nu este Sfânt, fără numai Tu, Doamne*"¹⁷. Veselia îl inundă la Învierea Lui: "*Cerurile, după cuviință să se veselească, și pământul să se bucure, și să prăznuiască toată lumea cea văzută și cea nevăzută, că S-a sculat Hristos, Bucuria cea veșnică*"¹⁸. Însuflețirea naturii se datorează existenței unei strânse legături a acesteia cu viața personală a omului. Cântările exprimă, pe de o parte, starea interioară a omului, iar pe de altă parte, ele sunt creații în urma unei revelații supranaturale directe. Se cunosc în istoria sfântă a mântuirii viețile imnografilor care, în urma unor viziuni din partea îngerilor sau chiar a Sfintei Fecioare Maria, începeau, inspirați, să cânte. Așadar, imnografiile erau trăitori sau, după cuvântul Sfântului Evagrie, teologi în înaltul înțeles al cuvântului, așa după cum și iconograful, dorind să redea materia transfigurată în icoane, înainte de a-și începe lucrul, trebuia să petreacă în post și rugăciune, pentru a fi pătruns el însuși de această transfigurare.

16. *Ibidem*.

17. *Cântarea a III-a, Canonul Sâmbetei celei Mari, Triodul*, ed. a VII-a, Editura Institutului Biblic și de Misiune Ortodoxă, București, 1970, p. 656.

18. *Cântarea I, Canonul Învierii din noaptea Sfințelor Paști, Pentecostarul*, ed. a VI-a, Editura Institutului Biblic și de Misiune Ortodoxă, București, 1973, p. 16.

Deci, în cultul ortodox, viața cosmică apare solidară cu omul *în toată dramatica istorie a mântuirii lui, înlăcrimată de păcat și transfigurată de bucuria mântuirii*.¹⁹

Răstignirea și moartea Mântuitorului Iisus Hristos sunt marile dolii cosmice. În această stare, întregul univers apare plin de durere îmbrățișând durerea Mântuitorului Hristos de pe Sfânta Cruce. El ia aspectul unui cataclism cosmic, pământul se cutremură, cerul se întunecă, soarele își ascunde fața, încât întreaga făptură este răstignită cu Hristos. Citirea Icosului de la Utrenia Sfințelor Patimi face pe înțeles, celor ce iau aminte, suferința întregii creații: *"Cel ce cuprinde toate S-a înălțat pe Cruce, și se tânguiește toată zidirea, văzându-L spânzurat gol pe lemn; soarele și-a ascuns razele și stelele și-au tănuit lumina, și pământul cu multă frică s-a clătinat, marea a fugit și pietrele s-au despiciat și morminte multe s-au deschis, și trupuri de Sfinți bărbați s-au sculat: iadul jos a suspinat, și iudeii s-au sfătuit să hulească Învierea lui Hristos. Iar femeile au strigat: Aceasta este Sâmbăta cea prea binecuvântată, întru care Hristos, adormind, va învia a treia zi"*²⁰.

De aceea, Învierea este sărbătoarea bucuriei cosmice, căci harul se revarsă asupra întregului univers, pregătindu-l pentru marea transfigurare: *"Acum toate s-au umplut de lumină, și cerul și pământul și cele de dedesubt. Deci să prăznuiască toată făptura Învierea lui Hristos, întru care s-a întărit"*²¹. Culorile icoanelor ortodoxe arată întreaga creație în perspectiva înnoirii ei viitoare. Icoanele împodobesc biserica, iar cântările liturgice o umplu de slavă, deoarece locașul bisericesc simbolizează *cosmosul transfigurat ca Biserică realizată*.

Drd. Ion Marian Croitoru

19. Horia Nițulescu, *op. cit.*, p. 82.

20. *Icosul, Canonul Sfințelor Patimi din Sâmbăta cea Mare, Triodul...* p. 658.

21. *Cântarea a III-a, Canonul Învierii din Sfânta și Marea Duminică a Paștilor, Penticostarul...* p. 17.

CĂSĂTORIA ȘI FAMILIA ÎN SFÂNTA SCRIPTURĂ A VECHIULUI ȘI NOULUI TESTAMENT ȘI ÎN TRADIȚIA IUDAICĂ

Căsătoria și familia reprezintă un adânc ocean purtat de valurile timpului trecut de la prima pereche de oameni până astăzi, o sinergie între opera lui Dumnezeu și implicarea umană, o măsură a iubirii din ambele sensuri între Creator și coroana creației pe verticală și între cei încununați pe orizontală; este viața însăși a umanității acoperită de Pronia divină și icoană a îmbrățișării tainice dintre Mirele Mântuitor și Biserica Mireasă în Cămarile Împărăției celei veșnice.

Căsătoria și familia există de la început, de când a creat Dumnezeu omul ca bărbat și femeie. El a creat de fapt familia. Familia reprezintă, deci, una din coordonatele esențiale ale umanității.

Familia este reflectarea chipului lui Dumnezeu în om, manifestat prin comuniunea specifică ei, asemenea comuniunii intratrinitare.

Căsătoria și familia sunt obiect al purtării de grijă a lui Dumnezeu pentru omul cel căzut, dar cu menirea de a asigura – prin nașterea și creșterea pruncilor după voia dumnezeiască – cetățeni ai cerului.

Căsătoria și familia sunt obiect al preocupărilor profeților și dreptilor Vechiului Testament, ca și al Părinților Bisericii de-a lungul veacurilor, după cum trebuie să fie și astăzi și întotdeauna obiect de serioasă preocupare din partea tuturor celor rânduiți de Dumnezeu să vegheze asupra bunului mers al ei, adică a factorilor responsabili ai Bisericii și ai comunităților umane, în general.

Referindu-se la importanța pe care a primit-o căsătoria în iconomia creștină, Prea Fericitul Părinte Teoctist, Patriarhul Bisericii Ortodoxe Române, zice: "Prin venirea în lume și lucrarea izbăvitoare și înnoitoare a Mântuitorului Iisus Hristos, această orânduială a fost ridicată pe o treaptă de sfințire care face ca, de atunci, familia ce rodește din ea, să poată fi văzută ca o imagine miniaturală a Bisericii"¹.

1. † Teoctist, Patriarhul Bisericii Ortodoxe Române, *Cuvânt pastoral cu ocazia "zilei familiei"*, 15 mai 1994, în vol. *Familia creștină azi*, Ed. Trinitas, Iași, 1995, p. 7.

Lucrarea lui Dumnezeu este însă urmărită stăruitor de intenția și de lucrarea nimicitoare a vrăjmașului diavol. Căsătoria și familia creștină sunt ținte de preferință ale atacurilor diavolești, care amenință însăși ființa și rosturile lor. Atacurile sunt variate și subtile, implicând consecințe deosebit de grave, pentru familie, pentru Biserică, dar și pentru societate, în general. Înalt Prea Sfinția Sa Dr. Daniel Ciobotea, Mitropolitul Moldovei și Bucovinei, atrage atenția asupra gravelor pericole care amenință sănătatea familiei în vremea noastră: "Din punct de vedere teologic-pastoral, observăm cât de expuse, solicitate și adesea amenințate sunt identitatea, coeziunea și armonia familiei creștine azi, în fața crizei economice (sărăcie, șomaj, nesiguranta etc.) a crizei morale (laxism, libertinaj, senzualism pornografic, dezordini erotice ridicate la rang de normalitate, prostituție din rațiuni comerciale, trafic de copii, divorț, droguri etc.), a crizei spiritual-religioase (sectarism fanatic, prozelitism agresiv, sincretism confuz, relativism doctrinar, etc.). Pe de altă parte, credința creștină este întotdeauna izvor de speranță și de putere spirituală care ne ajută să biruim greutățile și încercările vieții. În acest sens, criza, ca stare de judecată pentru un lucru sau o stare incompatibilă cu voia lui Dumnezeu, este în același timp o chemare acută la schimbarea în bine, o șansă pentru un început nou"².

Starea de criză, desigur, provine din necredință și nepăsarea față de voia lui Dumnezeu. Cauza generatoare a dramelor contemporane în familie este, așadar, abdicarea de la principiile moralei creștine pentru întemeierea și întărirea unității în actul însoțirii.

De aceea, se impune o redescoperire în profunzime a căsătoriei ca taină și a vocației familiei în Biserică și în lume, o cunoaștere a ei pe temeiul Sfintei Scripturi a Vechiului și Noului Testament.

În Vechiul Testament și în iudaism

Vorbind despre căsătorie și familie, trebuie să ne referim în primul rând la relatarea biblică despre crearea omului. Potrivit acestui important text vechitestamentar omul a fost făcut de Dumnezeu după crearea tuturor celorlalte făpturi, ca o încoronare a lucrării Lui din cele șase zile ale facerii lumii³. "Și a zis Dumnezeu: să facem om după chipul și după asemănarea

2. † Daniel, Mitropolitul Moldovei și Bucovinei, *Familia creștină – "Biserica de acasă"*, în vol. *Familia creștină azi*, p. 5-6.

3. Sfântul Vasile cel Mare își exprimă convingerea că omul este centrul universului și că toată creația este chemată să împlinească trebuințele lui (*Omilia a VII-a și Omilia a V-a la Hexaemeron*, PG XXIX, col. 161 B și 96). A se vedea: Arhid. Prof. Dr. Constantin Voicu, *Învățătura despre creație la Sfântul Vasile cel Mare*, în vol. *Sfântul Vasile cel Mare, închinare la 1600 de ani de la săvârșirea sa*, Col. "Biblioteca Teologică", IBM, București, 1980, p. 75.

Noastră...", relatează cartea *Facerii* (1, 26). Apoi continuă: "Și a făcut Dumnezeu pe om după chipul Său; după chipul lui Dumnezeu l-a făcut; a făcut bărbat și femeie. Și Dumnezeu i-a binecuvântat, zicând: Creșteți și vă înmulțiți și umpleți pământul și-l supuneți..." (v. 27-28). În capitolul 2 al *Facerii*, este istorisită crearea Evei din coasta lui Adam (v. 21-22), din cauza faptului că pentru acesta nu se găsisse "ajutor pe potriva lui" (v. 20). Când a văzut-o pe Eva, Adam a exclamat: "Iată aceasta-i os din oasele mele și carne din carnea mea; ea se va numi femeie, pentru că este luată din bărbatul său. De aceea va lăsa omul pe tatăl său și pe mama sa și se va uni cu femeia sa și vor fi amândoi un trup" (v. 23-24).

De aceste puține cuvinte, care exprimă cu o forță aparte, deși într-o formă atât de concisă, taina creării omului, se desprind câteva coordonate principale ale învățaturii biblice cu privire la căsătorie și familie⁴.

• Dumnezeu l-a creat pe om după chipul Său⁵, adică persoană cu voință liberă, cu capacitate de gândire și de iubire, dându-i și stăpânire asupra pământului⁶.

• Dumnezeu l-a creat pe om bisexual, bărbatul și femeia fiind deopotrivă după chipul lui Dumnezeu, ceea ce înseamnă că omul este destinat, prin însăși creația sa, vieții de comuniune, după modelul comuniunii care există între Persoanele Sfintei Treimi. "Cele două sexe sunt complementare nu numai pe plan fizic, ci și prin comuniunea de viață, care face din iubirea conjugală un reflex al iubirii intratrinitare"⁷. Omul n-ar fi chip al lui Dumnezeu dacă ar fi o monadă închisă. "Nu numai ca să-l ajute pe Adam crease Dumnezeu și pe Eva, ci și pentru ca să-l ferească de singurătate, căci numai pentru că se completează reciproc formează ei omul deplin"⁸.

• Dumnezeu a binecuvântat prima pereche de oameni, pe Adam și pe Eva, făcându-i colaboratori ai Săi în transmiterea vieții: "Creșteți și vă înmulțiți și umpleți pământul..." (Fac. 1, 28).

• Între cei doi trebuie să stăpânească legea iubirii. "Pentru a fi o unire desăvârșită, căsătoria comportă o iubire desăvârșită. De aceea ea trebuie să fie indisolubilă. Astfel, căsătoria avea de la început atributele unității și

4. A se vedea: Pr. Prof. Vasile Mihoc, *Căsătoria și familia în lumina Sfintei Scripturi, Nașterea de prunci, scop principal al căsătoriei*, în MA, XXX (1985), nr. 9-10, p. 582-584.

5. Vezi: Idem, *Omul – chip și asemănare a lui Dumnezeu, deși poartă rările păcatelor*, în MA, XXVI (1981), nr. 7-9, p. 549 ș.u.

6. Acest aspect îl subliniază adesea Sfântii Părinți. Spre ex.: Sfântul Grigorie de Nyssa (*Marele cuvânt catehetic*, V, PG XLV, 21; trad. în lb. rom. în vol. *Scrieri*, partea a doua, *Scrieri exegetice, dogmatico-polemice și morale*, trad. și note de Pr. prof. Teodor Bodogae, Col. PSB, 30, IBM, București, 1998, p. 294).

7. Pr. Prof. Vasile Mihoc, *Căsătoria și familia ...*, p. 582.

8. Pr. Prof. Dr. Dumitru Stăniloae, *Teologia Dogmatică Ortodoxă*, vol. 3, IBM, București, 1978, p. 180.

indisolubilității. Bărbatul avea, în mod deplin, în unirea desăvârșită cu o femeie, tot ce-l completa esențial; și femeia la fel"⁹. De aceea, vorbind despre căsătorie, Mântuitorul Iisus Hristos prezintă această unire între bărbat și femeie ca pe o lucrare a lui Dumnezeu: "N-ați citit că Cel ce i-a făcut de la început i-a făcut bărbat și femeie?" (Mt. 19, 4). Și mai departe: "Așa încât nu mai sunt doi, ci un trup. Deci, ce a împreunat Dumnezeu omul să nu despartă" (v. 6). Așadar, căsătoria are un caracter sacru încă de la creație.

Importanța pe care o are căsătoria și unirea deplină în iubire a soților este dovedită și de felul în care apare ea prezentată atât în Vechiul Testament, fiind folosită ca metaforă pentru relația dintre Iahve și poporul Său (Os. 1, 2 ș.u.; 3, 1 ș.u.; 4, 10-15; Ier. 2, 3; 13, 21-27; 31; Iez. 16, 23; Is. 54, 62 ș.a.), cât și în Noul Testament unde căsătoria apare ca o figură profetică a unirii dintre Hristos și Biserica Sa.

Această concepție înaltă despre căsătorie și despre familie se reflectă în general în Vechiul Testament și în iudaism. Fără a lipsi însă și aspecte mai puțin pozitive, datorate "învârtoșării inimii" israeliților (Mt. 19, 8).

a) Importanța familiei la vechii israeliți

Atunci când tânărul Iacov a mers la unchiul său Laban, acesta, recunoscându-l ca membru al rudeniei sale, îi zice: "Tu ești din oasele mele și din carnea mea" (Fac. 29, 14). Această imagine, care reflectă foarte bine caracterul concret al Bibliei, demonstrează importanța familiei la vechii israeliți.

Într-adevăr, familia era pentru evreii biblici celula de bază a societății. Ea era ceea ce am putea numi o "entitate juridică", o parte a tribului sau a seminției. Membrii unei familii se simțeau, într-adevăr, a fi același "os" și aceeași "carne"; iar "a avea același sânge însemna a avea același suflet"¹⁰. Legislația asupra familiei se dezvoltă în Vechiul Testament pe temeiul acestui principiu. Percepțiile acestei legislații reflectă preocuparea pentru menținerea permanenței, a purității și autorității familiei. În măsura în care israeliții rămân fideli Legii, ei recunosc familiei un loc determinant în societate.

Dar familia are la vechii evrei nu numai un rol social, ci și unul religios. Unele sărbători se celebrau în familie, ele reunindu-i pe toți membrii unei familii, iar capul familiei fiind un fel de oficiant. Așa era, de pildă, sărbătoarea Paștilor, care se celebra în familie (Ieș. 12, 3; 13, 8).

Cuvântul "familie" acoperea, de altfel, o realitate mai largă decât ceea ce înțelegem astăzi prin familie. Ebraicul *ah* (în arămaică *aha*) însemna deopotrivă frate, frate vitreg, văr, rudă apropiată. Astfel, Avraam îi zice nepotului său Lot: "Să nu fie sfadă între mine și tine..., căci suntem frați" (Fac. 13,

9. *Ibidem*, p. 181.

10. Daniel-Rops, *La vie quotidienne en Palestine au temps de Jesus*, Paris, 1961, p. 142.

8). Tot *frate* îl numește Laban pe nepotul său Iacov (fac. 29, 15). În cartea I Paralipomena, fiii lui Chiș sunt numiți *frații* fiicelor lui Eleazar, deși erau, de fapt, verii lor (I Paral. 23, 21-22)¹¹.

Se cuvine subliniată, de asemenea, solidaritatea familiei la vechii evrei. Situația fericită sau nefericită a unuia din membrii familiei avea un impact puternic asupra tuturor membrilor acelei familii. După învățătura rabinilor, cel ce nu se simțea "păzitorul fratelui său" (v. Fac. 4, 9) trebuia socotit asemenea lui Cain¹².

b) Obligația căsătoriei. Monogamia și poligamia. Leviratul

Prima poruncă dată de Dumnezeu protopărinților a fost "Creșteți și vă înmulțiți" (Fac. 1, 28). De aceea, căsătoria era în mare cinste la evrei. După o zicere rabinică, "un celibatar nu este cu adevărat om"¹³. Celibatul era considerat o anomalie, ba chiar o rușine. Existau totuși în epoca Mântuitorului oameni care alegeau celibatul din motive religioase. Este vorba, mai ales, de esenieni, această comunitate quasimonastică stabilită pe țărmul apusean al Mării Moarte, care ne-a lăsat importante manuscrise descoperite începând cu anul 1947. De asemenea, nazireii practicau abstenența, cel puțin pentru o anumită perioadă de timp.

Pentru a asigura mai bine permanența neamului și a familiei, vechii evrei admiteau poligamia. Chiar unii judecători și regi bine plăcuți lui Dumnezeu, ca Ghedeon, David sau Solomon, au avut haremurii, numărul mare de soții și concubine fiind un semn al puterii lor (Jud. 8, 30; II Regi 2, 2; III Regi 11, 1). Din motive mai ales de ordin economic, oamenii de rând se mulțumeau cu două femei (I Regi 1, 2). Dacă prima soție era stearpă, soțul își lua, de obicei, o a doua soție sau o concubină; în acest caz, însă, prima soție, "soția din tinerețe" (Is. 54, 6) nu era repudiată. Bineînțeles că această situație crea destule dificultăți. Deși bărbatul israelit avea dreptul de a avea mai multe femei¹⁴, totuși un curent puternic în iudaism socotea că numai monogamia reprezintă cu adevărat idealul de căsătorie, că numai ea este conformă cu voia lui Dumnezeu. În jocul cu cuvinte din Fac. 2, 23: "Ea se va numi *ișah*, pentru că este luată din *iș* al ei", unii comentatori rabinici văd o adevărată cartă a unirii monogame. Primul poligam de care vorbește Biblia a fost

11. Ambiguitatea acestui termen a dat naștere cunoscutei probleme a "fraților" lui Iisus, care au fost de fapt veri ai Săi. A se vedea Pr. Prof. Vasile Mihoc, *Cu privire la "frații" Domnului*, în Idem, *Șapte tâlcuiri biblice despre Maica Domnului*, ed. "Christiana", București, 1996, p. 19-31.

12. Cf. Daniel-Rops, *op. cit.*, p. 143.

13. Genesis Rabbah, IV, 3, apud Daniel-Rops, *op. cit.*, p. 144.

14. "Un bărbat poate avea oricâte femei vrea", zicea un rabin (*Talmud*, tratatul Yebamoth LXV a; apud Daniel-Rops, *op. cit.*, p. 145). Alții limitau însă numărul soțiilor la patru (*ibidem*, XLIV, a, apud *ibidem*).

Lameh (Fac. 4, 19), un urmaș al lui Cain, ceea ce, desigur, nu oferea poligamiei o bună recomandare. În scrierile profetice, idealul căsătoriei monogame este înfățișat ca un simbol al unirii dintre Iahve și poporul Său (Ier. 2, 2; Iez. 16, 8; Os. 2, 9; Mal. 2, 14). Iar în cartea Tobit, o adevărată istorie familială, monogamia apare ca ceva nu numai firesc, ci și uzual. Poate că cea mai importantă dovadă că monogamia constituia idealul de căsătorie o dovedește faptul că marelui preot (arhiereului) israelit îi era cu totul interzis de a avea mai mult decât o femeie¹⁵. Se pare că în vremea lui Iisus predomina monogamia. Și deși Sfintele Evanghelii nu ne redau vreun cuvânt direct al Mântuitorului împotriva poligamiei, este absolut clar că ea nu-și putea avea locul în înalta Sa concepție despre căsătorie (a se vedea, mai ales, Mt. 5, 31-32 și 19, 2-12).

Evreii se căsătoreau foarte tineri. Rabinii, în general, socotesc vârsta de 18 ani a bărbatului ca cea mai potrivită pentru încheierea unei căsătorii. Unii chiar afirmă că Dumnezeu îl blestemă pe bărbatul care încă nu e căsătorit la vârsta de 20 de ani. Cât despre fete, ele erau căsătorite chiar de la 12-13 ani¹⁶.

Legea le interzicea israeliților de a-și lua femei din neamurile păgâne, ca nu cumva să fie atrași de ele la idolatrie (Ieș. 34, 15-16). Încă înainte de promulgarea Legii lui Moise, Avraam trimisese să i se aducă fiului său Isaac o soție din neamul său (Fac. 24), iar Iacov a fost trimis de tatăl său să-și găsească soție dintre rudele sale din Mesopotamia (Fac. 28, 1-7). Legea mozaică interzicea unirile între rudele de sânge, conform principiului: "Nimeni să nu se apropie de nici o rudă după trup (*literal*: să nu-și apropie trupul de trupul său), cu gândul ca să-i descopere goliciunea" (Lev. 18, 6). Legea chiar conține diferite reglementări în această privință, interzicând unirea fiului cu mama sa, unirea unui bărbat cu una din femeile tatălui său, cu sora sa sau cu sora sa vitregă, a unui nepot cu mătușa sa, cu nepoata, cu nora sau cu cumnata sa (în afară de levirat, cum vom vedea). Era oprită, de asemenea, căsătoria unui bărbat cu două surori (a se vedea, în ce privește aceste interdicții, Lev. 18, 7-18; Deut. 27, 20-23 ș.a.). Legea prevede pedeapsa cu moartea pentru cel ce încălca vreuna din aceste interdicții (Lev. 20, 11-12 și 14).

Dacă un bărbat căsătorit murea fără să aibă copii, fratele său era obligat s-o ia în căsătorie pe văduvă, iar primul lor născut urma să poarte numele celui mort "pentru ca numele acestuia să nu se șteargă în Israel" (Deut. 25, 5-10). Aceasta era ceea ce se numește o căsătorie de *levirat*, de la termenul latin *levir*, care reprezintă traducerea ebraicului *yaham*, care înseamnă "cumnat". Este sigur că legea leviratului era în uz la evrei și în vremea Mântuitorului. Se știe că într-o discuție a Sa cu saducheii, aceștia invocă drept

15. *Talmud*, tratatul *Yoma XIII*, a; apud Daniel-Rops, *op. cit.*, p. 145.

16. Cf. Daniel-Rops, *op. cit.*, p. 145-146.

temei al necredinței lor în învierea morților cazul unei femei care a avut ca soți, rând pe rând, șapte frați (Mt. 22, 24-27). Aplicarea practică a legii levitratului nu era însă deloc simplă; de aceea, în *Talmud*, codificarea ei ocupă aproape un întreg tratat (tratatul *Yebamoth*)¹⁷.

c) Logodna și nunta

De obicei, părinții erau cei care căutau femeie fiului lor. Odată hotărâtă căsătoria, tinerii erau considerați logodiți. Se făcea o distincție clară între logodnă și căsătorie. Doi tineri erau considerați a fi soți numai după ce bărbatul o "lua la sine" pe femeia sa (Deut. 20, 7). Această "luare", în sensul de "luare în posesiune", în ebraică *hakhnachah*, însemna căsătoria propriuzisă. Astfel în *Evanghelia de la Matei*, îngerul îi zice dreptului Iosif: "Nu te teme a lua pe Maria femeia (logodnica) ta" (Mt. 1, 20), ceea ce înseamnă că cea care-i fusese până atunci logodnică, de acum înainte avea să conteze în ochii tuturor ca soția (femeia) sa.

Deși există această distincție între logodnă și căsătorie, totuși Legea prevedea pentru cei logodiți drepturi și obligații aproape identice cu cele ale celor căsătoriți. Astfel, de pildă, logodnica bănuită de infidelitate era supusă, ca și soția, probei "apei amare" (Num. 5, 11-31). Cel puțin așa rezultă din apocrifa numită *Protoevanghelia lui Iacov*, după care însăși Sfânta Fecioară Maria ar fi fost supusă acestei probe¹⁸. Dacă era socotită vinovată, logodnica era ucisă cu pietre, ca și soția adulteră. Tot ca și soția, logodnica nu putea fi repudiată decât dându-i-se o "carte de despărțire" (cf. Deut. 24, 1; Ier. 3, 1; Mt. 5, 31; 19, 7). Dacă murea logodnicul, ea era socotită ca o văduvă. Iar copilul conceput în perioada logodnei era socotit legitim.

Înainte de încheierea căsătoriei trebuia rezolvată problema dotei, a zestrei. De fapt, tatăl miresei nu dădea, ci primea zestre; era ca și cum mirele și-ar fi cumpărat soția de la viitorul său socru (Fac. 4, 12; I Regi 18, 25; cf. Ieș. 22, 16). Bărbatul trebuia să fie în stare să-și întrețină soția, căci zicea Isus Sirah: "Sminteală, urâciune și rușine este când femeia hrănește pe bărbatul său" (25, 24).

Când totul era bine rânduit și când se încheia perioada logodnei care, de obicei, dura un an¹⁹, avea loc căsătoria, "ziua de nuntă", la care face Mântuitorul aluzie în unele dintre parabolele Sale. Era o zi de mare sărbătoare, căreia Creștinismul îi va da un sens mistic, vorbind de "nunta Mirelui" Hristos cu Biserica Sa. La nuntă erau invitate toate rudele, dar și tot satul și toți prietenii celor două familii, a mirelui și a miresei. *Evanghelia de la Ioan* ne spune că Însuși Iisus, Maica Sa și ucenicii Săi au fost invitați la o nuntă

17. Cf. *ibidem*, p. 149.

18. Cf. *ibidem*, p. 150.

19. *Ibidem*, p. 149.

în Cana Galileii (In. 2, 1-12). În ajunul nunții, mirele, îmbrăcat în haine de sărbătoare, cu o cunună pe cap (cf. Is. 61, 10), și înconjurat de un cortegiu de tineri – de cei care se numeau "prieteni ai mirelui" și care "se bucurau cu bucurie" de prezența și de atenția mirelui (cf. In. 3, 29) – mergea și își lua mireasa, aducând-o în casa părinților săi. Aceștia rosteau o formulă de binecuvântare, pentru fericirea și fecunditatea noii familii (cf. Fac. 26, 60). Seara o petreceau în veselie, mireasa rămânând, însă, într-o încăpere aparte, împreună cu prietenele ei. A doua zi, sărbătoarea continua. Mireasa apărea frumos împodobită ca o regină – căci, de fapt, întregul ceremonial era "regal" – și însoțită de fecioare, prietenele ei care, cum ar părea să rezulte din Parabola celor zece fecioare (Mt. 25, 1-13), purtau lămpi aprinse. Ele cântau, desigur, imne ca cele pe care le găsim în *Cântarea Cântărilor*. Sărbătoarea dura șapte zile și chiar mai mult, oaspeții venind și participând la masă și, în general, la bucuria nunții în grupuri, rând pe rând²⁰.

d) Soț și soție, părinți și copii

În familia israelită, fiecare membru al ei își avea locul și rolul bine precizate. Tatăl era "capul" familiei, noțiunea însăși de familie fiind redată în mod obișnuit prin expresia "casa tatălui". Femeia se adresa chiar uneori bărbatului ei numindu-l *baal*, adică "domn", sau *adon*, "stăpân" (Fac. 18, 12; cf. I Petru 3, 6). Copiii erau considerați oarecum ca fiind proprietatea tatălui lor, care, în cazul unor abateri grave, putea chiar să-i pedepsească cu moartea²¹; dar dreptul de viață și de moarte al tatălui asupra fiilor săi putea fi exercitat numai sub controlul bătrânilor cetății (Deut. 21, 19-23). În orice caz, tatăl era cu adevărat un "stăpân al casei" sale (οικοδεσποτης, Mt. 20, 1). Nu numai că porunca a V-a din Decalog condiționează "binele" copiilor de cinstirea părinților lor: "Cinstește pe tatăl tău și pe mama ta, ca să-ți fie bine și să trăiești mulți ani pe pământul pe care Domnul Dumnezeuul tău ți-l va da ție" (Ieș. 20, 12), ci necinstirea părinților este, după Legea lui Moise, sancționată cu moartea (Lev. 20, 9). *Cartea Isus Sirah* (3, 1-16) explică pe larg în ce constă cinstirea părinților, "cu fapta și cu cuvântul" (v. 8).

Drepturile capului familiei se extindeau în bună măsură și asupra soției sale, care era oarecum un "bun" al soțului, o posesiune a sa. Soția era datoare cu o fidelitate absolută, fără însă a putea pretinde același lucru din partea soțului. Astfel, situația soției era una de inferioritate în raport cu soțul ei²².

20. Pentru o descriere mai pe larg a ceremonialului nunții la evrei, a se vedea Daniel-Rops, *op. cit.*, p. 151-153.

21. În ce privește drepturile tatălui asupra copiilor săi, a se vedea, de pildă: Fac. 22, 28; Ieș. 21, 7-10; Jud. 11, 30-40; I Regi 1, 24-28 ș.a.

22. A se vedea, mai pe larg, la Daniel-Rops, *op. cit.*, p. 156-157.

Legea lui Moise cuprinde însă și prescripții care au rolul de a o proteja pe soție de abuzuri din partea soțului (Deut. 21, 11-17; 22, 13-19). Întreținerea materială a soției revenea soțului, care avea obligația să-i asigure locuința, hrană și îmbrăcăminte (Ieș. 21, 10), după posibilitățile sale. Soția, bineînțeles, își aducea și ea din plin contribuția la acoperirea necesităților materiale ale familiei (Pilde. 31, 10-31).

Deși uneori în Vechiul Testament²³ și, încă mult mai mult, în scrierile rabinilor găsim exprimări care ar putea fi socotite drept probe de "misoginism", nu trebuie să uităm cu ce cuvinte îl fericesc uneori textele biblice (mai ales din scrierile sapiențiale) pe bărbatul care a aflat o femeie bună (Pilde 18, 22; 19, 14; Is. Sir. 26, 1-4 ș.a.).

Femeia rea însă este văzută drept cauza principală a nefericirii soțului și a decăderii familiei (Ecles. 7, 26; Is. Sir. 25, 15). Multe pot fi păcatele femeii, dar cel mai rău este infidelitatea conjugală. Pedepsa pentru soția adulteră era extrem de severă. În principiu, Legea interzice în mod hotărât, prin porunca a VII-a din Decalog (Ieș. 20, 14), adulterul și, în general, desfrâul, nu numai al femeii, ci și al bărbatului. Dar definiția adulterului nu era aceeași pentru femeie și pentru bărbat, căci femeia adulteră "face moștenitor din străini" (Is. Sir. 23, 30). Uciderea cu pietre ca pedeapsă a femeii adultere era în vigoare și în vremea Mântuitorului (In. 8, 5).

e) Copiii și educația lor

În familia israelită, copiii erau considerați ca o binecuvântare a lui Dumnezeu (Ps. 127, 3-4). Mai ales un număr mare de copii de parte bărbătească era un semn deosebit al binecuvântării divine (Fac. 29, 31; 30, 24). Copilului i se dădea numele imediat după naștere²⁴, iar în ziua a opta era circumcis. Vechiul Testament cuprinde multe mărturii privind educația copiilor. Prima îndatorire în ce privește educația copiilor revenea mamei (Pilde 1, 8; 6, 20). Mai târziu, intervenea și tatăl, ambii părinți având îndatorirea de a da copiilor lor mai ales o profundă educație religioasă-morală (Ieș. 10, 2; 12, 26; 13, 8; Deut. 4, 9; 6, 7; 2, 7). "Scopul major al educației la vechii evrei era, pe de o parte, învățarea Legii divine, iar pe de altă parte, supunerea față de această Lege în sensul aplicării ei la viața de zi cu zi"²⁵. Educarea copiilor într-un spirit profund religios constituia o îndatorire permanentă și de căpetenie a

23. Profeții au uneori cuvinte grele împotriva femeilor, pe care le acuza de tot felul de păcate (de exemplu: Is. 3, 16; 47, 1-8; Ier. 3, 1; Iez. 16, 1; Amos 4, 1).

24. A se vedea Pr. conf. dr. Petre Semen, *Familia și importanța ei în perioada Vechiului Testament*, în vol. *Familia creștină azi*, p. 16.

25. Conf. dr. Petre Semen, *art. cit.*, p. 17, care citează articolul lui Cos Davis, *Education in Bible Times*, în "Holman Dictionary", Nashville, Tennessee, 1991, p. 397.

părinților, și mai ales a tatălui. În Deut. 6, 6-7 citim: "Cuvintele acestea (adică poruncile divine, n. n.) să le sădești în fiii tăi și să vorbești de ele când șezi în casa ta, când mergi pe cale, când te culci și când te scoli, să le legi ca semn la mână și să le ai ca pe o tăbliță pe fruntea ta". Educația și instrucția religioasă trebuiau săvârșite din bună vreme: "Deprinde pe tânăr cu purtarea pe care trebuie s-o aibă; chiar când va îmbătrâni, nu se va abate de la ea" (Pilde 22, 6).

În afară de părinți, un rol important în educația religioasă-morală a poporului reveneau preoților și leviților. Preoții aveau îndatorirea "de a deosebi cele sfinte de cele nesfinte și cele curate de cele necurate și de a-i învăța pe fiii lui Israel toate legile pe care le-a poruncit lor Domnul prin Moise (Lev. 10, 10-11).

În Noul Testament

a) În Sfintele Evanghelii

Păcatul omenesc –păcatul protopărinților, ca și păcatele urmașilor lor – au afectat profund legătura căsătoriei, între ceea ce a fost instituția căsătoriei în intenția Creatorului și ceea ce devenise ea în realitate fiind dintre cele mai evidente. Ceva a rămas totuși din ceea ce constituia datul divin creatural al unirii dintre bărbat și femeie în căsătorie. Această legătură naturală, deși slăbită în multe forme după cădere, prin egoismul descătușat și dezvoltat de ea, și deși a pierdut prin aceasta harul legat de starea primordială, totuși ea "n-a fost desființată în esență", deoarece "nici natura umană n-a fost distrusă"²⁶.

Prin venirea Sa, "Hristos întărește din nou legătura căsătoriei dintre bărbat și femeie și o înalță din ordinea naturii, în ordinea harului, învăluind-o prin participarea Sa la nunta de la Cana, în ambianța harică ce iradia din Persoana Sa. Săvârșind acolo cea dintâi minune, prin puterea Sa mai presus de fire și dând perechii ce se căsătorea să bea din vinul iubirii entuziaste turnate de El prin harul Său, El vrea să arate că începe înălțarea vieții omenești în ordinea harului de la întărirea și înălțarea căsătoriei"²⁷. Ceea ce s-a petrecut la acea nuntă este subliniat și de o rugăciune de la slujba cununiei: "Care, pentru negrăitul Tău dar și multa bunătate, ai venit în Cana Galileii și nunta care era acolo ai binecuvântat-o, ca să arăți că din voia Ta se face însoțirea cea după Lege și nașterea de prunci dintr-însa"²⁸.

Mântuitorul Iisus Hristos afirmă necesitatea revenirii la ordinea inițială a familiei întemeiată prin căsătorie, pronunțându-se împotriva poligamiei pe care o denunță ca fiind o cădere de la acea rânduială, a căsătoriei monogame.

26. Pr. prof. dr. Dumitru Stăniloae, *op. cit.*, vol. 3, p. 182.

27. *Ibidem*, vol. , p. 183.

28. Prima rugăciune de la slujba cununiei, în *Molitfelnic*, ed. a patra, IBM, București, 1984, p. 81-82.

"N-ați citit – zice El – că Cel ce i-a făcut de la început i-a făcut bărbat și femeie?" (Mt. 19, 4). Deci, Dumnezeu n-a creat decât un bărbat și o femeie, lucru pe care îl afirmă, în comentariile lor, și unii dintre Sfinții Părinți.

Bărbatului nu-i este îngăduit să-și lase femeia sa, și nici femeii bărbatul ei. Chiar dacă Moise a făcut concesii în această privință Mântuitorul Iisus Hristos își argumentează poziția pe datul natural al creației: "din început nu a fost așa" (Mt. 19, 8). Numai păcatul a fost cauza nesocotinței unității și indisolubilității familiei care sunt rânduite de Dumnezeu: "Pentru aceea va lăsa omul pe tatăl său și pe mama sa – reamintește El – și se va lipi de femeia sa și vor fi amândoi un trup. Așa încât nu mai sunt doi, ci un trup. Deci, ce a împreunat Dumnezeu omul să nu despartă" (Mt. 19, 5-6). Și de asemenea, El zice: "Pentru învârtoșarea inimii voastre, v-a dat voie Moise să lăsați pe femeile voastre..." (v. 8).

Ruperea unității familiei este îngăduită numai pentru motive de desfrânare. Mântuitorul Iisus Hristos, spune: "Iar eu zic vouă că oricine va lăsa pe femeia sa, în afară de pricină de desfrânare, și se va însura cu alta, săvârșește adulter; și cine s-a înșurat cu cea lăsată săvârșește adulter" (Mt. 19, 9). Așadar, indiferent de defectele pe care le are soțul sau soția, acestea nu sunt suficiente pentru a desface ceea ce Dumnezeu a legat; desfrânarea însă este în stare să desfacă această legătură atât de puternică, căci ea sfășie legătura sufletească dintre soț și soție, iar divorțul, uneori, nu face altceva "decât să oficializeze o situație deja"²⁹. De aceea acest păcat este înfierat de către Hristos mai mult decât alte păcate. Gravitatea lui constă în faptul că se încalcă în mod voit și deliberat demnitatea de om pe care cei doi au primit-o prin creație³⁰, de asemenea "pentru dezordinea socială pe care o provoacă" și totodată "pentru netransfigurarea ei printr-o unire sufletească, produsă de iubirea spirituală din căsătorie"³¹. Mai mult decât atât, această încălcare se poate petrece și în dimensiunea imaterială a păcatului, "în inimă", printr-o privire plină de poftă sau prin intenția de a păcătui, fiind pusă în pericol, în acest fel, unitatea și indisolubilitatea căsătoriei. Adâncind înțelesul poruncii a șaptea din Decalog, Mântuitorul spune: "Ați auzit că s-a zis celor de demult: "Să nu săvârșești adulter". Eu însă vă spun vouă: Că oricine se uită la femeie, poftind-o, a și săvârșit adulter cu ea în inima lui" (Mt. 5, 27-28).

Dar cu toate că unirea sufletească dintre soț și soție este sfâșiată, "legătura căsătoriei nu s-a desființat între cel ce și-a lăsat soția sa, prin faptul că a pără-

29. Pr. lector Mihai Vizitiu, *Familia în învățatura Mântuitorului și a Sfinților Apostoli*, în vol. *Familia creștină azi*, p. 30.

30. Pr. prof. dr. Dumitru Staniloae, *op. cit.*, vol. 3, p. 184.

31. *Ibidem*, p. 191.

sit-o"³². Acest lucru reiese din cuvintele Mântuitorului în legătură cu părăsirea soției și recăsătorirea cu alta sau căsătoria cuiva cu cea lăsată de bărbat; și într-un caz și în celălalt se săvârșește adulter. Soții își aparțin unul altuia, lucrarea dumnezeiască a unirii lor neputând fi desființată printr-un act omenesc.

Prin cuvintele: "Oricine va lăsa pe femeia sa și va lua alta, săvârșește adulter cu ea. Iar femeia, de-și va lăsa bărbatul ei și se va mărita cu altul, săvârșește adulter" (Mc. 10, 11-12), Iisus Hristos afirmă nu numai indisolubilitatea căsătoriei, ci și egalitatea deplină a celor doi soți³³.

Desfacerea căsătoriei pentru infidelitate conjugală nu este însă o poruncă pentru soțul nevinovat. Gestul Mântuitorului de a acorda iertare femeii prinsă în adulter echivalează "cu o recomandare ca, într-o astfel de situație, să nu se treacă cu ușurință la divorț, ci să se caute îndreptarea celui căzut prin hotărârea lui de a nu mai repeta păcatul"³⁴.

b) În Epistolele Sfinților Apostoli

Sfântul Apostol Pavel, la rândul său, face dese referiri la instituția căsătoriei, la membrii familiei și la raporturile dintre ei³⁵.

Apostolul neamurilor își fundamentează învățătura pe cea a Sfintei Scripturi a Vechiului Testament și cea a Evangheliei, recunoscând întemeierea divină a căsătoriei și a familiei. Ea este un "dar" (χαρισμα) a lui Dumnezeu, ca și fecioara (I Cor. 7, 7)³⁶.

Indisolubilitatea căsătoriei este și la Apostolul Pavel un lucru indiscutabil, cei care s-au despărțit având, după porunca Domnului, doar două posibilități: fie să se împace, fie să rămână așa, dar fără să se recăsătorească (I Cor. 7, 10-11).

Legătura dintre soți operează pe tot parcursul vieții de după căsătorie a celor doi. Numai moartea unuia dintre ei desface această legătură. Apostolul spune: "Femeia este legată prin lege atâta vreme cât trăiește bărbatul ei. Iar dacă bărbatul ei va muri, este liberă să se mărite cu cine vrea, numai întru Domnul" (I Cor. 7, 39). Iar în alt loc el zice: "Căci femeia măritată e legată, prin lege, de bărbatul său atâta timp cât el trăiește; iar dacă i-a murit bărbatul, este dezlegată de legea bărbatului. Deci, trăindu-i bărbatul, se va numi adulteră dacă va fi cu alt bărbat; iar dacă i-a murit bărbatul este liberă față de lege, ca să nu fie adulteră, luând un alt bărbat" (Rom. 7, 2-3).

32. *Ibidem*, p. 184.

33. M. V. Taylor, *The Gospel According to St. Mark*, London, 1953, p. 421, apud Pr. prof. Vasile Mihoc, *Căsătoria și familia ...*, p. 586.

34. Pr. lector Mihai Vizitiu, *art. cit.*, p. 31.

35. Spre exemplu: Rom. 7, 2-3; I Cor. 7; 3-17; 14, 34-35; II Cor. 11, 2; Efes. 5, 22-33; Col. , 18-21; I Tes. 4, 4; I Tim. 2, 8-15; 3, 2-4; 4, 3; 5, 9-16; Tit 1, 6; 2, 1-5; Evr. 13, 4.

36. Pr. prof. Vasile Mihoc, *Căsătoria și familia ...*, p. 586.

Scopurile căsătoriei sunt, după Sfântul Apostol Pavel, atât nașterea de prunci și iubirea și într-ajutorarea reciprocă a soților, cât și potolirea poftelor vinovate, ea fiind și un remediu împotriva concupiscentei. "Dar din cauza desfrânării –zice Apostolul –fiecare să-și aibă femeia sa și fiecare să-și aibă bărbatul său. Bărbatul să-i dea femeii iubirea datorată, asemenea și femeia bărbatului. Femeia nu este stăpână pe trupul său, ci bărbatul; asemenea nici bărbatul nu este stăpân pe trupul său, ci femeia. Să nu vă lipsiți unul de altul, decât cu bună învoială, pentru un timp, ca să vă îndeletniciți cu postul și cu rugăciunea, ca să nu vă ispitească satana, din pricina neînfrânării voastre" (I Cor. 7, 2-5). Satisfacerea poftelor trupești nu este acceptată însă în afara căsătoriei, fiind calificată drept desfrânare. Păcatul desfrânării reprezintă o gravă abatere de la chemarea omului de a fi mădular al trupului tainic al Fiului lui Dumnezeu, Biserica, și nu mădular al unei desfrânate (I Cor. 6, 15), de a fi sălaș al Duhului Sfânt (I Cor. 6, 19), păstrându-și "vasul său în sfințenie și în cinste" (I Tes. 4, 4). "Căci Dumnezeu nu ne-a chemat la necurăție – zice Apostolul – ci la sfințire. De aceea, cel ce disprețuiește (acestea), nu disprețuiește un om, ci pe Dumnezeu, Care v-a dat pe Duhul Său cel Sfânt" (v. 7-8). Legătura trupească între soț și soția sa nu este numai legitimă, ci și voită de Dumnezeu, prin ea realizându-se o comuniune totală de iubire, care face posibilă și nașterea de prunci, și într-ajutorarea reciprocă a soților.

Raporturile dintre bărbat și femeie, în familie, se întemeiază pe iubire. Numai iubirea reciprocă face posibilă înțelegerea deplină a locului și rolului fiecăruia dintre cei doi în unitatea familiei. Hristos a restaurat egalitatea dintre soț și soție (Gal. 3, 28). În cadrul acestei egalități, însă, fiecare dintre ei are drepturi și responsabilități proprii care se intersectează cu drepturile și responsabilitățile celuilalt: dreptul la iubire din partea celuilalt (I Cor. 7, 3; Efes. 5, 25, 28, 33), dreptul și stăpânirea asupra trupului celuilalt (I Cor. 7, 4), responsabilitatea soțului de a purta de grijă soției sale ca de însuși trupul lui, jertfindu-se pentru ea după măsura jertfei lui Hristos pentru Biserică (Efes. 5, 25-28), responsabilitatea soției de a se supune soțului ei, așa cum Biserica se supune lui Hristos (Efes. 5, 24; Col. 3, 18). Înțelese prin prisma iubirii jertfelnice și responsabile atât stăpânirea bărbatului cât și supunerea femeii devin pentru amândoi îndatoriri, care, răsfrânte asupra celuilalt, se convertesc în daruri făcute aceluia. "Fiecare persoană este un centru iradiant de energie și de putere, dar și un mediu care primește putere și energie din afară. În căsătorie, soții se împărtășesc unul de puterile celuilalt, de darurile și virtuțile celuilalt în așa măsură încât același apostol afirmă că "bărbatul necredincios se sfințește prin femeia credincioasă și femeia necredincioasă se sfințește prin bărbatul credincios" (I Cor. 7, 14). Darurile și calitățile unuia

se comunică celuilalt pe altarul familiei"³⁷. Întâietatea bărbatului în familie nu este, așadar, o supremație despotică; este o întâietate a iubirii jertfelnice: "Bărbaților, iubiți pe femeile voastre, după cum și Hristos a iubit Biserica și S-a dat pe Sine pentru ea" (Efes. 5, 25) și este o supunere plină de aceeași iubire, "prin care femeia recunoaște bărbatului rolul conducător și ocrotitor al ei și al întregii familii, precum și capacitatea acestuia de a se jertfi primul pentru binele familiei"³⁸.

Aceeași învățătură se află și în concepția Sfântului Apostol Petru, care sfătuiește pe femei să se supună bărbaților lor având o comportare ireproșabilă în familie și societate (I Petru 3, 1-6), iar bărbaților le spune: "Voi, bărbaților, de asemenea, trăiți înțelepțește cu femeile voastre, ca fiind făpturi mai slabe, și faceți-le parte de cinste, ca unora care, împreună cu voi, sunt moștenitoare ale harului vieții..." (I Petru 3, 7).

Caracterul de taină al căsătoriei este exprimat cum nu se poate mai bine de Sfântul Apostol Pavel în cap. 5 din Efeseni (v. 22-33), unde printre altele spune: "Taina aceasta mare este; iar eu zic în Hristos și în Biserică" (v. 32). În textul amintit Apostolul vorbește de relația dintre bărbat și femeie în căsătorie încă de la creație ca tip sau figură a legăturii mistice dintre Hristos și Biserică. Sfântul Apostol Pavel "compară căsătoria creștină cu relația Hristos-Biserică. Între aceste două realități există, desigur, un raport de asemănare, ca de la imagine la modelul său, ca de la semn la realitatea semnificată"³⁹. Dar soții creștini nu sunt doar într-un raport de asemănare cu relația Hristos-Biserică, ci ei sunt încorporați acestei realități tainice fiind mădulare ale Bisericii al cărei cap este Hristos. Asemănarea relației soț-soție cu cea dintre Hristos și Biserică Sa este folosită de Apostol pentru a ilustra harul unirii în căsătorie și nu invers: "Bărbaților, iubiți pe femeile voastre, după cum și Hristos a iubit Biserica și s-a dat pe Sine pentru ea, ca s-o sfințească, curățind-o cu baia apei prin cuvânt... Astfel dar, bărbații sunt datori să-și iubească femeile, ca pe înseși trupurile lor... precum și Hristos Biserica, pentru că suntem mădulare ale trupului Lui..." (Efes. 5, 25-26, 28-30). Este clar că Sfântul Apostol Pavel nu se referă aici la taina Bisericii, ci la taina căsătoriei creștine"⁴⁰.

Soții creștini, ca mădulare ale trupului tainic al lui Hristos, "participă la taina unității și a iubirii fecunde dintre Hristos-Mirele și Biserică-Mireasă. Căsătoria creștină este astfel nu numai semn, ci și mijloc sau instrument al sfințirii, adică este o Sfântă Taină"⁴¹. De aceea "căsătoria creștină, deși

37. Pr. asist. dr. Vasile Răduca, *Căsătoria – taină a daruirii și a desăvârșirii persoanei*, în ST, XLIV (1992), nr. 3-4, p. 136.

38. Pr. lector Mihai Vizitiu, *art. cit.*, p. 36.

39. Pr. prof. Vasile Mihoc, *Căsătoria și familia ...*, p. 588.

40. *Ibidem*, P. 588.

41. *Ibidem*, P. 588-589.

rămâne asemănătoare oricărei alte căsătorii, este împlinirea acestei "taine mari". Taina (sacramentul) nu este ceva ce s-ar afla deasupra sau alături de căsătorie, ci este căsătoria ca atare, care este taină pentru cei ce trăiesc încadrați în realitatea Trupului mistic. Taina desăvârșește instituția de la creație⁴². De asemenea, după cum se exprimă un teolog catolic, "în măsura în care evenimentul evocat în Fac. 2, 24, anume taina nunții dintre Hristos și Biserică, se împlinește de fiecare dată în căsătoria pământească a bărbatului cu femeia, aceasta (căsătoria) participă la taina aceea și, în acest sens, este ea însăși o taină"⁴³.

Unul din scopurile căsătoriei, după cum s-a spus, este nașterea și creșterea copiilor. Legătura trupească nu este justificată dacă este privită numai ca un remediu împotriva concupiscentei; această legătură are în vedere și procreerea. Căci "actele de unire trupească se îmbibă prin asumarea acestei responsabilități de un element spiritual și mai accentuat în felul acesta. În faza întâi a căsătoriei un mare rol în transfigurarea legăturii trupesti, care deține un loc mai mare în unirea dintre soți, îl are asumarea răspunderii nașterii de prunci, ca în partea a doua această legătură să fie în mare măsură depășită în ființa ei de unirea spirituală în care soții au progresat"⁴⁴.

Nașterea de prunci se realizează prin împreună lucrarea omului cu Dumnezeu; omul participă la lucrarea creatoare a lui Dumnezeu. "Respingând această responsabilitate a procreării, omul respinge asemănarea sa cu Dumnezeu, respinge pe Creatorul său și prin aceasta alterează propria sa umanitate"⁴⁵.

De aceea, nașterea de prunci era socotită în Vechiul Testament ca o mare binecuvântare, iar în Noul Testament ca un mijloc de dobândire a mântuirii, cu condiția ca aceștia să fie creșcuți "în credință, în iubire și în sfințenie" (I Tim. 2, 15).

Nașterea de prunci nu este însă singurul mijloc de a dobândi mântuirea. Dacă unele familii nu pot avea copii, nu înseamnă că pentru acestea nu există mântuire. De aceea, nașterea pruncilor presupune și responsabilitatea creșterii lor "întru înțelepciunea și învățătura Domnului" (Efes. 6, 4). Ei se nasc curați sufletește, puritatea lor fiind recomandată de Mântuitorul Iisus Hristos tuturor celor care doresc Împărăția cerurilor (Mt. 18, 3; 19, 14) și această curățenie se cuvine să fie păstrată printr-o educație susținută. În procesul educației,

42. Mgr. J. Tomko, *Quelques aspects de la thème du mariage a partir de la vision paulinienne*, în vol. "Lacs aujourd' hui", Bulletin du "Consilium de Laics", no. 17-18 (1974), p. 12, apud. Pr. prof. Vasile Mihoc, *Căsătoria și familia ...*, p. 589.

43. H. Schlier, *Der Brief an die Epheser*, Düsseldorf, ed. a II-a, 1958, p. 262-263, apud Pr. prof. Vasile Mihoc, *Căsătoria și familia ...*, p. 589, n. 21.

44. Pr. prof. dr. Dumitru Stăniloae, *op. cit.*, vol. 3, p. 192.

45. Jean Meyendorff, *Mariage et Eucharistie*, în "Messenger Orthodoxe", nr. 49, 1955, p. 44-45, apud Pr. conf. Ilie Moldovan, *Taina Nunții*, în Ort. XXXI (1979), nr. 3-4, p. 519.

părinții, care sunt primii îndrumători ai copiilor, trebuie să dea dovadă de mult tact. Sfântul Apostol Pavel, adresându-se acestora, spune: "Voi părinților nu întărați la mânie pe copiii voștri" (Efes. 6, 4); "Părinților, nu ațâțați la mânie pe copiii voștri, ca să nu se deznădăjduiască" (Col. 3, 21).

Copiii, la rândul lor, au datorii față de părinții lor; în primul rând, aceea de a-i cinsti, îndeplinind porunca a cincea din Decalog, poruncă invocată și de Mântuitorul Hristos (Mt. 19, 19) și de către Apostolul Pavel (Efes. 6, 2-3), în al doilea rând ascultarea de ei care este un lucru "bine plăcut Domnului" (Col. 3, 20; Efes. 6, 1). Copiii au ca model de ascultare pe Însuși Domnul Hristos, Care a fost supus Maicii Sale și dreptului Iosif (Lc. 2, 51) și Care a avut grijă de Mama Sa chiar când se afla în cele mai groaznice chinuri (In. 19, 27).

Așadar, căsătoria este o instituție întemeiată de Dumnezeu chiar de la început, de la crearea omului ca bărbat și femeie (Fac. 1, 27) așa încât s-ar spune că Dumnezeu nu i-a făcut pur și simplu pe cei doi, ci a creat familia. Însăși relatarea biblică (Fac. 2) a creării bărbatului și apoi a femeii din coasta lui exprimă consubstanțialitatea principiilor complementare. "Masculinul și femininul formează monada umană arhetipică: Adam-Eva"⁴⁶.

Căderea în păcat a protopărinților noștri a avut efecte negative asupra unității originare dintre bărbat și femeie, de aceea, familia în Vechiul Testament era constituită "din două individualități polarizate, obiectivate, separate, situate exterior una față de cealaltă, (dar) puse totuși una lângă cealaltă"⁴⁷. Din această cauză, locul legii dumnezeiești, a indisolubilității căsătoriei l-a luat desfacerea ei prin cartea de despărțire (Deut. 24, 1), iar cel al unității monogamice originare (căci Dumnezeu n-a creat decât un bărbat și o femeie care să constituie familia), l-a luat poligamia (Deut. 21, 15) și căsătoriile de levirat pentru asigurarea descendenței familiale (Deut. 5, 5).

Inegalitatea dintre bărbat și femeie în Vechiul Testament se conturează tot mai mult, așa încât femeia, din ajutor al bărbatului (Fac. 2, 18), și obiect al iubirii și respectului acestuia, a devenit obiect al posesiei lui, abdicându-se în acest fel de la scopul inițial pentru care a fost instituită căsătoria și familia.

Prin venirea Sa, Mântuitorul Iisus Hristos a redat femeii locul ce i se cuvenea, reafirmând, în același timp, unitatea și indisolubilitatea căsătoriei (Mt. 19, 3-6) care exista de la început (Fac. 2, 24) și pe care El "o înalță din ordinea naturii, în ordinea harului"⁴⁸. Acceptarea de către Moise a despărțirii soților, arată El, a fost făcută din cauza incapacității israeliților de a se supune voii lui Dumnezeu (Mt. 19, 7-8). Așadar, Moise n-a poruncit, ci a îngăduit.

46. Paul Evdokimov, *Taina iubirii. Sfîntenia unirii conjugale în lumina tradiției ortodoxe*, trad. Gabriela Moldoveanu, verific. și îmbunătăț. trad. Pr. lect. dr. Vasile Răduca, Ed. "Asoc. Medicala Creștină Christiana", București, 1994, p. 39-40.

47. *Ibidem*, trad. cit. p. 40.

48. Pr. prof. dr. Dumitru Stăniloae, *op. cit.*, vol. 3, p. 183.

Într-un singur caz și Mântuitorul îngăduie, nu poruncește, a se desface căsătoria: pentru *pricină de desfrânare*, dar fără a da posibilitatea celui care se desparte sau a celui părăsit de a se recăsători, aceasta considerându-se adulter (Mt. 19, 9).

În ceea ce privește raportul dintre bărbat și femeie, acesta trebuie să fie unul de egalitate și de respect reciproc fundamentat pe porunca dragostei. Aceasta reiese din atitudinea pe care Hristos a avut-o întotdeauna față de femeie, neacordând vreun privilegiu bărbatului ca în Vechiul Testament. Astfel că, "femeia nu formează o categorie antropologică sau sociologică inferioară"⁴⁹. Ea are aceleași drepturi ca și bărbatul, inclusiv cel de a avea inițiativa divorțului, în cazul în care bărbatul se face vinovat de desfrânare, așa cum reiese din textul evanghelic de la Marcu 10, 11-12.

Sfinții Apostoli, și în special Apostolul Pavel, dezvoltând învățătura Mântuitorului Iisus Hristos, tratează căsătoria și familia sub toate aspectele ei: întemeierea ei divină de la creație (Efes. 5, 31; I Cor. 11, 12), alcătuirea sa monogamică (I Cor. 11, 11), indisolubilitatea acesteia (I Cor. 7, 10-11; Rom. 7, 2), unitatea soților, după modelul unității dintre Hristos și Biserică, bazată pe supunere și iubire jertfelnică a unuia față de celălalt (Efes. 5, 22-23), egalitatea lor (Gal. 3, 28), capul familiei rămânând bărbatul, dar fără a avea vreo supremație despotică față de soția lui (Efes. 5, 22-24; I Petru 3, 17) ci fiecare împlinindu-și scopul și rolul pe care l-a primit de la creație, sacralitatea actului căsătoriei, ea devenind prin Hristos *Taină mare*, capabilă nu numai de a-i uni pe cei doi între ei, ci și pe aceștia cu Hristos în cadrul Bisericii (Efes. 5, 32).

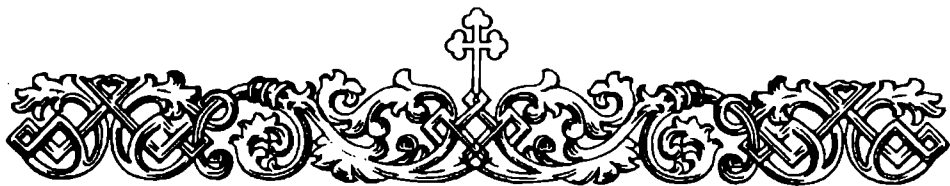
Având în vedere acest ultim aspect, desfacerea căsătoriei este privită cu multă reticență (I Cor. 7, 27), iar desfrânarea, păcatul care se opune cel mai mult sfințeniei acestei taine, este aspru înfierată (I Cor. 6, 15-19). De aceea, este subliniată cu insistență necesitatea fidelității în căsătorie (I Cor. 7, 4) și păstrarea patului neîntinat (Evr. 13, 2).

Nașterea de prunci, fără a fi considerată scop principal al căsătoriei, primește și o dimensiune soteriologică (I Tim. 2, 15). Părinții au datoria de a-și crește copiii "întru învățătura și înțelepciunea Domnului" (Efes. 6, 4), ca și de a le asigura cele necesare vieții fizice (II Cor. 12, 14), dar și copiii au îndatoriri față de părinții lor (Efes. 6, 1-3).

Iată, pe scurt, câteva aspecte esențiale ale învățăturii Sfintei Scripturi ce stă la baza învățăturii Bisericii noastre cu privire la căsătorie și familie.

Pr. lect. dr. Constantin Mihoc

49. Pr. prof. Ioan Bria, *Credința pe care o mărturisim*, București, 1987, p. 306.

V. DOCUMENTARE

DESPRE O POSIBILĂ ERMINIE ARHITECTURALĂ

Disputa iconoclastă¹ a atras atenția asupra icoanelor și a motivării existenței lor în desfășurarea cultului creștin. Urmarea a fost precizarea de către sfinții Ioan Damaschin, Gherman al Constantinopolului, Teodor Studitul și alții a unei teologii iconice, mereu îmbogățită până în zilele noastre. Motivațiile prezenței icoanei în viața creștină prilejuiesc și în prezent apariția a noi și noi studii ce încearcă aprofundarea și dezvăluirea măcar parțială, a ceea ce este taina icoanei. Într-un asemenea context nedumerește faptul că în privința lăcașului de cult nu există elaborată o "doctrină" clară, nu se întâlnește nici măcar acea erminie picturală² căreia, în prezent, unii îi atribuie conotații de-a dreptul dogmatice. După interpretarea Sfinților Părinți, biserica este icoana Ierusalimului ceresc, este cer nou și pământ nou, dar ei nu dau indicații precise privitoare la alcătuirea bisericilor sau a părților componente³, așa cum s-a întâmplat de pildă în Vechiul Testament. Atunci când s-a

1. Iconoclasm înseamnă distrugerea icoanei (*eikon* = icoană, *klasmus* = a distruge) și definește actele de distrugere și de refuz al oricărei opere de artă care poartă un chip divin. Numit și *iconomahie* (*eihon* și *mahi* – lupta împotriva icoanelor), el este ultima criză bisericească; apariția lui în spațiul bizantin a tulburat spiritele mai bine de un secol, astfel că mișcarea iconoclastă, prin implicațiile ei profunde este prezentă, în afara studiilor de specialitate, în mai toate studiile care se ocupă de teologia icoanei sau teologia ortodoxă, sau pur și simplu de arta bizantină.

2. În greacă, *erminea* înseamnă *manual*, *indreptar*. Aceasta este denumirea sub care sunt cunoscute cărțile de pictură bisericească în răsăritul ortodox. Ele cuprind în prima parte îndrumările tehnice, privind prepararea pigmentilor și a suportului pictural, iar în partea a doua sunt indicate schematic temele iconografice majore, cu detalii privitoare la aspectul fizionomic, detaliile vestimentare, fundalul arhitectural și peisagistic. Celebră este erminia scrisă de Dionisie din Furna, călugăr la Muntele Athos, care a consemnat prin 1729-1733 tradiția postbizantină păstrată acolo.

3. Leonid Uspensky, *Simbolica bisericii*, traducere Preot I. L. Țurcanu, în M.M.S., an XXXVI, Nr. 5-6, mai-iunie, 1960, p. 313.

pus problema construirii cortului sfânt, Dumnezeu a indicat până în cele mai mici detalii cum să fie realizat acesta, spunându-i lui Moise ca să-l ridice după modelul ce i se arătase în muntele Sinai: "vezi ca să faci acestea toate după modelul (chipul) ce ți s-a arătat în munte" (Ieș. 25, 40; Fapte 7, 44; Evrei 8, 5). Iar în ceea ce privește meșterii, Bețaleel și Oholiab, aceștia au fost aleși în mod special de către Dumnezeu, fiind înzestrați cu un talent deosebit, un dar supranatural: "iată, Eu am rânduit anume pe Bețaleel, fiul lui Uri, fiul lui Or, din seminția lui Iuda, și l-am umplut de duh dumnezeiesc, de înțelepciune, de pricepere, de știință și de iscusință la tot lucrul" (Ieș. 31, 23). Nici templul din Ierusalim, cel zidit de Solomon, fiul lui David, nu ar fi putut fi realizat fără îndemnul și sfatul lui Dumnezeu; David însuși voise a ridica el însuși acest templu, dar fusese oprit de Dumnezeu, căci vărsase mult sânge la viața lui și purtase multe războaie (I Paral. 22, 8), iar templul nu se cuvenea a fi ridicat decât de un om pașnic, acela fiind Solomon. Înainte de a muri, tatăl său i-a atras atenția asupra acestui templu: "bagă de seamă însă, de vreme ce Domnul te-a ales să zidești locaș sfînteniei Lui, fii tare și fă ceea ce a rânduit El" (I Paral. 28, 10). Deși se știe că "Cel prea înalt nu locuiește în temple făcute de mâini" (III Regi 8, 27; II Paral. 6, 18; Fapte, 7, 48) căci dacă cerul și cerul cerului nu Îl încap, cu atât mai puțin templul zidit numelui Său (III Regi 8, 27; II Paral. 6, 18) totuși faptul că Însuși Dumnezeu a cerut să I se zidească casă, a constituit argumentul suprem care a condus firesc la necesitatea existenței unor lăcașuri de cult. Dat fiind faptul că Însuși Dumnezeu ceruse lui Israel ca să-I ridice cortul, apoi templul, problema motivării existenței lăcașului de cult nu a fost niciodată pusă sub semnul întrebării, așa cum s-a întâmplat cu cea a icoanelor, și poate și acesta este unul din motivele lipsei de scrieri privind împărțirea și configurația spațiului eclezial.

De pildă, în Noul Testament nu se întâlnește nici indicație clară privitoare la alcătuirea spațiilor cultice creștine, comunitățile respective construind și adaptând după cum îl lumina Duhul Sfânt. "După pilda Mântuitorului, Sfinții Apostoli și primii creștini frecventau și ei templele și sinagogile iudaice, mergând la orele îndătinat de rugăciune pentru a preamări pe Dumnezeu. Când au început propovăduirea Evangheliei în afara Ierusalimului, îndatoririle legate de cult le săvârșeau atât în sinagogi cât și în case particulare în care făceau rugăciuni și frângeau pâinea, adică săvârșeau Sfânta Liturghie. În aceste case particulare exista un loc special, foisorul sau camera de sus, anume destinat pentru obligațiile cultului. Dacă în primele două secole aceste camere folosite pentru cult erau întrebuințate după aceea ca locuințe, începând cu secolul al III-lea, camera special amenajată ca loc de cult a rămas numai cu această întrebuințare cu caracter sfânt"⁴. După edictul

4. Preot Prof. Dr. N. Necula, *Biserică și cult pe înțelesul tuturor*, Edit. Europartner, nedată, p. 12-13; tot în acest sens a se vedea Preot Prof. Dr. E. Braniște, *Liturgica generală*, Editura Institutului Biblic și de Misiune al B.O.R., 1993, p. 280-292.

din Mediolan, 313, prin care sfântul împărat Constantin cel Mare acorda deplină libertate creștinismului, a început o "campanie constructivă" de înălțare a edificiilor de cult, a cărei fervoare a rămas unică în istoria arhitecturii eclesiale. Se puteau vedea "praznice de întemeiere de biserici prin toate orașele precum și tânosiri ale localităților nou construite, vizite ale episcopilor cu acest scop, întruniri între credincioși de departe și de pretutindeni, apropiere sufletească de la popor la popor, unirea mădularelor "trupului lui Hristos"⁵ într-o armonie desăvârșită"⁶.

Pentru arhitectul contemporan însă, aparent există prea puține date care să contureze clar existența vreunui canon arhitectural. Cât privește istoricul, nici el nu are de ce să fie mulțumit, dată fiind puținătatea documentelor și a surselor păstrate⁷. Deși, cu privire existența bisericilor încă din primele veacuri nu există nici un fel de dubii, așa cum au existat în cazul icoanelor, totuși descrierea lor nu a constituit, cu mici excepții, un gen aparte și nici nu a stat în centrul preocupărilor; Părinții din primele veacuri "vorbesc foarte puțin despre cult și aproape că nu se vorbește nimic nici despre sensul bisericii, nici despre însemnătatea ei și nici despre simbolica ei"⁸. Majoritatea materialului documentar poate fi un vag numit "literar" și e schițat de o varietate de surse: "istorii, cronici, vieți ale sfinților, tratate teologice ca și descrieri ale călătorilor străini. De o importanță particulară este un gen numit *ekphrasis*, adică descrieri retorice ale operelor de artă. Acestea sunt de regulă în proză, dar pot fi și în versuri. Pot fi un opuscul independent sau o parte a unei pre mai vaste cum ar fi o carte de istorie sau chiar o predică"⁹. Pentru conturarea unui profil arhitectural specific spațiului eclesial, ar exista în mare două posibilități, prima este analiza monumentelor de arhitectură păstrate încă din epoca creștinismului primar iar a doua studierea puținelor scrieri referitoare la edificiile dispărute între timp, sau a celor ce cuprind "canoane" arhitecturale ori explicații mistagogice ale lăcașului de cult. În ceea ce privește operele al căror scop îl constituie descrierea arhitecturală a edificiilor respective, există însă dificultăți în deslușirea părților componente, datorate inexistenței, la vremea aceea, a unui limbaj "arhitectural". Cât privește structura și

5. Rom. 12, 5; I Cor. 12, 12.

6. Eusebiu de Cezareea, *Istoria bisericească*, în vol. *Scrieri*, partea întâia, traducerea, studiu introductiv, note și comentariu de Preot Teodor Bodogae, în col. P.S.B. nr. 13, Editura Institutului Biblic și de Misiune al B.O.R., 1987, p. 363.

7. În măsura în care poate fi făcută o distincție între documente și surse, ar trebui menționat faptul că prima categorie este foarte puțin prezentă în scrierile care privesc arta bizantină, cuprinzând un număr de acte imperiale și eclesiale ca și inventare – cel mai adesea monastice. Alte tipuri de documente, cum ar fi registre ale breslelor, socoteli financiare, contracte, lipsesc în totalitate, cf. Cyril Mango, *The Art of Byzantine Empire 312-1453, Sources and Documents*, Toronto, 1986, p. XI.

8. Uspensky, *op. cit.*, p. 315.

9. Mango. *op. cit.*, p. XI.

caracterul lăcașului de cult, ele pot fi deslușite și din majoritatea scrierilor referitoare la alcătuirea și organizarea Bisericii Creștine¹⁰, o notă specifică a literaturii de acest gen fiind tocmai caracterul simbolic și alegoric.

Printre primele descrieri se numără cele întâlnite în *Istoria bisericească* a lui Eusebiu de Cezareea, mai bine zis în *Panegiricul adresat lui Paulin, episcopul Tirului*, referitor la ctitoria acestuia, basilica din Tir (cca. 317)¹¹, ca și în *Vita Constantini*, unde apare biserica înălțată de împărat deasupra Sfântului mormânt din Ierusalim¹². Și Evagrie Scolasticul († către 600), în a sa *Istorie bisericească*, se referă la biserica Sfintei Euphemia din Calcedon¹³, a Sfântului Simeon Stâlpnicul (c. 476-490)¹⁴ ca și la Sfânta Sofia din Constantinopol, după refacerea cupolei¹⁵. Deși nu este propriu-zis un tratat de istorie, *De aedificiis*, lucrarea lui Procopiu din Cezareea – cunoscut mai degrabă datorită *Istoriei secrete* – este un valoros document ce oferă date privitoare la bisericile împăratului Justinian cel Mare, Sfânta Sofia și Sfinții Apostoli¹⁶. O mărturie prețioasă privind arhitectura secolului al VI-lea, catedrala Sfânta Sofia din Edessa, apare într-un poem siriac în versuri¹⁷. Dar descrierea edificiilor sacre au constituit și subiectul scrierilor Părinților capadocieni, cum ar fi Sfântul Grigorie de Nyssa¹⁸ sau Sfântul Grigorie de Nazianz¹⁹, al epistolelor sau al predicilor lor. Modul de alcătuire și organizare al spațiului eclezial începe să apară și în cadrul colecțiilor canonicoliturice ale primelor două perioade patristice, canoane ce încearcă stabilirea unor principii arhitecturale și simbolice; este vorba de *Constitutiones apostolorum* (Constituțiile apostolice) din a doua jumătate a secolului al IV-lea și *Testamentum Domini* (Testamentul Domnului nostru Iisus Hristos), probabil din secolul al V-lea. Cum arătau bisericile în secolele al IX-XI-lea se poate desluși din citirea predicilor patriarhului Photie, ce cuprind descrieri

10. Mai ales în primele veacuri, *eclesiologia* a constituit subiectul predilect al părinților apostolici, apologetilor, sau al unor Sfinți Părinți.

11. Eusebiu, *op. cit.*, p. 372-379; Mango, *op. cit.*, p. 4-7.

12. Eusebiu, *Viața lui Constantin cel Mare*, în vol. *Scrieri*, partea a doua, studiu introductiv de Prof. Dr. Emilian Popescu, traducere și note de Radu Alexandrescu, în col. P.S.B. 14, Editura Institutului Biblic și de Misiune al B.O.R., 1991, p. 140-141; Mango, *op. cit.*, p. 11-14.

13. *Idem*, *The Art*, p. 30.

14. *Idem*, p. 32.

15. *Idem*, p. 79-80.

16. *Idem*, p. 72-78 și 102-103.

17. André Grabar, *Le témoignage d'une hymne syriaque sur l'architecture de la cathédrale d'Edesse au VI siècle et sur la symbolique de l'édifice chrétien*, în *L'Art de la fin de l'antiquité et du Moyen Âge*, vol. I; traducerea în franceză se află în același volum, iar cea în engleză în Mango, *op. cit.*, p. 57-60.

18. În Epistola sa către Amphilochius, episcop de Iconium, este descris *martyriuni*-ul din Nyssa (în DAL, t. IV, 2, col. 2320-2321; a se vedea și Mango, *op. cit.*, p. 27-29.

19. *Idem*, p. 26-27.

ale structurii paraclisului palatului din timpul lui Vasile I Macedoneanul²⁰, pe când vestita *Nea Ekklēsia* apare în *Vita Basilii*²¹; descrieri ale lăcașurilor de cult există și în lucrările scrise de împărații Leon VI Înțeleptul (886-912) și de fiul său, Constantin VII Porfirigenetul (923-959) – de la ultimul provenind celebrul tratat privitor la întregul protocol imperial, *Cartea ceremoniilor*²².

O categorie aparte de lucrări, foarte des citată atunci când se vorbește despre alcătuirea lăcașului bisericesc, o constituie acele *Mystagogii* sau explicații liturgice, ce apar în epoca trecerii de Antichitatea târzie la Evul Mediu²³. Creștinismul primar cunoscuse *catehezele*, necesare instruirii catehumenilor și neofitilor în vederea conștientizării Sfintelor Taine la care urmau să fie părtași, în special Taina Botezului. Apariția comentariilor liturgice ar arăta, după părerea unora, că "liturghia nu mai este înțeleasă direct din ea însăși, iar descifrarea simbolisticii ei, care se dezvoltă excesiv, împietăză puțin câte puțin, asupra participării active a adunării credincioșilor la lucrarea lui Dumnezeu, săvârșită în Liturghie"²⁴. Prima lucrare de acest gen este binecunoscuta *Mystagogie* a Sfântului Maxim Mărturisitorul²⁵, "care explică ce simbolizează cele ce se săvârșesc în sfânta biserică în timpul Liturghiei"²⁶. Încă de la început sfântul precizează faptul că nu va repeta cele spuse mai înainte de "cătregre preasfântul și cu adevărat descoperitorul celor dumnezeiești Dionisie Areopagitul, în lucrarea despre *Ierarhia bisericească*"²⁷. În mod indirect este descoperit astfel un alt tâlcuitor al celor cerești, cel ce și-a luat numele ucenicului Sfântului Apostol Pavel, cunoscut în istorie sub numele de Pseudo-Dionisie Areopagitul²⁸. Subiectul propriu-zis al *Mystagogiei* îl constituie deslușirea mistică a slujbei liturgice, care

20. S-a crezut multă vreme că este vorba despre *Nea Ekklēsia*, biserica ridicată de Vasile I Macedoneanul în 880; de fapt, este vorba despre biserica Fecioarei din cartierul Pharos, ce indeplinea rostul de paraclis al palatului imperial, *par excellence*, cf. Mango, *op. cit.*, p. 185-186.

21. *Idem*, p. 194.

22. E. Mamboury, *Topographie de Ste-Sophie-Le Sanctuaire et la Soléa, le Mitatorion, le Puits Sacre, etc.*, în *Atti del V Congresso internazionale di studi bizantini*, (Roma, 1936), Roma, 1940, p. 197-209.

23. Preot Nikolai Ozolin, *Chipul lui Dumnezeu, chipul omului*, traducere Gabriela Ciubuc, Edit. Anastasia, 1998, p. 179.

24. René Bornert, *Les Commentaires Byzantines de la Divine Liturgie du VII-e au XV-e siècle*, Paris, 1966, p. 31, apud Ozolin, *op. cit.*, p. 179.

25. P.G., t. 91, col. 657-718, traducere Preot Dumitru Stăniloae în *Mystagogia – Cosmosul și suflul, chipuri ale Bisericii*, Editura Institutului Biblic și de Misiune al B.O.R., 2000.

26. Sfântul Maxim, *op. cit.*, p. 9.

27. *Idem*, p. 10.

28. Sfântul Dionisie Areopagitul, *Opere complete*, cuprinzând *Despre Ierarhia cerească, Despre Ierarhia bisericească, Despre numirile dumnezeiești, Despre teologia mistică, Epistolii*, traducere, introducere și note Preot Dumitru Stăniloae, Edit. Paideia, 1996; prin scrierile sale, el a căutat descoperirea unor taine dumnezeiești, dar profunzimea tâlcuirilor a necesitat *Scoliile* Sfântului Maxim, a căror traducere în românește se află inclusă în volumul citat mai sus.

începe o dată cu capitolul VIII; În primele capitole este expusă concepția eclesiologică a Sfântului Maxim a cărei caracteristică majoră o constituie dimensiunea cosmică, a omului și a Bisericii deopotrivă. Deslușiri simbolice ale templului sau bisericii se află și în opera Sfântului Gherman, patriarh al Constantinopolului (715-733), *Tâlcuirea Sfintei Liturghii*²⁹, numită și "Teoria mistică" a lui Gherman. Titlul de "istorie bisericească" ar putea fi explicat prin aceea că autorul ei tâlcuiește și istoric faptele liturgice, dar de fapt lucrarea ajută la deslușirea sensurilor simbolice ale bisericii, veșmintele liturgice și ale slujbei Sfintei Liturghii cu cele trei părți ale sale, fiind mai puțin o istorie și mai mult o mystagogie. În următoarele lucrări de acest gen, *Comentariul liturgic* al lui Teodor, episcop de Andida³⁰ scrisă cam în jurul anului 1200 sau *Erminia liturgică*, adică *Explicarea Sfintei Liturghii a Sfântului Nicolae Cabasila*³¹ de la sfârșitul secolului al XIV-lea, nu mai există decât interpretări ale Sfintei Liturghii, fără nici o referire asupra bisericii-lăcaș de cult.

În ultima perioadă a istoriei Imperiului Bizantin, cea a dinastiei Paleologilor, sursele scrise asupra artei sunt "descurajator de puține"³²; cât privește explicațiile liturgice, pot fi menționate două, prima fiind cea a lui Sofronie, patriarh al Ierusalimului – considerat un timp a fi cel din secolele VI-VII, Sfântul Sofronie al Ierusalimului (550 și 638)³³, adversarul monotelismului – dar care a trăit de fapt mult mai târziu, cam în secolele XI-XII, și poate a fost chiar Sofronie, patriarhul Ierusalimului (1288-1334). A doua este una dintre cele mai explicite tâlcuiri, aparținând Sfântului Simeon, arhiepiscop al Thessalonicului³⁴ († 1429). Ea încheie șirul *mystagogiilor*, fiind de fapt singura descriere a structurii spațiale eclesiale, în sensul explicării amănunțite a elementelor constitutive.

29. Sfântul Gherman al Constantinopolului, *Istorie bisericească și privire mistică a lui Gherman, Arhiepiscopul Constantinopolului sau Tâlcuirea Sfintei Liturghii*, în P.G., t. 98, col. 383-453, a cărei prezentare, traducere și note aparțin Preotului Prof. Nicolae Petrescu, în MO, an XXVI, Nr. 9-10, sept.-oct., 1974, an XXVII, Nr. 1-2, ian.-fev. 1975 și an XXVIII, Nr. 3-4, martie-aprilie 1976.

30. Teodor, Episcop de Andida, *Un scurt comentariu al lui Teodor, episcop de Andida, despre simbolurile care există în dumnezeiasca liturghie, alcatuit din îndemnul și la cererea prea iubitorului de Dumnezeu Vasile, episcop de Phitia*, în P.G., t. 140, col. 417-468, traducere, prezentare și note Preot Nicolae Petrescu, în B.O.R., Nr. 3-4, martie-aprilie, 1971.

31. Nicolae Cabasila, *Tâlcuirea dumnezeieștii liturghii și Despre viața în Hristos*, traducere Preot Ene Branște și Preot Teodor Bodogae, Edit. Arhiepiscopiei Bucureștilor, 1989.

32. Mango, *op. cit.*, p. 243.

33. Sofronie, Patriarh al Ierusalimului, *Cuvântul Patriarhului Sofronie al Ierusalimului, care cuprinde toată istoria bisericească și o expunere amănunțită a tuturor lucrurilor care se săvârșesc în dumnezeiasca Liturghie*, în P.G., 87, col.3981-4002, III, traducere de Preot Prof. Nicolae Petrescu în MO, an XVI, Nr. 5-6, mai-iunie, 1964.

34. Sfântul Simeon Arhiepiscopul Tesalonicului, *Tratat asupra tuturor dogmelor credinței noastre ortodoxe după adevăratele principii puse de Domnul nostru Iisus Hristos și urmașii săi*, traducere de Toma Teodorescu, București, 1865.

*

Majoritatea scrierilor referitoare la lăcașul de cult creștin se remarcă prin caracterul simbolic al descrierilor, întrucât simbolul se arată a fi cel mai potrivit mijloc de aducere în lumea simțurilor cele ce transcend această lume, dar nu sunt despărțite total de ea. *Symbolon* vine de la *symbollo*, care semnifică "a pune împreună". Verbul a fost utilizat în contextul relațiilor grecești tradiționale de ospitalitate unde, pentru a mijloci recunoașterea între oameni care nu se cunoșteau, se foloseau diverse obiecte rupte în două, obținându-se jumătăți cu margini neregulate. Ciobul sau tableta rupte în două bucăți, erau păstrate de către părțile contractante ale unui pact, iar alipirea celor două bucăți sparte le permitea să-și recunoască prietenia și dovedea că alianța încheiată rămăsese neștirbită în timpul despărțirii³⁵. Așadar *symbolon* înseamnă semn de recunoaștere, prin el înțelegându-se un semn, o prezență sau o imagine materială care învăluie și dezvăluie o prezență nematerială, trimite sau evocă altceva decât ceea ce este. Exprimarea antinomică vrea să spună că semnificația adâncă a simbolului este cuprinsă de cei inițiați, ceilalți văzând numai ceea ce este vizibil pentru toți. "Tot ceea ce vedem nu-i decât reflectul, nu-i decât umbra a ceea ce este nevăzut de privirea noastră"³⁶. Simbolul presupune existența a două lumi, delimitându-le dar și unindu-le, vrând să arate astfel că sensul unei lumi e semnalat de cealaltă. Din această pricină se bucură de o bogăție conotativă, căci un *semnificant* îi corespund o infinitate de *semnificate*, astfel semnificatul este mai abundent decât semnificantul³⁷. Problematika simbolului este extrem de complexă, aparținând deopotrivă teologiei și filosofiei, psihologiei, artei, dar și lingvisticii, sociologiei. Simbolurile sunt întotdeauna pluridimensionale, exprimând relații de tipul pământ-cer, spațiu-timp, immanent-transcendent, asemenea acelei cupe orietate când spre cer când spre pământ. Mai există și o altă bipolaritate și anume sinteza contrariilor, căci simbolul are o față diurnă și una nocturnă³⁸. Întrucât aceluiași semnificant îi corespund o infinitate de semnificate, primul este mult mai abundent decât ultimul, și ca atare, mai greu de "citit". De aceea reprezentarea simbolică se bazează în general pe o convenție care trebuie cunoscută pentru a fi înțeleasă, altminteri ea nu spune nimic sau, lucru și mai grav, mesajul ei poate fi distorsionat. Datorită acestei echivocități simbolul a fost adesea răstălmăcit, fiind confundat cu semnul sau cu alegoria.

35. Michel Meslin, *Știința religiilor*, traducere Suzana Russo, Edit. Humanitas, București, 1993, p. 213.

36. V. Soloviov, apud Nikolai Berdiaev, *Spirit și libertate*, traducere Stelian Lacățuș, Editura Paideia, 1996, p. 79.

37. Cel care a introdus perechea semnificat-semnificant a fost lingvistul Ferdinand de Saussure, ea constituind cei doi termeni ai relației reprezentate de semn, considerat ca o entitate cu două fețe.

38. Jean Chevalier și Alain Gheerbrant, *Dicționar de simboluri*, nu este menționat traducătorul, Edit. Artemis, 1995, vol. I, p. 37-38.

Necesitatea simbolului decurge din însăși structura omenească, duală, materială și spirituală în același timp. Dumnezeu a vorbit oamenilor în imagini trupești, dându-le adevărul sub această formă obscură, din pricina corporalității omenești; "omul, închis în trupul său, incapabil să înțeleagă astfel prin intermediul organelor sale trupești, Dumnezeu nu-i putea vorbi decât cu ajutorul figurilor sensibile. Întreaga iconomie divină manifestată în Scriptură e o pedagogie"³⁹. În cunoașterea sau "vederea" lui Dumnezeu, omul se folosește de simboluri, nu din neputința divinului de a se releva, căci lui Dumnezeu nimic nu-I este cu neputință, ci din neputința omului, de a vedea cele existente dar nevăzute. Referindu-se la necesitatea existenței ierarhiei bisericești, Sfântul Dionisie Areopagitul afirmă că "nu poate mințea noastră să ajungă până la imitarea și vederea (contemplarea) nematerială a celor cerești dacă nu se folosește de călăuzirea materială (cf. Rom. 1, 20) potrivită ei, privind frumusețile arătate, precum și chipuri ale măreției nevăzute și bunele miresme simțite ca semne sensibile ale revărsării spirituale și luminii materiale cu înfățișări văzute ale dăruirii luminii nemateriale"⁴⁰. Prin "frumusețile arătate" Sfântul Maxim Mărturisitorul înțelege frumusețile sfințelor locașuri, căci "frumusețile văzute sunt chipuri ale ordinelor nevăzute, după cum spune Apostolul în Epistola către Evrei (Evr. 8, 5), vorbind de cele din templu și cum a auzit Moise: "Toate să le faci după chipul ce ți s-a arătat în munte" (Ieș. 25, 40)"⁴¹. Căci toate câte ni s-au lăsat nouă "s-au dat în chip simbolic... ca să ne ridice prin cele simțite la cele inteligibile și de la simboalele alcătuite cu sfințenie la culmile simple ale ierarhiilor cerești"⁴². Cele materiale sunt astfel un pogorământ făcut firii omenești duală, trup și suflet, căci "fără chipuri și simboluri nu ne este cu putință nouă, care suntem în trup să privim cele nemateriale și netrupești"⁴³.

Prezența simbolului este deci absolut necesară într-o lume care trăiește aici, pe pământ, dar care este ontologic legată de cealaltă lume, nevăzută, dar la fel de reală. "În mod convenit ni s-au propus deci chipuri ale celor fără de chipuri și forme ale celor fără de forme"⁴⁴. Într-un asemenea context se înțelege cu ușurință de ce simbolul desemnează un lucru care aparține acestei lumi, fiind strâns legat de ea, dar care are totuși, un o semnificație a cărei existență este anterioară tuturor veacurilor. "Este vorba aici de unitatea transcendentului cu imanentul, o punte între cer și pământ, o uniune a lui

39. Tomáš pidlík, *Spiritualitatea Răsăritului creștin*, vol. II, *Rugăciunea*, traducere Diac. Ioan I. Ica jr., Edit. Deisis, Sibiu, 1998, p. 2370238.

40. Sfântul Dionisie, *op. cit.*, p. 16.

41. Sfântul Maxim, *Scoliile*, p. 42.

42. Sfântul Dionisie, *Ierarhia cerească*, p. 16.

43. Sfântul Maxim, *Scoliile*, p. 41.

44. Sfântul Dionisie, *Ierarhia cerească*, p. 17.

Dumnezeu cu omul, de la Dumnezeu la făptură. Din acest punct de vedere, viața Bisericii este simbolică; este o viață misterioasă, ascunsă sub semne vizibile⁴⁵. Totuși nu trebuie pierdut din vedere faptul că există niște limite ale cunoașterii simbolice.

Plecând de la ideea că "miturile sunt realități ce depășesc sfera discursului"⁴⁶, religia fiind cea care cuprinde realități spirituale, Berdiaev a accentuat extrem rolul cunoașterii apofatice. El s-a împotrivit cunoașterii catafactice întrucât teologia afirmativă este "raționalistă și anti-simbolică... refuză să vadă "supra-ființa" divinității, îi reneagă misticismul și insondabilitatea"⁴⁷. Numai simbolic se poate înțelege Dumnezeu, numai cu ajutorul simbolului se poate pătrunde misterul Său. Divinitatea nu poate fi determinată rațional, conceptului logic îi rămâne inaccesibilă⁴⁸. Această privire exclusivistă ignoră faptul că simbolul mărturisește și atenționează asupra prezenței divinului în uman, a prezenței supranaturalului în natură, dar nu arată și modul coexistenței lor, aspect mult mai bine relevat de către analogie⁴⁹. Cât privește raportul dintre simbol și lucrul simbolizat⁵⁰, sau semnificant-semnificat, el formează latura cea mai dificilă a problematicii simbolului. Există riscul de a considera simbolul, care este numai punctul de plecare în cunoașterea lui Dumnezeu, drept unic adevăr. De aceea "regula de aur a teologiei simbolice este așadar depășirea simbolului. Cunoașterea nu poate rămâne în contingent și devenire; simbolul nu e obiceiul ei suprem"⁵¹.

Având rostul de a arăta prin cele văzute cele nevăzute, simbolismul a fost piatra de temelie a trei discipline teologice: Liturgica, Mistica și Teologia dogmatică și simbolică. În limbajul biblic a cunoaște este sinonim cu a numi, iar "prin cunoașterea sa, Dumnezeu ne dă posibilitatea de a «numi», adică de a da un sens spiritual oricărui lucru văzut (Fac. 2, 20). Prin urmare, toate noțiunile pe care le elaborăm despre Dumnezeu, plecând de la lucrările create, nu sunt pure invenții lipsite de valoare: sunt simboluri ale Adevărului care se revelează și ale tainelor dumnezeiești. Atunci întreg universul devine o "pădure de simboluri" (Baudelaire)"⁵². Dar, din acest "izvor de simboluri" care este vederea lumii create fiecare își alege ceea ce este pe măsura sa, ce

45. Serghei Bulgakov, *Ortodoxia*, traducere Nicolae Grosu, Edit. Paideia, 1994, p. 13.

46. Friederich Schelling, *Introduction à la Philosophie de la Mythologie*, Paris, 1946, apud *Teologia dogmatică și simbolică – Manual pentru Institututele teologice*, 2 vol., Editura Institutului Biblic și de Misiune Ortodoxă, 1958, sub îndrumarea Preot Nicolae Chițescu, Preot Isidor Todoran și Preot I. Petreună, vol. I, p. 164.

47. Berdiaev, *op. cit.*, p. 95-96.

48. *Idem*, p. 91.

49. *Teologia dogmatică*, vol. I, p. 165-166.

50. *Idem*, p. 166.

51. Spidlík, *op. cit.*, p. 238.

52. *Idem*, p. 228.

i se potrivește structurii sale. Acesta este și motivul pentru care "teologia simbolică" se prezintă sub aspecte extrem de variate: explicații simbolice ale textelor Scripturii, ale cosmosului văzut, structurii omului, umanității lui Hristos, existând, bineînțeles, și o mistică liturgică⁵³. Teologia dogmatică se folosește în mod curent de simbol, adică de realitatea creată care mărturisește de fapt prezența lui Dumnezeu; simbolul "traduce invizibilul în prezență și vizibil"⁵⁴, iar partea referitoare la Sfintele Taine creștine devine capitolul prin excelență *simbolic* al Teologiei dogmatice.

Dar mai ales în **Teologia mistică** se poate vorbi despre simbolismul sau înțelegerea simbolică a Scripturii, a lumii văzute, a desfășurării istorice. Pătrunderea simbolică și mistică, în același timp, a sensurilor lumii în general, a constituit subiectul de temelie al Sfinților Pseudo-Dionisie Areopagitul și Maxim Mărturisitorul⁵⁵. Pentru mistici întreaga creație este o mărturie a prezenței divine, iar prin curățirea vederii întunecate de păcat, ea își pierde din opacitatea "dobândită", devenind transparentă și permițând vederea lui Dumnezeu. De aceea Sfinții Părinți considerau că lumea însăși este un simbol, întrucât ea constituie un drum către cunoașterea lui Dumnezeu, fiind spațiul dar și mijlocul prin care ființa omenească poate întreține dialogul cu Dumnezeu⁵⁶. Referindu-se la cei doi pomi din grădina raiului, pomul vieții și cel al cunoașterii binelui și răului, dau a se înțelege că prin ei se înțelege de fapt lumea care, privită printr-o minune înduhovnicită, este pomul vieții și ne pune în legătură cu Dumnezeu, dar privită și folosită printr-o simțire dezlegată de mintea înduhovnicită ea reprezintă pomul cunoașterii binelui și răului și desface pe om de Dumnezeu⁵⁷. Înainte de cădere, lumea era transparentă, neîmpiedicând în vreun fel vederea rațiunilor divine dar, în urma întunecării minții, a devenit în mare parte opacă, "retragerea Duhului dumnezeiesc din ea slăbindu-i însușirea de mediu transparent între Dumnezeu și oameni"⁵⁸. Cu toate acestea, însușirea ei de pedagog sau de călăuză a rămas, dar depinde de direcția spre care se îndreaptă omul. Sensul vieții fiind acela de a-L cunoaște și slăvi pe Dumnezeu, lumea poate fi un autor de preț, dar, în același timp, poate fi și calea spre iad. Însă pentru cei hotărâți a vedea sau a cunoaște Adevărul, conștiința simbolică a lumii "vede în lume peste tot

53. *Idem*, p. 228-229.

54. *Teologia dogmatică*, vol. I, p. 169.

55. *Mystagogia și Ambigua*, traducere Preot Dumitru Stăniloae, Editura Institutului Biblic și de Misiune al B.O.R., 1983.

56. Preot Prof. Dr. D. Stăniloae, *Trairea lui Dumnezeu în Ortodoxie*, Edit. Dacia, Cluj-Napoca, 1993, p. 39-40.

57. Sfântul Maxim Mărturisitorul, *Raspuns către Talasie, Filocalia* rom., traducere Pr. Dumitru Stăniloae, Edit. Harisma, 1994, vol. III, p. 35 și Sfântul Grigorie Nyssa, *De hominis opificio*, PG 44, c. 197, apud Dumitru Stăniloae, *op. cit.*, p. 36.

58. *Idem*, ibidem.

numai semne și simboluri ale celeilalte lumi; ea simte divinul înaintea tuturor lucrurilor, ca mister și infinitate ce stă înapoia a tot ce e finit"⁵⁹. Dar numai trăitorul de Dumnezeu, cel care a dobândit discernământul sau διόκρισις, dreapta socoteală, Îl poate vedea pretutindeni pe Dumnezeu, Îi poate simți permanent prezența. De aceea se poate spune că singura țință a Misticii este "îndumnezeirea și unirea omului cu Dumnezeu, fără confundarea omului în El"⁶⁰, ceea ce implică trăirea personală, iar nu conceptualizarea tainelor divine. Este, de fapt, relația vie, personală cu Sfânta Treime⁶¹.

Dar nu numai lumea în general avea un înțeles simbolic, tainic; în Imperiul Bizantin **basileul și întreg ceremonialul imperial** aveau un același înțeles. Puțini suverani din lume au fost atât de puternici; persoana împăratului era sacră iar puterea sa, ce se dorea a fi nelimitată, era simbolul puterii divine. Din imperator-ul roman, adică conducătorul războinic și legislator, a devenit, în contact cu Orientul, "autocrator, basileu, adică împărat prin excelență, stăpânul, care dispune de o autoritate absolută. În sfârșit, creștinismul a făcut din el alesul lui Dumnezeu, unsul Domnului, reprezentantul lui Dumnezeu pe pământ"⁶². Nu se poate totuși vorbi în Bizanț despre existența unui cult al împăratului, de genul celui inaugurat de Octavian Augustus, dar ceremoniile, fastul și toată eticheta complicată întăreau semnificația simbolică a împăratului, palatului său – palatul sacru – și a întregii sale guvernări. El era "sacru", "vicerege" al lui Dumnezeu, numai că puterea sa era absolută, cel puțin în plan teoretic, doar în virtutea faptului că simboliza puterea divină. În această întrepătrundere Stat-Biserică, ce s-a dorit a fi o "simfonie", între ceremonialul imperial și cel cultic împrumuturile erau reciproce, tocmai pentru că cele de jos simbolizau cele de sus. Curtea basileului înconjurat de supușii săi era organizată cu toată strălucirea posibilă, dorind a avea ca model curtea Împăratului lumii cerești, Hristos, înconjurat la rându-I de cetele îngerești. Acest stat bizantin se dorea a fi, iar în anumite momente chiar a reușit, un stat theocratic, simbolul "«împărăției lui Dumnezeu» cu fastul său strălucitor, cu stricta sa ierarhie de titluri și funcții, cu ritualul său minuțios rânduie"⁶³.

59. N. B. *Die Philosophie des freien Geistes*, Tübingen, 1930, p. 77 apud Preot Prof. Dr. D. Stăniloae, *Ascetica și mistica ortodoxă*, Edit. Deisis, 1993, vol. II, p. 17.

60. Koepgen, *Die Gnosis des Christentums*, Salzburg, 1939, apud Preot Prof. Dr. D. Stăniloae, *op. cit.*, p. 35.

61. *Idem*, p. 35-45.

62. Charles Diehl, *Figuri bizantine*, traducere Ileana Zara, Edit. pentru literatură, București, 1969, vol. I, p. 48.

63. Charles Delvoye, *Arta bizantină*, traducere Florica-Eugenia Condurachi, Edit. Meridiane, 1976, vol. I, p. 24; Ovidiu Drimba, *Istoria culturii și civilizației*, 4 vol., Edit. științifică și enciclopedică, București, vol. II, 1987, p. 151-152.

*

Dar cel mai mult este prezent simbolul în LITURGICĂ, întrucât întregul cult creștin este o simbolizare a vieții și lucrării mântuitoare a Domnului nostru Iisus Hristos⁶⁴. Văzul și auzul se bucură deopotrivă de prezența simbolurilor, ce poartă omul din imanentul creației către transcendența liturghiei cerești. Lucrarea mântuitoare a lui Hristos presupune slujirea profetică, arhierască și împărătească. În cadrul universului cultic, singurul și adevăratul Preot este Hristos, în timp ce preotul din ierarhia bisericească este numai un iconom al tainelor divine, un mijlocitor sau un martor, un ajutor văzut, dăruit omului, spre a-l conduce către dobândirea mântuirii. Data fiind neputința noastră de a vedea cu ochii trupești cele dumnezeiești și cerești, ele se arată prin simboluri asemenea lor, fiind absolut necesară existența ierarhiei bisericești, pe care Sfântul Dionisie Areopagitul o descrie ca fiind "imitarea cea mai presus de lume a ierarhiei cerești, ca pe una ce înfățișează ierarhiile nemateriale amintite în chipuri materiale și forme compuse, pentru ca, potrivit cu noi înșine, să fim ridicați de la chipurile prea sfinte spre înălțimile și asemănările simple și lipsite de copii..."⁶⁵. Ierarhia cerească a fost lăsată pentru a ajuta la înfăptuirea îndumnezeirii, Dumnezeu făcând-o împreună liturghisitoare cu cea pământească, fiind "slujirea preotească chip dumnezeiesc al ei"⁶⁶. De fapt, întreaga creație, îngerească și omenească, este o ierarhie ce urcă spre Dumnezeu fiind în unire cu cele aflate pe treptele mai înalte, acestea atrăgându-le pe cele mai de jos. Specific acestui urcuș este slujirea liturgică, iar "toată puterea de slujire liturgică vine de la Fiul lui Dumnezeu făcut Om. El este arhetipul prin excelență, căpetenia și inspiratorul cultului lui Dumnezeu pentru toate creaturile conștiente"⁶⁷. După cum spune și Sfântul Ioan Damaschin, "atât Legea și toate cele făcute potrivit Legii, cât și întreg cultul nostru (s. n.), lucruri făcute de mâini omenești, sunt sfinte și ne duc, cu ajutorul materiei, către imaterialul Dumnezeu... Căci toate cele făcute potrivit Legii și cele ce se fac potrivit cultului nostru s-au săvârșit în vederea aceluia"⁶⁸. De aceea și slujirii liturgice îi este specific simbolul, ea făcând trecerea de la slujirea văzută la cea nevăzută⁶⁹.

Cuvântul auzit în Biserică, și în general toate slujbele ce se desfășoară în locașul de cult pământesc au menirea, pe cât este cu putință, de a închipui

64. *Teologia dogmatică*, vol. I, p. 168.

65. Sfântul Dionisie, *Ierarhia cerească*, p. 15-16.

66. *Idem*, p. 16; scopul ierarhiei este acela de a ajuta la ajungerea unirii și asemănării cu Dumnezeu, "pe cât este cu putință, avându-L pe El drept călăuzitor în sfânta știință și lucrare", *Idem*, p. 19.

67. Preot Prof. Dr. D. Stăniloae, note la Sfântul Dionisie, *Ierarhia cerească*, p. 62.

68. Sfântul Ioan Damaschin, *Cele trei tratate împotriva iconoclaștilor*, ediția a doua, traducere Preot Dumitru Fecioru, Editura Institutului Biblic și de Misiune al B.O.R., 1998, p. 116.

69. "Esența simbolului este că în el se depășește dihotomia realității și a simbolismului ca nerealitate; realitatea se cuprinde, înainte de toate ca împlinirea simbolului, iar simbolul –ca împlinirea realității.

sau de a simboliza cele ce se petrec în locașul ceresc, de a oferi o imagine a acelei lumi transcendente, deloc străine, dar nevăzute. Este un adevăr unanim recunoscut, acela că întregul cult ortodox este încărcat de profunde semnificații simbolice, istorice sau eshatologice ale formelor sale de manifestare exterioară. Prin aceasta el se deosebește de cultul protestant și, într-o oarecare măsură, și de cel catolic⁷⁰. De la Întruparea Sa, Cuvântul lui Dumnezeu, Logosul divin, ne-a învățat cum să ajungem la desăvârșire sau îndumnezeire prin acte, cuvinte și imagini, El fiind unicul mijlocitor între Dumnezeu și oameni⁷¹. Actul suprem al acestei mijlociri, jertfa euharistică, constituie tocmai centrul cultului liturgic. Pentru slujba jertfei euharistice se folosește cuvântul *Liturghie* (λεειτουργία leitourgia), termen care, înaintea erei creștine, desemna orice serviciu sau slujbă în interes public sau obștesc; termenul a pătruns în vocabularul creștin datorită Septuagintei, care îl folosește la traducerea cuvântului *abodah*, ce indica slujba îndeplinită la templu de către preoți și leviți⁷².

Liturghia care se desfășoară în Biserica pământească nu este decât imaginea, simbolul celei cerești, neavând de fapt două liturghii, ci una singură, dar în două planuri, cel imanent și cel transcendent, după cum nu sunt două Biserici, una aici pe pământ și alta în cer, ci una singură⁷³. Sfânta Liturghie este o formă de continuă prezență a Mântuitorului în mijlocul Bisericii Sale, centrul întregii Sale slujiri. Este mijlocul prin care El este permanent împreună cu noi, îndeplinind astfel făgăduința făcută apostolilor și ucenicilor: "și iată Eu cu voi sunt în toate zilele, până la sfârșitul veacului" (Matei 28, 20). Dar totodată este și o formă de anticipare a Parusiei Sale, de preînchipuire și de pregustare a bunătăților de la ospățul euharistic, (Matei 8, 11; 22, 1-14; 25, 1-13), ce are un profund sens eshatologic. Mântuitorul, Fiul lui Dum-

70. Preot Prof. Dr. E. Braniște, *Liturgica generală*, Editura Institutului Biblic și de Misiune al B.O.R., 1993, p. 79-80.

71. Preot Prof. Dr. V. Răducă, *Studiu introductiv la Vladimir Lossky, Introducere în Teologia Ortodoxă*, traducere de Lidia și Remus Rus, Edit. enciclopedică, București, 1993, p. 9.

72. Termenul de *liturghie* vine de la *λεειτουργία, leitourgia* (λεῖτον έργον, *leitov érgon*, = oficiu public) sau, în forma sa mai veche de scriere, *λιτουργία, litourgia*, din *έργον* = faptă, treaba, lucru, opera, lucrare și *λεῖτον*, sau în dialectul atic *λαός, laós* = popor; *λεειτουργία* este deci o acțiune, faptă sau slujbă îndeplinită în folosul poporului. Sub această denumire se înțelegeau de regulă anumite îndatoriri cu caracter public îndeplinite de către cetățeni din clasele bogate și nobile. Tot în acest sens este întrebuințat cuvântul și în *Septuagintă*, cu referire la serviciile cultului (II Paral. 35, 3 și I Paral. 23, 28; Luca I, 8-10; Fapte 13, 2; Evrei 9, 21); a se vedea în acest sens Dr. Vasile Mitrofanovici, *Liturgica Bisericii Ortodoxe*, prelucrată de Prof. Dr. Teodor Tarnavski și de Dr. Nectarie Nicolae Cotlarciuc, Arhiepiscop și Mitropolit al Bucovinei, Cernăuți, 1929; Preot Prof. Dr. P. Vintilescu, *Dumnezeiasca Liturghie comentată în oficiul și în textul ei*, în B.O.R., an LXXVII, Nr. 11-12, noiembrie-decembrie 1959, p. 1073-1074; Preot Prof. Dr. E. Braniște, *Liturgica specială* pentru Institutele teologice, ediția a doua, Editura Institutului Biblic și de Misiune al B.O.R., 1985, p. 186-193.

73. Preot Prof. Dr. D. Stăniloae, *Spiritualitate și comuniune în liturghia ortodoxă*, Edit. Mitropoliei Olteniei, Craiova, 1986, p. 18.

nezeu, este prezent împreună cu Dumnezeu-Tatăl în ceruri dar, în același timp, este prezent și împreună cu noi, în sfintele altare, sub chipul Sfintelor Daruri⁷⁴, precum graiește Liturghierul ortodox. Cu timpul, dezvoltându-se Sfânta Liturghie, ea a ajuns să comemoreze și alte momente importante ale istoriei mântuirii, diferitele ceremonii și acte liturgice primind, în afara sensului lor direct, clar exprimat, și semnificații indirecte, dintre care unele sunt "sensuri istorico-simbolice, care închipuiesc sau amintesc amănunte din activitatea Mântuitorului dinainte de Înălțare, iar altele sunt sensuri spirituale, care ne sugerează sau ne duc cu gândul la realitățile din viața viitoare"⁷⁵. Astfel se poate spune că Liturghia, în forma ei actuală, a devenit un fel de "recapitulare a întregii iconomii a mântuirii, semnificând printr-o sinedocă întregul în partea lui cea mai principală"⁷⁶. Astfel rânduiala actuală a Sfintei Liturghii simbolizează iconomia mântuirii, de la Nașterea Domnului până la Pogorârea Sfântului Duh, aducând în fața ochilor mai toate faptele și momentele de seamă din viață, de fapt lucrarea Mântuitorului. De fapt Sfânta Liturghie este "o rugăciune, o mare rugăciune, cea mai mare rugăciune și anume marea rugăciune sau rugăciunea prin excelență a Bisericii"⁷⁷, adică centrul întregului cult ortodox. Ea întrunește toate cele trei forme de rugăciune, de *laudă*, *mulțumire* și *cerere*, iar prin faptul că a fost "înstituită direct de Mântuitorul însuși, ea este singura slujbă de origine divină"⁷⁸.

Scopul Sfintei Liturghii este unul mai profund decât s-ar părea la prima vedere, cel direct fiind sfințirea Darurilor, adică transformarea lor în însăși Trupul și Sângele Domnului, iar cel indirect însemnând sfințirea credincioșilor prin împărtășirea cu Trupul și Sângele Mântuitorului nostru Iisus Hristos. "Cu alte cuvinte, în slujba Sfintei Liturghii trebuie să distingem două acte sau momente principale deosebite, deși în strânsă legătură unul cu altul: de o parte *jertfa*, prin care se sfințesc Darurile, iar pe de alta *taina* (împărtășirea), prin care se sfințesc credincioșii, împărtășindu-li-se efectele jertfei"⁷⁹. Scopul Epiclezei Duhului Sfânt este să "introducă viața dumnezeiască în creațiune. "Biserica răsăriteană nu vede conceptual, ci procesul însuși, realitatea religioasă. Ce este pentru ea Euharistia? Prefacerea pâinii și vinului în trupul și sângele lui Hristos? Desigur că este și aceasta, dar pe planul din față se află pentru ea nu prefacerea, ci îndumnezeirea creaturii. În

74. Preot Prof. Dr. P. Vintilescu, *Sacrificiul religios ca principiu al Liturghiei*, București, 1927, p. 7 și 50, apud Preot Prof. Dr. E. Braniște, *op. cit.*, p. 324.

75. Preot Prof. Dr. E. Braniște, *op. cit.*, p. 332.

76. Sfântul Teodor Studitul, *Iisus Hristos, prototip al icoanei Sale*, studiu introductiv și traducere de Diac. Ioan I. Ică jr., Edit. Deisis, 1994, p. 83.

77. Preot Prof. Dr. P. Vintilescu, *op. cit.*, p. 1075.

78. Preot Braniște, *op. cit.*, p. 326.

79. Cabasila, *op. cit.*, p. 27-28; Preot Braniște, *op. cit.*, p. 318.

adâncurile Duhului se săvârșește unirea între Dumnezeu și lume, Sacramentul este punctul în care se săvârșește pătrunderea celeilalte lumi, în cea a noastră, de aici"⁸⁰. În acest context poate fi mai lesne înțeles de ce simbolul nu are menirea de a sfinți o parte sau alta a lumii materiale, ci de a trezi și a păstra vie dorința de spiritualizare, putându-se aplica slujirii creștine numai în acest sens. Oricât de real ar fi simbolul și oricât de mult ne-ar face părtași realității spirituale, menirea sa nu este de a ne potoli setea noastră ci, dimpotrivă, de a o intensifica: "«dă-ne nouă să ne împărtășim cu Tine, mai adevărat în ziua cea neînserată a împărăției Tale...». Funcția simbolului nu este de a sfinți o parte sau alta a "lumii acesteia" –a spațiului ei, a materiei sau a timpului ei –ci ca să vedem și să recunoaștem în simbol așteptarea și însetarea spiritualizării desăvârșite"⁸¹. De aceea, pentru aprofundarea înțelesului simbolic al întregului cult ortodox, nu trebuie niciodată ignorat că toate formele exterioare, văzute ale cultului "nu sunt simple «amintiri» sau «simboluri», ci acțiuni misterioase, teofanii, care ne fac să rețrăim, cu adevărat, mai ales în marile sărbători ale anului bisericesc, evenimentele din istoria mântuirii pe care ele le comemorează"⁸². Ceea ce se desfășoară în fața ochilor nu este un "ritual simbolic", posibil a fi descifrat numai de către unii inițiați, ci întreaga iconomie a mântuirii la care participă atât Biserica cerească cât și cea pământească.

*

Așadar exprimarea simbolică este "limba tainică care descoperă credincioșilor ce se săvârșește în chip tainic și nevăzut în biserică și, care limbă, le deschide ochii ca să privească realitatea determinată și pururea vie din Biserică, realitatea care nu se poate transmite, adică nu se poate arăta în mod nemijlocit. Această realitate cuprinde în ea elementele viitoarei Împărății a lui Dumnezeu, elementele ei autentice, care sunt reale nu numai în mod spiritual dar și material, în taina Euharistiei, taina centrală a Bisericii"⁸³. De aceea, și cadrul în care se desfășoară, lăcașul de cult, trebuie să fie astfel structurat încât să ajute la descoperirea înțelesurilor simbolice ale întregului cult divin, de fapt ale vieții creștine în totalitatea manifestărilor ei. Au existat păreri diferite în legătură cu necesitatea existenței unui cadru material, construit, în care să se desfășoare cultul, păreri bazate pe o citire superficială a textelor biblice și patristice. Este adevărat că, încă din Vechiul Testament s-a afirmat faptul că "Cel Preaînalt nu locuiește în temple făcute de mâna omenească" (Is. 66, 1-2; Fapte 7, 48-49); atunci când Hristos S-a descoperit

80. Koepgen, *op. cit.*, apud Preot Prof. Dr. D. Stăniloae, *Ascetica*, vol. I, p. 45.

81. Schmemmann, *op. cit.*, p. 45-46.

82. Preot Prof. Dr. E. Braniște, *Liturgica*, 1993, p. 80.

83. Uspensky, *Simbolica*, p. 312.

pe Sine ca fiind Mesia cel așteptat, i-a spus femeii samarince că "vine ceasul când nici pe muntele acesta, nici în Ierusalim nu vă veți închina Tatălui" (Ioan 4, 21-23), iar Sfântul Apostol Pavel îndemna "bărbații să se roage în tot locul" (I Tim. 2, 8). Și în scrierile secolelor primare apare menționată universalitatea locului de rugăciune: "este sfânt orice loc și orice timp în care gândul nostru se îndreptează spre Dumnezeu"⁸⁴. Iar Sfântul Ioan Gură de Aur îndemna creștinii să se roage oriunde, în piață, în bucătărie, pe drum, întrucât "locul nu face rușine lui Dumnezeu", dar adaugă o condiție esențială pentru înțelegerea fenomenului: "dacă omul nu poate să meargă la biserică"⁸⁵. Tocmai acest ultim aspect este adesea neglijat, deși istoria creștinismului ca și învățăturile Sfinților Părinți mărturisesc despre necesitatea existenței unui lăcaș de cult: "e posibil să ne rugăm la noi acasă, dar e cu neputință să ne rugăm la fel de bine ca în biserică"⁸⁶.

Încă de la începuturile existenței sale, lăcașul de cult a "participat" – prin mijloacele de manifestare proprii, adică bogatul vocabular al formelor arhitecturale – la desfășurarea cultului divin; "iată de ce, în spiritualitatea ortodoxă, forma de construcție a sfântului lăcaș n-a fost niciodată lăsată la voia și capriciul arhitecților și meșterilor constructori ori a ctitorilor. Ba dimpotrivă, putem spune că planul și formele lăcașului de cult au fost și sunt subordonate unor principii funcționale, adică scopului căruia îi este destinat lăcașul de cult în viața religioasă a Bisericii, precum și unor idei simbolice cărora el este chemat să le dea formă văzută"⁸⁷. În acest sens alcătuirea spațiului eclesial trebuie să fie, într-un mod cât se poate de clar, icoana, chipul modelului nevăzut, adică al bisericii nefăcute de mâna omenească, Care este Hristos. Așa cum nu poate exista o icoană fără un prototip, între ele nefiind niciodată identitatea ci doar asemănare⁸⁸ tot așa nici biserica lăcaș nu ar putea ființa fără un model superior iconografic. Hristos este veșnic în umanitatea Sa, prototip al icoanei Sale, aceasta existând în potență în Hristos, precum umbra în trup⁸⁹. De aceea, atât cortul Vechiului Testament, apoi biserica Noului Testament, cât și omul, au în Hristos un model transcendental comun, adică pe cel Care s-a ridicat la dimensiunea maximă a naturii umane.

84. Clement, *Stromate*, p. 502.

85. *De Anna* 4, PG 54, c. 668, apud Spidlík, *op. cit.*, p. 297.

86. Sfântul Ioan Gură de Aur, *De incomprensibili Dei natura* 3, PG 48, c. 726, apud Spidlík, *op. cit.*, p. 298; despre necesitatea existenței lăcașului de cult a se vedea Preot Prof. Dr. N. Necula, *op. cit.*, p. 9-16; Preot Prof. Dr. E. Braniște, *Liturgica*, 1993, p. 279-288; Preot Conf. Dr. I. Moldovan, *Temeiurile scripturistice ale închinării credincioșilor în sfânta Biserică*, în *Ortodoxia*, An XXXIV, Nr. 3, martie, 1982, p. 432-434.

87. Preot Prof. Dr. N. Necula, *op. cit.*, p. 10.

88. Preot Prof. Dr. E. Braniște, *op. cit.*, p. 416.

89. Sfântul Teodor Studitul, *op. cit.*, p. 36.

El a rezidit prin Înviere templul trupului Său dărâmat la moartea de pe cruce (Ioan 2, 19), fiind totodată dar și ziditorul (Matei 16, 18)⁹⁰. Numai că Hristos, "venind Arhiereu al bunătăților celor viitoare a trecut prin cortul cel mai mare și mai desăvârșit, nu făcut de mână, adică nu din zidirea aceasta" (Evrei 9, 11), deci a deschis drum în Biserica cerească, pe care nu mâna omenească a zidit-o, dar după modelul căreia se vor zidi toate lăcașurile făcute de mâna omului.

Biserica locaș este deci după modelul celei nevăzute, cu mult mai desăvârșite, după cum spunea și Eusebiu referindu-se la cel care a zidit biserica din Tyr: "Tot ce vede pe Acesta făcând, aceea va împlini și el, folosind lucrările Lui ca modele și schițe, imitând înfățișarea aceluia și reproducând în lucrare toată asemănarea câtă e cu puțință. Nu se lasă cu nimic în urma lui Bețaleel⁹¹, pe care Dumnezeu l-a umplut de duhul înțelepciunii și al înțelegerii și de toată cunoașterea cea mai deplină atunci când l-a chemat să fie meșter la zidirea templului după simbolul modelelor cerești (s. n). În felul acesta el purta în sufelul său și chipul lui Iisus, al Cuvântului, al Înțelepciunii și al Luminii"⁹². Iar modelul suprem este Hristos cel întrupat. Cuvântul însuși S-a făcut pe pământ, prin întrupare, o copie a modelului ceresc, apoi, extinzându-se în Biserica-comuniune, înaintează spre a deveni Ierusalimul de sus. Hristos ne-a învăluit pe toți ca un locaș general încă înainte de întrupare. De aceea și spune Sfântul Maxim Mărturisitorul că Biserica e icoana omului; ea închipuie simbolic pe om, dar totodată este și închipuită de el ca om. Este om având ca suflet ieraticul, ca minte dumnezeiescul altar și ca trup naosul. Astfel ea este chip și asemănare a omului făcut după chipul și asemănarea lui Dumnezeu, dar și omul este o biserică tainică⁹³.

Pentru înțelegerea simbolismului spațiului eclezial un ajutor de preț este dat de programul iconografic, alcătuit nu la întâmplare, ci în strânsă legătură cu slujirea liturgică și cu înțelesul simbolic al ei și al fiecărui spațiu sau element structural al bisericii. Altarul, fiind cea parte a bisericii, care "prin înfricoșatul jertfelnic, adică prin Sfânta Masă, arată pe Stăpânul Cerului, care este și Sfintele Sfinților, și se cheamă scaun, locul lui Dumnezeu, odihna, curățirea, locaș jertfei celei mari, Mormântul lui Hristos și sălășuire Slavei Lui"⁹⁴, încă din veacurile primare, programul iconografic prevedea ca în

90. Zidirea presupune întotdeauna două aspecte, cel văzut, exprimat clar de la Întruparea lui Hristos, dar și cel nevăzut, la care trudesc creștinii toată viața, agonisindu-și încă din lumea aceasta "o zidire de la Dumnezeu, casă nefăcută de mâna omenească, veșnică în ceruri" (II Cor. 5, 1).

91. Ieș. 31, 2-11 și 35, 30-35.

92. Eusebiu, *Istoria*, p. 369.

93. Sfântul Maxim, *Mystagogia*, p. 18.

94. *Idem*, p. 253.

conca să fie icoana lui Hristos, așezat pe tron și înconjurat sau nu de apostoli⁹⁵. În secolul al VI-lea, la Parenzo, apare Maica Domnului, stând pe tron și având Pruncul în brațele sale; de o parte și de alta a sa se află doi îngeri și doi sfinți; ideea avea să devină tradițională în iconografia bizantină; uneori ea apare în atitudinea orantă, având Pruncul în medalion, așezat la sânul său. În oricare din situațiile menționate mai sus, prezența Maicii Domnului cu pruncul în conca absidei altarului, amintește permanent de menirea Maicii Domnului de a fi mijlocitoare a credincioșilor în fața Fiului său⁹⁶, aspect care apare frecvent atât în rugăciunile utreniei, cât și la slujba proscomidiei. Dacă altarul este locul cel mai sfânt al bisericii, naosul este spațiul în care este prezentată efectiv Biserica, alcătuită din ierarhie și credincioși; "dacă altarul reprezintă ceea ce transcende lumea aceasta, fiind lăcașul lui Dumnezeu, unde se află Însuși Dumnezeu, partea din mijloc a bisericii reprezintă lumea creată, dar și îndreptată, sfințită și îndumnezeită, Împărăția lui Dumnezeu, cer nou și pământ nou în sensul propriu al cuvântului"⁹⁷. Biserica închipuie locul Patimilor și al Învierii Domnului, iar Liturghia amintește toate acestea, drept care Răstignirea și Învierea trebuie scoase în evidență⁹⁸. În selectarea celor două izvoare de inspirație ale programului pictural al naosului, Biblia și istoria Bisericii, s-a ținut seama de faptul că "Patimile sunt mai importante decât minunile", după cum a afirmat Sfântul Nicolae Cabasila⁹⁹, ca atare alegerea templelor evanghelice a fost făcut în conformitate cu acest criteriu.

În cadrul compoziției arhitecturale a bisericilor, este ușor de remarcat faptul că turla, elementul dominant al acestora, a fost amplasată în centrul de greutate al compoziției, poate și pentru a fi o materializare a uneia din predicile Sale: "că unde sunt doi sau trei, adunați în numele Meu, acolo sunt și Eu în mijlocul lor" (Matei 18, 20). Nu spune că va fi cu ei, *împreună* cu ei sau *lângă* ei, ci *în mijlocul lor*. De aceea, pentru constituirea arhitecturală și simbolică totodată a cadrului liturgic, au fost alese acele tipuri structurale care să imprime sentimentul de ecclesia, de adunare în numele lui Iisus Hristos, Cel Care se află permanent în mijlocul lor. Decorul pictural a fost chemat, încă din primele secole, să definească icoana Bisericii lui Hristos. La biserica Sfinții Apostoli din Constantinopol, pe calota cupolei centrale a fost pictat *Hristos pe tron*, iar pe celelalte patru calote erau *Schimbarea la față*, *Răstig-*

95. Ca la Santa Prudentia din Roma, San Vitale din Ravenna; la Sant Apollinare in Classe apare însă o cruce, tot icoana lui Hristos, de fapt a Patimilor Sale.

96. Ștefănescu, *Iconografia artei bizantine și a picturii feudale românești*, Meridiane, 1973, p. 63.

97. Uspensky, *Simbolica*, p. 320-321.

98. Ștefănescu, *Iconografia*, p. 84.

99. PG, t. 150, col. 384, apud Ștefănescu, *Iconografia*, p. 85.

nirea, *Înălțarea și Pogorârea Sfântului Duh*¹⁰⁰. De atunci, icoana lui Hristos este prezentă pe calota cupolei sau turlei naosului; El "este figurat «bust», după unii o aluzie la firea omenească a lui Hristos. Apare după moda antică în tunică și mantie, aceasta din urmă acoperind deseori un singur umăr. Cu capul gol și cu fruntea brăzdată de două șuvițe de păr, ține în mâna stângă o carte (evanghelia, de obicei), iar cu dreapta ridicată schițează «un gest de alocuțiune». Învățător, povățuitor, gestul mâinii drepte subliniază și lămurște înțelesul cuvintelor. Acestea, aflate în evanghelie, se citesc în unele cazuri pe cartea deschisă din mâna stângă. N. Kondakov a explicat amănunțit limbajul degetelor, sprijinit de tradiția și practica antichității orientale. Cu vremea, degetele au fost împreunate de artiștii în chip de crismă (IC, XC). Liturgiștii au interpretat gestul drept binecuvântare, și așa a rămas până azi în Răsărit"¹⁰¹. Chiar și în rarele situații, când bisericile nu au turlă sau cupolă, tema iconografică a *Pantocratorului* nu lipsește, fiind pictată pe intradosul bolții naosului, în așa fel încât să accentueze centrul acestuia. Imaginea unei biserici bizantine nu mai poate fi concepută fără existența cupolei sau turlei, care, fiind partea ce mai înaltă și mai apropiată de cer, reprezintă imaginea cerului care se boltește deasupra pământului sau a împărăției cerurilor; în descifrarea acestui sens pictura deține un rol de seamă. În vârful turlei se află icoana lui Hristos Pantocrator, *adică chipul lui Dumnezeu Atotțiitorul* (Παντοκράτωρ), din care pricină mai este numită și "turla Pantocratorului"¹⁰², dar nu singur, ci înconjurat de ierarhia cerească¹⁰³, de oștile cerești pictați în costume deosebite, uneori cu lancea în mână¹⁰⁴. Iconografia înfățișează deci pe locuitorii cerului, *adică Biserica cerească*; pe Dumnezeu și Sfinții îngeri, curtenii Sai, apoi pe aceia care sunt temeliiile Bisericii creștine și membrii cei mai de frunte ai Bisericii triumfătoare; proorocii, care au vestit-o și care L-au prevestit pe Hristos, apostolii, care erau colaboratorii Lui în viața pământească, și Evangheliștii, care ne-au lăsat în scris viața și învățătura Lui"¹⁰⁵. Aceștia apar pictați pe tamburul turlei, întâi patriarhii, și proorocii¹⁰⁶, apoi, pe al treilea registru al turlei, apostolii; de obicei sunt pictați numai opt, iar numărul lor până la doisprezece este completat de cei patru evangheliști pictați pe pandantivi¹⁰⁷. Pictura turlei vrea să aducă în fața

100. Ștefănescu, *Iconografia*, p. 55.

101. *Idem*, *ibidem*.

102. Pr. Prof. Dr. E. Braniste, *Liturgica*, 1993, p. 474.

103. Ștefănescu, *Iconografia*, p. 56.

104. Pr. Prof. Dr. E. Braniste, *Liturgica*, 1993, p. 475.

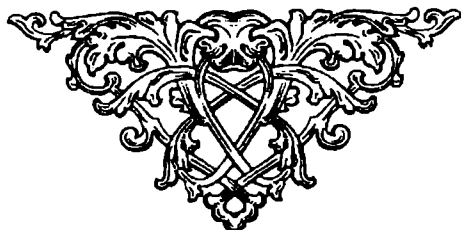
105. *Idem*, p. 474.

106. Ștefănescu, *Iconografia*, p. 56.

107. *Idem*, p. 57-58.

ochilor faptul că în ceruri se desfășoară *Liturghia îngerească* în cadrul căreia slujește Hristos, înconjurat de un sobor de îngeri; de aceea, apare reprezentată procesiunea solemnă a *Vohodului mare*, ce se desfășoară iconografic în ultimul registru al tamburului turlei din naos sau în partea superioară a hemi-ciclului absidei altarului¹⁰⁸. În concluzie, "în viziunea mistagogilor bizantini biserica văzută este imaginea sensibilă a Bisericii triumfătoare, a îngerilor și sfinților din ceruri, iar cele ce se săvârșesc într-însa, adică sfintele slujbe, începând cu Sfânta Liturghie, sunt copii și reprezentări văzute ale cultului spiritual adus neconținut lui Dumnezeu de îngeri și sfinți"¹⁰⁹; toate manifestările artei sacre –arhitectură, pictură, muzică –sunt puse în slujba acestei meniri a spațiului eclesial, de a fi icoană a împărăției cerurilor.

Arh. dr. Mihaela Palade

108. *Idem*, p. 49.

109. Preot Prof. Dr. E. Braniște, *Liturgica*, 1993, p. 391.

VI. VIAȚA BISERICESCĂ ÎN MITROPOLIA MUNTENIEI ȘI DOBROGEI

FAMILIA AZI PROBLEME PASTORALE ȘI SOCIALE

În zilele de 25-27 septembrie 2001, a avut loc la București, la inițiativa Bisericii Ortodoxe Române și a Bisericii Romano Catolice din România, congresul internațional cu tema foarte sugestivă *Familia și viața la începutul unui nou mileniu creștin*¹. Congresul, care a fost o întâlnire foarte reușită, a adunat în jurul său personalități dintre cele mai de valoare din lumea ierarhilor, teologilor, preoților și specialiștilor, aparținători celor două Biserici creștine, Ortodoxă și Romano-Catolică, din țară și din străinătate, miniștri din guvernul țării, senatori și reprezentanți ai organismelor europene. Participarea unor asemenea personalități a fost determinată și de importanța temei, căci, într-adevăr, familia, de care depinde implicit și viața, două realități care se intercondiționează, ocupă un loc tot mai important în preocupările tuturor factorilor responsabili de viitorul omenirii.

Așa cum sublinia Prea Fericitul Părinte Patriarh Teoctist, în mesajul adresat la deschiderea lucrărilor, „Familia a ocupat neîncetat un loc central în învățătura noastră creștină despre viață, fiind înțeleasă drept cea mai însemnată alcătuire socială de care depind dezvoltarea, stabilitatea și, mai ales, existența întregii omeniri²”. Dar, dacă familia a avut întotdeauna acest

1 Desfășurarea congresului, actele, comunicările, ca și comunicatul final, au fost publicate în volumul intitulat *Congresul internațional Familia și viața la începutul unui nou mileniu creștin*, Editura Institutului Biblic și de Misiune al Bisericii Ortodoxe Române, București, 2002, 390 p.

2 Vezi Prea Fericitul Părinte TEOCTIST, Patriarhul Bisericii Ortodoxe Române, *Mesaj la deschiderea lucrărilor*, în vol. cit., p. 11.

rol fundamental în viața omenirii și în societate în general, drept celulă de bază a acesteia și mediu în care s-au format adevăratele caractere și personalități, care au marcat dezvoltarea științei, artei, culturii și civilizației, astăzi ea este confruntată cu noi realități și situații, care, pe de o parte, duc la șubrezirea sau destrămarea ei, iar, pe de altă parte, ridică semne de întrebare și îngrijorare pentru factorii responsabili de bunul mers al familiei, încercând să găsească și soluții pentru păstrarea ei în fâgașul tradițiilor sănătoase, pentru a fi salvată de la amenințarea cu dispariția și pentru a-și îndeplini în continuare rolul major pe care l-a avut în viața societății și a omenirii.

Așa se explică de ce astăzi lumea este preocupată de soarta familiei, de amenințările care o pândesc din toate părțile și de soluțiile salvatoare pentru a păstra acest sanctuar al vieții și sfințeniei cu scopul pentru care a fost creată de Însuși Dumnezeu. Este firesc, deci, ca și Biserica să fie preocupată de familie, ca izvor al vieții și cadru de educație și de formare a viitorilor membri ai Bisericii și ai societății.

De aceea, în cele ce urmează ne vom referi la problemele care se pun astăzi în legătură cu familia, pericole care o amenință în societatea și în lumea contemporană, în plin proces de secularizare și de îndepărtare de Dumnezeu și de valorile creștine, și de datoriile pastorale ale preoțimii legate de familie.

1. Învățătura creștină despre familie

Potrivit învățaturii de credință creștină ortodoxă, familia este așezământul divin, creat de Însuși Dumnezeu în rai, pentru perpetuarea neamului omenesc, pentru ajutorul reciproc și pentru cultivarea și dezvoltarea darurilor cu care fiecare soț este înzestrat, în atmosfera de comuniune și de dragoste, luminați și călăuziți de harul Duhului Sfânt, care binecuvântează și sfințește legătura dintre bărbat și femeie. Familia se bazează pe dorința lui Dumnezeu de a-l crea pe om bărbat și femeie, deci pereche, pentru a se completa sau întregi reciproc. Conform referatului biblic din cartea Facerii, după ce Dumnezeu l-a creat pe Adam, și-a dat seama că „*nu este bine să fie omul singur pe pământ*” (Facere 2,18) și a creat-o pe Eva, pe care văzându-o Adam a zis: „*Iată acesta-i os din oasele mele și carne din carnea mea; ea se va numi femeie, căci din bărbatul ei este luată. De aceea, va lăsa omul pe tatăl său și pe mama sa și se va uni cu femeia sa și vor fi amândoi un trup*” (Facere 2, 23-24). Cuvintele acestea ne arată indisolubilitatea familiei, căci trupul,

devenit unic, nu poate fi împărțit, decât prin tăiere, iar această unitate o creează puterea harului Duhului Sfânt care se dă prin Sfânta Taină a Cununiei. De aceea, Mântuitorul, referindu-se atât la momentul creației, cât și la puterea Duhului Sfânt, a spus: „*Ceea ce Dumnezeu a unit, omul să nu despartă*” (Matei 19, 4-6), iar Sfântul Apostol Pavel ridică legătura dintre bărbat și femeie la înălțimea legăturii dintre Hristos și Biserică, socotind-o pe drept „*taină mare*” (Efeseni 5, 23-32).

Cea de-a doua intenție cu care Dumnezeu a creat familia este cea a procreării sau înmulțirii neamului omenesc, așa cum arată cuvântul Scripturii: „*Și a făcut Dumnezeu pe om bărbat și femeie. Și Dumnezeu i-a binecuvântat, zicând: „Creșteți și vă înmulțiți și umpleți pământul și-l supuneți*” (Facere 1, 28). În porunca lui Dumnezeu este cuprins tot rostul sau scopul familiei, adică nașterea de prunci. De aceea, familia a fost socotită mereu sanctuar și leagăn al vieții³.

Cu aceste două scopuri, pentru care a fost creată, familia și-a avut rolul ei bine definit în societate, stând la baza acesteia și oferind, de-a lungul istoriei, roadele sale binefăcătoare prin creșterea și educarea mai ales a membrilor societății. De aceea, a existat pretutindeni și întotdeauna, un cult al familiei, ca loc de sfințenie a legăturii dintre cei doi soți, izvor de viață pentru pruncii care se nasc, din dragostea împărtășită reciproc de cei doi soți, și mai ales școală și pepinieră de educație și virtuți. Atâta timp cât familia s-a bazat pe aceste principii sănătoase, adică dragoste reciprocă, sfințenia vieții soților, credințioșia, indisolubilitatea, ajutorul dezinteresat și responsabilitatea față de societate, prin educarea corectă a copiilor, ea a jucat un rol fundamental în societate și în viața omenirii. Când aceste principii au început să nu mai fie respectate, schimbându-se, în decursul istoriei, concepția despre familie, ea a încetat să mai fie izvor de viață, sanctuar de sfințenie și mediu de educație pentru viitoarele vlăstare ale societății, iar rolul ei s-a diminuat tot mai mult. Acest lucru a adus după sine și decăderea morală a membrilor înșiși ai familiei, dar și pe cea a societății. Nu vom face aici o istorie exemplificată a acestui fenomen, pentru că roadele sau consecințele s-au cules de-a lungul timpului, ci ne vom referi la situația de azi a familiei, în societatea românească și în lume, de unde vom vedea că ea s-a înstrăinat mult de scopul pentru care a fost întemeiată, fiind amenințată de pericolele tot mai mari care aduc după sine slăbirea și dezintegrarea ei în societatea contemporană.

3 Vezi Mons. Petru Gherghel, Episcop de Iași. *Familia – sanctuar și leagăn al vieții*, în vol. cit., p. 71-80.

2. Cauzele și pericolele care duc la slăbirea și dezintegrarea familiei

Dacă urmărim istoria vieții de familie, de-a lungul timpului, ne putem da seama că au existat întotdeauna pericole care să amenințe această celulă de bază a societății, dar acestea erau puține și nu se manifestau la scară mare în relațiile dintre soți sau în raporturile sociale.

Cazurile în care familiile se destrămau erau tot mai rare. Principala cauză de divorț, îngăduită și de Biserică, era infidelitatea conjugală sau adulterul, care aducea după sine moartea morală a familiei. Adulterul a fost condamnat chiar de Mântuitorul Însuși și a constituit motiv canonic de divorț: *"Oricine va lăsa pe femeia sa, în afară de pricină de desfrânare, o face să săvârșească adulter, și cine va lua pe cea lăsată săvârșește adulter"*(Matei 5, 32)⁴. Cu vremea însă, cauzele care au dus la slăbirea și destrămarea vieții de familie s-au înmulțit și au devenit o realitate în viața multor persoane. Acestea au împiedicat pe de o parte încheierea unor familii adevărate, pe de altă parte au slăbit viața de familie sau pur și simplu au distrus-o, încât astăzi aceste cauze și pericole pentru familie și pentru viabilitatea ei sunt tot mai numeroase, fiind întâlnite la un număr tot mai mare de persoane. Dacă la început divorțul era îngăduit doar pentru adulter sau alte motive asimilate cu moartea, atât **morală**: alienația incurabilă, crima, avortul, atentatul la viața soțului, osânda gravă din partea duhovnicului, care se dădea pentru păcate foarte grele, adică adulterul, boala venerică, silirea la acte imorale, refuzul viețuirii conjugale și părăsirea domiciliului, **religioasă**: apostazia, erezia, ținerea la botez a propriului copil, **fizică parțială**: impotența, boala incurabilă și contagioasă, sau **civilă**: declararea unui soț dispărut, anularea căsătoriei prin hotărâre judecătorească, călugărirea sau alegerea de episcop, motive îngăduite și de Biserică⁵, cu vremea acestea s-au înmulțit și diversificat, contribuind tot mai mult la slăbirea și distrugerea familiei. Vom aminti câteva dintre acestea, subliniind de la început că marea majoritate a lor au la bază lipsa credinței în Dumnezeu și ignoranța sau nerespectarea legilor morale. Ele sunt proprii unei lumi lipsite de instrucția și educația religioasă, unei societăți în plin proces de secularizare⁶.

4 Vezi Pr. Prof. Dr. Gheorghe Soare, *Impedimentele la căsătorie și motivele de divorț*, București, 1943.

5 Arhid. Prof. Dr. Ioan N. Floca, *Drept canonic ortodox. Legislație și administrație bisericească*, vol. II. Editura Institutului Biblic și de Misiune al Bisericii Ortodoxe Române, București, 1992, p. 103.

6 Vezi *Comunicat final*, în *Congresul internațional Familia și viața...*, p. 370.

Cel dintâi motiv este individualismul, egoismul sau iubirea de sine exagerată care ne face să uităm de semenul nostru și să punem în centrul preocupărilor grija și interesul pentru propria persoană. Această stare potrivnică poruncii de bază a Evangheliei, care este iubirea aproapelui, determină pe membrii familiei să uite de obligațiile față de cei apropiați, soți și copii, și să caute în viața de familie numai plăcerea erotică. De aici atitudinea de neacceptat a soților de dezinteres față de scopul principal al căsătoriei și al familiei care este nașterea de prunci, creșterea și educarea lor și formarea pentru viață. Această atitudine este determinată în viața multora de modul în care au înțeles viața sau relația dintre bărbat și femeie înainte de căsătorie. În această privință, un pericol foarte mare este începerea vieții sexuale de timpuriu, imediat ce tinerii intră în pubertate, încurajarea și îndemnul, de multe ori din partea medicilor sau a altor factori răspunzători de educație, de a urma această cale, pe care o socotesc normală și firească și care aduce după sine îmbătrânirea precoce, blazarea și epuizarea timpurie a puterilor fizice și sufletești, dezinteresul pentru viață și fuga de obligațiile familiale. Nu a trecut de mult vremea când fete de liceu gravide erau încurajate în modul lor greșit de viețuire, sau când tinere studente sau eleve declarau că este o rușine ca o fată să se căsătorească fecioară. La aceasta s-a adăugat tragedia legalizării avortului, care determină pe atâția tineri să vadă în relația dintre bărbat și femeie numai plăcerea erotică și deloc obligațiile care decurg dintr-o legătură de familie dintre soț și soție. De aici dezgustul pentru a întemeia o viață de familie, de la care nu mai așteaptă nimic frumos, iar când aceasta are loc, ușurința cu care abandonează copiii sau îiucid, mai ales când cuplurile nu sunt cununate civil și cu atât mai mult religios, lipsa de interes față de educația copiilor, atitudinea de violență a părinților față de copii și invers, aspect care capătă proporții îngrijorătoare în societatea românească, scăderea numărului copiilor sau a natalității în general, prin folosirea contraceptivelor și în chip special prin numărul imens de mare al întreruperilor de sarcini care a devenit un adevărat măcel al pruncilor nevinovați și o plagă a vremii noastre, ca lepra în antichitate și ciuma în evul mediu⁷. Ce pată pentru țara noastră că ocupă locul de frunte în lume în privința numărului crimelor săvârșite prin avort!

A doua cauză a destrămării familiei și a slăbirii coeziunii ei interioare o constituie modelele noi de familie, care nu sunt altceva decât forme denaturate ale modului de conviețuire firească dintre bărbat și femeie. Aceste așa

7 Vezi Pr. Prof. Dr. Ilie Moldovan, *Valori creștine ale familiei în România și practici contrare acestora*, în *Congresul...*, p. 95-101; Pr. Conf. Dr. Gheorghe Remete, *Familia și planning-ul familial*, în *Congresul...*, p. 200-216.

zise familiei încearcă să ofere un model alternativ față de ceea ce înseamnă familia serioasă și adevărată, dar nu sunt decât schimonosiri ale acesteia. Ele nu au la bază legătura firească dintre bărbat și femeie și mai ales scopul pentru care a fost creată familia. Prima formă denaturată a familiei este traiul în concubinaj, conviețuirea fără căsătoria religioasă, care înseamnă trăirea în fărădelege. Ea nu urmărește decât plăcerea trupească și lipsa de responsabilitate care decurge din căsătoria legală. Ea are la bază instinctul erotic, este o căsătorie de probă care se poate destrăma oricând fără nici un fel de obligații reciproce, care nu urmărește aducerea pe lume a copiilor, ci doar satisfacerea plăcerii trupești și care reprezintă un pericol pentru adevărata viață de familie. Ea este tot mai curentă în mediul urban. Consensul doar între cei doi angajați într-o asemenea relație, fără nici un aspect legal sau religios este o acceptare a vieții păcătoase de către amândoi partenerii. Din acestea decurg familiile monoparentale, în care unul din parteneri, în urma nașterii unui copil, acceptă să-l crească, fără nici un fel de obligație față de celălalt partener, de care se desparte cu ușurință, lipsind pe copilul născut din viețuirea păcătoasă, de dragostea ambilor părinți, sau familii provenite din divorț, în care copilul rămâne numai cu un părinte. În această privință, trebuie să remarcăm că, dacă odinioară divorțul era acceptat mai greu, acum el se pronunță cu prea multă ușurință și totală iredponsabilitate, nemaiîncercându-se împăcarea soților. Divorțul a devenit un lucru mai mult decât firesc în viața societății, ceea ce denotă o concepție total greșită despre căsătorie și familie, care pot fi desfăcute oricând și din orice capriciu.

La acestea adăugăm formele total denaturate de relație nefirească dintre persoane de același sex, bărbat cu bărbat și femeie cu femeie, prin practicarea păcatelor împotriva firii, a homosexualității, lesbianismului, care atacă direct scopul principal al căsătoriei și familiei, care este nașterea de prunci. Acestea nu sunt decât forme bolnăvicioase ale instinctului de procreare, pe care Biserica nu le acceptă niciodată. Ceea ce este și mai grav, îl constituie faptul că în aceste forme de viețuire, copiii care se nasc în familiile adevărate și normale, fiind înfiați de asemenea cupluri cu viață nefirească, devin obiectul plăcerii lor și al deformării instinctului procreării, așa cum și colectivismul sexual transformă omul în sclavul plăcerilor dereglate de păcat, ca și întreaga gamă a perversiunilor sexuale care coboară pe om sub demnitatea sa. Tot aici am putea să mai adăugăm implantarea ovulului uman prin fecundări artificiale care reprezintă tot o formă denaturată a vieții de familie și un pericol la adresa ființei umane și a vieții în general. Un pericol real îl prezintă și globalizarea, care atentează tot mai mult la identitatea familiei și a popoarelor, care apreciază raportul dintre indivizi și popoare doar prin pris-

ma economică și financiară. Demonul patimii trupești și al iubirii de avuție pune în felul acesta tot mai mult stăpânire pe oameni, îndepărtându-i de la idealul sublim al viețuirii și al întregirii reciproce în cadrul familiei. Nu mai puțin important este în procesul de slăbire și de destrămare a vieții de familie și curentul sau mișcarea feministă care urmărește tot mai mult emanciparea femeii, nu atât de sub stăpânirea bărbatului, cât mai ales de sub obligațiile pe care în mod firesc le are în cadrul vieții de familie: nașterea de prunci, grija și dragostea față de ei și de soț. Feminismul nu este altceva decât denaturarea menirii cu care femeia a fost creată de Dumnezeu, aceea de a fi soție și mamă. Toate aceste forme denaturate ale vieții de familie și devieri de la o adevărată viețuire a celor doi parteneri, pe care Dumnezeu i-a creat unul pentru altul, constituie grave pericole care sapă la temelia vieții sănătoase de familie, distrugându-o și diminuându-i importanța. Ele constituie adevărate pericole sociale care nu duc decât la destrămarea modului firesc de viețuire a oamenilor.

În sfârșit, merită să amintim aici și a treia categorie de motive care contribuie la destrămarea familiei și la slăbirea ei. Între acestea, așa-zisul conflict între generații, care are la bază falsa idee despre raporturile corecte dintre membrii familiei și mai ales proasta sau greșita educație care se face tinerilor, dar și libertatea exagerată care li se acordă și care se transformă în libertinaj. Tinerii care nu mai ascultă de părinți și încearcă să iasă de sub autoritatea acestora, nu sunt decât victimele unei false concepții de viață, deoarece nici diferența de vârstă, nici tehnicizarea sau mijloacele moderne ale civilizației nu ne îndreptătesc să disprețuim experiența de viață a părinților și mai ales dorința sinceră de a asigura viitorul fericit al copiilor lor. Nu există părinți care să nu dorească binele propriului său copil. Cu toate acestea, există atâția tineri care, asemenea fiului risipitor din Evanghelie, se îndepărtează de casa părintească, de părinți și de modul lor de viață și, de cele mai multe ori, cad pradă unei viețuiri nedemne și păcătoase, care nu înseamnă deloc modernitate sau generație nouă, ci cultivarea unui mod nesănătos de viață, care nu le ajută cu nimic la formarea personalității lor.

Un pericol extrem de mare pentru viața de familie îl constituie influența mass-mediei asupra acesteia. Prin mijloacele de informare, dar mai ales prin televiziune și publicații, reviste și ziare, se atentează la viața de familie prin publicitatea care se face pornografiei, violenței, păcatelor împotriva firii, sexualității în general, ceea ce determină mai ales pe tineri să nu se mai gândească la adevărata și frumoasa viață de familie, pe care să o dorească, ci mai ales la satisfacerea exagerată și nefirească a instinctului sexual. Televizorul a ajuns să fie numit „o cetate a Sodomei” pentru impactul negativ pe care îl

are asupra tinerilor în general⁸. Nu există nici o emisiune în care să se vorbească despre familie, principiile sănătoase pentru întemeierea ei, obligațiile soților între ei și față de copii, dragostea care trebuie să unească pe cei doi soți, sinceritatea, credințioșia, sfințenia vieții familiale, nașterea de prunci, creșterea și educația lor, pe când filmele și reclamele pornografice abundă pe fiecare post.

Nu mai puțin dăunătoare pentru viața de familie sunt și căsătoriile mixte⁹, adică cele care se încheie între creștinii ortodocși cu parteneri aparținând altor confesiuni, catolică, protestantă sau cultelor neoprotestante sau chiar necreștini: mahomedani, evrei, budiști, hinduiști, brahmani și alții. În condițiile în care se desfășoară viața în țara noastră, când capătă tot mai multă realitate economia de piață și pătrunderea elementului străin, mai ales în domeniul vieții comerciale, se constată și o creștere a numărului căsătoriilor mixte, încheiate între români, mai ales femei, și străini de toate naționalitățile și de toate religiile sau confesiunile ori cultele creștine. Neavând aceeași credință, aceeași limbă și aceleași obiceiuri și tradiții culturale și de familie, în mod firesc, aceste cupluri își împropriază un mod deosebit de viață, care diferă de cel obișnuit sau tradițional, cu efecte negative asupra celor doi parteneri. Cei mai mulți din partenerii acestor căsătorii trăiesc necununați, iar copiii rămân de foarte multe ori nebotezați. Oricum, latura religioasă este cea afectată poate cel mai mult. La acestea trebuie să adăugăm că legalizarea și încurajarea prostituției prezintă unul dintre cele mai grave atentate la viața de familie¹⁰.

3. Îndatoririle pastorale ale preoțimii față de familie

Cunoscând toate aceste cauze și pericole care pândesc viața de familie și amenință trăinicia și integritatea ei, este firesc să ne întrebăm ce trebuie să facă slujitorii Bisericii față de aceste stări de lucruri negative existente.

8 Pr. Toma Stoica, *Televizorul – o cetate a Sodomei*, în «Vestitorul Ortodoxiei», an XIV (2002), nr. 285. p. 4-5; P.S. Episcop Casian al Dunării de Jos, *Impactul mass-mediei asupra familiei*, în *Congresul...*, p. 344-348; Violeta Barbu, *Familia văzută în mass-media*, în *Congresul...*, p. 349-354.

9 Vezi Pr. Prof. Dr. Nicolae D. Necula, *Este îngăduit să se officieze slujba Cuminiei unui creștin ortodox cu un neortodox sau cu un necreștin?*, în *Tradiție și înnoire în slujirea liturgică*, vol. II, Editura Episcopiei Dunării de Jos, Galați. 2001, p. 319-324 ; Idem. *Implicațiile pastorale și ecumenice ale căsătoriilor mixte*, în *Congresul internațional...*, p. 44-51.

10 Vezi Pr. Prof. Dr. Nicolae D. Necula, *Poate fi de acord Biserica Ortodoxă Română cu legalizarea prostituției?*, în “ Vestitorul Ortodoxiei”, an XIV (2002), nr. 285, p. 7.

Așa cum remarcam mai înainte, toate aceste situații provin din lipsa instrucției și educației religioase. Ateismul materialist pe de o parte, iar pe de alta secularizarea, care se întinde tot mai mult, au adus în sufletele oamenilor acest gol spiritual, care îi determină să devină robi plăcerilor erotice și să nu urmărească în viață decât progresul sau propășirea materială, uitând de Dumnezeu și de semenii. De aceea, sarcina principală a slujitorilor Bisericii este intensificarea catehizării, pentru a „creștina” din nou pe oameni, scoțând în evidență valorile morale și spirituale ale creștinismului și rolul lor în dezvoltarea și afirmarea insului și a societății. Privitor la familie și viață, trebuie să se cultive o concepție sănătoasă despre ceea ce înseamnă ele pentru binele fiecăruia și al societății. Trebuie accentuată și cultivată învățătura că familia își are fundamentul ei natural și supranatural în Taina Sfintei Treimi. După cum persoanele Sfintei Treimi nu pot fi concepute fără iubire, la fel relația dintre bărbat și femeie nu se poate imagina fără acest liant atât de necesar conviețuirii dintre cei doi parteneri. Familia nu se poate concepe, întemeia, dura și afirma sau împlini decât dacă are la temelie iubirea între soți și între aceștia și copiii. Familia creștină adevărată are la bază dragostea jertfelnică și frica de Dumnezeu. „Supuneți-vă unul altuia întru frica lui Hristos” și „așa să-și iubească bărbatul femeia sa ca pe sine însuși, iar femeia să-l respecte pe bărbat” ne îndeamnă Sfântul Apostol Pavel (Efeseni 5, 21 și 23). Adevărata familie creștină este aceea în care soții se iubesc cu adevărat, își îndeplinesc îndatoririle față de societate, prin muncă și comportare exemplară, se preocupă de nașterea, creșterea și educarea copiilor, iar aceștia, la rândul lor, sunt supuși și ascultători de părinți. Altfel, ea nu mai este familie, ci o parodie, un contract, o convenție, un mod de viață artificial, consensual și fără roade.

Locul în care ia naștere familia creștină nu poate fi altul decât Biserica, prin lucrarea binefăcătoare a Duhului Sfânt. Prin Taina Sfintei Cununii, cei doi soți devin un singur trup, o unitate de gândire și simțire, se transformă spiritual, asemenea apei în vin la nunta din Cana Galileii, înlăturând din viața lor egoismul și individualismul și trăind în comuniune sfântă, în dragoste jertfelnică și dăruire reciprocă. De aceea, orice formă de conviețuire dintre doi parteneri, în afară de cea binecuvântată de Biserică nu se poate îngădui sau accepta, fiind o sfidare a credinței și a moralei creștine. În această privință preoții trebuie să fie neîndurători cu formele parazitare ale vieții de familie: concubinajul, desfrâul, adulterul, incestul, homosexualitatea, lesbianismul, perversiunile sexuale, prostituția, înfierându-le în predică, iar în scaunul de spovedanie fiind mult mai exigenți cu cei care practică asemenea

păcate. Totdeauna să se scoată în evidență frumusețea, necesitatea și folosul vieții normale de familie.

Pentru cultivarea unei concepții sănătoase despre familie și rostul ei, ca și despre obligațiile care revin celor doi viitori soți, se impune o catehizare sistematică a tinerilor care se căsătoresc, ca și obligativitatea ca aceștia să se spovedească și să se împărtășească înainte de Taina Cununiei. Un cuvânt de învățătură se impune totdeauna la săvârșirea Tainei Cununiei, în care să se explice simbolismul lucrărilor sfinte din slujba acesteia, ca și conștientizarea tinerilor pentru răspunderile care le revin în calitate de soți și mai târziu de părinți. Slujba Cununiei să nu fie doar o ceremonie la care să se observe dacă mirii se calcă pe picioare sau nu, dacă miresele trebuie să se întâlnească sau nu, dacă preotul „păcălește” pe miri cu pișcotul și altele, care denaturează și minimalizează însemnătatea Tainei, ci o lucrare solemnă și plină de demnitate, în care să se simtă prezența Duhului Sfânt.

Se va scoate mereu în evidență că scopul căsătoriei este nașterea de prunci, avertizând pe tinerii miri cât de păgubitoare sunt toate practicile împotriva venirii pe lume a copiilor. Familia nu este doar o modalitate de satisfacere a plăcerilor erotice, ci leagănul și sanctuarul vieții, în care trebuie să se conceapă și să se nască viața. Se va insista mereu asupra faptului că Biserica este împotriva planning-ului familial și al metodelor și mijloacelor contraceptive, care sunt dușmanii vieții. Cu atât mai gravă este săvârșirea întreruperilor de sarcini, a avorturilor, care sunt crime ce nu pot fi răscumpărate niciodată, însemnând și lipsirea pruncilor avortați de posibilitatea botezării și a intrării în Împărăția lui Dumnezeu¹¹.

Preotul trebuie să conștientizeze pe tineri că toate păcatele care amenință viața de familie trebuie evitate, deoarece ele sapă la temelia unității create de Dumnezeu prin Taina Cununiei, iar legătura dintre cei doi este concepută ca indestructibilă și pentru toată viața.

De asemenea, este bine și folositor ca slujba logodnei să nu se administreze separat și cu mult timp înaintea Cununiei, deoarece mulți tineri înțeleg că prin aceasta ei pot începe viața intimă, o bună parte dintre ei nemai-venind să primească și să binecuvânteze viața de familie prin Taina Nunții sau mulți se despart după o vreme de împreună viațuire de după logodnă. Or, este bine știut că logodna este numai o promisiune sau o făgăduință pe care și-o fac tinerii de a întemeia o familie. Este un fel de arvună sau amanet pentru marea lucrare pe care urmează să o opereze Taina Cununiei asupra celor

11 Mons. Jaques Seaudeau, *Problema eutanasiei, a avortului și a sidei în Europa de Est*, în *Congresul internațional...*, p. 256-344.

doi parteneri de căsătorie. Ea nu dă dreptul la consumarea căsătoriei sau a actului intim, care, în această situație, înseamnă tot desfrânare. Logodna nu este decât o ierurgie sau binecuvântare în vederea încheierii căsătoriei.

Tot în legătură cu aceasta, preoții trebuie să educe și să sfătuiască pe tineri să nu trăiască în concubinaj înainte de căsătorie, iar dacă fac aceasta să se spovedească neapărat înainte de săvârșirea Tainei Cununii. Obiceiul de a cere să li se citească celor doi tineri care au trăit în concubinaj o „dezlegare” înainte de oficierea Cununii, nu trebuie încurajat, deoarece el nu are nici un temei. Nu există o rugăciune sau molitvă de dezlegare a tinerilor sau partenerilor care au trăit în concubinaj pentru a putea primi Taina Nunții, ci singura dezlegare se dă numai prin Taina Spovedaniei.

În privința căsătoriilor mixte, este bine ca preoții să insiste ca acestea să nu aibă loc, iar atunci când ele sunt inevitabile, mai ales că sunt încurajate de legislația civilă, cununia religioasă să nu se facă decât după convertirea părții necreștine sau neortodoxe sau, în cazuri de excepție, când partenerul neortodox nu dorește să părăsească confesiunea sa, să aibă dispensa chiriarhului¹². Mai departe însă, preotul este obligat să asigure asistența religioasă părții ortodoxe, veghind ca aceasta să păstreze rânduiețile bisericești, practicile de cult și tradițiile proprii Ortodoxiei. Preotul trebuie să cultive grija pentru respectarea credinței celuilalt soț, toleranța și dragostea, ca bază a familiei. De asemenea, să ia seama ca libertatea fiecărui soț de a merge la biserică sau locașul de cult al confesiunii respective, de a-și respecta sărbătorile și de a-și îndeplini îndatoririle față de suflet să fie neîngrădită. În toate aceste situații, va cultiva toleranța și iubirea creștină¹³.

Pentru întărirea acțiunilor de redresare a vieții familiale adevărate, slujitorii Bisericii trebuie să coopereze cu toți factorii responsabili de dezvoltarea și întărirea familiei. Unul din fenomenele pe care trebuie să-l urmărească slujitorii bisericești în parohiile lor este cel al „copiilor străzii”, pentru care trebuie să depună eforturi să stopeze acest mod parazitărilor de a înțelege viața, încercând să-i atragă pe acești copii certați cu buna conduită și să-i călăuzească pe un drum normal la viață, fie oferindu-le ajutoare, fie creându-le posibilități pentru studiu, școlarizare de calitate, ajutor medical. Același lucru îl poate realiza preotul în parohie pentru persoane în vârstă, bătrâni, bolnavi și neajutorați, cu ajutorul comitetului parohial¹⁴.

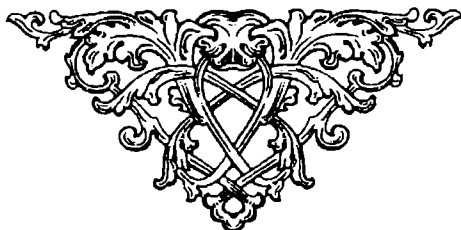
12 *Legiuirile Bisericii Ortodoxe Române*, București, 1953, p. 63.

13 Pr. Prof. Dr. Nicolae D. Necula, *Implicațiile pastorale...*, p. 51.

14 *Legiuirile Bisericii Ortodoxe Române...*, p. 21-22.

Iată doar câteva activități și inițiative pe care le pot desfășura slujitorii Bisericii pentru a întări, a dezvolta și a sprijini modul de viață normal și firesc din familie, și pentru a face din ea mediu de cultivare a virtuților creștine și de promovare a vieții sociale: Societatea contemporană are nevoie de o renaștere spirituală și morală a familiei și aceasta nu poate porni decât de la Biserică, ea fundamentându-și învățăturile și modul de viață pe poruncile evanghelice. De familie depinde viitorul unei națiuni, iar de felul în care ne trăim viața aici, pe pământ, depinde și mântuirea noastră. Iată de ce trebuie ca una din laturile esențiale ale activității preotului în parohie trebuie să fie grija pentru starea familiei și străduința pentru redresarea ei materială, morală și spirituală.

Pr. prof. dr. Nicolae D. Necula

ÎNTÂLNIRE DE SUFLET
VIZITA PASTORALĂ A PREA FERICITULUI PĂRINTE
PATRIARH TEOCTIST ÎN EPISCOPIA ARADULUI,
IENOPOLEI ȘI HĂLMAGIULUI
ȘI ÎN ARHIEPISCOPIA CRAIOVEI

În ziua de duminică, 7 octombrie 2001, Prea Fericitul Părinte Patriarh Teoctist, Întâistătătorul Bisericii Ortodoxe Române, răspunzând invitației stăruitoare a Prea Sfințitului Episcop Timotei al Aradului, Ienopolei și Hălmagiului a făcut o vizită pastorală în municipiul Petroșani, unde a sfințit noua și frumoasa biserică de lemn cu hramul "Sfânta Mare Muceniță Varvara", ocrotitoarea minerilor, și a slujit Sfânta Liturghie arhierescă pentru miile de credincioși de pe Valea Jiului Superior. Întâmpinat cu dragoste și prețuire pe meleagurile hunedorene, ca peste tot în țară, Prea Fericitul Părinte Patriarh Teoctist i s-a acordat cu acest prilej titlul de *Doctor Honoris Causa* al Universității "Valea Jiului" și pe cel de "*Cetățean de Onoare*" al municipiului Petroșani, autoritățile locale, preoții și credincioșii de aici neuitând că prima lor biserică, vecină cu cea nouă, a fost sfințită tot de Prea Fericirea Sa, cu mai bine de trei decenii în urmă, când a slujit ca episcop la Arad, vreme de peste zece ani, între 1962-1972.

Aflând cu bucurie vestea că itinerariul călătoriei Prea Fericitului Părinte Patriarh Teoctist la Petroșani trece prin județul Gorj, Înalt Prea Sfințitul Teofan, Arhiepiscopul Craiovei și Mitropolitul Olteniei, împreună cu preoții și credincioșii de pe plaiurile gorjane, l-au invitat pe Întâistătătorul Bisericii Ortodoxe Române să poposească și în mijlocul lor, spre a retrăi împreună momentele înălțătoare din vremea când Prea Fericirea Sa a păstorit aici, ca arhiepiscop al Craiovei și mitropolit al Olteniei, timp de aproape cinci ani, între 1973-1977.

Astfel, vizita pastorală a Prea Fericitului Părinte Patriarh Teoctist s-a desfășurat atât în Episcopia Aradului, cât și în Arhiepiscopia Craiovei, și a durat trei zile, între 6-8 octombrie 2001. Prin evocările, învățăturile și caracterul ei înălțător vizita pastorală a Prea Fericitului Părinte Patriarh Teoctist s-a

înscris cu litere de aur, spre veșnică aducere aminte, în cronică acestor două eparhii, păstorite cu roade bogate, care se văd și astăzi, de Prea Fericirea Sa în anii tinereții, și a lăsat urme de neșters în inimile preoților și ale credincioșilor din aceste frumoase părți de țară românească.

Prea Fericitul Părinte Patriarh Teoctist a plecat de la Reședința Patriarhală în dimineața zilei de sâmbătă, 6 octombrie 2001, pe o vreme însoțită de toamnă, care prevestea, parcă, începutul unei călătorii ce avea să aducă bucurii în multe inimi de români, și a fost însoțit de Prea Sfințitul Sofronie, Episcopul românilor ortodocși din Ungaria, aflat de câteva zile cu treburi la București, și de Prea Sfințitul Vincențiu Ploieșteanu, Episcop Vicar Patriarhal, precum și de Prea Cuviosul Arhimandrit Rafael Ghiță, slujitor la Catedrala Patriarhală. La intrarea în județul Vâlcea, Prea Fericitul Părinte Patriarh a fost întâmpinat de Prea Sfințitul Episcop Gherasim al Râmnicului, de Arhiepiscopul său Vicar, Prea Sfințitul Irineu Slătineanu, și de un grup de preoți și credincioși. După un scurt și cald cuvânt de bun venit pe meleaguri vâlcene, Prea Sfințitul Episcop Gherasim s-a alăturat Prea Fericirii Sale și l-a însoțit până la mănăstirea Polovragi, din județul Gorj, primul popas al Prea Fericitului Părinte Patriarh Teoctist în Arhiepiscopia Craiovei.

La hotarul județului Gorj, Prea Fericitului Părinte Patriarh Teoctist și ierarhilor însoțitori li s-a făcut o primire oficială, fiind întâmpinați de *Domnul dr. Mihail Rudeanu*, președintele Consiliului Județean, și de alți reprezentanți ai autorităților locale, de preoți și credincioși, iar un grup de tineri au oferit flori și tradiționala pâine și sare. După urările de bun venit în județul Gorj, convoiul oficial a pornit spre mănăstirea Polovragi, vechi așezământ monahal din secolul al XV-lea, mai întâi de călugări, apoi de maici, cum este și astăzi. Pe tot drumul, prin satele gorjene, străbătut în mers domol de coloana de mașini, care a oferit privirilor un peisaj încântător în lumina estompată de toamnă, copii, femei, bătrâni, întâlniți în cale, l-au salutat cu emoție și bucurie ca pe un părinte drag, binevenit și așteptat. Tuturor, Prea Fericitul Părinte Patriarh le-a răspuns cu multă dragoste și cu binecuvântări arhieresti.

La mănăstirea Polovragi, pentru întâmpinarea Prea Fericitului Părinte Patriarh Teoctist, au sosit din vreme Înalt Prea Sfințitul Mitropolit Teofan al Olteniei, chiriarul locului, Prea Sfințităia Nicodim Gorjeanul și Gurie Strehăianul, Episcopi Vicari ai Arhiepiscopiei Craiovei, și părinți consilieri de la Centrul Eparhial, iar în curtea din fața bisericii s-a adunat soborul maicilor, în frunte cu maica stareță Evghenia Vaida, precum și preoți de la parohiile învecinate și credincioși de prin localitățile din împrejurimi.

Intrând pe poarta mănăstirii, în sunetul clopotelor și în acordurile imnului patriarhal, Prea Fericitul Părinte Patriarh a fost întâmpinat cu Sfânta Cruce și Sfânta Evanghelie de preoții slujitori, îmbrăcați în odăjdii. După urările de bun venit rostite cu vădită emoție de maica stareță în numele soborului, Prea Fericirea Sa și toți cei prezenți au fost invitați în biserica mănăstirii, cu hramul "Adormirea Maicii Domnului", unde s-a oficiat slujba Te-Deum-ului și a Polihroniului. La sfârșitul slujbei, Înalț Prea Sfințitul Mitropolit Teofan a rostit cuvântul de întâmpinare, spunând, între altele, că Prea Fericirea Sa nu vine aici ca oaspete, ci sosește acasă și este așteptat cu multă dragoste de cei pe care i-a păstorit în urmă cu aproape trei decenii, dintre care mulți îl cunosc personal, iar cei mai tineri au auzit de renumele său de părinte duhovnicesc bun și răbdător și vrednic chivernisitor al Bisericii.

Mulțumind Înalț Prea Sfințitului Mitropolit Teofan pentru cuvântul de întâmpinare, Prea Fericitul Părinte Patriarh a spus următoarele:

↓ **Iubiți Părinți,**
Prea Cuvioasă maică Stareță Evghenia,

Psalmistul David, autorul psalmilor poem epic al Vechiului Testament, își începe grandioasa epopee a vieții lumii întregi, a liricii universale cu aceste minunate cuvinte pe care Biserica le cântă la fiecare vecernie și la fiecare Polieleu închinat sfinților: "Fericit bărbatul care umblă în căile Domnului" (Psalm I, 1, 2). Cuvintele acestea de inspirație divină, cu care se deschid Psalmii, această carte de poezie a Sfintei Scripturi, declanșează o adevărată avalanșă de imagini, de metafore, de expresii literare pline de farmec, ce încântă sufletul omenesc și îl încurajează să se înalțe până la frumusețea cea dumnezeiască, văzută numai de sfinții lui Dumnezeu. Pe acest drum suntem chemați noi toți să călcăm, suntem chemați de această poezie să umblăm neîncetat "în căile Domnului". Pe această cale de slujire a fost chemat să umble Înalț Prea Sfințitul Mitropolit Teofan. O cale ca cea a Olteniei, încărcată de o istorie foarte bogată, are acum în fruntea ei o persoană chemată să-și jertfească întreaga putere de muncă pentru slujirea acestui colț de țară românească cu atâtea și atâtea frumuseți.

Când am văzut pentru prima oară această așezare monahală, era de monahi, dar Dumnezeu a rânduit ca ea să devină mănăstire de maici, prosperând cu dăruirea pilduitoare a acestora și prin grija Ierarhilor Olteniei. Maica Evghenia, maica Lavrentia, maica Fevronia și altele băteau pe la ușile Prefecturii pentru materiale de restaurare, și la stăruința lor aceste uși s-au deschis, odată cu inimile autorităților locale, și astfel mănunchiul acesta de

maici vrednice de toată lauda, ca și cele de la Mănăstirea Tismana, au făcut din acest așezământ monahal una din mănăstirile de frunte ale Olteniei.

Nu m-am așteptat la o întâmpinare atât de ceremonioasă, ca cea de aici, de la Mănăstirea Polovragi. Îi mulțumesc Înalț Prea Sfințitului Teofan pentru aceasta. Dânsul știe bine, ca și lumea noastră bisericească, clerul și credincioșii, că eu nu am umblat niciodată și nu umblu după fast și strălucire. Tuturor vă mulțumesc, și rog pe Maica Domnului să ocrotească Mănăstirea Polovragi și pe fiicele ei duhovnicești.

Luându-și rămas bun de la obștea mănăstirii și de la Prea Sfințitul Episcop Gherasim al Râmnicului, care s-a reîntors în eparhia sa, Prea Fericitul Părinte Patriarh Teoctist, împreună cu Înalț Prea Sfințitul Mitropolit Teofan al Olteniei și cu ierarhii însoțitori, și-a continuat drumul spre municipiul Târgu Jiu, unde a ajuns după prânz și a făcut un scurt popas la Coloana Infinitului a lui "Constantin Brâncuși", în semn de cinstire și aleasă prețuire pentru marele artist, de la a cărui naștere s-au împlinit anul acesta 125 de ani. Prezența Prea Fericirii Sale în acest sanctuar al geniului artistic românesc a prilejuit momente emoționante, de adevărată sărbătoare pentru mulțimea de elevi și tineri care, în frunte cu profesorii de la școlile lor și cu preoții parohiilor din oraș, au venit să-l întâmpine cu flori și cu lacrimi de bucurie în ochi.

Însoțit de domnul Florin Cârțiumaru, primarul municipiului, care a exprimat mulțumirea și recunoștința concetățenilor săi, pentru prezența mult dorită a Întâistătorului Bisericii Ortodoxe Române în mijlocul lor, Prea Fericitul Părinte Patriarh a vizitat acest muzeu în aer liber, gândit și realizat chiar de Constantin Brâncuși, între anii 1936-1938, și a privit cu admirație la Coloana Infinitului, apoi a adresat celor de față următoarele cuvinte de suflet ziditoare:

*Iubiți părinți,
Dragi copii și tineri,*

De fiecare dată când pășim cu emoție firească în acest vestit complex statuar în aer liber din Municipiul Târgu Jiu și privim cu luare aminte operele monumentale – nemuritoare ale marelui gânditor al neamului nostru românesc, Constantin Brâncuși, căutând să pătrundem tâlcul formelor în spațiu și să înțelegem sensurile adânci ale întregului ansamblu sculptural, de el însuși conceput, și realizat, suntem fascinați de mirajul spiritual pe care genul său artistic ni-l transmite neîncetat nouă și lumii întregi.

Noi, românii, am avut în istorie privilegiul să dăm lumii genii și în filosofie, și în literatură, și în artele plastice, și în muzică, în cultură în general. Îi cunoașteți bine pe toți. Este necesar să medităm la strădaniile și

ostenelile lor, mai ales dumneavoastră, tinerii, care aveți datoria să le continuați pilda, să mergeți pe drumul trasat de ei și să deschideți drumuri noi.

Vă mulțumesc, dragi copii și tineri, că ați venit astăzi aici în număr atât de mare, împreună și cu profesorii dumneavoastră. Este o mare bucurie pentru noi, pentru mine în primul rând, ca slujitor al Bisericii Ortodoxe Române, căci prezența dumneavoastră aici constituie un izvor de forță, un izvor de stăruință în activitatea noastră, a tuturor, mai ales că locul acesta, ca și alte locuri asemănătoare pe care fiecare națiune le are și le cinstește, ne face cunoscuți și pe noi în lume, cu credința noastră, cu viața noastră. Când primim Coloana fără sfârșit sau a Infinitului, Masa Tăcerii, adică Cina cea de Taină și Poarta Sărutului, care este simbolul dragostei creștine, avem în fața ochilor întrupări dumnezeiești despre care se vorbește în Sfânta Scriptură și pe care le găsim trăite și în viața poporului nostru.

Sunt recunoscător Înalț Prea Sfințitului Mitropolit Teofan al Olteniei și Domnului Prefect al județului Gorj, Prof. Toni Greblă, pentru acest popas în fața Coloanei Infinitului. Este ca un vis frumos. Ca și mulți alți semeni ai noștri, m-au îngrijorat și pe mine știrile din presă, că restaurarea acestui unic monument al nostru și al lumii, n-ar fi fost reușită, și că piesele din care se compune nu s-au mai putut așeza la locul și rândul lor cum le-a conceput și le-a rânduit creatorul lor, marele Constantin Brâncuși. Văzând-o acum întreagă așa cum o știam, dau slavă lui Dumnezeu, o binecuvântare și îi felicit pe toți cei ce au lucrat și pe cei ce au sprijinit salvarea acestei minunate opere de artă.

Meritul acestor uriași înaintași ai noștri între care strălucește Constantin Brâncuși, este acela de a fi știut să redea în forme, imagini, sunete sau cuvinte, concentrate până la limita maximă a expresiei artistice, elemente străvechi, tradiționale, îmbinate cu esențe creștine, luate din viața de zi cu zi a poporului nostru, creștin din nașterea sa. De două mii de ani, nu exagerăm când spunem, suntem creștini, cum mărturisesc descoperirile arheologice, și iată, cum afirmă și marele geniu brâncușian, prin Masa Tăcerii și Poarta Sărutului încheiate de Coloana Infinitului, a nemărginitului și necuprinsului de mintea omenească, ce ne înalță cu gândul la Dumnezeu și la iubirea dumnezeiască. Suntem hărăziți, așadar, să creștem în desăvârșire, după pilda sfinților, cum au trăit înaintașii noștri.

Mulțumesc Bunului Dumnezeu că mi-a îndreptat pașii în acest peisaj atât de grăitor despre existența noastră. Această Coloană a noastră românească, Coloana Infinitului, este Coloana credinței noastre ortodoxe, a spiritului nostru creator, în buna tradiție a înaintașilor, a vocației noastre spre desăvârșire

pe calea urcuşului duhovnicesc. Dumnezeu să octrotească pe fiecare copil, pe fiecare tânăr și pe toți participanții la această întâlnire binecuvântată.

Vă mulțumesc tuturor.

Ultimul popas din această zi al Prea Fericitului Părinte Patriarh Teoctist în Eparhia Craiovei, înainte de a ajunge la Petroșani, a fost mănăstirea Lainici, pe vremuri așezare monahală de maici, iar în ultimele decenii de călugări, de care s-a legat sufletește încă din anii de început ai slujirii sale arhieresti și s-a îngrijit îndeaproape de rosturile ei în vremea când a păstorit ca arhiepiscop și mitropolit al Olteniei.

Ajungând aici la vremea Vecerniei, Prea Fericirea Sa a intrat în biserică, unde erau adunați monahii pentru rugăciune, care l-au întâmpinat cu cântări din Psalmi și l-au înconjurat cu căldură și iubire duhovnicească, fiindu-le părinte drag și călăuzitor înțelept al Bisericii. La sfârșitul slujbei Vecerniei, după cuvântul de întâmpinare al Înalț Prea Sfințitului Mitropolit Teofan și urările de bun venit ale Prea Cuviosului Arhimandrit Ioachim Pârvulescu, starețul mănăstirii, Prea Fericitul Părinte Patriarh Teoctist a fost rugat să împărtășească soborului cuvinte de învățătură culese din bogatul tezaur de înțelepciune al îndelungatei sale slujiri arhieresti.

Exprimându-și bucuria pe care o simte revăzând această mănăstire, de care se leagă strădaniile sale de odinioară, și îndemnându-i pe monahi să depună eforturi personale sporite pentru creșterea lor duhovnicească, deoarece vremurile de astăzi și noile cerințe ale Bisericii au nevoie de slujitori devotați și jertfelnici, Prea Fericirea Sa a rostit următoarea cuvântare:

**Înalț Prea Sfințite Părinte Mitropolit Teofan al Olteniei,
Prea Sfințiți Părinți Episcopi,
Prea Cuvioși Părinți și frați,**

Dumnezeu ne poartă pașii acolo unde vrea El în viața noastră. Meritul nostru este de a răspunde vocii lui Dumnezeu. Și când acest răspuns este însoțit și cu faptele credinței noastre, atunci se împlinește desăvârșit voia lui Dumnezeu.

Iată, voia lui Dumnezeu este să merg acum, pentru o scurtă vizită, la Petroșani, la invitația Prea Sfințitului Episcop Timotei al Aradului, unde, în urmă cu mai bine de trei decenii, am păstorit ca episcop acea eparhie, și am slujit, am cântat și am suferit la nevoie alături de bunii credincioși și de vrednicii preoți de pe Valea superioară a Jiului.

Răspunzând cu toată dragostea acestei invitații, în drum spre Petroșani, revăd astăzi și plaiurile acestea așa de frumoase ale Arhiepiscopiei Craiovei, pe care, de asemenea, am slujit-o aproape cinci ani, cum ați auzit de la Înalț

Prea Sfințitul Mitropolit Teofan al Olteniei. Așadar, după o păstorire de aproape unsprezece ani, la Arad, am făcut un pas peste această trecătoare a Jiului și am venit în februarie 1973 ca Arhiepiscop și Mitropolit la Craiova. Nu mi-a fost greu, pentru că, cunoscusem înainte această parte de țară, de când se afla sub păstorirea fericitului de pomenire Mitropolit Firmilian, care mi-a sădit, ca profesor al meu, în suflet, dragostea față de Oltenia și față de olteni. Cu autoritatea sa de ierarh cărturar, cu darul său de talentat slujitor, de iscusit profesor și mare literat, cu un stil de scriere cronicăresc, de hagiografie creștină, plăcut tuturor, vlădica Firmilian a preluat de la Olteni ceea ce au ei mai frumos în sufletul lor: entuziasmul și stăruința lor în bine, dârzenia lor de a termina ceea ce încep. Și astfel, chiar de la hirotonia mea în Arhiereu, în martie 1950, la care a participat alături de Patriarhul Justinian Marina și de Episcopul Chesarie Păunescu al Dunării de Jos, am simțit cum sporește comuniunea de dragoste sufletească cu vlădica Firmilian pe care o nutream încă de când eram elev la seminar.

Veneam, deci, în 1973 în Oltenia, cu această pregătire sufletească, invitat în dese rânduri, de Mitropolitul Firmilian, prin anii 1955-1960, când eram Episcop-Vicar la Patriarhie pentru a sfinți biserici și a hirotoni preoți, căci dânsul nu putea să le biruiască pe toate. Atunci, deci, am cunoscut credincioșii, am cunoscut preoții, protopopii, am cunoscut mânăstirile. Iar mânăstirea aceasta, vreau să spun, Mitropolitul Firmilian o avea la inima sa în mod deosebit, deși era singuratică și numai cu doi monahi, cu bisericuța aceasta și un rând de chilii modeste și o stăreție veche, dar frumoasă, unde se afla părintele duhovnic Calinic, vestit ca duhovnic al preoților și al credincioșilor în locurile acestea. După trecerea la Domnul a părintelui duhovnic Calinic l-am numit pe părintele Caliopie Georgescu, pe care l-am înălțat la rangul de Arhimandrit și exarh al mânăstirilor din Eparhie, care a consimțit și a venit la această mânăstire. Așa a reînceput, aici, viața duhovnicească, în limitele posibilităților de atunci și aproape că mă număram și eu în rândul fraților din mânăstire, atât de puțini erau. Iar prima călugărie, după o lungă perioadă, a fost în 1977, la hramul Mânăstirii "Schimbarea la Față", când l-am tuns în monahism pe părintele Casian Dinescu, actualul stareț de la Mânăstirea Gura Motrului.

Acesta a fost un moment impresionant care a avut loc în biserica mică, la care au participat măicuțe și călugări de la alte mânăstiri, preoți și diaconi vestiți de la Craiova, încât a fost o călugărie după tipic, după pravilă bineînțeles, cu toate rânduielile cuvenite. A fost o mare bucurie pentru toți. Printre frații cei tineri, pe care părintele Caliopie dorea să-i încurajeze ca să rămână în mânăstire, era și părintele Laurențiu Andreescu, astăzi profesor la

Seminarul Teologic de la Căldărușani și Liviu Rotaru, profesor la Seminarul Teologic din Galați.

După ce l-am așezat pe părintele Caliopie stareț la această mânăstire, veneam deseori aici și de aici mergeam pe jos, sus, la schitul Locuri Rele, la părintele Sebastian. Deseori, admirând peisajul defileului, ne gândeam la zidirea unei biserici mari, chiar la o catedrală, proiectată pe terasa de sus, pe coama dealului. Am adus și un inginer de la Mitropolie, foarte bun, care mi-a spus că de o vom face acolo, va aluneca cu pietriș cu tot la vale. Pentru că dealul acela este din pietriș, cum se și vede din șosea.

Dar acum, mă bucur foarte mult pentru popasul acesta spre Taborul nostru de mâine de la Petroșani. Vă mulțumesc pentru această întâmpinare, care a îmbrăcat însă o formă prea protocolară. Venim aici frățește și ne întâlnim frățește. În viața mea, n-am făcut deosebire între starea de frate de mânăstire, pe care am îmbrățișat-o din copilărie și treptele prin care am trecut până acum. Sufletește, eu am rămas legat de mânăstire. Deși obligațiile pe care le am astăzi mă poartă pe atâtea meridiane și prin atâtea probleme ale Bisericii, care se cer rezolvate, mă simt mai bine când sunt într-o mânăstire și, mai ales, în mânăstirea aceasta, cunoscând eforturile depuse pentru existența ei. Mă bucur să o văd acum împodobită ca o catedrală, atât de frumoasă, mărturisitoare a suferințelor din trecut și atât de vestitoare a bucuriilor din prezent, de biruința credinței noastre.

O altă bucurie este aceea că vă văd într-un număr neașteptat de mare față de numai doi călugări câți erau, cum vă spuneam, când am venit prima dată! Peste ani, trecând iarăși pe aici împreună cu regretatul Mitropolit Nestor, am văzut că se mai adunaseră câțiva, dar tot puțini erau. Acum, sunteți mai mulți și mă bucur, dar nu numai de numărul fraților voastre, ci de nădejdea că veți fi călăuziți de năzuințe frumoase, și o să aveți răbdare, o să aveți statornicie și o să aveți iubire pentru viața monahală, cu care puteți să biruiți toate cursele vrăjmașului. Pentru că vrăjmașul nu încetează să născocoască fel de fel de ispite, mai multe, mai felurite și mai iscusite decât cele cu care căuta să-i ademenească pe Sfântul Antonie cel Mare și pe Sfinții Părinți, cum ni le descriu ei când l-au văzut cum venea cu fel de fel de iscodiri. Unora le oferea câte o linguriță de mândrie, altora le întindea câte un pahărel de neascultare sau de nestatornicie, pentru a nu-și găsi locul și a avea motive de plecare din viața monahală. Încât, fără voință personală, nu veți putea avea bucuria unei statornicii care aduce împăcare și mulțumire în viață. Uitați-vă la pietrele din Jiu. Pe cele care și-au găsit locul în albia râului, apa nu le clintește. Pe cele nestatornice, curentul le rostogolește la vale, le izbește de stânci și le face bucățele, adică pietriș, care nu-i bun pentru o temelie dura-

bilă. Așadar, cu această nădejde putem răsplăti jertfele celor care au sârguit la catedrala aceasta. Vă amintiți de Î. P. S. Mitropolit Nestor care a fost ajutat de Prea Sfințitul Episcop Ioan Selejan al Covasnei și Harghitei și de Prea Sfințitul Episcop-Vicar Patriarhal Vincentiu Ploieșteanu, pe vremea când au fost la Centrul eparhial și au lucrat aici. S-au adunat, și-au unit forțele și așa, râvnă cu râvnă, s-a ajuns la aceste împliniri foarte frumoase și înălțătoare. Aceasta să ne fie un fel de chemare permanentă și, mai presus de toate, să avem pilda sfinților, a cuvioșilor, a mărturisitorilor, a îngerilor lui Dumnezeu, care împreună cu Maica Domnului și cu toți sfinții participă la fiecare slujbă și la fiecare sfântă și dumnezeiască Liturghie.

Cu aceste cuvinte, vă binecuvântează, iubiți părinți și frați în Domnul. Să aveți răbdare, spre a putea să vă trăiți viața ca o ofrandă de bună mireasmă în fața lui Dumnezeu. Mulțumesc Înalt Prea Sfințitului Mitropolit Teofan al Olteniei pentru cele ce am văzut și am auzit astăzi la Târgu Jiu, la Coloana Infinitului, a lui Constantin Brâncuși și aici, la Mănăstirea Lainici. Măine vom fi la Petroșani, în Eparhia Prea Sfințitului Episcop Timotei al Aradului. Să ne ajute Bunul Dumnezeu să le împlinim pe toate după voia Sa cea sfântă. Amin!

Ziua de Duminică, 7 octombrie 2001, a fost consacrată în întregime vizitei pastorale în Eparhia Aradului, Ienopolei și Hălmegeului. Plecând de cu vreme de la mănăstirea Lainici, unde a înnoptat, însoțit și de Înalt Prea Sfințitul Mitropolit Teofan al Olteniei, Prea Fericitul Părinte Patriarh Teoctist a ajuns dis-de-dimineață la Petroșani, pentru slujba de sfințire a noii biserici de lemn, cu hramul "Sfânta Muceniță Varvara", din acest oraș de mineri și reședință a județului Hunedoara.

La intrarea în municipiul Petroșani, Prea Fericitul Părinte Patriarh Teoctist a fost întâmpinat de Prea Sfințitul Episcop Timotei al Aradului, împreună cu un sobor de preoți, de domnul Aurelian Seraficeanu, prefectul județului Hunedoara, și domnul Gheorghe David, primarul orașului, și de alți reprezentanți ai autorităților de stat locale. Un grup de copii îmbrăcați de sărbătoare au oferit flori și, după datină, pâine și sare, iar o ceată de tineri călăreți, înveșmântați în costume naționale cu tricolor au încadrat coloana de mașini și au însoțit-o până la poarta bisericii.

Construirea acestei frumoase biserici din lemn, cu hramul "Sfânta Mare Muceniță Varvara", a parohiei Livezeni, din cartierul Aeroport al municipiului Petroșani, a început în anul 1994 și s-a desăvârșit prin strădania preotului paroh Octavian Pătrașcu și jertfelnicia bunilor credincioși, sprijiniți de Primărie și ajutați de unele instituții din localitate. Biserica, în stil maramureșan, cu pridvorul susținut de patru stâlpi și cu o singură turlă înaltă pe

pronaos, cu naosul și altarul boltite în formă de semicalotă, acoperită toată cu șindrilă, constituie prin frumusețea și zveltețea ei o oază de liniște și de reculegere sufletească pentru toți cei care îi vor trece pragul, în această zonă unde principala grijă a oamenilor este asigurarea traiului zilnic. Ea va aduce mângâiere nu numai celor însetați de Hristos, ci și alinare celor nevoiași, pentru că la subsol a fost amenajată o cantină pentru săraci și un cabinet medical pentru îngrijirea celor bolnavi și suferinzi.

În curtea bisericii s-au adunat, pentru a-i întâmpina pe Prea Fericitul Părinte Patriarh Teoctist, câteva mii de credincioși în straie de sărbătoare, între care mulți tineri, preoți din oraș și de la parohiile de pe Valea Jiului Superior, reprezentanți ai autorităților locale, elevi, studenți, militari. Un șir de copii, rânduți pe alea ce duce de la poartă la biserică, îmbrăcați în uniforme școlare și costume populare, purtând flori în mână, au cântat "Mulți ani trăiască!" pentru Prea Fericirea Sa și pentru ierarhii sosiți la slujba de sfințire. Vădit emoționat, Prea Fericitul Părinte Patriarh i-a îmbrățișat, i-a sărutat pe copilași și le-a dăruit cruciulițe și iconițe, spre a le aduce aminte de această întâlnire binecuvântată de Dumnezeu.

Ajungând în fața bisericii, în sunetul clopotelor și în acordurile imnului patriarhal, Prea Fericitul Părinte Patriarh Teoctist a fost întâmpinat de un sobor de preoți, unii în odăjdii, alții numai cu epitrahilul, în frunte cu preotul paroh, care i-a oferit Sfânta Cruce și Sfânta Evanghelie spre sărutare, după care a fost condus până la podiumul anume amenajat pentru slujba din această zi.

Cu sufletul copleșit de emoție, Prea Fericirea Sa și-a exprimat bucuria de a fi din nou în mijlocul clerului și credincioșilor din Eparhia Aradului, și îndeosebi aici, la Petroșani, de care îl leagă amintiri frumoase, și a mulțumit pentru căldura cu care a fost primit în această zi de mare sărbătoare pentru toți spunând următoarele:

*Domnule prefect,
Domnule primar,
Înalte autorități de stat locale,
Iubiți părinți,
Frați și surori în Domnul,*

Mântuitorul Iisus Hristos, în vremea petrecerii Sale pe pământ, când a mers la Ierusalim, pentru a-și asuma de bună voie patimile, răstignirea și moartea pentru mântuirea noastră, urmate de învierea Sa din morți, a fost

primit cu cântări și slăvit de mulțimile care strigau zicând: "Binecuvântat este Cel ce vine întru numele Domnului!" (Matei 21, 8, 9). Tradiția aceasta a rămas până astăzi, încât ierarhii Bisericii, ca urmași ai Sfinților Apostoli și slujitori ai Mântuitorului Iisus Hristos, sunt întâmpinați cu dragoste și bucurie de preoți și credincioși, ori de câte ori pășesc pe treptele Sfântului Altar, pentru Sfânta și dumnezeiasca Liturghie.

Și iată, Dumnezeu mi-a ajutat acum și mie, pentru a doua oară să fiu primit aici la Petroșani, cu aceeași căldură sufletească pe care am simțit-o în urmă cu mai bine de trei decenii, când, ca Episcop la Arad, am târnosit biserica veche, din vecinătatea celei pe care o vom sfinți astăzi. De atunci, Dumnezeu mi-a purtat pașii prin alte locuri, și iată, astăzi, m-a călăuzit aici. Vă mulțumesc foarte mult, iubiți părinți și frați creștini, pentru această întâmpinare deosebit de frumoasă și emoționantă și pentru credința vie și puternică pe care cu statornicie ați păstrat-o de-a lungul deceniilor, cum am constatat și când am păstorit aici la Arad și Hunedoara, vreme de 10 ani, între 1962-1972. Am cunoscut atunci vrednicia preoților și sânguinta credincioșilor și credincioaselor Bisericii noastre de pe Valea Jiului Superior.

Credința în Dumnezeu, iubirii mei, este bogăția noastră cea mai de preț. Și bogăția aceasta a credinței ortodoxe pe care o are neamul nostru românesc de pretutindeni, impresionează pe toată lumea. Nu o spunem cu mândrie, ci cu recunoștință și cu dragoste pentru credința noastră și pentru poporul nostru dreptcredincios care, de-a lungul celor două mii de ani de viață creștină, a mărturisit ortodoxia și și-a păstrat astfel identitatea națională, limba română atât de frumoasă, datinile și sfintele biserici cu arhitectura lor armonioasă, mai ales a bisericilor din lemn, reprezentând adevărată artă și un stil de viață și de gândire românesc, cum nu se întâlnește în alte părți. Aceasta constituie așadar, bogăția noastră și cu această bogăție noi suntem dintotdeauna prezenți în Europa cu cărțile noastre sfinte în limba română, în primul rând, cu Sfânta Scriptură, tipărite și răspândite până la marginea pământului românesc prin grija domnitorilor și mitropoliților Munteniei, ai Transilvaniei și ai Moldovei, și cu aceasta ne continuăm drumul și astăzi în lume. Cu cât vom păstra aceste valori ale noastre, ca veșmântul acesta frumos al portului popular, cu care ne-ați primit astăzi aici și pe care-l vedem peste tot în țară, în Bucovina, în Transilvania, în Moldova, cu atât vom exprima însăși frumusețea interioară a sufletelor noastre, a credinței noastre ortodoxe.

Mulțumesc călduros încă o dată pentru primirea de astăzi, autorităților din Petroșani, preoților și credincioșilor de aici și Prea Sfințitului Episcop Timotei, urmașul meu vrednic la Episcopia Aradului, prima eparhie pe care am păstorit-o în viața mea și de care am rămas strâns legat, cum s-ar spune

prima iubire în Hristos, cu fiii și cu fiicele ei mult atașați de credința ortodoxă și de valorile noastre românești. În Biserică, la parohie, la eparhie, trăim zile de lumină sufletească, de desfătare duhovnicească ce aduc bucurie în viața noastră, în familia noastră, în viața neamului nostru românesc, căci această bucurie se întemeiază pe credința în Dumnezeu și pe valorile ei veșnice.

Să ne rugăm ca Bunul Dumnezeu să ne păstreze în suflete această lumină duhovnicească ce se revarsă asupra noastră la sfințirea unei biserici și întotdeauna când suntem la Sfânta și dumnezeiasca Liturghie. Așa să ne ajute Bunul Dumnezeu și bine v-am găsit sănătoși!

După sfințirea apei, Prea Fericitul Părinte Patriarh Teoctist, împreună cu ceilalți ierarhi, a săvârșit slujba de sfințire a bisericii, cu toate momentele ei importante: înconjurarea sfântului lăcaș cu ritualul sfințirii, intrarea în biserică și așezarea în Sfântul Prestol a Sfintelor Moaște, a documentului de sfințire, spălarea și ungerea Sfintei Mese cu Sfântul și Marele Mir, așezarea icoanelor celor patru evangheliști pe Sfânta Masă, îmbrăcarea și înzestrarea acesteia cu obiectele sfinte necesare săvârșirii slujbelor, sfințirea interioară a zidurilor bisericii și a catapetesmei. În continuare, în prezența Prea Fericitului Părinte Patriarh, în Sfântul Altar au fost așezate Sfintele Moaște ale Sfintei Mare Mucenițe Varvara, ocrotitoarea minerilor.

Prea Fericitul Părinte Patriarh Teoctist sfințind biserica "Sfânta Mucenița Varvara" din Petroșani (7 octombrie 2001)

Potrivit obiceiului îndătinat, părintele Octavian Pătrașcu, parohul bisericii, a citit, pentru auzul credincioșilor, documentul de sfințire, care a fost așezat în piciorul Sfintei Mese, semnat de Prea Fericitul Părinte Patriarh Teoctist și de soborul ierarhilor și preoților slujitori, în care se spune, între altele: "S-a sfințit această biserică, cu hramul "Sfânta Mare Muceniță Varvara", astăzi, 7 octombrie 2001, spre slava lui Dumnezeu, mântuirea credincioșilor și pomenirea tuturor minerilor care s-au jertfit în adâncurile pământului".

În timp ce credincioșii treceau pe rând și în cea mai mare liniște și ordine prin Sfântul Altar, pentru închinare și sărutarea Sfintei Mese, pe podiumul amenajat afară, în curtea bisericii, s-a săvârșit slujba Sfintei Liturghii de către Prea Fericitul Părinte Patriarh Teoctist, împreună cu Înalt Prea Sfințitul Mitropolit Teofan al Olteniei, Prea Sfințitul Episcop Timotei al Aradului, Prea Sfințitul Episcop Laurențiu al Caransebeșului, Prea Sfințitul Episcop Sofronie al românilor ortodocși din Ungaria și Prea Sfințitul Episcop Vicar Patriarhal Vincențiu Ploieșteanu, înconjurat de un mare sobor de preoți și diaconi, răspunsurile liturgice fiind date de corul Catedralei "Sfinții Împărați Constantin și Elena" din Hunedoara.

La sfârșitul Sfintei Liturghii, după darea de seamă prezentată de preotul paroh Octavian Pătrașcu, în care, pe lângă mărturisirea bucuriei și a recunoștinței că însuși Prea Fericitul Părinte Patriarh și-a luat osteneala și a venit de a sfințit biserica de aici, a arătat strădaniile depuse pentru ridicarea ei menționând și nume de persoane și instituții care au ajutat la această frumoasă lucrare, a luat cuvântul Prea Sfințitul Episcop Timotei, care a mulțumit călduros pentru momentele de aleasă înălțare duhovnicească trăite în această zi, alături de Prea Fericirea Sa, de toți credincioșii din Petroșani și de pe Valea Jiului Superior. Răspunzând frumoaselor gânduri exprimate de Prea Sfințitul Episcop Timotei al Aradului, Prea Fericitul Părinte Patriarh Teoctist a elogiat strădaniile ctitorilor noului locaș și atașamentul credincioșilor față de credința ortodoxă și Biserica strămoșească, și a adresat celor prezenți următorul cuvânt de învățătură, plin de sfaturi și îndemnuri părintești:

✓ *"Scrisoarea noastră sunteți voi, scrisă în inimile noastre, cunoscută și citită de toți oamenii" (II Cor. 3, 2).*

Iubiți frați și surori în Domnul,

Prea Sfințitul Episcop Timotei a fost foarte generos cu remarcile și evidențierile în cuvântul pe care mi l-a adresat astăzi. Lumina soarelui, timpul frumos, sfințirea bisericii, dar mai ales prezența dumnezevoastră atât de

numeroasă, l-au îndemnat, cred, să stăruie asupra unor evenimente și perioade din viața mea care au trecut în veșnicie.

Ziua de astăzi, prin lumina ce ne-o aduce în suflete, ne arată că noi, oamenii, suntem chemați de Dumnezeu și de neamul nostru să înscriem fapte bune și folositoare în cronica vieții noastre. Fiecare dintre noi, învățat ori mai puțin învățat, suntem datori a-L slăvi pe Dumnezeu. Deseori, cei care știu și învață mai puțin, Îl slăvesc mai mult pe Dumnezeu, Îl au prezent mai mult pe Dumnezeu în sufletul lor.

Căile vieții omului nimeni nu le poate ști, decât Bunul Dumnezeu. Iar un copil de la țară ca mine, și dintr-o familie numeroasă, ca cea din care am odrăslit, nici nu putea bănuși măcar ce va ajunge la maturitate. Numai ajutorul lui Dumnezeu, educația sănătoasă din casa părinților mei și starea de moralitate a satului în care m-am născut și am crescut până la vârsta de paisprezece ani, au hotărât drumul pe care aveam să merg în viață, și acesta este drumul Bisericii. Iată darul lui Dumnezeu! Părinții mei n-au ajuns, deși au dorit mult, să mă vadă măcar diacon, căci de tineri au plecat la Domnul. Familia mea, în anul 1915, când am venit pe lume, era deja împovărată cu nouă copii, încât ei n-au mai apucat să-i vadă pe toți așezați la casele lor. Frații mei s-au gospodărit, unii în satul natal, unde Dumnezeu i-a ocrotit, iar eu am plecat la mânăstire, după ce am terminat școala primară.

Vă spun acestea, iubiiții mei, ca să înțelegeți că noi, românii, trebuie să stăruim mereu cu gândul la sfințenia momentului nașterii, la sfințenia cununiei, îndeobște păstrătoare a trăinicieii sfințenieii familiei, care o dată întemeiată, trebuie să fie trainică și așezată pe valorile Bisericii, aici desfășurându-se toată viața spirituală și cea socială, cu bucuriile și cu necazurile ei, dar într-o comuniune de iubire dumnezeiască. Căci acolo unde Dumnezeu lucrează și își arată puterea Sa, acolo sporește virtutea și înțelepciunea. Personal, mă văd deseori pe plaiurile mele natale îndrăgite, și nu le pot uita, ci le port cu minte pretutindeni. Port mereu în sufletul meu imaginea căminului părintesc și a satului natal, chipul părinților și al fraților mei, al profesorilor și colegilor din școlile în care am învățat, al prietenilor din mânăstire și al colaboratorilor din locurile pe unde Dumnezeu mi-a purtat până acum pașii.

Cu multă bucurie păstrez vie în inima mea amintirea primei vizite pe care am făcut-o pe meleagurile hunedorene, în 1959, când l-am însoțit, ca episcop-vicar patriarhal, pe vrednicul nostru patriarh Justinian Marina, la Combinatul siderurgic de la Hunedoara și la exploatarea minieră de la Petroșani, spre a se întâlni cu oamenii acestor locuri și a le aduce cuvântul de îmbărbătare al Bisericii. Am intrat atunci în mină, aici la Petroșani, cu Patriarhul Justinian și cu însoțitorii săi, și am văzut condițiile speciale în care

se lucrează acolo, încât mi-am dat seama că minerii sunt demni de toată dragostea și prețuirea noastră, a celor care ne desfășurăm activitatea sub cerul liber, la lumina zilei și în aer curat. Pentru că, oricât de grea ar fi munca într-o uzină, pe ogoare sau la birou, nu se compară cu primejdiile care-i pândesc la tot pasul pe mineri, periclitându-le sănătatea și amenințându-le viața. Adâncurile pământului, răscolite de mineri, cer parcă o restituire pentru ce se scoate de acolo, pretind sacrificii, ca jertfele recente de vieți omenеști petrecute aici, care ne-au îndurerat foarte mult. Imaginați-vă un om care își îmbrățișează copilașii, soția și părinții și coboară acolo, în străfundurile pământului, fără să fie sigur că se va întoarce nevătămat, că va ajunge să vadă din nou lumina soarelui. Așa este viața minerului, și așa a fost și a acestora care de curând ne-au părăsit, aici, în condiții atât de tragice, și pentru care noi ne-am rugat, și cum sunt și alții, peste tot în lume, mereu expuși la asemenea pericole.

Așadar, trebuie să luăm aminte că viața noastră este în mâna lui Dumnezeu, Care ne poartă pașii în voia și în căile Lui, dar și noi suntem chemați să conlucrăm cu Dumnezeu, prin pregătire, prin instrucție și mai ales prin educație. În vremea noastră, iubiții mei frați și surori întru Domnul, noi, cei mai în vârstă, suntem răspunzători de educația tinerilor, în familie, în școală și în Biserică. Ne revine îndatorirea de a-i crește și forma pentru viață pe copiii noștri, atât de buni și neprihăniți, ca cei care sunt aici de față, și cei care m-au întâmpinat ieri la Târgu Jiu, la Coloana Infinitului a lui Brâncuși, cărora le-am vorbit despre inestimabilul tezaur de valori sufletești pe care noi, românii, îl avem în tineretul Bisericii noastre.

Biserica este unul dintre principalii factori de educație în viața poporului nostru, și va fi întotdeauna. Cele cinci decenii de dictatură comunistă n-au putut să clatine Biserica și să slăbească credința. Și atunci, frații mei, ca și astăzi, preoții lucrau într-o unitate cu enoriașii lor care făceau parte din poporul nostru. Desigur, au fost multe piedici și greutăți, dar Dumnezeu ne-a ajutat să le învingem, încât, după 1989, anul libertății noastre, oaspeții din Occident ne-au găsit cu mănăstiri restaurate și cu biserici îngrijite și pline de credincioși. Când am proclamat, în 1992, la mănăstirea Putna, trecerea în rândul sfinților a domnitorului Ștefan cel Mare, mulțimile de credincioși, îndeosebi avalanșa tineretului, avântul manifestării sentimentului religios, atașamentul față de Biserică și slujitorii ei, au stârnit admirația celor ce au venit de peste hotare și au constatat că ortodoxia românească este viguroasă și lucrătoare, că țara noastră nu este un câmp de evanghelizare nelucrat, ci un ogor spiritual adânc semănat și bine îngrijit. Ne trebuie mai mult curaj, mai multă nădejde, și peste toate, credința mai puternică în Dumnezeu, spre a da

expresie mereu vie sentimentului nostru național, conștiinței noastre de unitate națională. Credința ne ține uniți, dragii mei, dincolo de opiniile politice și chiar de cele științifice, goale de valorile creștine. Și în Biserică se ivesc păreri diferite, dar pe toți ne unește puterea credinței în Dumnezeu.

Avem astăzi foarte multă nevoie de unitate, de liniștire, de împăcare, în familie, în societate, și îndeosebi în sufletul fiecăruia dintre noi. Deseori simțim cum ne răvășim sufletește, când supărăm pe cineva, sau când avem neînțelegeri cu vecinii, cu prietenii, cu colegii. Ne apasă atunci o stare de nemulțumire, o mustrare de conștiință. În acele momente intervine credința, care ne luminează sufletul, fața cea dinlăuntrul ființei noastre, ca persoane divino-umane. Având pe Dumnezeu în sufletul nostru, căci suntem chip și asemănare a lui Dumnezeu, de la creația lumii, noi suntem chemați să ne modelăm, să creștem duhovnicește, spre a face să domnească în viața noastră, în mod unitar și armonios: credința, rațiunea, libertatea, iubirea, cu care Tatăl nostru Cel din ceruri ne-a creat. Depinde, deci, de noi, cum spuneam, ca să promovăm binele și frumosul în familie, în școală, în societate. Mulți dintre noi păcătuim deseori, pentru că suntem neînțelegători și chiar dușmănoși cu semenii noștri, dar avem nădejde că prin credință, prin virtuțile creștine, ne îndreptăm și putem să străbatem valorile ispitelor lumii de astăzi, care deși a progresat în știință, s-a înstrăinat de Dumnezeu și s-a îndepărtat de aproapele.

Calea vieții omului, de echilibru, de bunătate, de iubire, o arată Biserica, începând cu educația copilului în familie, în școală, în societate. Ne-am străduit foarte mult să introducem predarea Religiei în școală, pentru a-i învăța pe copii noțiunile de bază ale credinței, pentru că ei sunt frământătura proaspătă, mlădița din care poate să iasă ceva bun sau rău; aceasta depinde de educația dată. Știm că aceeași persoană se poate forma ca un virtuos, ca un sfânt, sau ca un ipocrit, ca un potrivnic care poate înspăimânta o lume întreagă. Biserica însă se străduiește să-i înfrățească pe oameni pentru idealuri înalte, așa cum ne-am adunat astăzi aici, având alături de noi și reprezentanți ai autorităților locale de stat, care desfășoară o misiune din cele mai frumoase, în colaborare cu Prea Sfințiii Episcopi și cu preoții, cu roade binefăcătoare pentru noi toți.

Este o mare bucurie să constat atașamentul credincioșilor față de Biserică și slujitorii ei. De aceea am venit astăzi, cu multă dragoste în mijlocul dumneavoastră, să împlinim sfințirea acestei noi biserici. Dintre cei ce m-au întâmpinat acum aproape patruzeci de ani, mulți nu mai sunt, dar prezența dumneavoastră reprezintă o punte de legătură între ei și noi. Și la Arad tot așa, când l-am vizitat, după decenii, pe Prea Sfințitul Episcop Timotei, am

fost impresionat de dragostea cu care nu numai vârstnicii, dar și mulțimea de tineri m-au înconjurat cu dragostea lor, ca și când m-ar fi cunoscut dinainte, deși sunt născuți după ce am plecat de la Arad. Așadar, unda de iubire în Domnul Iisus Hristos se transmite între noi, mai cu seamă atunci când ne aflăm sub aripa ocrotitoare a Bisericii și a credinței în Dumnezeu. Sunt nespus de bucuros și vă mulțumesc foarte mult pentru aceasta.

M-aș putea întreba acum, la anii pe care-i am, la ce-mi mai folosește doctoratul pe care mi-l va acorda astăzi Universitatea de aici, când adevăratul doctorat l-am luat în casa părinților mei. Lor le datorez formarea mea, doctoratul cel mai de preț în viață, și cred că așa este și în viața dumneavoastră. Totuși, gestul Universității acesteia exprimă comuniunea noastră de iubire, de credință și de unitate românească. De aceea am răspuns cu multă dragoste invitației Excelenței Sale Domnului Rector, Senatului universitar și dumneavoastră, tuturor, cum a și spus părintele Octavian Pătrașcu, care a ostenit atât de mult aici. Dânsul mi-a fost secretar în anii tinereții mele, ca episcop al Aradului, între anii 1962-1972. S-a arătat foarte vrednic în slujba sa, încât l-am prețuit mult. Mai ales când a lăsat orașul Arad și a venit aici, la parohia Livezeni, cerut de părintele Teofil Ivanovici și de credincioși, ca să promoveze viața religioasă și să restaureze și să picteze biserica parohială. Dar ce a realizat acum aici, împreună cu dumneavoastră și numeroși alți iubitori de Biserică, această adevărată catedrală, va vorbi prin frumusețile ei arhitectonice, unei lumi întregi. Am reținut cum, numeroase instituții de pe Valea Jiului și din Țara Hațegului, l-au ajutat în această lucrare extraordinar de frumoasă, și prin aceasta, acest sfânt locaș rămâne o pildă de unitate în credință.

Iată, în fața dumeavoastră, îi acord distincția "Crucea Patriarhală", ca semn de prețuire și de mulțumire pentru această deosebită lucrare. Nu înseamnă că nu sunt și alți preoți care merită această distincție, dar acum ne limităm la lucrarea de aici. Îl felicităm din toată inima pe părintele Octavian Pătrașcu, și deasemenea, pe Prea Sfințitul Episcop Timotei, că are în eparhia sa asemenea preoți harnici, cum sunt cei care au slujit astăzi împreună cu noi. Cunoaștem că ei sunt pilde vii pentru enoriașii din parohiile lor. Îi felicit, de asemenea, pe coriștii care au venit aici de la Hunedoara, și pe domnul dirigor, care este și teolog, și împlinește o astfel de misiune jertfelnică, pentru care îi acord "Crucea Patriarhală", în semn de prețuire pentru toți membrii corului. L-am privit de dimineată pe Domnul Primar dr. Gheorghe David, împodobit cu tricolorul nostru străbun, pe care prindem și noi Crucea Patriarhală, ca semn de aleasă iubire pentru slujirea acestui oraș.

Aducând mulțumire tuturor celor care au ostenit la frumusețea acestei zile, rog pe Bunul Dumnezeu să binecuvânteze cu pace aceste minunate plaiuri și să vă dăruiască pe toți cu sănătate și bucurii alese.

Ușile milostivirii Tale deschide-le, Sfântă Mare Muceniță Varvara, tuturor celor ce vor intra în biserica aceasta, înălțată în numele tău, și le îndeplinește cererile, dăruindu-le tuturor pace sufletească, ocrotire și apărare de cel rău. Amin!

După Sfânta Liturghie, Consiliul și Comitetul parohial în frunte cu preotul paroh Octavian Pătrașcu, au organizat o agapă frățească la restaurantul "Gambrinus" din Petroșani, la care au participat înalții oaspeți și alți invitați. Binecuvântând bucatele și pe cei prezenți, Prea Fericirea Sa a stat de vorbă cu mulți credincioși pe care îi cunoaște din vremea când le-a fost episcop eparhial.

În după amiaza aceleiași zile, Prea Fericitul Părinte Patriarh Teoctist, însoțit de Prea Sfințitul Episcop Timotei și de ceilalți ierarhi, a făcut un popas la Rectoratul Universității "Valea Jiului" din Petroșani, unde, în prezența membrilor Senatului universitar, a reprezentanților autorităților locale și a unui mare număr de participanți, între care profesori și studenți, preoți și credincioși, i s-a acordat înaltul titlu academic de Doctor Honoris Causa al acestei universități.

În cuvântul de deschidere, domnul prof. univ. dr. ing. Nicolae Iliș, rectorul Universității din Petroșani, a informat asistența despre hotărârea luată de Baroul Senatului universitar de a acorda acest înalt titlu academic Întâistătătorului Bisericii Ortodoxe Române, Prea Fericitului Părinte Patriarh Teoctist, pentru prestigioasa activitate pe tărâm cărturăresc și deosebita contribuție la afirmarea valorilor spiritualității ortodoxe și culturale românești pe plan național și internațional.

În continuare, Prea Sfințitul Episcop Timotei al Aradului, membru al Senatului universitar și Doctor Honoris Causa al Universității din Petroșani, din încredințarea Rectoratului acestei universități, a rostit tradiționala "Laudatio", pe care o redăm integral, pentru importanța, valoarea și conținutul său:

LAUDATIO

"Universitatea din Petroșani are astăzi onoarea de a prezenta spre deosebită preuire pe Întâistătătorul Bisericii Ortodoxe Române, Prea Fericirea Sa, Prea Fericitul Părinte Patriarh TEOCTIST ARĂPAȘU.

Aniversat și sărbătorit de credincioșii și preoții ortodocși români, la împlinirea venerabilei vârste de 86 de ani de viață și a 51 de ani de slujire pe

cea mai înaltă treaptă bisericească, aceea a arhieriei, Prea Fericirea Sa ne aduce astăzi o imensă bucurie în suflete, prin prezența în mijlocul comunității academice din Petroșani, a clerului și poporului dreptcredincios din Valea Jiului, pe care l-a păstorit odinioară.

Personalitate de prim rang a culturii și spiritualității românești contemporane, Prea Fericitul Părinte Patriarh TEOCTIST s-a impus în viața Bisericii printr-o prodigioasă activitate în diferite ascultări, lucrări și demnități la care a fost chemat.

A văzut lumina zilei în satul Tocileni, jud. Botoșani, la 7 februarie 1915, fiind al zecelea din cei unsprezece copii ai lui Dumitru și Marghioala Arăpașu. După ce a absolvit școala primară din satul natal, urmând chemărilor tainice ale sufletului, a intrat în mănăstirea Vorona, în 1928, la 14 ani. Cu aplecare și râvnă spre învățatură și tainele cărții, trecând ca frate la Mănăstirea Neamț, în 1929, a urmat cursurile Seminarului Teologic de la Mănăstirea Cernica, (între anii 1932-1940), dovedindu-și pe deplin sârguința și capacitatea. La 6 august 1935, stăruind în trăirea cea după chipul îngeresc, a depus voturile monahale la Mănăstirea Bistrița, jud. Neamț, luând numele de TEOCTIST, în locul celui de Teodor primit la Sfântul Botez. Îndeobște apreciat pentru vocația și ascultarea dovedită între cele încredințate, a fost hirotonit ierodiacon –la 4 ianuarie 1936, iar la 25 martie 1945 ieromonah, pentru ca după scurt timp, în 1946, să fie ridicat la rangul de arhimandrit. Între 1940-1944 a studiat la Facultatea de Teologie a Universității din București, fiind proclamat licențiat în Teologie cu calificativul "Magna cum laude".

După împlinirea diferitelor funcții în cadrul Arhiepiscopiei Bucureștilor, a fost transferat la Centrul Eparhial din Iași, unde a fost succesiv mare ecleziarh al catedralei, exarh al mănăstirilor și vicar administrativ al Arhiepiscopiei. Paralel, între 1945-1947, cu aceeași sârguință a continuat studiile la Facultatea de Litere și Filosofie a Universității din Iași.

Chemat la slujiri mai înalte, la 5 martie 1950, a fost hirotonit în treapta arhieriei, încredințându-i-se diferite responsabilități în cadrul Patriarhiei Române. Astfel, între 1950-1954, a funcționat ca rector al Institutului Teologic de grad Universitar din București, împlinind și atribuțiile de secretar al Sfântului Sinod. În 1962 a fost ales Episcop al Aradului, unde a păstorit până în 1973. Din această funcție a fost propus de către Sfântul Sinod, la 1 aprilie 1973 ca Arhiepiscop pentru românii din America, fără însă a primi și aprobarea autorităților vremii. De asemenea de la Arad, între 1969-1970, a fost locțiitor de episcop la Oradea. În perioada 1973-1977 a fost Arhiepiscop al Craiovei și Mitropolit al Olteniei, iar din 1977 până în 1986, Arhiepiscop al Iașilor și Mitropolit al Moldovei și Sucevei; concomitent, între 1981-1982 a

asigurat conducerea Arhiepiscopiei Sibiului și Mitropoliei Transilvaniei. În anul 1986, între 31 iulie și 16 noiembrie, a suplinat scaunul de Arhiepiscop al Bucureștilor, de Mitropolit al Ungrovlahiei și de Patriarh al Bisericii Ortodoxe Române. Se poate spune, astfel, că i-a fost hărăzit să păstorească în toate zonele Țării. În același an, 1986, la 9 noiembrie, Colegiul Electoral Bisericesc l-a ales în demnitatea de Patriarh al Bisericii noastre, fiind înscăunat pe data de 16 noiembrie 1986, ca al cincilea Patriarh, în Catedrala Sfintei Patriarhii, în prezența membrilor Sfântului Sinod, a reprezentanților tuturor Bisericilor Ortodoxe, ai Bisericii romano-catolice, ai Bisericilor protestante și ai autorităților de Stat.

Peste tot, la Oradea cât și la Sibiu – unde a asigurat sedis-vacanța celor două eparhii, ori la Craiova sau Iași – ca Arhiepiscop și Mitropolit titular, dar mai ales în fruntea Arhiepiscopiei Bucureștilor și a Patriarhiei Române, din 1986 încoace, activitatea sărbătoritului de astăzi s-a dovedit de o excepțională importanță. Cum iconomia actului de față nu îngăduie expunerea pe larg a prodigioasei lucrări bisericești și românești a Prea Fericirii Sale în toate locurile unde Biserica l-a chemat la pilduitoare slujire, vom oferi, în continuare o sinteză a operei de referință pe care Prea Fericitul Părinte Patriarh a realizat-o în cuprinsul eparhiei Aradului.

Ajuns la Arad, la 16 septembrie 1962, prima constatare a fost existența a numeroase vacanțe parohiale, cu credincioși lăsați fără o minimă asistență religioasă. Pentru remedierea situației, s-a inițiat o amplă lucrare misionară, asigurată prin preoți de la parohiile cu mai mulți slujitori sau de la Centrul eparhial, primul angajat în această apostolică lucrare fiind ierarhul însuși. În realitate, această activitate s-a perpetuat pe parcursul întregului deceniu arădean al Prea Fericirii Sale, ca o lucrare misionară de înaltă ținută, benefică Bisericii și credincioșilor ortodocși. Printre alte preocupări constante, la inima ierarhului de atunci a fost și aceea a completării parohiilor vacante cu cadre preoțești; s-au găsit mijloacele pentru suplimentarea locurilor ce reveneau eparhiei Aradului la puținele școli teologice de atunci, încât, în timpul arhipăstoririi la Arad, prin punerea mâinilor Prea Fericirii Sale au intrat în slujba Sfintei Evanghelii și Bisericii un număr de 170 preoți, absolvenți de Seminar sau cu licență în teologie. Lucrul acesta a fost posibil datorită asigurării elevilor și studenților teologi a unor condiții propice de studii, prin burse integrale sau ajutoare substanțiale acordate de Episcopie.

Deși situația materială a parohiilor – și a Bisericii, în general – era deosebit de dificilă, urmare intensificării activității pastorale a preoțimii s-a ajuns la asigurarea salarizării tuturor slujitorilor sfintelor altare. Mai mult, urmare îndemnurilor Ierarhului s-a pornit în Eparhie o amplă lucrare de

reparare a locașurilor de cult, de construire de noi biserici și case parohiale. Împodobirea a nenumărate biserici cu pictură tradițională a provocat un "impas" Comisiei de Pictură a Sf. Patriarhii: nu mai erau pictori liberi care să răspundă solicitărilor! Cu bucurie remarcăm, că printre primele biserici împodobite cu pictură ortodoxă este și catedrala "Sfânta Treime" din Petroșani, tânosită la 4 septembrie 1966. Precizăm și faptul că tânosirile sau sfințirile de biserici ca și slujirile Prea Fericirii Sale în diverse parohii, deveneau ample manifestări religioase, cu participarea a mii de credincioși. Dăm și câteva cifre elocvente: s-au reparat capital 195 biserici și s-au pictat 54, s-au construit 24 case parohiale noi. Prin persuasiune și deosebită înțelepciune, în acea vreme Ierarhul a obținut aprobări pentru construcția unor noi biserici, în: Horia, Arad-Bijac, Sântana, Sagu, Cinciș, Zădăreni etc.; la unele, lucrările de construcție chiar au debutat în vremea păstoririi Prea Fericitului Teoctist, astăzi aceste sfinte locașuri constituind mândria credincioșilor respectivi. O amplă acțiune a fost și aceea de înzestrare a bisericilor cu cărți de cult noi și cu veșminte sau cu obiecte de cult – produse în atelierele Sfintei Patriarhii, precum și aprovizionarea parohiilor cu lumânări de la atelierul propriu al Sfintei Episcopii, toate în ideea imprimării în cult și în viața bisericească a unui spirit autentic ortodox.

Finele anului 1959 a fost un moment de grea încercare pentru monahismul ortodox românesc; situația în care se găseau, în septembrie 1962 cele trei mănăstiri ale eparhiei Aradului: Hodoș-Bodrog, Gai și Prislop era dezastruoasă, urmare a măsurilor din 1959. Prin răbdare și măsuri înțelepte, cele trei mănăstiri au fost readuse la viață, prin numirea unor călugări devotați, prin eliberarea clădirilor ocupate de cei străini de viața monahală și redarea tuturor clădirilor scopului lor inițial. Astfel, în incinta mănăstirii "Sf. Simion Stâlnicul" din Arad-Gai s-a organizat o Colecție de vechi obiecte bisericești – în fond un veritabil muzeu de artă bisericească – iar biserica a fost redeschisă; mănăstirea Hodoș-Bodrog și-a recuperat parte din patrimoniul său agricol ca zonă de protecție creându-se pentru ambele centre monastice condițiile necesare dobândirii autonomiei statutare și tradiționale. Iar Mănăstirea Prislop, istorică cetate de rezistență a Ortodoxiei în Țara Hațegului, a fost și ea repusă în drepturi, un slujitor cu mare râvnă reușind, datorită preocupării decisive a Ierarhului să o readucă la viață.

Și activitatea editorială a cunoscut în cei 10 ani o intensificare notabilă. După repertorierea fotografică a valorilor istorice ale Eparhiei, concretizată în Fototeca eparhială – în anii 1970-1971 s-au editat două pliante – în limba română și în trei limbi de circulație mondială – într-un tiraj de 50.000 exemplare fiecare, precum și 15 ilustrate cu imaginea celor mai reprezentative bi-

serici din Eparhie. Prin această lucrare inițiată de Ierarh, s-au făcut cunoscute biserici de mare importanță istorică, arhitectonică și artistică, amintind Densuș, Hodoș-Bodrog, Prislop, Gurasada, Lipova, Hălmagiu, Țebea, Vinga, Deva, Orăștie, Ghelar, Hunedoara, Petroșani etc. Iar pentru satisfacerea nevoilor spirituale ale credincioșilor, s-au editat calendare și cărți de rugăciuni, în tiraje tot mai substanțiale.

Bineînțeles, grija Prea Fericirii Sale s-a îndreptat cu predilecție și spre prima biserică a Eparhiei: Catedrala din Arad și Centrul eparhial. În două rânduri, Catedrala a fost renovată la exterior și înzestrată cu facilități moderne. Centrul eparhial a cunoscut transformări fundamentale; datorită multor împliniri, din care amintim: noul Paraclis, biserica de lemn din Honțisor, adusă și refăcută în Parcul Episcopiei, intrarea oficială de la Reședință, noua sală de reuniuni, noile birouri pentru funcționari, renovări și modernizări ale clădirilor, au dat Reședinței eparhiale un aspect nou, admirat de vizitatori și potrivit unor activități religioase și culturale de mare anvergură. Parte din cele mai sus amintite erau gata după doar cinci ani de păstorire la Arad a Prea Fericitului Părinte Teoctist, ele fiind binecuvântate de Patriarhul de vie memorie Justinian, cu ocazia istoricei vizite la Arad, în octombrie 1967. Dar ceea ce s-a putut numi "o cunună a apostoliei" Prea Fericitului Teoctist la istorica eparhie a Aradului a fost promovarea și ajutorarea tinerilor elevi și studenți teologi prin burse și ajutor stabilind o adevărată comuniune între preoți, credincioși și ierarhi. Vizitele pastorale la parohii, prezența la conferințele preoțești cu participarea profesorilor de teologie de la Sibiu și București, ca și cercetarea deasă inopinată a parohiilor și întâlnirile neprogramate cu credincioșii, toate aceste forme de pastorație a stabilit o coeziune sfântă în fața îngrădirilor religioase ale dictaturii și a prozelitismului sectar încurajat atunci.

Din bogata paletă de activități –imposibil de amintit toate aici și acum vom mai evidenția sesiunile Adunării eparhiale, lucrări la care pe lângă reprezentanții clerului eparhial și ai credincioșilor, participau activ personalități de frunte ale vieții culturale și sociale din Arad și Hunedoara, prin intermediul acestora făcându-se cunoscută în cercuri tot mai largi ale opiniei publice fructuoasa activitate desfășurată de Biserică.

În duhul lucrării ecumenice a Bisericii Ortodoxe, Prea Fericirea Sa a promovat la Arad, relații bune cu toate cultele, slujitorii diferitelor biserici, asistând la slujbele ortodoxe ori participând activ la evenimente cu caracter interbisericesc. Ortodoxia arădeană, înțelept îndrumată de Ierarh și-a adus astfel o contribuție majoră la o conlucrare practică între cultele din zonă, conlucrare prelungită cu bune rezultate, și-n rândul credincioșilor, Biserica

Ortodoxă Română afirmându-se pozitiv în domeniul buneii înțelegeri între oamenii de diverse convingeri.

Cei zece ani de binecuvântată arhipăstorire la Arad ai Prea Fericitului Teoctist se suprapuneau unei perioade de aparentă liberalizare, dar care pentru Biserică era una de marginalizare; a fost meritul incontestabil al Ierarhului de atunci că în Eparhie s-a instituit o stare de grație, în timpul căreia s-au realizat valori perene, rodul lor fiind evident și astăzi. Toate împlinirile au făcut parte dintr-un plan al Prea Fericirii Sale, dinainte gândit și bine chibzuit, încât potențele creatoare ale obștii ortodoxe arădene au fost direcționate pe un fâgaș sănătos, Biserica afirmându-se în condiții din cele mai vitrege drept un organism viu, slujindu-L cu dăruire pe Hristos și neamul românesc.

Deși, cum am menționat mai sus, demersul de față se rezumă doar la prezentarea anilor arădeni de binecuvântată păstorire a Prea Fericirii Sale, nu putem trece sub tăcere rolul pe care l-a jucat în promovarea culturii teologice în România, mărturie stând cele peste 600 de titluri pe care le numără bibliografia scrierilor Prea Fericirii Sale, reunite în cele zece volume inspirat intitulate "Pe treptele slujirii creștine". În același context se înscriu monografiile închinete unor mari ierarhi din istoria Bisericii strămoșești, dar mai cu seamă ediția jubiliară a Bibliei de la București din 1688. Datorită aceleiași griji a Prea Fericirii Sale, din teascurile Tipografiei Sfintei Patriarhii au ieșit lucrări teologice de mare valoare, îmbogățindu-se astfel, zestrea spirituală a Bisericii românești.

Activitatea meritorie a Prea Fericirii Sale a fost recunoscută de cel mai înalt for de cultură al Țării, Academia Română, care l-a ales membru de onoare (în 1999), distincția academică de Doctor Honoris Causa fiindu-i acordată, pe merit, de mai multe Universități din România și din străinătate.

Omagiind complexa personalitate a Prea Fericitului Părinte Patriarh Teoctist, Senatul Universității din Petroșani se simte onorat de a avea în rândul laureaților săi, pentru prima oară, pe conducătorul spiritual al credincioșilor Bisericii Ortodoxe și naționale a poporului român, căruia îi acordă titlul de Doctor Honoris Causa, recunoscând și apreciind inestimabilele servicii aduse culturii teologice și românești și pentru implicarea profundă și benefică în viața spirituală a neamului nostru.

Rugăm pe Prea Fericitul Părinte Patriarh Teoctist să binecuvinteze strădaniile ostenitorilor Universității din Petroșani, a celor ce gândesc la clădirea unui viitor mai bun pentru patria noastră România, crezul din totdeauna al neamului".

După acest emoționant "Laudatio", rectorul Universității din Petroșani, domnul prof. univ. dr. ing. Nicolae Iliș înmânează Prea Fericitului Părinte

Patriarh Teoctist diploma de "*Doctor Honoris Causa*", împreună cu insignele respective și "roba" consacrării, pe care Prea Fericirea Sa le binecuvintează și le sărută, ca semne distinctive de investire. În acest timp, corul studenților și întreaga asistență cântă *Imnul patriarhal* și "*Gaudeamus*".

În această ambianță de aleasă și emoționantă manifestare culturală, de înalt nivel academic și bisericesc, Prea Fericitul Părinte Patriarh Teoctist a adresat asistenței următoarea cuvântare:

*Excelența Voastră, Domnule Rector,
Excelențele Voastre, Domnilor Decani,
Domnilor Profesori,
Iubiți membri ai Sfântului Sinod,
Iubiți Părinți,
Onorată asistență,*

Pentru un slujitor al Bisericii de vârsta mea, cu o slujire îndelungată, de ordinul deceniilor, și cu responsabilitatea pe care o am în Biserica noastră, un titlu academic, cum este cel pe care mi l-ați acordat astăzi, ar putea spune cineva, este o adăugire, ceva complementar, mai ales că n-am o legătură directă cu specificul acestei Universități, care are un profil științific, pur tehnic. O asemenea interpretare este, însă, nepotrivită, pentru că atât Universitatea, cât și Biserica fac parte din societate și conlucrează între ele și cu celelalte instituții pentru binele general.

Așa cum se cunoaște, Biserica Ortodoxă Română propovăduiește adevărurile credinței creștine pentru desăvârșirea morală a fiilor ei și pentru binele neamului nostru românesc. Slujirea neamului și slujirea fiilor ei este datoria de seamă a Bisericii noastre. Ea lucrează, așadar, pentru binele obștesc și pentru binele fiecărui credincios în parte. Pentru aceasta, Biserica dă mărturie despre adevăr, despre lumină, despre pace, dreptate, iubire, bunătate și despre tot ce duce la desăvârșirea lumii și a omului. Ea se străduiește să-i ferească pe fiii ei de neînțelegeri, de certuri, vrajbe și de tot ce este spre răul lumii și spre nefericirea omului. Prin combaterea viciilor, a păcatului și îndreptarea celor greșiți, prin îndemnul la muncă, cinste, dragoste, blândețe, cumpătare, bună înțelegere, Biserica Ortodoxă Română caută să facă din fiii ei slujitori convinși ai binelui țării și neamului nostru și ai păcii în lume. Acestei Biserici îi aduceți astăzi un omagiu, prin titlul pe care l-ați conferit smereniei mele.

În decursul istoriei sale, Ortodoxia n-a promovat niciodată acte de condamnare a științei, de punere la zidul tăgăduirii a progresului cunoașterii, de respingere a creației literare artistice, a gândirii umane în general, chiar și

atunci când aceasta a exprimat învățături contrare adevărilor de credință. Ea n-a aruncat afurisenia nici asupra persoanelor, nici asupra instituțiilor. Ca păstrătoare fidelă a învățaturii de credință creștină, Ortodoxia n-a stat nicio dată împotriva dorinței omului de a cunoaște și stăpâni lumea. Ea nu a stăvilat și nu a împiedicat înaintarea spre tot ceea ce îi este omului de folos. Dimpotrivă, sprijinind neîncetat silințele omului spre desăvârșire, Ortodoxia a îngăduit și chiar a încurajat știința, a promovat cultura, arta, literatura, muzica, pentru zidirea unei lumi tot mai plină de adevăr, dreptate și frumos.

De aceea, în societatea noastră românească, Biserica Ortodoxă a fost și este una cu poporul. Ea nu este ruptă de fiii ei, de stat, de intelectualitate, de cultură și chiar de știința pozitivă. Nu este atât o Biserică a doctrinei, a organizării excesive și instituționalizate, ci una a simțirii și trăirii omenești, este o Biserică a tuturor celor care gândesc, și, luminați de dincolo de zare, prețuiesc valorile credinței noastre ortodoxe. Biserica Ortodoxă Română și Ortodoxia, în general, n-a făcut prozelitism, n-a exercitat presiuni și n-a obligat pe nimeni să-și părăsească confesiunea. Nu se vor găsi în paginile istoriei Bisericii noastre activități organizate și campanii de aducere forțată la Ortodoxie și nici cazuri izolate de persecutare a unor credincioși cu alte convingeri religioase.

Actul care s-a împlinit astăzi la Universitatea de aici, a fost posibil în condițiile libertății noastre religioase, dobândită după Revoluția din 1989. Atunci, în 22 decembrie 1989, în acele momente de adâncă neliniște pentru toți, Biserica noastră, prin prezența și glasul celui pe care îl aveți în față, a exprimat la posturile de radio și televiziune câteva gânduri de încurajare în acest sens. Iar în anii din urmă, iată, prezența preoților și a ierarhilor Bisericii este semnalată cu rezultate binefăcătoare în toate domeniile de activitate ale societății și în instituțiile de stat. Este bine să cunoaștem că nici în cele cinci decenii de dictatură comunistă, Biserica noastră Ortodoxă Română, spre deosebire de Bisericile ortodoxe vecine, nu s-a despărțit de Stat, pentru că n-a considerat necesar lucrul acesta. Atunci s-a separat numai Școala de Biserică. Mulți confrăți de-ai noștri din Occident ne-au judecat în fel și chip, că nu ne-am delimitat de Stat. Dar Patriarhul Justinian Marina, în 1948, când a prelua conducerea Bisericii, cum știți, și a trecut la întocmirea planului de lucrare misionară în condițiile acelea foarte grele, avea în față două alternative: fie să urmărim exemplul Bisericii Ruse, care, în 1917, s-a alăturat aristocrației, dar s-a rupt de popor și a fost decimată, cu bisericile închise și dărămate, și cu sute de ierarhi și mii de preoți arestați și uciși, fie să propovăduim mesajul divin, rămânând alături de popor, într-un regim ostil. Noi am ales cea de-a doua alternativă și am făcut bine, căci am păstrat credința în

mijlocul poporului, ne-am salvat bisericile și mănăstirile și am ferit clerul de represalii.

Dintotdeauna, Biserica Ortodoxă i-a ocrotit și i-a iubit pe oameni, chiar și pe cei păcătoși, căci "Iisus Hristos a venit în lume să-i mântuiască pe cei păcătoși" (I Tim. 1, 15), după cum spune Sfântul Apostol Pavel. Ea nu cere pedepsirea păcătoșilor, cum sunt, spre exemplu, cei stăpâniți de păcatul contra firii, dar Biserica nu poate admite păcatul acesta și nici altele, și condamnă răutatea lor. Așa gândește și învață Biserica noastră de 2000 de ani, căci pedepsirea unei persoane pentru un păcat sau altul, nu este o metodă misionară. Biserica recomandă și promovează munca educativă a preoților la parohii, pentru îndreptarea celor care păcătuiesc prin violența în familie, abandonul copiilor și multe altele. Și proliferarea libertinajului în rândurile tineretului ne îngrijorează, dar nu condamnăm tinerii căzuți în destrăbălare, nu-i izolăm și nu-i îndepărtăm de Biserică, ci facem apel la puterea educației și depunem eforturi pentru recuperarea lor morală. Pe această temă s-a desfășurat recent, la București, o amplă dezbatere în cadrul Congresului internațional "Familia și Viața la începutul unui noi mileniu creștin", organizat de Biserica noastră Ortodoxă împreună cu Biserica Romano-Catolică și cu participarea Vaticanului și a unor specialiști în domeniu din țară și de peste hotare. Mesajul final, împărtășit de toți participanții, fiind intensificarea activității educative, printr-o susținută lucrare de lămurire duhovnicească a credincioșilor, îndeosebi a celor tineri, privind rolul familiei, ca centru al vieții creștine la începutul acestui nou mileniu. În acest scop, tinerii care s-au organizat cu binecuvântarea Bisericii în Asociația studenților creștini ortodocși din România (ASCOR), despre care ați auzit, desfășoară un program foarte frumos cu caracter duhovnicesc, între studenții universităților din toată țara.

Pentru că ne aflăm în acest cadru universitar, în această aulă atât de frumoasă, aduc la cunoștință domnilor profesori că Biserica noastră se află în dialog cu cultura, cu știința, și nu este străină de nimic din ceea ce se petrece astăzi în lume. Menținem o legătură strânsă cu frații noștri români de peste hotare, și căutăm să-i mângâiem în necazurile și nemulțumirile pe care ei le au în locurile unde trăiesc. Prea Sfințitul Sofronie, episcopul românilor ortodocși din Ungaria, care este cu noi aici, și Înalt Prea Sfințitul Mitropolit Petru al Basarabiei, împreună cu clerul și credincioșii români din acele părți, experimentează aproape zilnic agresiunea fățișă și condamnabilă asupra elementului românesc și a dorinței lui de unitate cu țara.

Îmi exprim bucuria că am alături de mine ierarhi tineri ai Bisericii noastre, promovați în ultimul deceniu de Sfântul Sinod la conducerea eparhiilor. Eu, Prea Sfințitul Episcop Timotei al Aradului și încă alți câțiva, suntem din

generația de dinainte de 1989, dar acum cei tineri ne-au copleșit ca număr, dar și cu avântul și cu râvna lor, păstrând tradiția de viață bisericească în comuniune cu poporul, în comuniune cu valorile naționale și universale pe care Ortodoxia le împărtășește și le promovează.

Vă mulțumesc tuturor pentru timpul pe care mi l-ați consacrat, și să privesc cu încredere la ziua de mâine, căci, în orice situație am fi, dacă dăm mărturia nădejzii de astăzi, vom răzbate și vom birui. Să nu dramatizăm și să nu absolutizăm faptele și evenimentele, fiindcă avem în tezaurul nostru sufletească resurse și valori pentru a putea face față tuturor cerințelor și încercărilor vieții, cu care se confruntă astăzi omenirea întreagă, nu numai țara și poporul nostru.

Vă mulțumesc în mod deosebit pentru că m-ați invitat și cinstit cu această hlamidă, care se adaugă celor pe care le-am primit de la alte universități și pe care o vom așeza la loc de cinste, spre a mărturisii peste ani despre legăturile Bisericii noastre cu Universitatea, cu învățământul și cultura, în general.

Următorul popas al Prea Fericitului Părinte Patriarh Teoctist a fost la Primăria din Petroșani, unde, în prezența înalților ierarhi, s-a întâlnit cu personalul Primăriei și cu membrii Consiliului municipal.

Cu acest prilej, domnul dr. Gheorghe David, primarul orașului, a adăugat momentului de solemnitate academică de la Universitate și unul de rezonanță locală, dar de profundă simțire sufletească, acordând Prea Fericitului Sale diploma de "Cetățean de Onoare" al municipiului Petroșani, în semn de dragoste și recunoștință pentru ostenețele depuse în cei zece ani de păstorire la Episcopia Aradului, de unde a plecat spre noi strădani arhieresti, acolo unde Biserica l-a chemat pentru înaltă slujire, lăsând aici ca zestre credința din inimile credincioșilor, la care a contribuit cu timp și fără timp, prin nevoițe vrednice de pomenire.

Adânc mișcat de aceste cuvinte, ca și de înmânarea diplomei, Prea Fericitul Părinte Patriarh Teoctist a mulțumit domnului primar, spunând următoarele:

**Domnule Primar,
Onorată asistență,**

Am venit astăzi aici, în orașul dumneavoastră, cu un prilej legat nu numai de un moment din viața noastră; din activitatea noastră, ci mai ales legat de domeniul cel veșnic al existenței noastre, atât ca persoane, cât și ca reprezentați ai unor instituții, căci fiecare aparținem nouă înșine, dar în același timp și unei instituții.

Acum, la Primăria din Petroșani, îl felicit pe Domnul Primar și pe vrednicii săi colaboratori care îl ajută cu râvnă, cum am văzut, în activitatea Primăriei, instituție foarte importantă pentru o comunitate, pentru un oraș, pentru o localitate. Pentru că de modul cum primarul, care se află în fruntea instituției, și până la cel mai mic în funcție colaborator al său, își fac datoria, depinde slujirea cetățenilor, așa cum se răsfrânge ea în viața localității, prin spiritul gospodăresc și conștiințiozitatea lucrului bine făcut, după înțeleapta noastră zisă românească din bătrâni.

Am constatat lucrul acesta la slujba de sfințire a bisericii "Sfânta Varvara", patroana minerilor, prima biserică din țară cu hramul acestei sfinte. Acolo, când i-am acordat Domnului Primar "Crucea Patriarhală", cea mai înaltă distincție a Bisericii Ortodoxe Române, pentru sprijinul acordat înălțării acestei frumoase biserici, am văzut cât de bucuroși au fost cei prezenți, care l-au aplaudat și l-au felicitat pe primarul lor. După cum mi-au spus Prea Sfințitul Episcop Timotei al Aradului și Părintele paroh Octavian Pătrașcu, ajutorul și înțelegerea Domnului dr. Gheorghe David, primarul municipiului Petroșani, la construirea bisericii, au fost nu numai însemnate, dar și mobilizatoare pentru instituțiile și locuitorii orașului.

Noi toți, și eu în primul rând, am trăit astăzi momente deosebit de înălțătoare, datorită inițiativelor dumneavoastră, ale comunității din Petroșani, pentru că o idee fășnește dintr-o inimă generoasă și bună, dar prinde viață și se desăvârșește cu cât cercul celor care o pun în lucrare este mai larg. Suntem datori, mai ales noi, preoții, protopopii și ierarhii Bisericii, să recunoaștem lucrul acesta și să răspundem cu toată dragostea și recunoștința noastră ostenelilor depuse de toți credincioșii pentru ridicarea acestei minunate biserici din lemn, care va fi de acum înainte simbolul orașului Petroșani, al dumneavoastră și al celor care vor veni după dumneavoastră.

Vă mulțumesc, Domnule Primar, și pentru titlul acordat și rog pe Bunul Dumnezeu să reverse peste acest oraș și peste toată Valea superioară a Jiului, cereștile Sale binefaceri. Ca cetățean de onoare, acum în luna septembrie 2001, mă întorc cu gândul la vizitele pastorale de aici, din Petroșani, la conferințele preoțești dintre anii 1962-1973, și la sfințirile de biserici, restaurate și pictate în acel timp cu râvna preoților și obolul bunilor credincioși. Erau prilejuri de bucurie ca și cea de astăzi, nu numai pentru credincioșii ortodocși, ci și pentru cei ai altor culte, așa cum cunoaște părintele Octavian Pătrașcu.

Domnule Primar și harnici slujitori ai acestei instituții reprezentative a Municipiului Petroșani, îndepliniți-vă cu dragoste și bucurie misiunea importantă de slujire a tuturor cetățenilor de aici, încercați de dureri și greutăți

datorită condițiilor cu totul deosebite a muncii lor. Vă binecuvântează și vă îmbrățișează cu dragoste părintească. 1

După vizita la Primărie, Prea Fericitul Părinte Patriarh Teoctist, împreună cu ierarhii și preoții care l-au însoțit la întâlnirea cu membrii Consiliului municipal, au luat parte la slujba Vecerniei, oficiată în Catedrala "Sfânta Treime" din Petroșani, unde s-a adunat un mare număr de credincioși.

Fiind ultimul popas al vizitei pastorale a Prea Fericitului Părinte Patriarh Teoctist în Eparhia Aradului, Prea Sfințitul Episcop Timotei a adresat Prea Fericitului Sale, în numele clerului și credincioșilor de pe meleagurile arădene și hunedorene calde mulțumiri pentru clipele de înălțare sufletească și bucurie duhovnicească pe care le-au trăit cu toții în această binecuvântată zi, în prezența Întâistătorului Bisericii Ortodoxe Române.

Luându-și rămas bun de la clerul și credincioșii din Petroșani și de pe Valea Jiului Superior, împreună cu care s-a bucurat și a trăit duhovnicește o zi de neuitat, Prea Fericitul Părinte Patriarh Teoctist le-a adresat tuturor următoarele îndemnuri părintești:

*"Cel ce-Mi urmează Mie nu va umbla în întuneric,
ci va avea lumina Vieții" (Ioan 8, 12).*

*Prea Sfințite Episcop Timotei,
Prea Cucernice Părinte Protopop,
Iubiți Părinți,
Iubiți credincioși și credincioase,*

Așa cum am spus, încheiem aici, în această catedrală, rugăciunile pe care le-am făcut astăzi cu prilejul sfințirii frumoasei biserici cu hramul "Sfânta Muceniță Varvara". Este o mângâiere pentru noi toți, și în primul rând pentru dumneavoastră, locuitorii municipiului Petroșani, înălțarea acestei prime biserici din România închinată Sfintei Mucenițe Varvara, ocrotitoarea celor care lucrează în mină, în condiții atât de vitrege, scoțând din adâncurile pământului prețiosul cărbune atât de necesar traiului zilnic, plătind din timp în timp chiar cu prețul vieții.

Binecuvântate pricini au făcut ca această Sfântă Muceniță, făcătoare de minuni asemenea Sfintei Mucenițe Filoftea de la Argeș, a Sfintei Cuvioase Parascheva de la Iași și a multor alți sfinți de pe pământul nostru românesc, să fie patroana minerilor. Și iată, nu numai că i-a ocrotit și le-a călăuzit viețile de-a lungul timpului, dar i-a și ajutat să ridice noul locaș de închinare, loc de rugăciune și de mântuire. Atunci când ne gândim la sfinți și când alegem din rândul lor pe cei care să ne ocrotească în viață, săvârșim o lucrare

dumnezeiască, asumându-ne importanta misiune de a urma calea și pilda sfântului protector. Vă închipuiți ce mângâiere simt acum cei care au avut inițiative și care au contribuit, fie și cât de puțin, la înălțarea acestei biserici în cinstea Sfintei Varvara, chiar aici, la Petroșani, în orașul minerilor pe care l-am cunoscut în timpul cât am fost episcop la Arad, când am și sfințit această catedrală, cum menționează și Pisania. Am văzut atunci necazurile și greutatea vieții minerilor din Petroșani și de pe Valea superioară a Jiului, și alături de toată suflarea românească am fost profund mâhnit, îndurerat, de năpastele ce s-au abătut în ultimii ani asupra acestor greu încercați semeni ai noștri. Am îndreptat cu toții calde rugăciuni către Bunul Dumnezeu ca să ne izbăvească de necazuri și de suferințe, învățând cât de folositoare este credința pentru noi, mai ales acum, la început de nou secol și mileniu.

Biserica sfințită astăzi, va purta mesajul nostru, mesajul stăruinței dumnezeavoasă, a celor de aici, din Valea Jiului, în frunte cu părintele paroh Octavian Pătrașcu. De aceea am venit și noi să participăm la bucuria dumnezeavoasă, dar și la momentul festiv de la Universitate și de la Primăria Municipiului Petroșani, unde mi s-a acordat de către domnul primar, bun credincios al Bisericii noastre, cinstea de a deveni "Cetățean de onoare" aici, la Petroșani.

Puneți la inimă învățăturile acestea, frații mei, deoarece, cu cât vremurile sunt mai grele, cum sunt cele de acum, atât în țară, cât și în întreaga lume, cu atât mai mult noi, credincioșii și slujitorii Bisericii, trebuie să fim mai aproape de Dumnezeu, mai aproape de credința noastră strămoșească, dar și de noi înșine, ca să cunoaștem care este scopul nostru în această viață. Iată, mi-ați prezentat atâția prunci pentru binecuvântare. Să ne bucurăm de ei, căci sunt îngerii neamului românesc, care ne aduc tot ceea ce ființa omenească poate să zămislească mai frumos, zâmbetul lor, gingășia și puritatea lor. Ei sunt prilej de bucurie și lianț în viața familiei, dar și a țării, atunci când, la maturitate, se manifestă cu înțelegere și responsabilitate față de semenii lor.

Păziți-vă, așadar, dragi tineri și tinere, demnitatea și integritatea sufletească și trupească. Aveți nevoie de apropierea de Mântuitorul nostru Iisus Hristos, dar de El nu vă puteți apropia cu gânduri urâte, cu sufletul încărcat de păcate. Păziți viața, ferindu-vă de păcatul lepădării de prunci, care, indiferent de motive, nu poate fi acceptat în nici un fel. Datoria noastră de creștini ortodocși, este ca acest dar al lui Dumnezeu, viața noastră, să nu fie asociat avortului, uciderii de prunci, cum a făcut Irod căutându-l pe Pruncul Iisus, sau cum fac unii și astăzi, din neștiință poate. De aceea, repet ceea ce am spus și de dimineată, trebuie să învățăm din stările acestea de păcat și să le depășim. Îndepărtarea de Biserică și viața tinerilor prea slobodă, libertină,

nu aduc folos nimănui, nici familiei, nici țării, nici lor înșile. Tinerii care se căsătoresc sunt datori să știe că acest act, cununia și întemeierea unei familii, este Taină dumnezeiască și trebuie să dureze în vecii vecilor. Feriți-vă, deci, de aceste păcate grele, care se răsfrâng asupra societății, asupra familiei, asupra neamului nostru românesc. Urmați viața Sfintei Varvara, care, ca și Sfânta Cuvioasă Parascheva și Sfânta Muceniță Filofteia, prin bunătate, prin curăție, prin feciorie, sunt pilde pentru tinerele fete ce trebuie să păzească viața demnă și curată.

Am intrat într-un nou secol și mileniu, și nu vom putea să consolidăm familia, să îndreptăm lucrurile în societate, să ne bucurăm sufletește, dacă noi continuăm să-L răstignim pe Hristos prin păcatele noastre atât de numeroase și de diverse, de la fărâdelegi și hoții, și până la îngrozitoarele crime. Cu dragoste și cu responsabilitate creștină, părinții să-și crească copiii, să-i îndemne către învățatură, să-i pregătească pentru viață, așa cum ne-au îndrumat și pe noi părinții noștri, învățându-ne să respectăm legile dumnezeiești, dar și pe cele omenești, date spre a noastră îndreptare.

De altfel, numeroase învățături și rugăciuni ale sfintei noastre Biserici, către această formă de viețuire creștinească, ne îndreaptă toată luarea aminte. Ne amintim că în sfânta Liturghie alcătuită de Sfântul Vasile cel Mare, preotul slujitor se roagă astfel: "Pomeniște, Doamne, toată cârmuirea și pe frații noștri cei din dregătorii și toată oastea; pe cei buni, în bunătate îi păzește, pe cei răi, buni îi fă, cu bunătatea Ta. Pomeniște, Doamne, poporul care stă înaintea și pe cei care, pentru binecuvântate pricini, nu s-au întâmplat aici și-i miluiește pe dâșii și pe noi, după mulțimea milei Tale. Cămarile lor le umple de tot binele, căsniciile lor în pace și în unire le păzește; pe prunci îi crește, tinerețile le călăuzește, bătrânețile le întărește, pe cei slabi de suflet îi îmbărbătează, pe cei risipiți îi adună, pe cei rătăciți îi întoarce și-i unește cu sfânta Ta sobornicească și apostolească Biserică".

Participând la slujbele bisericesti și rugându-ne și noi înșine împreună cu preotul, cu cântărețul sau cu ceata coriștilor, ni se umple inima din aceste izvoare de apă vie, atât de necesare vieții noastre sufletești. La biserică noi trebuie nu numai să ne rugăm sau să cântăm împreună, ci și să ne zidim duhovnicește unii pe alții. Iată pentru ce, cu multă bucurie am venit să încheiem această frumoasă zi de astăzi, în lumina candelelor din biserică "Sfânta Treime" din Petroșani.

Mulțumesc din toată inima Prea Sfințitului Părinte Episcop Timotei al Aradului și Hunedoarei, și Prea Cucernicului Părinte Protoiereu pentru acest program. Rog fierbinte pe Bunul Dumnezeu Cel în Treime lăudat, să reverse

Harul Său mântuitor peste "orașul Petroșani și peste toți cei ce cu credință viețuiesc și muncesc pe această vale a Jiului. Iubiților părinți și diaconi slujitori, viețuitorilor ai sfintelor mănăstiri care m-ați înconjurat astăzi, și dumneavoastră tuturor, vă împărtășesc iubirea și prețuirea mea părintească.

Fie numele Domnului binecuvântat, de acum și până în veac. Amin!

Cu aceasta, vizita pastorală a Prea Fericitului Părinte Patriarh Teoctist în municipiul Petroșani, din Episcopia Aradului a luat sfârșit, lăsând o puternică amprentă în viața spiritual-culturală a acestui oraș de mineri jertfelnici și o amintire vie în inimile locuitorilor săi, credincioși statornici și devotați ai Bisericii noastre strămoșești.

După o noapte petrecută la mănăstirea Lainici, unde a fost găzduit, a doua zi, dimineață, 8 octombrie 2001, Prea Fericitul Părinte Patriarh Teoctist, însoțit de Înalt Prea Sfințitul Mitropolit Teofan al Olteniei, a pornit spre Târgu Jiu și a făcut un popas la Prefectura județului Gorj, spre a se întâlni cu membrii Consiliului județean și cu alți reprezentanți ai autorităților locale.

La cuvântul de întâmpinare rostit de domnul dr. Toni Mihai Greblă, prefectul județului, care a subliniat, între altele, că astăzi, în țara noastră, toate componentele societății sunt chemate să lucreze în comuniune cu Biserica, instituție cu cea mai înaltă autoritate și tradiție, pentru a semăna în conștiințele tinere noi speranțe pentru viitorul neamului, Prea Fericitul Părinte Patriarh Teoctist a răspuns următoarele:

"Întru toate să-i fiți plăcuți Domnului, aducând roadă în toată lucrarea cea bună" (Coloseni 1, 10).

**Domnule Prefect,
Distinși ostenitori ai Prefecturii,
Onorată asistență,**

Răspund cu bucurie la cuvântul de întâmpinare al Domnului Prefect, mai ales că îmi este familiar orașul și ținutul acesta al Olteniei de vest. Se știe că în cei patru ani și jumătate cât am fost arhiepiscop al Craiovei și mitropolit al Olteniei am vizitat deseori Târgu Jiu și județul Gorj, prilejuri cu care am intrat chiar și în palatul acesta, unde, în condițiile de atunci și pe cât ne era în putință, interveneam pentru a obține câte o îngăduință sau sprijin pentru mănăstirile atât de cunoscute ale Arhiepiscopiei Craiovei, din județul Gorj. Am fost deosebit de plăcut impresionat de mărturia Dumneavoastră, prin care v-ați arătat prețuirea față de aceste străvechi vetre de credință și cultură ale strămoșilor noștri.

De această dată, mă aflu aici cu prilejul sfințirii unei biserici noi din municipiul Petroșani, județul Hunedoara, al cărei hram este "Sfânta Muceniță Varvara", ocrotitoarea minerilor. Și este lesne de înțeles că înălțarea acestei biserici, care a început acum șapte ani, într-un climat de comuniune creștinească, de echilibru sufletesc și de frățietate a constituit pentru cei din Petroșani o preocupare permanentă. Iată că, acel gând de dinainte de război, ca Sfânta Varvara să fie patroana unei biserici în România, se împlinește astăzi, pe aceste meleaguri binecuvântate. Acest sfânt lăcaș atât de frumos și încapător este, așadar, prima biserică din aceste părți ce poartă hramul "Sfânta Muceniță Varvara", fiind construită din lemn, după modelul bisericilor maramureșene. Am admirat și prețuit acolo contribuția credincioșilor, a autorităților locale și a numeroaselor firme de specialitate, care dovedește jertfelnicia bunilor noștri creștini, așa cum se cuvine a fi cu orice monument închinat Bisericii, țării, eroilor și neamului nostru.

Mă bucur și sunt recunoscător, domnule prefect, pentru că ne primiți astăzi, în această frumoasă reședință de județ, înconjurat fiind și de colaboratorii Dumneavoastră din toate domeniile de activitate ale acestui ținut gorjan. Mă aflu aici ca oaspete al Înalt Prea Sfințitului Mitropolit dr. Teofan al Olteniei, iar la Petroșani am fost invitatul Prea Sfințitului Episcop dr. Timotei al Aradului și Hunedoarei. Sunt însoțit de Prea Sfințitul Episcop Vicar Patriarhal Vincențiu Ploieșteanu, care, într-un fel, este fiul acestor locuri, pentru că și-a făcut noviciatul la Mănăstirea Lainici și de Prea Sfințitul Sofronie, episcopul românilor ortodocși din Ungaria, eparhie înființată acum câțiva ani, la cererea clerului și credincioșilor și cu acordul Statului maghiar. Am revăzut după aproape treizeci de ani acest ținut atât de atrăgător prin originalitatea reliefului, a oamenilor și a lăcașurilor bisericești, vestit în lume pentru frumusețea și însemnătatea Mănăstirii Tismana. Îmi amintesc de eforturile pe care le-am depus pentru restaurarea acestor lăcașuri de cult, precum și a conservării bisericii de la Hobîța sau a Mănăstirii Gura Motrului. De aici, de la Dumneavoastră din Gorj, de la Tâlpășești, am luat o biserică veche din lemn pe care, deși era pe jumătate distrusă, cu ajutorul specialiștilor, am demontat-o și am întregit-o și, apoi, am înălțat-o în curtea Reședinței Mitropolitane din Craiova, ca mărturie că acolo se află sediul celei mai importante instituții bisericești din această regiune. A fost nevoie de multe eforturi ca această bisericuță să fie luată de la locul ei; credincioșii au aprobat numai atunci când le-am spus că, potrivit rânduielilor noastre, fiecare preot slujește într-o biserică, iar mitropolitul Olteniei nu are un altar, o biserică în care să se roage. Și realitatea aceasta era. Doream împreună cu Consiliul Eparhial ca vatra ce adăpostea fosta proprietate a boierilor Vorvorenii din Dolj să fie ast-

fel pecetluită în acel spațiu cu un altar, mai ales că bisericuța este monument istoric de mare valoare.

Răspunzând interesului Dumneavoastră în a cunoaște unele aspecte actuale ale lucrării noastre bisericești, voi folosi prilejul prezenței aici, împreună cu noi, a Prea Sfințitului Episcop Sofronie. După anul 1990, Sfântul Sinod a întâmpinat cu mare bucurie dorința arzătoare a românilor de peste hotare de a avea păstori duhovnicești. Cu eforturi și intervenții deosebite, am reușit, încă din anul 1998, să înființăm o Episcopie Ortodoxă Română în Ungaria, cu reședința în orașul Gyula, unde se află o importantă comunitate românească. Cu câțiva ani mai înainte, înființasem deja Episcopia Ortodoxă Română, ce cuprinde județele Harghita și Covasna și a cărei reședință este în orașul Miercurea Ciuc. Românii din această zonă a țării noastre, cum știți foarte bine, se confruntă cu situații dificile, fapt pentru care ierarhul ortodox are acolo un rol foarte important. Prea Sfințitul Ioan, vrednicul nostru episcop, primul ierarh al acestei eparhii, ca fiu al Transilvaniei –născut în Bihor – și-a făcut ucenicia aici, pe meleagurile gorjene, restaurând mănăstirile Tismana, Lainici și Polovragi. În această lucrare, Prea Sfinția Sa a fost ajutat și de pregătirea sa de inginer, care s-a împletit cu vocația bisericească. De aceea, Înalt Prea Sfințitul Mitropolit Acad. Nestor Vornicescu, vrednicul înaintaș al Înalt Prea Sfințitului Teofan și l-a apropiat pe vlădica Ioan și i-a oferit prilejul de a sluji Biserica în demnitatea arhierască. Cu acest gând, Înalt Prea Sfinția Sa l-a trimis, după absolvirea Facultății de Teologie, la studii de specialitate la Ierusalim, sub îndrumarea duhovnicească a Prea Sfințitului Vincențiu, pe atunci, Superior al Așezămintelor Românești din Țara Sfântă, de unde noi l-am chemat și l-am ales episcop al Eparhiei Covasnei și Harghitei.

Aceste exemple arată, cu prisosință, că Biserica noastră este implicată astăzi nu numai în probleme privind asistența socială, cultura, învățământul sau în mișcarea ecumenică, în dialogul teologic, cum auziți adesea, dar și în îmbunătățirea vieții duhovnicești și sociale, pentru instaurarea unui climat de echilibru pe baza principiilor morale, climat în care familia și în general omul să poată trăi și munci liniștit și cu încredere în prosperitatea economică a țării. Biserica, prin ierarhii, preoții, monahii și credincioșii ei, este chemată să zidească, prin cuvânt și faptă, sufletul omului, atât de solicitat de nestatornicia specifică schimbărilor sociale. Dar, după cuvântul Mântuitorului, "nu numai cu pâine trăiește omul", deoarece el este ființă divino-umană, alcătuit din trup și din suflet, ci el are trebuință "și de tot cuvântul ce iese din gura lui Dumnezeu" (Matei 4, 4).

Iar dacă vorbim de credință și de roadele ei, care sunt hrana sufletului, acestea le găsim lucrătoare și în județul Gorj, așa cum mărturisesc de secole bisericile și mănăstirile despre care ați vorbit și Dumneavoastră. Gorjul este unul dintre județele cele mai curate în privința păstrării credinței celei adevărate, a Ortodoxiei, și aceasta cred că se datorează și prezenței mănăstirilor, a celor de acum, dar și a celor din trecut, cum este Vișina, ale cărei vestigii se văd la intrarea în defileul Jiului. Din acest colț de țară, de la mănăstirile Vodița și Tismana, întemeiate, după regulile din Muntele Athos, de către Sfântul Cuvios Părinte Nicodim, s-a organizat mai apoi monahismul și în celelalte provincii românești. În ciuda asprimii reliefului și a condițiilor grele de viață, credincioșii din această zonă au rămas statornici în credința ortodoxă și atașați de Biserică. Am constatat lucrul acesta și în cazul transferării bisericii – monument istoric – din comuna Tâlpășești, de care am vorbit, aflat într-o avansată stare de degradare. Am întregit toate părțile distruse de vreme cu aceeași esență de lemn, după regulile cerute în restaurarea monumentelor istorice, dar când să o deplasăm, credincioșii n-au mai voit să semneze actele. Am avut noroc că bătrânul învățător din sat, care între timp a trecut la Domnul, i-a convins să primească un ajutor oferit de Mitropolie pentru întreținerea bisericii parohiale și astfel am dus această frumoasă biserică la Craiova. Se vede, așadar, atașamentul de Biserică și de credință, mai mult în Gorj decât în alte părți. De asemenea, prezența credincioșilor din acest județ la biserică, în zilele de duminică, este impresionantă, așa cum am constatat personal când mergeam la parohii, în vizite neanunțate.

Mă bucur, Domnule Prefect, că îmi dați prilejul să împărtășesc colaboratorilor Dumneavoastră, implicați atât de mult în rezolvarea treburilor obștești, unele din îndatoririle care îmi revin, în slujirea încredințată mie. Experiența pe care am dobândit-o străbătând evenimentele prin care a trecut țara și poporul nostru în ultimele decenii mă îndreptătesc să mă consider nu ca un spectator, ci un participant atât la viața bisericească, cât și la cea cetățenească. Nădăjduiesc ca invitației Domnului Director al Companiei Naționale a Lignitului, de a veni în primăvara viitoare la sfințirea unor noi biserici din orașele Rovinari și Motru să pot răspunde cu bucurie, dacă Bunul Dumnezeu îmi va da sănătate, pentru că am adunat și eu un număr de decenii. Energia, câtă mai este, trebuie economisită la această vârstă. Trăiesc cea mai mare bucurie a mea atunci când slujesc la Sfântul Altar și când sfințesc noi lăcașuri de cult. De când am intrat în mănăstire, la vârsta de 14 ani, slujirea Bisericii sub diferite forme mi-a fost o împlinire a vieții mele. În ciuda celor ce prezintă într-un fel sau altul slujirea Bisericii, această Biserică ne ajută și ne sporește râvna să împlinim cerințele ei. Cum spuneam la

început, și înainte de 1989 am intervenit pe lângă responsabilii timpului, pentru sprijinirea mănăstirilor și a bisericilor care erau în curs de restaurare sau în construcție, spre a li se repartiza ajutoare și asistență tehnică și, de cele mai multe ori, am reușit. Astfel am lucrat peste tot pe unde am slujit, fie ca episcop vicar la Patriarhie, fie mai apoi ca episcop la Arad, ori mitropolit la Craiova și la Iași, iar în ultimii 15 ani, ca patriarh al României.

Ieri, la Petroșani, minerii, ca fiii buni ai Bisericii, ne-au întâmpinat cu călăreți, îmbrăcați în costume frumoase din părțile acelea, ca și în 1969, când le-am sfințit biserica Sfânta Treime. Este de la sine înțeles că ne-a impresionat puternic gestul lor și nu-l vom uita niciodată.

Așadar, onorată asistență, nu este o bucurie mai mare pentru un slujitor al Altarului decât aceea de a fi mereu prezent în mijlocul credincioșilor și de a sluji Biserica. M-a stăpânit permanent vocația aceasta. Vizita la București a Papei Ioan Paul al II-lea a însemnat o mare bucurie nu numai pentru mine personal, ci și pentru Sfântul Sinod, care a analizat cu bunăvoință oportunitatea acestei vizite istorice pentru întreaga creștinătate. După cum ați înțeles, între ortodocși și romano-catolici există unele deosebiri din punct de vedere teologic și de organizare a vieții bisericești. Dar avem între noi mult mai multe și mai importante puncte comune din primul mileniu creștin. Am avut în trecut și discuții, când Papa a afirmat, cu ani în urmă, la beatificarea monahului Ieremia Valahul, că noi, românii, suntem încreștinați prin bulgari, sub influența slavonismului, iar adevărații creștini din predica Sfântului Apostol Andrei, care a predicat în Scitia Mică, sunt catolicii, nu ortodocșii. Cu prilejul vizitei la București însă, între altele, Papa Ioan Paul al II-lea a mărturisit că noi suntem Biserica apostolică, ce s-a plămădit din izvorul de învățătură al Sfântului Apostol Andrei, care a venit de la Bizanț și a predicat în Dobrogea de astăzi, existând aici multe vestigii ale prezenței sale păstrate până astăzi.

În fiecare problemă în care Biserica se implică trebuie să existe argumentări, pentru că Ortodoxia nu este ruptă de popor, ci este Biserica poporului, cum s-a spus, afirmație pe care unii au bagatelizat-o. Biserica este a poporului în sensul celor spuse de marele nostru istoric Nicolae Iorga, cum că, dacă în vremuri de restriște, în Transilvania a lipsit domnitorul – nu ca în Moldova sau în Muntenia, unde erau voievozi și dregători români – dincolo de munți, în Ardeal, locul acestuia l-a luat preotul ortodox. El se afla pururi în mijlocul sătenilor, îndrumându-i totdeauna și fiindu-le de ajutor, atât la altar, cât și ca dascăl. El era, în același timp, în satele și târgurile de țară, și slujitor, și învățător, și educator, și om de carte. De aceea, înaintașul meu la Patriarhie, Prea Fericitul Iustin Moisescu îl numea atât de frumos pe preot

într-o cuvântare a sa "sfântul preot de la țară". Biserica aceasta a poporului, Biserica noastră Ortodoxă, a promovat cultura veche românească prin literatură și arta religioasă încă din vremea lui Neagoe Basarab, ținând, de asemenea, trează conștiința de neam, aspirațiile și năzuința de unitate.

În Moldova, după perioada cronicarilor, a urmat o vreme de afirmare a limbii române pe cele mai înalte culmi prin strădania Mitropolitului Varlaam și a domnitorului Vasile Lupu, ca și a Mitropolitului Dosoftei, care a tipărit la Iași, în limba română, o Psaltire în versuri și un Liturghier. În Transilvania, tipărirea unor cărți în românește a fost inițiată de diaconul Coresi la Brașov și Orăștie, începând cu anul 1572. La Alba Iulia, Mitropolitul Simeon Ștefan tipărea în 1648 Noul Testament, iar la București, în 1688, avea să apară, în românește, textul integral al Bibliei. Biserica a dăruit deci poporului hrana sufletească pentru a-și menține și dezvolta misiunea ei și a păstra identitatea poporului român în istorie.

În prezent, pe lângă organizarea Bisericii în țară și peste hotare, restaurări și zidiri de biserici și mănăstiri, suntem preocupați mult de dezvoltarea învățământului teologic, a celui religios din școlile primare de Stat, activitățile filantropice, prezența preoților în spitale și penitenciare, de ajutorare a orfanilor, a tinerilor și a familiilor creștine.

Apelul Bisericii în aceste domenii este îndreptat către întreaga societate pentru a ne îngriji cu toții de situația familiei noastre românești. Folosesc împrejurarea aceasta ca să vă vorbesc, cum am făcut și ieri la Petroșani, despre rostul mamei, despre situația pruncilor, despre primejdia abandonării copiilor, despre situația tineretului, atras prea mult spre discotecă și alte așa-zise locuri de distracție, care au ajuns la un nivel de libertinaj de-a dreptul condamnat. Avem tineri frumoși și sănătoși, care trebuie călăuziți spre studiu, pentru a dobândi educația necesară în viață. Radioul, Presa și Televiziunea pot să le ofere cunoștințe folositoare și educative, și nu obscenități și pornografii, încât să li se facă jenă părinților să privească la televizor. Este trist să vezi chipul omului, creația lui Dumnezeu, așa de batjocorit, în timp ce educația, învățătura, viața de familie să fie complet ignorate. Deseori, îi îndemn pe preoți să se implice mai serios în aceste probleme.

Cu toții să avem în grijă copiii țării și tineretul nostru, aflat în atâtea și atâtea forme de educație, pentru a salva viitorul neamului românesc. De aceea, Biserica a stăruit din răspuțeri să se introducă religia în școala generală, obținând predarea religiei și la unele licee și în școlile de asistență socială. Trebuie să colaborăm cu toți factorii, cum ați spus aici și Dumnezeu voastră, ca să promovăm acele preocupări care sunt de folos pentru elevi și pentru tineri, spre a-i feri de capcanele aduse de curente aberante. Toți am

trecut prin viață și știm ce preț are respectarea acestui dar dumnezeiesc și cât de greu se formează o personalitate. Lumea de astăzi și viitorul ei cer personalități și caractere pentru formarea unei lumi mai bune. Suntem creația lui Dumnezeu, purtăm fiecare chipul și asemănarea lui Dumnezeu. Ca ființă divino-umană, omul este chemat spre virtute, spre dobândirea cunoștințelor, spre promovarea permanentă a adevăratelor valori spirituale și materiale. Dacă tineretul ar rămâne în starea aceasta de înrobire față de astfel de distracții ce, înșelător, se pretind a fi nevinovate, atunci s-ar denatura și ar fi periclitată însăși condiția omului, de ființă divino-umană chemată la desăvârșire, la îndumnezeire.

Legiuirile țării noastre trebuie să fie pătrunse de principii morale, nu de imoralitate și de legi contra firii, care promovează desfrâul, înjosesc omul și destramă familia. Ce fel de familie este aceea care se constituie prin căsătorie între doi bărbați sau între două femei? Sunt aberații care depășesc nivelul nostru de înțelegere a valorilor umane universal valabile. De fiecare dată când ne spunem punctul de vedere asupra acestor fărâdelegi, primim atacuri și insulte. De aceea, facem acum apel și la ajutorul dumneavoastră, pentru a ne sprijini în demersurile noastre pe lângă Parlamentul țării, pentru a se delimita de tot ceea ce degradează și distruge familia. Am organizat recent, împreună cu Biserica Romano-Catolică, un congres internațional la Patriarhie intitulat "Familia și viața la începutul unui nou mileniu creștin". Această acțiune a avut, pe lângă o importanță ecumenică, de dialog, și profunde implicații sociale, pentru că familia are valoarea ei de taină a Bisericii. Biserica își menține atitudinea ei de a nu fi de acord și de a nu aproba, ci dimpotrivă, de a respinge păcatul contra firii. Dar trebuie să fie foarte clar pentru toți că Biserica nu cere pedepsirea celor care sunt stăpâniți de viciul acesta, pentru că Mântuitorul Hristos spune: "Nu cei sănătoși au nevoie de doctor, ci cei bolnavi. N-am venit să chem pe drepti, ci pe păcătoși la pocăință" (Marcu 2, 17). Dacă pe păcătoși Dumnezeu îi iubește, pe măsura îndreptării lor, și noi suntem datori, față de cei stăpâniți de astfel de păcate, să ne rugăm pentru ei, pentru a nu-i sminti pe ceilalți, mai ales prin manifestări publice cu scopul de a face prozeliti, pentru că răul prinde ușor, mai ales la cei tineri. Nu este nevoie de mare efort pentru a face răul; binele, în schimb, cere râvnă și efort statornic pentru a fi împlinit.

Desigur, avem și motive să mulțumim celor de la mass-media, care ne-a venit în ajutor în multe situații, cum au fost acele apeluri pentru catedrala din Cluj, cu rezultate foarte bune. Și noi, în capitală, suntem pregătiți să începem construirea noii Catedrale Patriarhale, despre care s-a scris și s-a vorbit mult,

și pro și contra. Avem acum toate avizele pentru amplasament într-un loc foarte bun, și vom apela la televiziune, la radio și la presă, pentru o campanie de sprijinire a acestui proiect.

În cadrul multiplelor noastre preocupări, se regăsesc și diferite fundații de ajutor și binefacere. Înalt Prea Sfințitul Mitropolit Teofan, pe când era episcop vicar la Patriarhie a inițiat o asemenea fundație, un sector, denumit "Diaconia", care însumează obolul celor caritabili pentru ajutorarea oamenilor săraci, în primul rând a copiilor nevoiași, cu rezultate foarte bune. Acum ne aflăm într-o campanie de ajutorare cu îmbrăcăminte și rechizite a copiilor săraci, pentru a putea merge la școală, sub deviza "Vreau să învăț". În acest demers al nostru, Magazinul "Unirea" din București ne-a oferit spațiul necesar, unde am fost și am oferit personal unor copii nevoiași cele de trebuință pentru a putea merge la școală. Ceea ce spun nu este spre laudă, pentru că așa ne învață Mântuitorul în Evanghelia Sa, cunoscând că binele nu trebuie proclamat, mai ales de către mine. Dar, astfel nădăjduim să salvăm și să ducem pe băncile școlii zeci și sute de copii săraci, care, altfel, ar rămâne acasă, din lipsă de cărți și de haine.

În nădejdea că mesajul a ajuns la inimile dumneavoastră, vă binecuvânțez și vă îndemn pe toți, încă o dată, "să nu uitați facerea-de-bine și părtașia bunurilor, căci în jertfe ca acestea găsește Dumnezeu plăcere" (Evrei 13, 16).

Ultimul popas al Prea Fericitului Părinte Patriarh Teoctist în județul Gorj a fost la mănăstirea Cămarășasca, de curând înființată, unde s-a întâlnit cu soborul maicilor și cu un mare număr de credincioși, între care mulți copii și elevi, cu profesorii lor, din Tg. Cărbunești, aflat în apropiere, care, aflând de sosirea Prea Fericirii Sale, au venit cu bucurie să-l întâlnească pentru a primi binecuvântări arhieresti și învățături duhovnicești, de suflet folositoare. După slujba Te-Deum-ului, oficiată în biserica mănăstirii, Prea Fericirea Sa a mulțumit tuturor pentru frumoasa primire și le-a împărtășit sfaturi părintești, în duh evanghelic, potrivit doctrinei noastre ortodoxe, spunând următoarele:

Înalt Prea Sfințite Mitropolit Teofan al Olteniei,
 Domnule Primar, Domnule Președinte,
 Prea Cuvioși Părinți,
 Prea Cuvioase Maici,
 Iubiți credincioși,

Vedem astăzi aici, ca și în alte părți, prin această prezență numeroasă a credincioșilor, și mai ales a copiilor, a elevilor, împreună cu părinții lor, o strânsă împletire a sentimentului religios cu sentimentul patriotic, de iubire a

țării noastre și a darurilor cu care a fost înzestrată, a minunatei culturi și a limbii române.

Iată, ne aflăm în această biserică, atât de frumoasă exprimând arta și măiestria strămoșilor noștri, în jurul căreia s-a organizat o mănăstire de maici, prezentă atât de binefăcătoare și pildă de slujire a adevăratelor noastre idealuri. Această schimbare în bine pe care Biserica noastră o face, prin restaurări de sfinte lăcașuri, prin predarea religiei în școală, prin renașterea monahismului, a mănăstirilor, prin revigorarea lucrării preoțimii, în general, ajută la liniștea sufletească a omului și la redresarea morală a societății. Ne păstrăm prețioasa moștenire, cum puține țări din lume au, în cântece, în poezie, în literatură, în artă, în miezul lor având credința ortodoxă.

Se vede o renaștere, într-adevăr, în câmpul Bisericii noastre, deosebit de importantă, care te face să te atașezi mai mult de credință. Iată copiii și tinerii aceștia, prezenți aici, fete și băieți, ne obligă domnule primar, domnule prefect și onorată asistență, ca să purtăm grijă de viitorul lor. Vedeți cu toții cât de frumoși sunt, asemenea unor îngeri! Să-i creștem și să-i formăm cu dragoste și grijă, ca și ei, la rândul lor, prin viața de familie, prin munca ce o vor depune în societate, potrivit pregătirii fiecăruia, prin comportarea lor față de semenii, să fie cu adevărat stâlpi de nădejde ai țării noastre și ai Europei chiar. La aceasta nu se poate ajunge decât numai prin valorile credinței noastre ortodoxe. De aceea este necesară religia în școală, sunt necesare biserici noi, este necesar ca preoțimea să păstorească cu mai multă atenție tineretul, atât la orașe, cât și la sate, ce au constituit dintotdeauna leagăne de cultură și credință românească. Așa cum se cunoaște, în multe din satele noastre există numai o singură biserică, dar mai multe cârciumi, baruri și discoteci, care pierd nu numai credința, ci pierd însăși chipul acestor fii, ai acestor îngeri ai poporului nostru. Acolo se întâlnesc cu băutura, cu libertinajul, cu tot felul de ispite ce duc la destrămarea familiei și a neamului nostru românesc. De aceea trebuie să avem grijă de puritatea credinței lor, și noi, părinți, preoți, profesori și autorități, să-i pregătim să ajungă în viață nepătați, integri din punct de vedere sufletesc și trupesc.

Vă binecuvântează din toată inima, domnilor profesori și maică stareță, pentru organizarea acestui popas atât de frumos pentru noi. Rog pe Bunul Dumnezeu dragii copii, să vă dea sănătate și să vă lumineze mintea, ajutându-vă să înțelegeți că un rost bun în viață se câștigă prin muncă și prin studiul cărților, prin cunoașterea științelor, iar nu prin irosirea timpului prin diverse locuri de distracție și de pierzare a sufletelor.

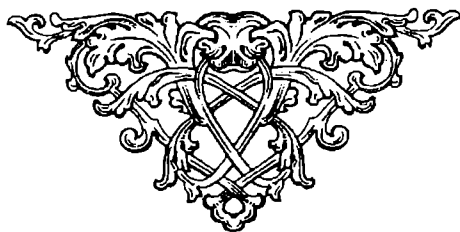
Binecuvântarea Domnului să fie cu noi, cu toți. Amin!

După agapa frățească din trapeza mănăstirii, Prea Fericitul Părinte Patriarh Teoctist și-a luat rămas bun de la Înalt Prea Sfințitul Mitropolit Teofan al Olteniei și, însoțit de Prea Sfințitul Episcop Vicar Patriarhal Vincențiu Ploieșteanul și de Prea Cuviosul Arhimandrit Rafael Ghiță, a plecat spre București, încheind vizita pastorală în Arhiepiscopia Craiovei.

Luând cu sine puternice impresii de la minunații credincioși de pe plaiurile gorjene și hunedorene, Prea Fericirea Sa a dat slavă lui Dumnezeu pentru înălțătoarele momente de bucurie și de împliniri sfinte petrecute acolo, de care nu se pot învrednici decât cei ce fac voia lui Dumnezeu și urmează căile Sale drepte.

Vizita pastorală a Prea Fericitului Părinte Patriarh Teoctist în Episcopia Aradului, Ienopolei și Hălmagiului și în Arhiepiscopia Craiovei a înscris încă un capitol de istorie bisericească, trăită la înălțimea credinței celei adevărate, a strădaniilor neodihnite ale Prea Fericirii Sale pentru unitatea Ortodoxiei și a Bisericii noastre strămoșești. Folosul duhovnicesc al acestei vizite a răsplătit însă eforturile și osteneala patriarhală.

Arhim. Rafael Ghiță

VAJNIC PREZENT ȘI LUCRĂTOR ÎN SLUJIREA DE ÎNTÂISTĂTĂTOR AL BISERICII ORTODOXE ROMÂNE

Se vorbește tot mai mult în mass-media bisericească, și nu numai, despre imaginea proeminentă a Chiriarhului nostru Prea Fericitul Părinte TEOCTIST, ca Arhiepiscop al Bucureștilor, Mitropolit al Munteniei și Dobrogei și Patriarh al Bisericii Ortodoxe Române. Un aspect sau o latură distinctă a "figurii" Prea Fericii Sale de mare ierarh și Întâistătător al Bisericii noastre strămoșești o constituie faptul prezenței și lucrării Sale continue și inepuizabile pe diverse și multiple planuri de activitate. Și aceasta dintr-un instinctiv și potențial înnăscut conjugat cu o vitalitate nativă, dacă ținem seama și de longevitatea vieții Prea Fericii Sale. Corolar al numelui și rolului biblic de "Patriarh", mai ales, acum, la frumoasa și înălțătoarea aniversare a 15 ani de viață și lucrare patriarhală.

Și acum să punctăm în concret, ceea ce dorim să evidențiem prin aceste rânduri:

Între 15-29 septembrie 2001, Arhiepiscopia Bucureștilor a organizat la Facultatea de Teologie din București, seria a 86-a de cursuri pastorale și de îndrumări misionare, cu o participare de circa 200 clerici cursanți din cadrul Sfintei Arhiepiscopii a Bucureștilor, Episcopiei Alexandriei și Teleormanului și Episcopiei Sloboziei și Călărașilor.

La deschiderea acestor cursuri, ca de obicei, a luat parte și Prea Fericitul Părinte Patriarh TEOCTIST, care la sfârșitul slujbei de Te-Deum, oficiată în Paraclisul Facultății de Teologie cu hramul "Sfânta Ecaterina", a precizat și a încredințat pe prea cucernicii cursanți de importanța deosebită a acestor cursuri, limitate ca timp la numai două săptămâni (altădată ele ținând două

luni), întrucât ele urmăresc să împrăspăteze cunoștințele teologice și generale obținute în vremea studiilor seminariale și universitare parcurse, ca și de îndrumare și călăuzire în problemele moral-sociale în viața de zi cu zi. Prea Fericirea Sa a condiționat aceste puncte de vedere prin realizarea unei prezențe și conduite corespunzătoare a cursanților. De asemenea, întărește ideea că aceste cursuri au o latură benefică în evoluția vieții și lucrării preoțești, rezultatele de la aceste cursuri, conducând la dreptul de transfer la o altă parohie și promovarea, eventuală, în funcții superioare administrative (Protopopi, inspectori, consilieri, etc.).

Prea Fericirea Sa și-a exprimat dorința de a fi prezent în mijlocul cursanților preoți și pe parcursul desfășurării programei acestor cursuri, în special la orele de seminar, când va putea să întrețină discuții tematice deschise cu preoțimea cursantă. În finalul cuvântului, pe lângă urările părintești de rigoare, Prea Fericirea Sa le-a întărit dorința de bine și de succes cu binecuvântările Sale arhieresti și cu promisiunea că va reveni în mijlocul lor până la terminarea cursurilor.

Și s-a ținut de cuvânt, ceea ce reprezintă o altă notă dominantă a vieții și activității Prea Fericirii Sale. Aș dori să amintesc aici în special, de prezența Prea Fericirii Sale tot în această perioadă și la deschiderea Congresului Internațional cu tema "*Familia și viața la începutul unui nou mileniu creștin*" ce a avut loc la Palatul Patriarhal (25-27 septembrie 2001).

Și totuși, cum am arătat, și-a făcut timp și pentru o nouă vizită făcută la Facultatea Teologică din București, pentru preoții cursanți.

De altfel, trebuie să facem aici o precizare care edifică mai bine miezul problemei, căci preocuparea pentru învățământul teologic, în special, și cultură, în general, este o sensibilitate perpetuă a Prea Fericitului Părinte Patriarh TEOCTIST, încă de la începuturile arhieriei Prea Fericirii Sale – ca Episcop Vicar Patriarhal, rector al Institutului Teologic din București, președinte la unele serii de cursuri preoțești și conferințe teologice – și în continuare, ca episcop la Arad, Mitropolit la Craiova și Iași, etc. – fiind inițiator și coordonator de seminarii și facultăți teologice și președinte de delegații ale Bisericii Ortodoxe Române, la diferite conferințe interortodoxe, intercreștine și interreligioase.

Astfel, în contextul arătat, în ziua de miercuri 26 septembrie 2001, orele 11.30, Prea Fericirea Sa a purces din nou, însoțit de cel care semnează aceste rânduri, la Facultatea de Teologie din București, cu care prilej a văzut mai întâi nivelul și faza lucrărilor de consolidare a imobilului vechi al Facultății, exprimându-și bucuria și satisfacția de modul în care se desfășoară aceste lucrări întreținând discuții tehnice cu muncitorii și meșterii întâmpinați bine-

cuvântându-i și încurajându-i la continuarea și terminarea lucrărilor. De asemenea a luat cunoștință de la Prodecanul Facultății, P. C. Pr. conf. Coman Dumitru, de procedura folosită la înscrierea și cazarea studenților în teologie pentru noul an universitar, provocând-i pe unii care erau adunați într-o sală de cursuri, la mărturisiri și impresii personale față de procedeul aplicat.

Apoi, Prea Fericirea Sa a mers la Paraclisul Facultății "Sfânta Ecaterina", unde a găsit pe cursanții preoți ascultând prelegerea programată și prezentată de P. C. Diac. conf. dr. Petre David, acesta aflându-se la momentul înfățișării personalității – viața și lucrarea – vrednicului de pomenire veșnică – Patriarhul Justinian Marina, despre care se știe că la începutul anului mântuirii 2001, s-au împlinit 100 de ani de la nașterea sa.

Subiectul i-a redeschis sensibilitatea personală a Prea Fericirii Sale față de imaginea marelui Patriarh al vremurilor noastre și cu multă căldură și prețuire a reamintit și precizat preoților cursanți, aspecte și momente de neuitat din viața și lucrarea jertfelnică a marelui Patriarh Justinian pentru Biserica neamului, pentru clerul și credincioșii ei din perioada celor 29 de ani de păstorire ca Întâistătător al Bisericii Ortodoxe Române (1948-1977).

Prea Fericirea Sa a continuat apoi ideea de slujire sau diaconie în viața Bisericii noastre, subliniind, cu exemplificări, contribuția dăruitoare și eficientă a ierarhiei, catalizator în împlinirea și cunoașterea directă și perpetuă a vieții și activității clerului ortodox român, și mai ales astăzi, când s-a mărit considerabil de mult volumul problemelor moral-sociale, față de care Biserica nu poate sta deoparte, evident nu fără obstacole și greutăți – arătând astfel, că este o Biserică vie și lucrătoare. Prea Fericirea Sa a mai amintit în acest context despre împrejurarea de oprimare a vechiului regim ateu, când i s-a impus să închidă și să părăsească Catedrala și Reședința Patriarhală, în schimbul proprietății vechi a Văcăreștilor, care chipurile, ar fi putut deveni un mic "vatican" românesc. Refuzul Prea Fericirii Sale avea să-i aducă mari și multiple greutăți în pastorația Sa de Întâistătător al Bisericii Ortodoxe Române. În pronia lui Dumnezeu, urma să aibă loc evenimentele din decembrie 1989, când pericolul acesta s-a anulat și astfel au scăpat nevătămate cele două piese de încărcătură bisericească și istorică.

Revenind la momentul prezentului, Prea Fericirea Sa motivează mulțimea realizărilor Bisericii noastre, atât interne cât și externe prin noua conjunctură "a libertății reale de care ne bucurăm și beneficiem", amintind, în treacăt și ca un fapt recent, despre vizita Prea Fericirii Sale în fruntea unei delegații a Bisericii Ortodoxe Române la Biserica Armeană, cu concluzia că Biserica Ortodoxă Română a devenit o verigă însemnată în păstrarea bunelor relații interortodoxe, intercreștine și interreligioase, având o contribuție

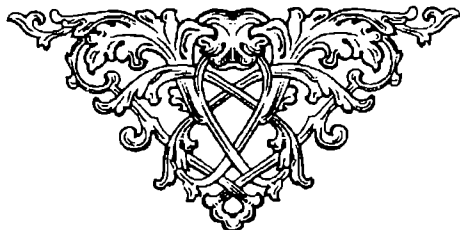
activă și benefică în soluționarea problemelor dezbătute și analizate în cadrul întâlnirilor sau contactelor oficiale cu celelalte culte, pe tărâm internațional.

În final, Prea Fericitul Părinte Patriarh TEOCTIST a evidențiat o dată în plus, necesitatea și importanța cursurilor pastoral-misionare ce se țin anual pentru preoțimea noastră, având în vedere că aceste cursuri întăresc și îmbogățesc cunoștințele teologice obținute în vremea studiilor seminariale și universitare, și totodată, îi aduce în actualitate prin informațiile noi și curente legate de viața și lucrarea Bisericii, în general, și a eparhiilor, în special, realizându-se astfel o verigă de legătură și de cunoaștere exactă a problemelor cu care se confruntă unitatea bisericească, parohia, de către Chiriarhul locului și cele ale Centrului Eparhial de care ține jurisdicțional canonic preotul parohiei.

În felul acesta se va cunoaște foarte bine realitatea vieții și activitatea unităților bisericești eparhiale și se poate interveni mult mai ușor la ajutorarea lor.

În sfârșit, cunoscând că la această serie de preoți cursanți prezența lor la programul liturgic și la cursuri a fost bună, Prea Fericitul Părinte Patriarh TEOCTIST i-a binecuvântat pentru eforturile lor și le-a urat rezultate bune și foarte bune la examenul de încoronare a acestor cursuri.

Pr. Alexandru Armand Munteanu

**DIN AGENDA DE LUCRU
A PREA FERICITULUI PĂRINTE TEOCTIST,
PATRIARHUL BISERICII ORTODOXE ROMÂNE,
PE PERIOADA 15 SEPTEMBRIE-31 DECEMBRIE 2001**

- **Duminică, 2 septembrie a.c.**
- A săvârșit Sfânta Liturghie în Catedrala Patriarhală și a rostit cuvânt de învățătură la Duminica a XIII-a după Rusalii;
- **Primiri:**
- Un grup de profesori din cadrul organizației UNESCO, responsabili cu dialogul inter-cultural și inter-religios, conduși de *Pastor prof. univ. dr. Martin Hauser*;
- Dl *Dr. Traian Radu Negrei*;
- Dl *Prof. Radu Ciuceanu*, directorul Institutului Român pentru Studiul Totalitarismului;
- **Luni, 3 septembrie a.c.:**
- A asistat la Te Deum-ul săvârșit de *P. S. Episcop Vicar Sebastian Ilfoveanul* în Reședința Patriarhală la prăznuirea *Cuviosului Părinte Teoctist* și a răspuns cuvântului de felicitare adresat în numele ierarhilor, preoților și credincioșilor Bisericii Ortodoxe Române de *P. S. Episcop Gherasim al Râmnicului*;
- Prea Fericirea Sa a primit, în continuare, felicitările celor prezenți;
- **Primiri:**
- *Î. P. S. Arhiepiscop Teodosie al Tomisului*;
- *P. S. Episcop Gherasim al Râmnicului*;
- Dl *General-Locotenent Georgios Antonakopoulos*, șeful Statului Major al Forțelor Terestre ale Republicii Elene;
- **Marti, 4 septembrie a.c.:**
- **Primiri:**
- Dna *Irene Comaroschi*, ambasadorul României la Varșovia;
- A săvârșit slujba de pomenire a *Prof. univ. dr. Iorgu Ivan*, în biserica "Sfânta Ecaterina", Paraclisul Facultății de Teologie "Patriarhul Justinian" a Universității din București și a rostit cuvânt de cinstire;
- **Miercuri, 5 septembrie a.c.:**
- **Primiri:**
- Delegația de membri ai "Academiei de Arte și Științe" a Republicii Federative a Braziliei condusă și prezentată Prea Fericirii Sale de Excelența Sa Dl *Jeronimo Mosgado de Sousa*, ambasadorul acestei țări la București;
- Membrii delegației Societății Biblice Unite, condusă de Dl *Simion*

Crisp, coordonatorul european pentru traduceri al S.B.U., aflați în țara noastră cu ocazia desfășurării în România a Seminarului internațional pe teme de traducere a Bibliei. Delegația a fost prezentată Prea Fericii Sale de către *P. C. Diac. conf. univ. dr. Ioan Caraza*, secretarul general al Societății Biblice Interconfesionale din România;

– *Î. P. S. Arhiepiscop Pimen* al Sucevei și Rădăuților;

– Dl *Marian Croitoru*, doctorand la Atena;

– *Joi, 6 septembrie a.c.:*

– A binecuvântat deschiderea lucrărilor consfătuirii cu inspectori județeni de religie, organizată de Ministerul Educației și Cercetării și Sectorul de Învățământ al Patriarhiei Române;

– *Primiri:*

– Dl *Eduard Șevarnadze*, președintele Georgiei;

– Dl *Nikos Papadopoulos*, deputat în Parlamentul Suediei și în Parlamentul Europei, însoțit de Dl deputat *Sotir Fotopoulos*, președintele Uniunii Elene din România;

– Dl *Caius Traian Dragomir*, ambasadorul României la Atena;

– Dl *Prof. univ. dr. Emil Beclea*, președintele onorific al Consiliului parohial al Parohiei ortodoxe române din Bruxelles;

– *P. C. Pr. Costică Popa* de la Parohia ortodoxă română din Caracas, Venezuela;

– *Vineri, 7 septembrie a.c.:*

– *Primiri:*

– *P. S. Episcop Sofronie* al Episcopiei Ortodoxe Române din Ungaria;

– A prezidat ședința de constituire a Comisiei de bioetică a Arhiepiscopiei Bucureștilor, desfășurată la Reședința Patriarhală;

– S-a îndreptat spre Mănăstirea Viforâta pentru a lua parte, la invitația *Î. P. S. Arhiepiscop Nifon* și a autorităților locale ale județului Dâmbovița, la *festivitățile prilejuite de aniversarea a 400 de ani de la moartea martirică a voievodului Mihai Viteazul și a 500 de ani de la întemeierea ctitoriei voievodale, Mănăstirea Dealu;*

– *Sâmbătă, 8 septembrie a.c.:*

– A asistat la Sfânta Liturghie săvârșită în Catedrala arhiepiscopală din Târgoviște de *Î. P. S. Mitropolit Teofan* al Olteniei, *Î. P. S. Arhiepiscop Andrei* al Alba-Iuliei, *Prea Sfinții Episcopi Gherasim* al Râmnicului, *Calinic* al Argeșului și Muscelului, *Sofronie* al Episcopiei Ortodoxe Române din Ungaria și *Visarion Rășinăreanul*, Episcop Vicar al Arhiepiscopiei Sibiului;

– A săvârșit slujba de pomenirea a Voievodului Mihai Viteazul;

– A mers în procesiune de la Catedrală până în "Piața Catedralei" unde a fost dezvelită statuia ecvestră a lui Mihai Viteazul;

– La mănăstirea Dealu, după săvârșirea slujbei de pomenire a Voievodului Mihai Viteazul, în prezența Președintelui României, a Primului-Ministru, a *Majestății Sale Mihai I*, a altor personalități și autorități locale, a luat cuvântul elogiind personalitatea Voievodului Mihai Viteazul;

– A vizitat Muzeul Mănăstirii Dealu;

– **Luni, 10 septembrie a.c.:**

– A prezidat ședința de lucru a Permanenței Consiliului eparhial al Arhiepiscopiei Bucureștilor;

– A primit pe Dl *dr. Codruț Muneanu*, administratorul general al Centrului de medicină Munposan, în legătură cu dorința cadrelor medicale de a avea în instituția lor un preot;

– **Măști, 11 septembrie a.c.:**

– **Primiri:**

– Dl *Ion Țaranu*, consilier pentru cultură și culte la Ambasada României de la Chișinău;

– *Î. P. S. Arhiepiscop Nifon* al Târgoviștei cu prilejul plecării la Geneva pentru a participa la ședința de lucru a Comitetului executiv al Consiliului Mondial al Bisericilor;

– *P. S. Episcop Sofronie* al Episcopiei Ortodoxe Române din Ungaria înaintea plecării la Sarajevo pentru a participa la Conferința internațională cu tema "Creștinii și musulmanii în Europa", organizată de Comitetul "Islamul în Europa" al Conferinței Bisericilor Europene și de Consiliul Conferințelor Episcopale din Europa;

– **Miercuri, 12 septembrie a.c.:**

– A acordat un interviu posturilor de televiziune condamnând atacurile teroriste din Statele Unite ale Americii;

– A primit pe *P. S. Episcop Damaschin* al Sloboziei și Călărașilor;

– **Joi, 13 septembrie a.c.:**

– A primit pe *Î. P. S. Mitropolit Teofan* al Olteniei și pe *P. S. Episcop Vincentiu Ploieșteanu*, Vicar Patriarhal, înaintea plecării la Ierusalim, ca delegați ai Patriarhiei Române la festivitatea

întronizării noului Patriarh al Ierusalimului, *Prea Fericitul Părinte Irineu*;

– **Vineri, 14 septembrie a.c.:**

– A săvârșit Sfânta Liturghie în Catedrala Patriarhală la Praznicul Înălțării Sfintei Cruci și o rugăciune pentru victimele atentatelor din Statele Unite ale Americii. A adresat cu acest prilej mesajul de condoleanțe al slujitorilor și credincioșilor Bisericii Ortodoxe Române față de poporul american;

– S-a întreținut cu membrii ai Corpului Diplomatic acreditat la București veniți la slujba din Catedrala Patriarhală;

– **Sâmbătă, 15 septembrie a.c.:**

– A binecuvântat deschiderea anului de învățământ 2001-2002 la Școala generală nr. 194 "Marin Sorescu" din Capitală. A adresat cadrelor didactice cuvânt de binecuvântare;

– A binecuvântat deschiderea anului școlar la Seminarul Teologic monahal "Episcop Chesarie Păunescu" de la Mânăstirea Cernica adresând profesorilor și elevilor seminariști cuvânt de binecuvântare. A sfințit sălile de clasă precum și trapeza seminarului, spațiu unde s-au efectuat importante lucrări de consolidare, reparații și amenajare. S-a întreținut cu obștea mânăstirii.

– **Duminică, 16 septembrie a.c.:**

– A săvârșit slujba de resfințire și Sfânta Liturghie în biserica parohiei "Mihai Bravu", Protoieria III Capitală, și a acordat *P. C. Pr. lect. univ. dr. Constantin Pătuleanu*, parohul bisericii, și *P. C. Pr. Mihail Dumitrașcu*, prin hirotesie, rangul de "iconom". A adresat cuvânt de învățătură la Duminica după Înălțarea Sfintei Cruci;

– **Luni, 17 septembrie a.c.:**

– **Primiri:**

– Dl *Rasim Ljalic*, ministrul naționalităților și grupurilor etnice din Jugoslavia;

– Dl *Alberto Quadrucci* de la Comunitatea "San Egidio";

– E. S. Dl *Constantin Grigorie*, ambasadorul României la Sofia, împreună cu soția;

– A binecuvântat deschiderea Cursurilor de îndrumare misionară și pastorală a clerului – seria 86, la Facultatea de Teologie Ortodoxă "Patriarhul Justinian" a Universității din București, adresând preoților cursanți cuvânt de binecuvântare;

– A binecuvântat copiii beneficiari ai programului social "Ajutor pentru viitor", organizat de Sectorul pentru asistență socială al Patriarhiei Române și Antena 1, în campania "Eu vreau să merg la școală!" și a adresat apel la intrajutorarea copiilor proveniți din familii defavorizate pentru a putea studia;

– **Miercuri, 19 septembrie a.c.:**

– **Primiri:**

– Dna *Daniela Bartoș*, Ministrul Sănătății și Familiei, în legătură cu sporirea posibilităților de colaborare dintre Patriarhia Română și Ministerul Sănătății și Familiei în asistența medicală și socială, problema preoților din spitale, etc.;

– Dl *Arhit. Crișan Popescu* și Dl *Arhit. Sorin Gabrea* cu planul de studiu al amplasamentului "Catedralei Mântuirii Neamului";

– **Joi, 20-duminică, 23 septembrie a.c.:**

– **Prea Fericitul Părinte Patriarh Teoctist**, însoțit de **Înalt Prea Sfințitul**

Arhiepiscop Andrei al Alba Iuliei, de Dl *Prof. univ. dr. Remus Rus* de la Facultatea de Teologie "Patriarhul Justinian" a Universității din București și de *P. C. Diac. Costin Spiridon*, inspector de specialitate la Sectorul pentru Relații Externe Bisericești – a fost oaspetele **Sanctității Sale Karekin al II-lea**, Catolicosul Tuturor Armenilor, cu ocazia aniversării a 1700 de ani de la declararea Armeniei ca stat creștin și a 10 ani de la dobândirea independenței de stat;

– **Vincri, 21 septembrie a.c.:**

– A vizitat Mănăstirea *Khor Virap* – "Lumina Sf. Grigorie";

– La "Monumentul Genocidului Armean" a săvârșit slujba de pomenire a eroilor poporului armean și a depus o coroană de flori;

– **Prea Fericitul Părinte Patriarh Teoctist** a fost primit de Dl *Robert Kocharian*, președintele Republicii Armenia, împreună cu participanții, luând cuvântul și subliniind însemnătatea și semnificația întâlnirii;

– A participat la manifestările dedicate aniversărilor la "**Complexul pentru activități sportive și muzicale**" din Erevan și la recepția oferită de Președintele Republicii Armenia în cadrul aceluiași complex;

– **Sâmbătă, 22 septembrie a.c.:**

– **Prea Fericitul Părinte Patriarh Teoctist** a fost primit la Reședința Patriarhală din Etchimiadzin, a participat la Te Deum-ul de la Catedrala catolicosului și a luat cuvântul la solemnitatea aniversării, prezentând daruri din partea Bisericii Ortodoxe Române;

– După-amiază a asistat la slujba sfințirii Sfântului și Marelui Mir desfășurată pe altarul nou;

– A participat la Dineul oficial oferit în onoarea membrilor delegațiilor de *Sanctitatea Sa Catolicosul Karekin al II-lea*;

– **Duminică, 23 septembrie a.c.:**

– A asistat la slujba de sfințire a marelui Catedrale "Sfântul Grigore Luminătorul" din Erevan;

– La rugămintea Dlui ambasador a vizitat Ambasada României din Erevan;

– În cursul după-amiezei *Prea Fericitul Părinte Patriarh Teoctist* și delegația Patriarhiei Române s-a întors pe calea aerului în țară, cu o escală la Constanța, unde a fost întâmpinat de Înalț Prea Sfințitul Teodosie, de preoți și coriști teologi. În aceeași seară s-a înapoiat la reședință fiind întâmpinat de Prea Sfințiii episcopi-vicari și de alți colaboratori;

– **Luni, 24 septembrie a.c.:**

– A acordat un interviu postului național de televiziune în legătură cu vizita în Armenia;

– *Primiri:*

– *Înalț Prea Sfințitul Arhiepiscop Nifon al Târgoviștei și Prea Sfințitul Episcop Sofronie al Episcopiei Ortodoxe Române din Ungaria*, în vederea participării la Congresul Internațional "*Familia și Viața la începutul unui nou mileniu creștin*";

– Un grup de personalități din comunitățile românești de peste hotare, invitate la Festivalul Internațional "*George Enescu*", cu care s-a întreținut în legătură cu problemele diasporei românești;

– **Marti, 25 septembrie a.c.:**

– În prezența Domnului *Ion Iliescu*, Președintele României, a numeroase personalități religioase și culturale din țară și din străinătate a deschis, în Aula Palatului Patriarhiei, Congresul Internațional "*Familia și Viața la începutul unui nou mileniu creștin*" – organizat de Patriarhia Română și Consiliul Pontifical pentru Familie – rostind alocuțiunea inaugurală, în prezidiul adunării aflându-se Eminentă Sa Cardinalul Trujillo și Înalț Prea Sfințitul Arhiepiscop și Mitropolit Ioan Robu;

– *Primiri:*

– Dl *Prof. univ. dr. ing. Nicolae Iliș*, rectorul Universității din Petroșani, însoțit de *P. C. Pr. conf. univ. dr. Octavian Rudeanu*, care au prezentat dorința Rectoratului de a acorda titlul de "Doctor honoris causa" ale Universității din Petroșani;

– **Miercuri, 26 septembrie a.c.:**

– A vizitat la Facultatea de Teologie "Patriarhul Justinian" a Universității din București pe preoții și diaconii aflați la Cursurile de îndrumare misionară și pastorală a clerului – seria a 86-a, adresându-le cuvânt de învățătură;

– A participat și a luat cuvântul la dejunul oferit în onoarea participanților la Congres de către Î. P. S. Arhiepiscop Ioan Robu la reședința Arhiepiscopiei;

– *Primiri:*

– Dl *Peter Harrach*, Ministrul Familiei din Ungaria și *P. S. Laszlo Biro*, Episcop auxiliar (romano-catolic) de Budapesta;

– Eminentă Sa *Cardinalul Alfonso Lopez Trujillo*, Președintele Consiliului Pontifical pentru Familie;

– A asistat la slujba Vecerniei săvârșită în Catedrala Patriarhală în prezența participanților la Congres, ierarhi, preoți și credincioși, ortodocși și romano-catolici, și a adresat mesajul Bisericii Ortodoxe Române;

– A acordat, în onoarea participanților la Congresul Internațional "Familia și Viața la începutul unui nou mileniu creștin", o cină la Reședința Patriarhală;

– *Joi, 27 septembrie a.c.:*

– A prezidat ședința de închidere a Congresului internațional "Familia și Viața la începutul unui nou mileniu creștin", adresând cuvânt de binecuvântare;

– A asistat la Sfânta Liturghie săvârșită în biserica Mănăstirii Antim cu ocazia Praznicului Sf. Ierarh Antim Ivioreanul, de către P. S. Episcop Vicar Patriarhal Ambrozie Sinaitul și a adresat cuvânt de învățătură și binecuvântare;

– *Vineri, 28 septembrie a.c.:*

– *Primiri:*

– P. C. Pr. Gabriel Popescu, parohul Parohiei Ortodoxe Române din Sidney, Australia;

– Dl Prof. dr. Vladimir Iliescu de la Institutul de istorie din Aachen, (Germania);

– Dl Prof. univ. dr. Alecu Ioan, rectorul Universității de Științe Agronomice și Medicină Veterinară, cu invitația de a binecuvânta deschiderea anului universitar 2001-2002;

– Dna Florica Băluță, directoarea Școlii Generale nr. 194 – "Marin Sorescu" din Capitală;

– *Sâmbătă, 29 septembrie a.c.:*

– A primit pe P. C. Pr. Georgios Apostolakidis, șeful Direcției de asistență religioasă a Armatei Elene și a P. C. Pr. Georgios Tselalidis;

– *Duminică, 30 septembrie a.c.:*

– A săvârșit Sfânta Liturghie și hirotonirea întru arhieru a P. Cuv. Arhim. Varsanufie Gogescu, în demnitatea de Episcop Vicar al Arhiepiscopiei Bucureștilor, cu titlul de "Prahoveanul". Din soborul arhieresc au făcut parte: Î. P. S. Mitropolit Teofan al Olteniei, Î. P. S. Arhiepiscop Teodosie al Tomisului, Prea Sfințiii Episcopi Calinic al Argeșului și Muscelului, Galaction al Alexandriei și Teleormanului, și Prea Sfințiii Episcopi Vicari Vinčențiu Ploieșteanu, Ambrozie Sinaitul și Sebastian Ilfoveanul;

– *Luni, 1 octombrie a.c.:*

– *Primiri:*

– Î. P. S. Arhiepiscop Pimen al Sucevei și Rădăuților;

– P. C. Pr. Patricu Vlaicu, consilier al Mitropoliei Ortodoxe Române pentru Europa Occidentală și Meridională, în legătură cu probleme curente ale Mitropoliei;

– A binecuvântat deschiderea anului universitar la Universitatea de Științe Agronomice și Medicină Veterinară și a adresat cadrelor didactice și studenților îndemn părintesc la stăruința în pregătirea viitorilor specialiști ai țării. A vizitat câteva săli de curs și cantina Universității.

– *Marti, 2 octombrie a.c.:*

– A participat la ședința de lucru a Adunării generale a Academiei Române, în care s-a discutat proiectul de

Lege privind organizarea și funcționarea Academiei.

– **Miercuri, 3 octombrie a.c.:**

– *Primiri:*

– Dl *Mehdi Karroubi*, Președintele Adunării Consultative din Republica Islamică Iran;

– **Joi, 4 octombrie a.c.:**

– A asistat la Sfânta Liturghie și la slujba Te Deum-ului, săvârșită în Paraclisul "Sfânta Ecaterina" de către *P. S. Episcop Vicar Sebastian Ilfoveanu*, binecuvântând deschiderea anului universitar la Facultatea de Teologie "Patriarhal Justinian" a Universității din București.

– **Vineri, 5 octombrie a.c.:**

– *Primiri:*

– *P. S. Episcop Sofronie* al Episcopiei Ortodoxe Române din Ungaria;

– A acordat un interviu Dlui *Prof. Valeriu Dăescu*, redactor-șef al Departamentului Social-Economic al Societății Române de Radiodifuziune, binecuvântând pe realizatorii și ascultătorii unei noi emisiuni intitulate "Viața religioasă";

– **Sâmbătă, 6 octombrie a.c.:**

– Însoțit de *P. S. Episcop Vicar Patriarhal Vincențiu Ploieșteanu* a vizitat Mănăstirea Polovragi, jud. Gorj, fiind întâmpinat de *P. S. Episcopi Vicari: Gurie Strehăianul și Nicodim Gorjanul*, de reprezentanți ai autorităților județene și locale. A adresat tuturor cuvânt de binecuvântare.

– A vizitat Sfânta Mănăstire Lainici;

– **Duminică, 7 octombrie a.c.:**

– A săvârșit slujba de târnosire a bisericii cu hramul "Sfânta Varvara" și Sfânta Liturghie împreună cu *P.S.*

Timotei al Aradului și *P.S. Laurențiu* al Caransebeșului. A adresat cuvânt de învătătură și a acordat *P. C. Pr. Octavian Pătrașcu* distincția "Crucea Patriarhală";

– În cadrul unei festivități desfășurate în Aula Universității din Petroșani, i-a fost acordat titlul de "Doctor honoris causa". A răspuns cuvântului de "Laudatio" adresat de *P. S. Episcop Timotei* al Aradului;

– În cadrul festivității de la primăria Municipiului Petroșani i-a fost înmănată Diploma de "Cetățean de onoare" al orașului;

– **Luni, 8 octombrie a.c.:**

– A fost oaspetele Prefecturii județului Gorj;

– A vizitat "Poarta sărutului" și "Masa tăcerii" din Complexul muzeal Constantin Brâncuși din Târgu Jiu;

– A asistat la slujba Vecerniei, săvârșită în biserica Sfânta Treime din Petroșani;

– A prezidat ședința de lucru a Consiliului eparhial al Arhiepiscopiei Bucureștilor;

– **Marti, 9 octombrie a.c.:**

– A prezidat ședința de lucru a Comisiei de bioetică a Arhiepiscopiei Bucureștilor;

– *Primiri:*

– *P. Cuv. arhim. dr. Zareh Baronian*, Vicarul Episcopiei Armenești din România;

– L-a primit pe poetul *Grigore Vieru*;

– **Miercuri, 10 octombrie a.c.:**

– *Primiri:*

– Dl *Dragisa Pesic*, prim-ministru al Guvernului Republicii Federale Iugoslavia;

– *P. S. Episcop Calinic* al Argeșului și Muscelului;

– A participat la recepția oferită de Ambasada Republicii Federale Iugoslavia la București în onoarea Dlui *Dragisa Pesic*, primul-ministru al Guvernului Federal iugoslav;

– **Joi, 11 octombrie a.c.:**

– *Primiri:*

– *Î. P. S. Mitropolit Petru* al Basarabiei;

– *Î. P. S. Mitropolit Metodios* de Boston (S.U.A.);

– Eminentă Sa *dr. Eladar Humbat Oglu Hasanov*, ambasadorul Republicii Azerbadjan la București, în vizită de prezentare;

– Membrii delegației NATO și ai Parteneriatului pentru pace, prezenți la București cu ocazia simpozionului internațional pe probleme de parteneriat;

– *P. C. Pr. Gabriel Popescu*, parohul Parohiei Ortodoxe Române din Sydney, Australia;

– **Sâmbătă, 13 octombrie a.c.:**

– A vizitat Mănăstirea Pisiota o unitate militară de radiolocație din Ploiești, unde a fost ridicată o capelă precum și Sfânta Mănăstire Ghighiu;

– **Duminică, 14 octombrie a.c.:**

– A săvârșit slujba de sfințire a bisericii parohiei Găgeni, protoieria Ploiești și Sfânta Liturghie, adresând cuvânt de învățatură și binecuvântare credincioșilor prezenți. A acordat *P. C. Pr. Ioan Pița* distincția "*Crucea Patriarhală*";

– **Luni, 15 octombrie a.c.:**

– A primit pe Dl *Vlad Popescu*, fiul pictorului *Ghiță Popescu*, care a dăruit Patriarhiei Române un portret al Patriarhului Justinian;

– A vizitat Schitul Darvari din Capitală;

– **Marti, 16 octombrie a.c.:**

– *Primiri:*

– Dl General *Dumitru Cioflină*, comandantul Academiei de Înalte Studii Militare și *P. C. Pr. militar Sorin Pitic*, cu invitația de a săvârși sfințirea noii biserici a Academiei, cu hramul "*Sfântul Mare Mucenic Dimitrie*";

– *P. C. Pr. Silviu Pufulete*, parohul Bisericii Ortodoxe Române din Londra;

– Dl *Octavian Silvestru* de la Centrul de Istorie al Societății Române de Radiodifuziune;

– Dl *Gheorghe Hagi*, selecționerul echipei naționale de fotbal a României;

– **Miercuri, 17 octombrie a.c.:**

– *Primiri:*

– *Î. P. S. Arhiepiscop Nifon* al Târgoviștei;

– *P. S. Episcop Galaction* al Alexandriei și Teleormanului;

– *P. C. Pr. prof. dr. Viorel Ioniță*, secretar executiv al Conferinței Bisericilor Europene;

– Dl *Ing. Florin Cârstea*, director în cadrul S. C. Aedificia Carpați S.A. - *P.C. Pr. prof. dr. Nicolae Necula*, Decanul Facultății de Teologie "Patriarhul Justinian" din cadrul Universității București și *P. C. Pr. conf. dr. Constantin Coman*, prodecanul Facultății în legătură cu lucrările de consolidare și reparații ale clădirii facultății;

– **Joi, 18 octombrie a.c.:**

– A primit pe noul ambasador al Statului Israel la București – *Em. Sa Dl Sandu Mazor* – în vizită de prezentare;

– A participat la recepția oferită de Nunțiatura Apostolică din România cu ocazia celei de-a 23-a aniversări a Pontificatului Papei Paul al II-lea;

– A binecuvântat pe absolvenții Facultății de Teologie din București, cu ocazia reîntâlnirii, la a 20-a aniversare de la absolvire;

– **Vineri, 19 octombrie a.c.:**

– *Primiri:*

– **Î. P. S. Mitropolit Teofan al Olteniei;**

– Dl **Jose Sarney**, fost Președinte al Republicii Federative a Braziliei, însoțit de E. S. Dl **Jerónimo Moscardo**, ambasadorul acestei țări la București;

– **Duminică, 21 octombrie a.c.:**

– A săvârșit Sfânta Liturghie în Catedrala Patriarhală și a rostit cuvânt de învățătură la Duminica a 23-a după Rusalii. A hirotonit diacon pe licențiatul în teologie **Victor Mihăilă**, pentru capela Universității de Științe Agronomice și Medicină Veterinară, și preot pe **P. C. Diac. dr. Vasile Croitoru**, pe seama parohiei Sfânta Treime, Protoieria II Capitală;

– **Luni, 22 octombrie a.c.:**

– *Primiri:*

– Dna **Procuror Constanța Cârstea;**

– **Marti, 23 octombrie a.c.:**

– *Primiri:*

– **Î. P. S. Arhiepiscop Bartolomeu al Vadului, Feleacului și Clujului;**

– Dl **Carlos Luis Cluster**, consilier la Secretariatul pentru Culte din cadrul Ministerului Relațiilor Externe, Comerțului Internațional și Cultelor din Argentina, însoțit de E. S. Dna **Diana Berruhet**, ambasadorul acestei țări la București;

– Noua conducere a ASCOR, formată din **Cătălin Mircea**, președinte, **Adrian Vatmanu** și **Marius Tiron**, vicepreședinți, în legătură cu organizarea

cele de-a opta ediții a simpozionului "Serile filocalice – Dumitru Stăniloae";

– **Miercuri, 24 octombrie a.c.:**

– *Primiri:*

– **Î. P. S. Mitropolit Teofan al Olteniei;**

– A săvârșit la Mănăstirea Cernica slujba de înmormântare a **ing. Constantin Pavelescu**, membru al Adunării eparhiale a Sfintei Arhiepiscopii a Bucureștilor, adresând cuvânt de cinstire;

– **Joi, 25 octombrie a.c.:**

– *Primiri:*

– **Î. P. S. Arhiepiscop Teodosie al Tomisului;**

– **P. C. Pr. George Chișcă**, de la parohia ortodoxă română "Sfântul Ioan Botezătorul" din Montreal, Canada;

– A săvârșit împreună cu **Î. P. S. Arhiepiscop Teodosie** al Tomisului slujba de sfințire a bisericii de lemn "Sfântul Mare Mucenic Dimitrie, Izvoarătorul de Mir", din incinta Academiei de Înalte Studii Militare. A adresat cuvânt de binecuvântare și a acordat Dlui General **Dumitru Cioflină**, comandantul Academiei de Înalte Studii Militare, ctitor al acestei capele, distincția "Crucea Patriarhală";

– A participat împreună cu **P. S. Episcop Vicar Vinčențiu Ploieșteanu** la recepția oferită de Ministerul Apărării Naționale cu prilejul aniversării zilei Armatei Române;

– **Vineri, 26 octombrie a.c.:**

– A vizitat la Spitalul Clinic de Urgență "Bagdasar-Arseni" pe **P. C. Pr. Vasile Gavrilă;**

– A primit pe **P. S. Episcop Sofronie** al Episcopiei Ortodoxe Române din Ungaria;

– **Sâmbătă, 27 octombrie a.c.:**

– A săvârșit Sfânta Liturghie la praznuirea Cuviosului Părinte Dimitrie cel Nou și a rostit cuvânt de învățătură și binecuvântare mulțimii credincioșilor. Din soborul arhieresc au făcut parte: *Î. P. S. Mitropoliți Neofit* de Ruse și *Ghelasie* de Siliștra, din partea Patriarhiei Bulgare, *Î. P. S. Arhiepiscop Teodosie* al Tomisului și *Nifon* al Târgoviștei, *P. S. Episcopi Calinic* al Argeșului și Muscelului, *Sofronie* al Episcopiei Ortodoxe Române din Ungaria și *Ambrozie Sinaitul*;

– **Duminică, 28 octombrie a.c.:**

– A asistat la Sfânta Liturghie săvârșită în Catedrala Adormirii Maicii Domnului din Giurgiu de *Î. P. S. Mitropolit Neofit* de Ruse și *Ghelasie* de Siliștra –din partea Patriarhiei Bulgare – și de *P. S. Episcop Vicar Patriarhal Vincentiu Ploieșteanu* și a rostit cuvânt de învățătură;

– Însotit de reprezentanții autorităților locale, a vizitat sediul noii Episcopii de Giurgiu;

– **Luni, 29 octombrie a.c.:**

– *Primiri:*

– Dna *Irina Arabagiu*, director general în Ministerul Culturii și Cultelor, în legătură cu trimiterea unui brad din România pentru Piața Sfântului Petru din Roma;

– **Marti, 30 octombrie a.c.:**

– A primit pe *P. C. Pr. Traian Valdman* de la parohia ortodoxă română din Milano, Italia;

– **Miercuri, 31 octombrie a.c.:**

– A acordat un interviu cu ocazia aniversării a 73 de ani de la înființarea Societății de Radiodifuziune;

– A participat la lansarea cărții *Războiul întru cuvânt. Cuvinte către tineri și alte mărturii*, a *P. C. Pr. Gheorghe Calciu-Dumitrescu*, și a rostit cuvânt de apreciere;

– *Primiri:*

– *Î. P. S. Arhiepiscop Nifon* al Târgoviștei;

– *P. Cuv. Arhid. prof. univ. dr. Sebastian Barbu-Bucur*;

– **Joi, 1 noiembrie a.c.:**

– *Primiri:*

– *Î. P. S. Mitropolit Daniel* al Moldovei și Bucovinei;

– *P. C. Pr. Constantin Mihoc* de la Parohia ortodoxă română din Berlin, Germania;

– Dl. *Radu Preda*;

– **Duminică, 4 noiembrie a.c.:**

– A săvârșit Sfânta Liturghie în Catedrala Patriarhală și a rostit cuvânt de învățătură la Duminica Bogatului nemilostiv și a săracului Lazăr;

– **Luni, 5 noiembrie a.c.:**

– *Primiri:*

– Dl General de divizie *Theodor Halic*, președintele *Asociației Cavalerilor Ordinului Mihai Viteazul*, pentru pomenirea eroilor în biserica *Mihai Vodă* din București, în ziua de 8 noiembrie;

– **Marti, 6 noiembrie a.c.:**

– *Primiri:*

– Dl *Tănase Tudor*, directorul Serviciului de Telecomunicații Speciale;

– *P. S. Episcop Damaschin* al Sloboziei și Călărașilor împreună cu membrii Societății Biblice Interconfesionale din România;

– *P. C. Pr. prof. Nedelea Cărămizaru*, directorul Seminarului teologic din Giurgiu;

– *P. C. Pr. prof. Grigore Diaconu*, directorul Seminarului teologic din Botoșani;

– A binecuvântat deschiderea "*Întâlnirii de lucru*" cu directorii seminariilor teologice, organizată de *Sectorul de Învățământ al Patriarhiei Române și Ministerului Educației și Cercetării* și a rostit cuvânt de îndemn la o mai mare responsabilitate în pregătirea școlară și formarea moral-duhovnicească a elevilor seminariști;

– **Miercuri, 7 noiembrie a.c.:**

– *Primiri:*

– Dl general de divizie *dr. ing. Petrișor Mandu*, rectorul *Academiei de Aviație* de la Brașov, cu invitația de a săvârși tânosirea noii capele din incinta Academiei;

– *Î. P. S. Arhiepiscop Chrysostom și P. S. Episcop Auxentie* din S.U.A.;

– Dl. *Conf. univ. dr. Mihai Goia*, dirijorul Coralei *Te Deum laudamus*, în legătură cu programul de concerte al coralei și turneul din Olanda;

– **Joi, 8 noiembrie a.c.:**

– A asistat la Sfânta Liturghie săvârșită în biserica Mihai Vodă din Capitală și a săvârșit slujba de pomenire rostind cuvânt de învățură și binecuvântare;

– A participat împreună cu *P. S. Episcop Vicar Patriarhal Vincențiu Ploieșteanu* la Concertul organizat la Palatul Cotroceni de Președinția României, cu ocazia aniversării a 80 de ani și a sărbătoririi zilei onomastice a Majestații Sale Mihai I;

– **Vineri, 9 noiembrie a.c.:**

– A primit pe *P. C. Pr. Silviu State* de la Parohia ortodoxă română din Istanbul (Turcia), în legătură cu organizarea noii parohii;

– **Duminică, 11 noiembrie a.c.:**

– A săvârșit Sfânta Liturghie în Catedrala Patriarhală și a rostit cuvânt de învățură la Duminica *Samarineanului milostiv*;

– **Luni, 12 noiembrie a.c.:**

– A deschis Simpozionul Sfântul Grigorie Palama organizat de Facultatea de Teologie "Patriarhul Justinian" a Universității din București și a rostit cuvânt de binecuvântare organizatorilor și participanților;

– A binecuvântat la Palatul Patriarhiei Române deschiderea Seminarului cu tema "*Tineretul creștin și pericolul traficului de ființe umane. Participarea Bisericii Ortodoxe Române la prevenirea și combaterea traficului de ființe umane*", organizat de *Sectorul Biserica și Societatea al Patriarhiei Române și Organizația Internațională pentru Migrație*, și a rostit alocuțiunea inaugurală;

– *Primiri:*

– Dl *Ciprian Niță*, director administrativ-financiar în cadrul Organizației Internaționale pentru Migrație – OIM București;

– **Marți, 13 noiembrie a.c.:**

– *Primiri:*

– D. *Prof. univ. dr. Georgios Mantzaridis* de la Facultatea de Teologie din Salonic, Grecia – împreună cu doamna căruia i-a acordat distincția "*Crucea patriarhală*" pentru mireni;

– A participat – în Aula *Palatului Patriarhiei Române* – la festivitatea acordării titlului de "*Doctor honoris causa*" al Universității din București Dlui *Prof. univ. dr. Georgios Mantzaridis*;

– A prezidat ședința de lucru a Comitetului Național de Bioetică la care au participat *Î. P. S. Arhiepiscop Bartolomeu* al Vadului, Feleacului și Clujului și *P. S. Episcop Sofronie* al Episcopiei Ortodoxe Române din Ungaria;

– A participat la *Palatul Cotroceni*, însoțit de *P. S. Episcop Vicar Patriarhal Vinčențiu Ploieșteanu*, la dîneul de stat oferit de Președintele României în onoarea *Majestății Sale Regina Beatrix* a Regatului Țărilor de Jos;

– **Miercuri, 15 noiembrie a.c.:**

– A închis lucrările Sfântului Sinod;

– A prezidat ședința de lucru a Sinodului mitropolitan al Mitropoliei Munteniei și Dobrogei;

– **Vineri, 16 noiembrie a.c.:**

– A săvârșit Sfânta Liturghie în Catedrala Patriarhală împreună cu *Înalt Prea Sfințiii Mitropoliți Nektarios* de Leros, Kalimnos și Astipalea (Patriarhia Ecumenică), *Daniel* al Moldovei și Bucovinei, *Teofan* al Olteniei, *Iosif* al Mitropoliei Ortodoxe Române în Europa Occidentală și Meridională, de *Înalt Prea Sfințiii Arhiepiscopi Teodosie* al Tomisului, *Andrei* al Alba-Iuliei, de *Prea Sfințiii Episcopi Gheorasim* al Râmnicului, *Timotei* al Aradului, *Galaction* al Alexandriei și Te-leormanului, *Sofronie* al Episcopiei Ortodoxe Române din Ungaria și *Visarion Rășinăreanu*, Episcop Vicar al Arhiepiscopiei Sibiului.

– Au fost adresate cuvinte de felicitare, cu ocazia aniversării a 15 ani de la întronizarea ca Patriarh al Bisericii Ortodoxe Române, de către *Înalt Prea Sfințiii Mitropoliți Daniel* al Moldovei și Bucovinei și *Teofan* al Olteniei, din partea Sanctității Sale Patriarhul ecumenic, a Președintelui României, a Primului ministru și a Președintelui Camerei Deputaților. A răspuns mulțumind tuturor pentru felicitările adresate;

– A vizitat pe bătrânii internați la *Centrul de îngrijire și asistență – Cămin Spital 1* din București și le-a făcut daruri;

– A acordat o recepție la *Palatul Patriarhiei Române* cu ocazia aniversării a 15 ani de la întronizarea ca Patriarh al Bisericii Ortodoxe Române;

– **Duminică, 18 noiembrie a.c.:**

– A săvârșit Sfânta Liturghie în Catedrala Patriarhală și a rostit cuvânt de învățătură la Duminica a XXVI-a după Rusalii;

– **Luni, 19 noiembrie a.c.:**

– *Primiri:*

– *Î. P. S. Mitropolit Daniel* al Moldovei și Bucovinei;

– *P. S. Episcop Eftimie* al Romanului;

– *P. S. Episcop Miron Choda Acowski*, șeful *Ordinariatului Ortodox al Armatei poloneze*, însoțit de preoții capelani *Artur Zielepucha* și *Adam Weremijewicz*;

– A vizitat – împreună cu *P. S. Episcop Vicar Patriarhal Vinčențiu Ploieșteanu* și Dl *Arhit. Voicu Florea* – reședința arhierească de la *Mănăstirea Antim* și s-a interesat de stadiul lucrărilor de consolidare a clădirii;

– **Miercuri, 21 noiembrie a.c.:**

– A săvârșit Sfânta Liturghie în Catedrala Patriarhală și a rostit cuvânt de învățătură la praznicul *Intrării în Biserică a Maicii Domnului*;

– S-a întâlnit cu membrii Coralei *Nicolae Lungu* a Patriarhiei Române în cadrul unei agape. A răspuns cuvântului de felicitare a *P. C. Pr. prof. dr. Constantin Drăgușin*, dirijorul coralei, cu ocazia aniversării a 15 ani de slujire în fruntea Coralei Patriarhale;

– A asistat în Aula Palatului Patriarhiei Române la conferința "*Fecioara – Născătoare de Dumnezeu. Teologia ortodoxă – teologia paradoxurilor*", susținută de *P. C. Pr. conf. dr. Constantin Coman*, Prodecen al Facultății de Teologie "Patriarhul Justinian" a Universității din București, și a rostit cuvânt de binecuvântare la încheierea celei de a opta ediții a simpozionului "*Serile Filocalice – Dumitru Stăniloae*", organizate de către *Asociația Studenților Creștini Ortodocși Români (ASCOR)*;

– **Joi, 22 noiembrie a.c.:**

– A primit pe Dl. *Prof. dr. Victor Crăciun*, președintele *Ligii Culturale pentru Unitatea Românilor de Pretutindeni*, în legătură cu organizarea la Herculane a celui de-al cincilea *Congres al spiritualității românești*;

– **Vineri, 23 noiembrie a.c.:**

– A primit pe *P. Cuv. Arhim. Juvenalie Ionașcu* de la *Parohia ortodoxă română din Roma* care a prezentat *Prea Fericirii Sale* ultima sa carte publicată, "*Experiența rugăciunii lui Iisus în spiritualitatea românească*";

– **Duminică, 25 noiembrie a.c. – Sfânta Muceniță Ecaterina:**

– A săvârșit Sfânta Liturghie în *paraculisul Facultății de Teologie "Patriarhul Justinian"*, cu prilejul hramului, și a adresat profesorilor și studenților prezenți cuvânt de binecuvântare, îndemnând la o mai mare responsabilitate din partea cadrelor didactice în ceea ce privește pregătirea studenților teologi;

– **Luni, 26 noiembrie a.c.:**

– A primit pe *Î. P. S. Pimen*, *Arhiepiscopul Sucevei și Rădăuților*;

– **Marți, 27 noiembrie a.c.:**

– A primit pe *Dna Aurora Toma*, președintele *Colegiului Farmaciștilor din București* și Vicepreședinte al *Asociației de caritate "Vasiliada"*;

– A avut o întâlnire de lucru cu arhitecți și specialiști în construcții în legătură cu amplasamentul și planurile *Catedralei Mântuirii Neamului*;

– A primit pe *Dl Grigore Adamescu*, președintele *S. C. Megaconstruct*;

– **Miercuri, 28 noiembrie a.c.:**

– **Primiri:**

– *E. S. Mons. Jean-Claude Perisset*, *Nunțul Apostolic în România*;

– *Î. P. S. Mitropolit Apostolos de Moschonesia*, delegatul *Sanctității Sale Patriarhul ecumenic* la festivitățile desfășurate la *Episcopia Dunării de Jos* cu ocazia prăznuirii *Sfântului Apostol Andrei*, *Ocrotitorul României*;

– *Î. P. S. Arhiepiscop Nifon* al *Târgoviștei*;

– *P. C. Pr. dr. Corin Condrea* la încheierea studiilor de doctorat la *Strasbourg, Franța*;

– **Joi, 29 noiembrie a.c.:**

– A participat la lucrările *Adunării generale* a Academiei Române. Cu această ocazie *P. C. Pr. univ. dr. Dumitru Popescu* a fost ales *Membru de onoare* al Academiei Române;

– A prezidat ședința de lucru a Consiliului eparhial al Arhiepiscopiei Bucureștilor;

– A primit pe *E. S. Dl dr. Armin Hiller*, noul Ambasador al Germaniei la București, în vizită de prezentare;

– A primit pe *P. S. Episcop Sofronie* al Episcopiei Ortodoxe Române din Ungaria;

– **Vineri, 30 noiembrie a.c. – Sfântul Apostol Andrei, Ocrotitorul României:**

– A săvârșit Sfânta Liturghie în *Catedrala Patriarhală* și a rostit cuvânt de învățătură aducând la cunoștină credincioșilor hotărârea Sfântului Sinod al Bisericii Ortodoxe Române ca această zi să fie cinstită ca "*Sărbătoare națională bisericească*";

– A asistat la Concertul Coralei "*Sfântul Apostol Andrei*" a preoților din Capitală;

– A participat la *Palatul Cotroceni* la recepția oferită de Președinția României cu ocazia Zilei Naționale;

– **Sâmbătă, 1 Decembrie a.c.:**

– A săvârșit în *Catedrala Patriarhală Te Deum* la Ziua Națională și a rostit cuvânt de prețuire a eroilor Neamului;

– **Luni, 3 decembrie a.c.:**

– *Primiri:*

– *Î. P. S. Arhiepiscop Nifon* al Târgoviștei;

– *P. C. Pr. Ion Constantinescu* de la Parohia ortodoxă română din Adelaide, Australia, împreună cu familia;

– *Dl Nicholas Chakos*, directorul pentru România al *Organizației internaționale pentru caritate creștină*, înaintea inaugurării *Centrului comunitar pentru tineret* din municipiul Bistrița, județul Bistrița-Năsăud;

– **Marti, 4 decembrie a.c.:**

– A prezidat ședința de lucru a *Consiliului Național Bisericesc*;

– A binecuvântat deschiderea Sesiunii de comunicări științifice "*Patrimoniul eclezial – patrimoniu cultural*" ediția a V-a, organizată de Patriarhia Română și Ministerul Culturii și Cultelor și vernisajul *Expoziției de artă plastică – grafică și acuarela – "Grecia – Muntele Athos"* rostind alocuțiunea inaugurală;

– *Primiri:*

– *Dl Joe Borg*, Ministrul Afacerilor Externe al Republicii Malta și pe *Dl Noel Buttigieg Scicluna*, Ambasadorul Republicii Malta în Austria, participanți la ședința de lucru a OSCE ce a avut loc la București;

– **Miercuri, 5 decembrie a.c.:**

– În cursul dimineții a plecat la Cluj în vederea participării la festivitățile prilejuite de aniversarea a 80 de ani de la *reactivarea episcopiei Vadului, Feleacului și Clujului* și de la hirotonirea întru arhiereu a *Episcopului Nicolae Ivan*. După întâmpinarea de la Aeroportul din Cluj, Prea Fericirea Sa a fost condus la *Mănăstirea Nicula* unde au fost vizitate: biserica mănăstirii, clădirea în construcție care va adăposti *Centrul de studii patristice*, stăreția și șantierul noii biserici mari a mănăstirii și chiliilor;

– **Joi, 6 decembrie a.c.:**

– A săvârșit Sfânta Liturghie în *Catedrala arhiepiscopală* din Cluj fiind

înconjurat de *Înalt Prea Sfințiii Arhiepiscopi Bartolomeu al Vadului, Feleacului și Clujului și Andrei al Alba-Iuliei, de Prea Sfințiii Episcopi Timotei al Aradului, Ienopolei și Hălmagiului, Ioan al Covasnei și Harghitei, Sofronie al Episcopiei Ortodoxe Române din Ungaria, Visarion Rășinăreanul, Irineu Bistrițeanul, Vasile Someșanul, Petroniu Sălăjanul, Iustin Sigheteanul și a rostit cuvânt de binecuvântare;*

– A răspuns întrebărilor ziaristilor în cadrul unei conferințe de presă desfășurată în Reședința arhiepiscopală;

– A binecuvântat agapa desfășurată la *Hotelul militar* din Cluj-Napoca;

– **Vineri, 7 decembrie a.c.:**

– În cursul dimineții s-a întors pe calea aerului la București;

– A inaugurat și sfințit noul corp de clădiri de la *Schitul Darvari* din București – cuprinzând stăreția, chiliile, trapeza, paraclisul și clopotnița – în prezența conducerii *S. C. Aedificia Carpați* și Secretariatului de Stat pentru Culte, a Prea Sfințiiilor Episcopi Vicari, a unor părinți consilieri de la Administrația Patriarhală, a obștii mănăstirii și a numeroși credincioși. A adresat cuvânt de binecuvântare și a felicitat pe *P. S. Episcop Vicar Patriarhal Ambrozie Sinaitul*, pe părinții și frații mănăstirii pentru lucrările realizate;

– **Duminică, 9 decembrie a.c.:**

– A săvârșit Sfânta Liturghie în biserica *Mănăstirii Cernica* și hirotonit ierodiacon pe monahul *Gherontie*. A adresat cuvânt părintesc obștii;

– **Luni, 10 decembrie a.c.:**

– A primit pe *Hosseini Boshehri*, președintele *Consiliului de Admi-*

nistrație al Centrului Islamic din Republica Islamică Iran;

– **Marti, 11 decembrie a.c.:**

– Dl *Paul Ggrigoriu*, director general adjunct al *Societății Române de Radio-difuziune* și pe Dl *Prof. Valeriu Dăescu*, redactor Șef al Redacției *Viața Spirituală*;

– Dna *Ileana Tureanu*, secretar de Stat în *Ministerul Lucrărilor Publice, Transporturilor și Locuinței*, în legătură cu lucrările de consolidare de la *Paraclisul Patriarhal*;

– Dna *Marioara Murărescu*, realizatorul emisiunii *"Tezaur folcloric"* a Televiziunii Române, cu invitația de a asista la *Concertul de colinde* organizat de TVR la *Teatrul Național*;

– **Miercuri, 12 decembrie a.c.:**

– *Primiri:*

– *Î. P. S. Mitropolit Iosif* al Mitropoliei Ortodoxe Române pentru Europa Occidentală și Meridională;

– *P. Cuv. Ierodiac. Justinian Stoica* de la *Schitul Prodromul* din Sfântul Munte Athos;

– **Joi, 13 decembrie a.c.:**

– A prezidat ședința de lucru a Permanenței *Consiliului eparhial* al Arhiepiscopiei Bucureștilor;

– *Primiri:*

– Dl *Ing. Franz Wesinger*, președintele Asociației de caritate *"St. Gerhards-Werk"* din Germania și pe Dl *Dr. ing. Josef J. Pilz*, în legătură cu dorința asociației de a colabora cu Patriarhia Română în activitatea de asistență socială;

– E. S. Dl *Fernard Kartheiser*, ambasadorul Marelui Ducat de Luxem-

burg la Atena, Nicosia și București, în vizită de prezentare;

– **Vineri, 14 decembrie a.c.:**

– A acordat un interviu pentru emisiunea "*Convorbiri cu mari personalități ale vieții publice românești*" a Departamentului *Radio România Actualități* adresând ascultătorilor mesaj de binecuvântare la prăznuirea Nașterii Domnului;

– **Sâmbătă, 15 decembrie a.c.:**

– A transmis cuvânt pastoral la Nașterea Domnului prin intermediul emisiunilor Societății Române de Radiodifuziune;

– A primit în Catedrala Patriarhală un grup de colindători de la ASCOR adresându-le cuvânt de binecuvântare;

– **Marti, 18 decembrie a.c.:**

– *Primiri:*

– *Î. P. S. Arhiepiscop Teodosie* al Tomisului;

– *Î. P. S. Arhiepiscop Nifon* al Târgoviștei;

– **Miercuri, 19 decembrie a.c.:**

– A primit pe *P. Cuv. Arhim. Melchisedec Velnic*, starețul Mănăstirii Putna;

– **Joi, 20 decembrie a.c.:**

– A binecuvântat pe copiii prezenți la serbarea "*Colindă sfântă din sufletul copiilor la sărbătoarea Nașterii Domnului*" – desfășurată la Palatul Patriarhiei – și a premiat pe participanții la Concursul național "*Bun venit mileniului III creștin*";

– **Vineri, 21 decembrie a.c.:**

– A participat la *Adunarea solemnă consacrată celei de-a XII-a aniversări a Revoluției Române din decembrie 1989*, desfășurată în *Sala mare* a Palatului Parlamentului;

– A binecuvântat copiii prezenți la *Palatul Patriarhiei* cu ocazia Programului special de Crăciun organizat de Sectorul "*Biserica și Societatea*" al Administrației Patriarhale. A rostit cuvânt de învățătură și a oferit daruri copiilor prezenți;

– **Luni, 24 decembrie a.c.:**

– A primit numeroase grupuri de colindători din întreaga țară;

– **Marti, 25 decembrie a.c.:**

– A săvârșit Sfânta Liturghie în Catedrala Patriarhală și a rostit cuvânt de binecuvântare la Praznicul Nașterii Domnului;

– **Miercuri, 26 decembrie a.c.:**

– A primit pe *Dna Ileana Tureanu*, secretar de Stat la *Ministerul Lucrărilor Publice, Transporturilor și Locuinței* și pe *Dl Arhit. Crișan Popescu*;

– **Vineri, 28 decembrie a.c.:**

– *Primiri:*

– *Î. P. S. Mitropolit Teofan* al Olteniei;

– **Luni, 31 decembrie a.c.:**

– A adresat mesaj de binecuvântare poporului român cu ocazia Anului Nou, prin intermediul posturilor de radio și televiziune;

Pr. Nicolae Vladu

BISERICI TÂRNOSITE, SFINȚITE ȘI RESFINȚITE DIN CUPRINSUL ARHIEPISCOPIEI BUCUREȘTILOR ÎN ANUL 2001

1. Sfințirea bisericii parohiei Gorgota, Protoieria Ploiești, pe data de 18 februarie 2001 de către Prea Sfințitul Episcop *Teodosie Snagoveanul*;
2. Sfințirea Capelei "Sfântul Mucenic Dimitrie" – Școala Militară de Subofițeri de poliție "Vasile Lascăr" de către Prea Sfințitul Episcop *Ambrozie Sinaitul*;
3. Punerea pietrei de temelie pentru construcția unui nou lăcaș de cult în cartierul Titan, pe data de 23 martie 2001 de către Prea Sfințitul Episcop *Teodosie Snagoveanul*;
4. Punerea pietrei de temelie pentru construirea unui nou locaș de cult în parohia Tufeni, cu hramul "Nașterea Maicii Domnului", Protoieria Câmpina de către P. C. Pr. Protoiereu *Costică Dumitru*;
5. Sfințirea bisericii parohiei Liliеști, Protoieria Câmpina pe data de 4 iunie 2001 de către Prea Sfințitul Episcop *Vincentiu Ploieșteanu*;
6. Târnosirea Paraclisului de la Centrul Școlar nr. 1 al Asociației nevăzătorilor, Protoieria II Capitală, pe data de 8 iunie 2001 de către Prea Sfințitul Episcop *Sebastian Ilfoveanul*;
7. Resfințirea bisericii parohiei Adormirea Maicii Domnului – Mizil, Protoieria Urlați, pe data de 10 iunie 2001 de către Prea Sfințitul Episcop *Sebastian Ilfoveanul*;
8. Târnosirea bisericii filialei Valea Mantei, parohia Gura Văii, Protoieria Ploiești, pe data de 15 iulie 2001 de către Prea Sfințitul Episcop *Sebastian Ilfoveanul*;
9. Târnosirea bisericii parohiei Posești, Protoieria Vălenii de Munte, pe data de 26 august 2001 de către Prea Sfințitul Episcop *Sebastian Ilfoveanul*;
10. Sfințirea locului și punerea crucii pentru noua biserică cu hramul "Sfântul Ioan Botezătorul", Protoieria Vălenii de Munte, pe data de 19 august 2001;
11. Sfințirea bisericii parohiei Mărgineni, Protoieria Câmpina, pe data de 26 august 2001 de către Prea Sfințitul Episcop *Sebastian Ilfoveanul*;
12. Sfințirea locului noii biserici din parohia Tesila, cu hramul "Sfinții Împărați Constantin și Elena", Protoieria Câmpina, pe data de 27 august 2001 de către Prea Sfințitul Episcop *Sebastian Ilfoveanul*;

13. Sfințirea bisericii parohiei Mihai Bravu, Protoieria III Capitală, pe data de 16 septembrie 2001 de către Prea Fericitul Părinte Patriarh *Teoctist*;
14. Târnosirea bisericii parohiei Găgeni, Protoieria Ploiești, pe data de 14 octombrie 2001 de către Prea Fericitul Părinte Patriarh *Teoctist*;
15. Târnosirea bisericii parohiei Ghiosești, Protoieria Câmpina, pe data de 8 septembrie 2001 de către Prea Sfințitul Episcop *Sebastian Ilfoveanul*;
16. Târnosirea bisericii parohiei Sfântul Mucenic Dimitrie – Câmpina, Protoieria Câmpina, pe data de 7 octombrie 2001 de către Prea Sfințitul Episcop *Sebastian Ilfoveanul*;
17. Punerea pietrei de temelie pentru ridicarea bisericii Sfântul Apostol și Evanghelist Ioan, Protoieria III Capitală, pe data de 26 septembrie 2001 de către Prea Sfințitul Episcop *Sebastian Ilfoveanul*;
18. Târnosirea bisericii Schitului Caraiman, Protoieria Câmpina, pe data de 21 octombrie 2001 de către Prea Sfințitul Episcop *Sebastian Ilfoveanul*;
19. Sfințirea locului pentru construirea bisericii "Pogorârea Sfântului Duh" – Militari, Protoieria I Capitală, pe data de 11 octombrie 2001 de către Prea Sfințitul Episcop *Sebastian Ilfoveanul*;
20. Sfințirea bisericii "Sfântul Mare Mucenic Dimitrie, Izvorătorul de Mir" – Academia de Înalte Studii Militare din București, pe data de 25 octombrie 2001 de către Prea Fericitul Părinte Patriarh *Teoctist*;
21. Resfințirea capelei parohiei Doamna Oltea, Protoieria II Capitală, pe data de 14 octombrie 2001 de către Prea Sfințitul Episcop *Sebastian Ilfoveanul*;
22. Sfințirea bisericii parohiei Ologeni, Protoieria Ploiești, pe data de 28 octombrie 2001 de către Prea Sfințitul Episcop *Ambrozie Sinaitul*;
23. Punerea pietrei de temelie pentru construirea noii biserici la parohia Șerban Vodă, Protoieria III Capitală, pe data de 28 octombrie 2001 de către Prea Sfințitul Episcop *Sebastian Ilfoveanul*;
24. Sfințirea Capelei Militare de la Școala de Aplicație pentru Radio-locuție-Ploiești, pe data de 1 noiembrie 2001 de către Prea Sfințitul Episcop *Sebastian Ilfoveanul*;
25. Sfințirea bisericii parohiei Căciulați, Protoieria Ilfov, pe data de 11 noiembrie 2001 de către Prea Sfințitul Episcop *Sebastian Ilfoveanul*;
26. Sfințirea bisericii filiei Stoienoaia, parohia Petrăchioaia, Protoieria Ilfov, pe data de 8 noiembrie 2001 de către Prea Cucernicul Părinte Vicar *Alexandru Armand Munteanu*;
27. Târnosirea bisericii parohiei Sfântul Apostol și Evanghelist Ioan, Protoieria III Capitală, pe data de 11 noiembrie 2001 de către Prea Sfințitul Episcop *Ambrozie Sinaitul*;
28. Târnosirea Paraclisului Universității de Științe Agronomice și Medicină Veterinară cu hramul "Sfinții Chiril și Metodiu", pe data de 21 noiembrie 2001 de către Prea Sfințitul Episcop *Ambrozie Sinaitul*.

TINERI TEOLOGI HIROTONIȚI ÎN ANUL 2001, ÎN CUPRINSUL ARHIEPISCOPIEI BUCUREȘTILOR

1. *Diacon STOINEA LIVIU – parohia Sfântul Vasile Polonă, Protoieria II Capitală*

– hirotonit preot la data de 14 ianuarie 2001 de către Prea Fericitul Părinte Patriarh Teoctist;

2. *MANEA NICU GEORGE – Ministerul Apărării Naționale*

– hirotonit diacon la data de 1 ianuarie 2001 de către Prea Sfințitul Episcop Teodosie Snagoveanul;

– hirotonit preot la data de 7 ianuarie 2001 de către Prea Sfințitul Episcop Teodosie Snagoveanul;

3. *CRISTEA PETRIȘOR – parohia Țintea, Protoieria Câmpina*

– hirotonit diacon la data de 27 decembrie 2000 de către Prea Sfințitul Episcop Teodosie Snagoveanul;

– hirotonit preot la data de 6 ianuarie 2001 de către Prea Sfințitul Episcop Teodosie Snagoveanul;

4. *Diacon MIHAI AUREL – îmbisericit pentru biserica parohiei Delea Veche, Protoieria II Capitală*

– hirotonit preot la data de 4 martie 2001 de către Prea Sfințitul Episcop Teodosie Snagoveanul;

5. *Diacon RĂDUNĂ EDUARD IOAN – parohia Chițorani, Protoieria Ploiești*

– hirotonit preot la data de 1 aprilie 2001 de către Prea Fericitul Părinte Patriarh Teoctist;

6. *DOBRICĂ OCTAVIAN – Spitalul C.F.R. Ploiești*

– hirotonit diacon la data de 1 aprilie 2001 de către Prea Fericitul Părinte Patriarh Teoctist;

– hirotonit preot la data de 8 aprilie 2001 de către Prea Sfințitul Episcop Teodosie Snagoveanul;

7. *TOMA APOSTOL EDUARD – Centrul Școlar nr. 1 – Vatra Luminoasă, București*

– hirotonit diacon la data de 23 martie 2001 de către Prea Fericitul Părinte Patriarh *Teoctist*;

– hirotonit preot la data de 24 martie 2001 de către Prea Sfințitul Episcop *Teodosie Snagoveanu*;

8. *MOȘGOREANU FLORIN CĂTĂLIN* – parohia *Poiana Comarnic*, Protoieria *Câmpina*

– hirotonit diacon la data de 6 mai 2001 de către Prea Sfințitul *Sebastian Ilfoveanu*;

– hirotonit preot la data de 13 mai 2001 de către Prea Fericitul Părinte Patriarh *Teoctist*;

9. *BELDIMAN NICUȘOR* – parohia *Bolintin Vale*, Protoieria *Giurgiu Nord*
– hirotonit diacon la data de 13 mai 2001 de către Prea Fericitul Părinte Patriarh *Teoctist*;

– hirotonit preot la data de 20 mai 2001 de către Prea Sfințitul Episcop *Sebastian Ilfoveanu*;

10. *Diacon DORU COSTACHE* – parohia *Sf. Vasile Victoria*, Protoieria *II Capitală*

– hirotonit preot la data de 24 mai 2001 de către Prea Sfințitul Episcop *Ambrozie Sinaitul*;

11. *DUMITRU VICENȚIU-ADRIAN* – parohia *Stănțești*, Protoieria *Ploiești*
– hirotonit diacon la data de 20 mai 2001 de către Prea Sfințitul Episcop *Vicențiu Ploieșteanu*;

– hirotonit preot la data de 24 mai 2001 de către Prea Sfințitul Episcop *Vicențiu Ploieșteanu*;

12. *OPREA GABRIEL* – parohia *Varnița*, Protoieria *Câmpina*
– hirotonit diacon la data de 20 mai 2001 de către Prea Sfințitul Episcop *Sebastian Ilfoveanu*;

– hirotonit preot la data de 24 mai 2001 de către Prea Sfințitul Episcop *Sebastian Ilfoveanu*;

13. *BOLOVAN ROMEO FLORIN* – parohia *Nașterea Maicii Domnului –Slănic*, Protoieria *Vălenii de Munte*

– hirotonit diacon la data de 20 mai 2001 de către Prea Sfințitul Episcop *Ambrozie Sinaitul*;

– hirotonit preot la data de 27 mai 2001 de către Prea Sfințitul Episcop *Ambrozie Sinaitul*;

14. *TICU MARIAN* – parohia *Buștenari*, Protoieria *Câmpina*
– hirotonit diacon la data de 21 mai 2001 de către Prea Sfințitul Episcop *Sebastian Ilfoveanu*;

–hirotonit preot la data de 27 mai 2001 de către Prea Sfințitul Episcop *Sebastian Ilfoveanul*;

15. *CERCEL IULIAN* – parohia Valea Stâlpului, Protoieria Vălenii de Munte

–hirotonit diacon la data de 20 iulie 2001 de către Prea Sfințitul Episcop *Sebastian Ilfoveanul*;

–hirotonit preot la data de 22 iulie 2001 de către Prea Sfințitul Episcop *Ambrozie Sinaitul*;

16. *GEORGESCU GEORGE MĂLIN* –parohia Mihăilești I, Protoieria *Giurgiu Nord*

– hirotonit diacon la data de 4 iunie 2001 de către Prea Sfințitul Episcop *Vincentțiu Ploieșteanu*;

– hirotonit preot la data de 20 iulie 2001 de către Prea Sfințitul Episcop *Sebastian Ilfoveanul*;

17. *OTOMEGA-COLCEA EMIL SORIN* - diacon pe seama Catedralei Patriarhale

– hirotonit diacon la data de 15 iulie 2001 de către Prea Fericitul Părinte Patriarh Teoctist;

18. *SPIRIDON COSTIN* – diacon onorific pe seama Catedralei Patriarhale din București

– hirotonit diacon la data de 15 iulie 2001 de către Prea Sfințitul Episcop *Ambrozie Sinaitul*;

19. *COMAN CORNEL* –parohia Sfântul Grigore Palama, Protoieria I Capitală

– hirotonit diacon la data de 23 septembrie 2001 de către Prea Sfințitul Episcop *Vincentțiu Ploieșteanu*;

20. *SCOIPAN IULIAN* – Capela Centrului Medical Monpasan 94, București

– hirotonit diacon la data de 27 septembrie 2001 de către Prea Sfințitul Episcop *Ambrozie Sinaitul*;

– hirotonit preot la data de 1 octombrie 2001 de către Prea Sfințitul Episcop *Sebastian Ilfoveanul*;

21. *IVĂNESCU NICOLAE CRISTIAN* –parohia Târlești, Protoieria Vălenii de Munte

–hirotonit diacon la data de 2 octombrie 2001 de către Prea Sfințitul Episcop *Varsanufie Prahoveanul*;

– hirotonit preot la data de 7 octombrie 2001 de către Prea Sfințitul Episcop *Varsanufie Prahoveanul*;

22. *CROITORU VASILE* – *parohia Sfânta Treime-Tei, Protoieria III Capitală*

– hirotonit diacon la data de 14 octombrie 2001 de către Prea Sfințitul Episcop *Sebastian Ilfoveanu*;

– hirotonit preot la data de 21 octombrie 2001 de către Prea Fericitul Părinte Patriarh *Teoctist*;

23. *BIRCĂU IOAN CRISTINEL* – *parohia Râlești, Protoieria Giurgiu Sud*
– hirotonit diacon la data de 17 octombrie 2001 de către Prea Sfințitul Episcop *Varsanufie Prahoveanu*;

– hirotonit preot la data de 28 octombrie 2001 de către Prea Sfințitul Episcop *Varsanufie Prahoveanu*;

24. *CONSTANTIN LAURENȚIU MIHAIL* – *parohia Uiești, Protoieria Giurgiu Nord*

– hirotonit diacon la data de 14 octombrie 2001 de către Prea Sfințitul Episcop *Varsanufie Prahoveanu*;

– hirotonit preot la data de 28 octombrie 2001 de către Prea Sfințitul Episcop *Vincentțiu Ploieșteanu*;

25. *MANTA GHEORGHE JUSTIN* – *Mănăstirea Radu-Vodă, București*
– hirotonit diacon la data de 25 noiembrie 2001 de către Prea Sfințitul Episcop *Varsanufie Prahoveanu*;

26. *NEAGU DOREL EUGEN* – *parohia Poiana Vârbilău, Protoieria Valenii de Munte*

– hirotonit diacon la data de 14 octombrie 2001 de către Prea Fericitul Părinte Patriarh *Teoctist*;

– hirotonit preot la data de 17 octombrie 2001 de către Prea Sfințitul Episcop *Varsanufie Prahoveanu*;

27. *ROȘU CONSTANTIN* – *parohia Chiriacu, Protoieria Giurgiu Sud*
– hirotonit diacon la data de 13 decembrie 2001;

– hirotonit preot la data de 26 decembrie 2001 de către Prea Sfințitul Episcop *Vincentțiu Ploieșteanu*;

28. *STĂNCULESCU SILVIU VALENTIN* – *parohia Popa Rusu, Protoieria II Capitală*

– hirotonit diacon la data de 6 decembrie 2001 de către Prea Sfințitul Episcop *Ambrozie Sinaitul*.

Ref. *Ichim Camelușa*

ZI DE SĂRBĂTOARE LA PAROHIA DOAMNA OLTEA DIN BUCUREȘTI

Parohia Doamna Oltea din Protoieria II Capitală, odată cu evenimentul de tristă aducere aminte a demolării (dezafectării) bisericii, la 27 noiembrie 1986, și a casei parohiale, la 9 decembrie același an a făcut să se stingă de pe harta spirituală a Bucureștiului. Au trecut 14 ani de neexistență, enoriașii ei trăind o stare spirituală – liturgică de văduvie, greu de închipuit și suportat, văzându-se la un moment dat fără biserică și asistență liturgică cuvenită, chiar dacă spațiul parohiei, în sine, s-a alăturat sau anexat la o parohie din apropiere – "Sf. Treime Tei".

Razele unei speranțe de refacere s-au ivit după evenimentele din decembrie 1989 pe seama faptului că terenul fostei biserici, rămăsese nefolosit de către Statul care ne depozedase de el și, ca atare, s-a recurs imediat la formele legale de redobândire a acestuia cu drept de construire a unei noi biserici.

În realitate, cu toate aprobările legale obținute am reușit să realizăm, mai întâi un altar de sticlă cu bile metalice (1997), și o biserică mică (1997-1998), devenită capelă mortuară, apoi biserica mare ridicată pe schelet metalic, începută cu ajutorul material al Sfintei Arhiepiscopii a Bucureștilor (1986) și continuată până la târnosirea ei (8 iunie 2000) și chiar până în prezent de frații maramureșeni Dumitru și Vasile Creștin, declarați de Prea Fericitul Părinte Patriarh TEOCTIST (la sfințirea ei), ctitori ai acestui sfânt lăcaș de închinăciune, acordându-le pe lângă Înalta Binecuvântare arhierască, cu aprecierea și prețuirea cuvenită, și cea mai înaltă distincție bisericească pentru mireni "*Crucea Patriarhală*".

În continuare, s-au întreprins și alte lucrări de amenajare și împodobire a celor trei lăcașuri de cult.

În concret și cronologic, este vorba de următoarele lucrări:

a. Biserica mare: Pridvorul deschis la intrare din bile de metal și geamuri mate la acoperiș; ușile de la intrare din lemn de stejar sculptate; baldachin din lemn de cireș sculptat pentru veșmântul Sfințelor Moaște ale Cuv. Pa-

raschiva de la Iași; măsuță din lemn de mahon, tip elvețian, pentru veșmântul Sfințelor Moaște ale Cuv. Dimitrie cel Nou (Basarabov); pictură în tempera parțial realizată.

b. Biserica mică (capela mortuară): Pictura integrală în "tempera", executată de Dna Ioana Dumitrescu, pe cheltuială proprie (donație); dotări cu mese, covoare, mochetă, stație de amplificare, lampă nouă de iluminat în Sf. Altar;

c. Altarul de sticlă: icoane; covoare; muzeu cu icoanele de pe pereții bisericii mari (de la iconostasul sau tâmpla improvizată până la donarea celei prezente).

2. În curtea bisericii: Terminarea gardului de împrejmuire; monumentul-baldachin cu icoana Cuv. Parascheva dăruind veșmântul Sfințelor Moaște, bisericii "Doamna Oltea", pictură în frescă realizată de pictorii Ioana Dumitrescu și sub formă de donație; gârdulețul din metal ce marchează crucea, monument de construcție pusă de Prea Fericitul Părinte Patriarh TEOCTIST la resfințirea terenului redobândit și rămas de la vechea biserică și casa parohială (demolate); gârdulețul din metal marcat de gard viu și patru stâlpi de iluminat pe timp de noapte; parc ornamentat cu flori.

Cum era de așteptat pentru aceste noi podoabe ale parohiei noastre se cuvenea să se organizeze și officieze o nouă slujbă arhierescă de binecuvântare și sfințire a lor. Moment pe care l-am legat de sărbătoarea primului hram al bisericii, închinat Prea Cuvioasei Paraschiva (14 octombrie) pe motiv că în anul acesta (2001) *am primit în dar (donație)*, cu binecuvântări arhieresti de la Înalt Prea Sfințitul Mitropolit Daniel al Moldovei și Bucovinei, *un veșmânt al Sfințelor Moaște ale Cuvioasei*, pentru care, cum am mai arătat, am făcut în interiorul bisericii un baldachin din lemn de cireș sculptat artistic, o raclă de argint în care am pus Sfântul Odor și am așezat-o în acest baldachin, iar în curte imediat în apropierea bisericii mari, un monument-baldachin mareț de beton îmbrăcat în marmură de două-trei culori și cu icoana Prea Cuvioasei Paraschiva pictată în frescă, oferind veșmântul său bisericii "Doamna Oltea".

La invitația făcută Prea Fericitului Părinte Patriarh TEOCTIST de a lua parte la acest eveniment din viața cea nouă a parohiei, Prea Fericirea Sa având o altă obligație și promisiune pentru această dată – târnosirea unei biserici noi – a dat Înalta Binecuvântare pentru lucrările efectuate și sărbătoarea organizată, delegând, pentru officierea sfințirii lor și a Sfintei Liturghii arhieresti pentru hram pe P. S. Episcop Sebastian Ilfoveanul, Episcop Vicar al Arhiepiscopiei Bucureștilor.

Astfel, s-a purces din ajunul sărbătorii, pe 3 octombrie 2001, la sfințirea apei (agheazma mică) ce se obișnuiește la hramurile bisericilor, oficiate de către un sobor de preoți și diaconi, spre folosul sufletesc al credincioșilor care au luat-o la casele lor în această zi și în ziua praznicului (14 octombrie 2001).

Tot în ajunul sărbătorii a fost oficiată slujba Vecerniei mari, și la momentul liturgic al "Vohodului Mare", un sobor de preoți și diaconi, cu tineri și copii îmbrăcați în veșminte bisericesti, au scos racla cu veșmântul Sfințelor Moaște ale Cuvioasei Paraschiva, înconjurându-se sfântul locaș de cult, în procesiune. Apoi, racla sfintei a fost așezată pe postamentul consacrat la monumentul-baldachin din curtea bisericii despre care am pomenit mai sus.

La această raclă, făcând cadru comun cu baldachinul, s-au închinat, cu multă credință și evlavie, mulți credincioși până seara târziu, ca și în ziua praznicului, de dimineața până la orele 18,00.

A doua zi, de Praznicul Cuvioasei Parascheva, dis-de-dimineață a fost scoasă din nou racla veșmântului Sfintei Cuvioase Parascheva și așezată la monumentul-baldachin din curtea bisericii, de un grup de slujitori; s-a făcut slujba aghiazmei pentru sfințirea celor propuse până la rugăciunea de sfințire ce revenea după rânduială ierarhului delegat.

La orele 9.00, P. S. Episcop Sebastian Ilfoveanul – Episcop Vicar al Arhiepiscopiei Bucureștilor, a fost primit la intrarea în biserică mare, cu alai sărbătorec, în sunet de toacă și clopote, cu Evanghelia și cu Sfânta Cruce pentru binecuvântarea slujitorilor și credincioșilor prezenți, după care, îmbrăcându-se după rânduială în Sfântul Altar, s-a revenit în curtea bisericii, unde s-a continuat slujba sfințirii aghiazmei speciale lângă monumentul-baldachin închinat Cuvioasei Paraschiva.

Apoi, s-a trecut la momentul sfințirii obiectivelor stabilite pentru această zi de sărbătoare, începând cu monumentul-baldachin, s-a continuat cu exteriorul bisericii mici (capela mortuară) și picturii din interiorul ei (acum integral terminată), cu interiorul Sfântului Altar de sticlă, cu pridvorul deschis, din metal și ușile de stejar, de la intrarea în biserică mare; cu baldachinul din lemn de cireș sculptat artistic (ca și ușile principale de la intrare), ca locaș de păstrare și închinare la racla veșmântului Sfințelor Moaște ale Cuvioasei Paraschiva și în sfârșit sfințirea mesei – raclă din lemn de mahon, de tip elvețian, în care se află așezat veșmântul Sfințelor Moaște ale Sfântului Dimitrie cel Nou (Basarabov).

Terminându-se acest moment sacru de sfințire, s-a trecut la oficierea Sfintei Liturghii arhieresti, de către P. S. Sa fiind înconjurat de un ales sobor de preoți și diaconi, de la Centrul Eparhial.

În cadrul Sfintei Liturghii la momentul liturgic potrivit, a fost săvârșită hirotonirea în diacon a teologului Croitoru Vasile, viitor slujitor pe postul II de preot la biserica parohiei Sfânta Treime-Tei.

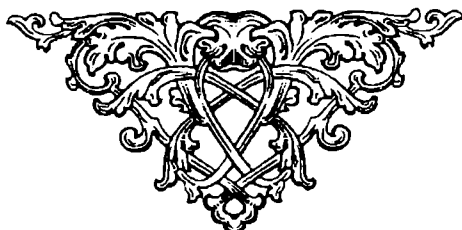
La sfârșit s-au ținut cuvântări, P. C. Pr. Paroh Alexandru Armand Munteanu evocând momentul festiv al praznicului, printr-o scurtă trecere în revistă a încercărilor de tristă amintire (demolarea vechii biserici și văduvia liturgică a fostei parohii) și reînnoarea vieții și lucrării liturgico-misionare de după 1997, cu roadele ei binecuvântate de Dumnezeu pentru această biserică și parohie, recăpătând într-un timp scurt renumele ei de altădată în Capitală.

P. S. Episcop Sebastian Ilfoveanul a ținut un cuvânt de învățătură pe marginea unor momente mai importante din viața Sfintei Cuvioase Parascheva, punctând unele învățăminte folositoare de suflet pentru credincioși, și sfârșind prin a face cuvenitele aprecieri pentru ceea ce s-a realizat la această biserică după refacerea vieții și activității ei, și adresând îndemnul arhieresc de a se continua, cu același elan duhovnicesc și administrativ-gospodăresc de către preotul paroh și enoriașii săi.

La sfârșitul Sfintei Liturghii s-au binecuvântat colivele și prinoasele zilei aduse de credincioși, precum și pachetele cu mâncare pregătite pentru 150 persoane nevoiașe.

Apoi P. S. Episcop Sebastian Ilfoveanul și soborul de preoți și diaconi care au participat la această sărbătoare a bisericii "Doamna Oltea" au onorat invitația Preotului paroh de a lua parte la agapa frățească ce s-a organizat cu acest prilej festiv la casa parohială.

Pr. Alexandru Armand Munteanu

CURSURILE DE INSTRUIRE ȘI PERFEȚIONARE A GHIZILOR, MUZEOGRAFILOR ȘI CONSERVATORILOR DE LA MUZEELE ȘI COLECȚIILE BISERICEȘTI DIN PATRIARHIA ROMÂNĂ

În baza aprobării *Prea Fericitului Părinte TEOCTIST, Patriarhul Bisericii Ortodoxe Române* și cu sprijinul logistic al Ministerului Culturii și Cultelor, în perioada 17-27 septembrie 2001 au avut loc la Mănăstirea "Sfânta Maria" din Techirghiol, jud. Constanța, cursurile de instruire, pregătire și perfecționare a ghizilor, muzeografilor și conservatorilor din rețeaua patrimonială a Bisericii Ortodoxe Române.

În acest an, la cursuri au participat aproape 100 de cursanți din întreaga țară, monahi, monahii, clerici și laici, toți activând în cadrul unor muzee, colecții centre de ocrotire și depozite patrimoniale din cadrul Patriarhiei Române.

Tematica acestor cursuri a fost elaborată, în colaborare, de Direcția Patrimoniu Eclezial din Secretariatul de Stat pentru Culte și de Sectorul Patrimoniul Cultural Național Bisericesc din cadrul Administrației Patriarhale.

Ținând cont de specificul concret al activității în domeniul patrimoniului cultural național religios și de solicitările și aprecierile înseși ale cursanților participanți la edițiile anterioare, tematica a fost axată, și de această dată, pe însușirea și îmbogățirea, mai cu seamă, a cunoștințelor orizontului profesional de pregnantă utilitate și aplicabilitate practică.

Deschiderea cursurilor a avut loc joi, 17 septembrie 2001, prin oficierea slujbei TE-DEUM-ului de către Înalt Prea Sfințitul Arhiepiscop *TEODOSIE* al Tomisului, înconjurat de un sobor de preoți și diaconi de la Mănăstirea "Sfânta Maria", Techirghiol – P. Cuv. Arhim. *Arsenie Papacioc*, de la Patriarhia Română – P. C. Pr. Florin Șerbănescu, consilier patriarhal, de la

Arhiepiscopia Bucureștilor – P. C. Pr. Consilier Marian Stroe, și de la o serie de mânăstiri de seamă de pe cuprinsul Patriarhiei Române.

Cu acest prilej Înalț Prea Sfințitul Arhiepiscop TEODOSIE al Tomisului a transmis cursanților părintescul mesaj de binecuvântare și spornică lucrare în cadrul cursurilor și în întreaga activitate din partea Prea Fericitului Părinte Patriarh *TEOCTIST*, subliniind valoarea deosebită, probată în timp, a acestor deschizătoare de orizonturi și ziditoare de suflete și punți pentru cei devotați păstrării, conservării, restaurării și punerii în valoare a moștenirii de cultură și artă a Bisericii noastre strămoșești.

Un cald mesaj de bun venit a adresat participanților domnul secretar de stat, dr. *Laurențiu Tănase*, care a salutat pe cei prezenți în numele domnului Academician Răzvan Teodorescu, ministrul Culturii și Cultelor, subliniind interesul deosebit și susținerea pleneră din partea ministerului pentru ca aceste întruniri să-și păstreze continuitatea și utilitatea.

Au mai rostit cuvinte de salut și apreciere pentru reeditarea acestei forme tradiționale de pregătire și perfecționare Dl *Petre Chirobocea*, prefect al județului Constanța, Dna *Florența Marinescu*, director al Direcției Județene Constanța pentru Cultură, Culte și Patrimoniu, Dl Conf. univ. dr. arh. *Cristian Moisescu*, directorul Direcției Patrimoniu Eclezial din Ministerul Culturii și Cultelor, Monahia Stavroforă *Semfora Gafton*, stareța Mânăstirii "Sfânta Maria" din Techirghiol, participantă de-a lungul timpului, în calitate de cursantă sau de gazdă, la toate edițiile de până acum ale acestor cursuri.

În aceeași zi, cursurile propriu-zise au fost inaugurate printr-o întâlnire a cursanților cu domnul dr. *Laurențiu Tănase*, secretar de stat pentru culte din cadrul Ministerului Culturii și Cultelor, context în care s-a desfășurat un util schimb de experiență în domeniul modalităților specifice de prezentare către public a monumentelor și colecțiilor religioase ținând cont de vârstă, structura socio-profesională și nivelul de receptivitate al publicului vizitator, scopul fiind acela ca tezaurul bisericesc de valori să fie asumat cât mai plener ca zestre inestimabilă a poporului român, profund caracteristică istoriei, spiritualității și culturii creștin-ortodoxe bimilenare a acestuia în contextul bogatei civilizații europene.

Pe de altă parte, Dl *Ștefan Ioniță*, director general al Direcției Generale Relații Culte din cadrul Secretariatului de Stat pentru Culte, a prezentat o instructivă sinteză asupra vieții religioase din România de azi și asupra legislației actuale în domeniu.

În continuare, urmându-se îndeaproape programul prestabilit, s-au derulat întâlniri ale cursanților cu cadre didactice universitare și specialiști de

marcă din domeniul activității legate de păstrarea evidenței, conservarea, restaurarea și punerea în valoare a patrimoniului cultural național.

Astfel, Dl dr. *Cristian Moisescu*, directorul Direcției Patrimoniu Eclezial din Secretariatul de Stat pentru Culte, a prezentat o complexă și bogat ilustrată retrospectivă, întinsă pe perioada secolelor XIII-XVIII, asupra contribuțiilor românești la dezvoltarea arhitecturii medievale bisericesti, în timp ce Dna arh. *Ana Uncu* s-a referit la experiența valoroasă a ultimului deceniu în proiectarea de noi sfinte lăcașuri ale Ortodoxiei în România, în contextul unei intensități fără precedent a activității constructive a Bisericii noastre, de natură a justifica pe deplin sintagma grăitoare a "deceniului celor o mie de biserici".

Din gama aceluiași preocupări legate de purtarea de grijă asupra patrimoniului bisericesc construit a făcut parte și expunerea Dnei arhitect *Laura Ilie* despre cauzele degradării monumentelor istorice și despre măsurile de primă instanță pentru conservarea acestora, precum și cea a domnului Prof. univ. *Nicolae Sava* despre întreținerea și conservarea picturilor murale.

O atenție deosebită s-a acordat, prin prisma preocupărilor profesionale curente ale cursanților, problematicii păstrării, cercetării, evidenței, conservării, restaurării și punerii în valoare a patrimoniului cultural național mobil.

Astfel, Dl Prof. univ. dr. *Ion Sandu*, de la Universitatea "Al. I. Cuza" din Iași a dezvoltat sistematic într-o serie de prelegeri, aspecte privind factorii distructivi ai bunurilor de patrimoniu și procesarea interdisciplinară a efectelor lor asupra diferitelor categorii de materiale-suport (hârtie, textile, lemn, metal, ceramică) informații asupra modalităților actuale de investigație și expertiză asupra operelor de artă bisericesti, dimpreună cu documentațiile de specialitate ce însoțesc operațiunile de cercetare, conservare și restaurare a acestora.

A fost prezentată evoluția picturii de icoane în arta noastră bisericască în contextul general al picturii religioase din România (*Ana Dobjanski*, Muzeul Național de Artă), dimpreună cu noțiuni și proceduri specifice de conservare a icoanelor vechi, majoritatea picturi în tempera pe lemn (*Camelia Comșa*, Muzeul Național de Artă).

O expunere de real interes a fost și aceea privind simbolurile religioase în arta medievală românească (prof. *Victor Simion*, Centrul de Educație Permanentă a Cadrelor din rețeaua Ministerului Culturii și Cultelor).

De o atenție specială s-a bucurat și domeniul cărții vechi, atât de bogat reprezentată, și ea, în colecțiile, centrele de ocrotire și depozitele bisericesti. A fost prezentată o sinteză retrospectivă a istoriei religioase românești (dr.

Alexandru Ligor) și a fost, totodată, abordată, problematica specifică activității de conservare și restaurare a manuscriselor și cărților vechi tipărite (prof. Aurel Barbu Pandele, Muzeul Național de Istorie). Dr. Alexandru Ligor a susținut și un curs cu aplicații practice de paleografie chirilică românească.

Un grup aparte de abordări au privit domeniul evidenței patrimoniului bisericesc. Astfel, Pr. lect. *Florin Șerbănescu*, consilier patriarhal, a susținut tema referitoare la aplicarea unitară a Protocolului de colaborare din anul 2000 dintre Patriarhia Română și Ministerul de Interne privind evidența patrimoniului bisericesc și combaterea sustragerilor și înstrăinărilor acestuia, cadru în care s-a insistat asupra întocmirii evidenței cu imagini pe fișele unice aprobate în Sesiunea Sfântului Sinod din iunie 2000 și asupra modalităților de abordare, conform unei ordini de priorități, a acestei ample, dar atât de necesare operațiuni, dimpreună cu îmbunătățirea măsurilor anti-efracție la obiectivele patrimoniale bisericești.

Dna *Mariana Iova* (Centrul de Informare și Memorie Culturală al Ministerului Culturii și Cultelor – CIMEC) a prezentat sistemul și metodologia de evidență computerizată a patrimoniului din perspectiva noii Legi nr. 182/2000 pentru protejarea patrimoniului cultural mobil.

În sfârșit, o atenție specială s-a acordat domeniului muzeotehnicii cu aplicabilitate directă în expunerea din muzeele și colecțiile bisericești deschise spre vizitare publicului larg. Discuțiile pe această temă au fost susținute de Pr. lect. *Florin Șerbănescu*, consilier patriarhal, Prof. *Mircea Stârlea*, șef serviciu în Direcția Patrimoniu Eclezial din Secretariatul de Stat pentru Culte și arh. *Corina Țuțuianu* de la aceeași instituție.

Abordarea tuturor acestor domenii specifice, cu o întreagă suită de aspecte generale și particulare, a suscitat un viu interes din partea cursanților, prelegerile având un caracter viu, în care dialogul dintre lectori, organizatori și cursanți a fost permanent, generând deosebit de utile schimburi de informații, opinii și experiență.

În programul cursurilor au fost, totodată, inserate și două călătorii de documentare profesională. O primă deplasare a vizat, ca obiective, în partea de nord a Dobrogei, Cetatea antică Histria (cu basilicile sale paleocreștine), mănăstirea Celic-Dere, cu moaștele Sfinților Mucenici Epictet și Astion) abia descoperite, în luna august din acest curgător an 2001, între vestigiile unei basilici din anticul oraș Halmyris, unde ei au fost martirizați), Bazilica și Martirionul de la Niculițel, precum și Mănăstirile Saon și Cocos (cu bogăția lor de zestre patrimonială și, mai ales, la cea din urmă, cu moaștele Sfinților Mucenici Zotic, Atal, Kamasie și Filip, martirizați la Noviodunum-Isaccea și descoperiți în 1971 în Bazilica paleocreștină de la Niculițel). La

ceasul târziu de seară, al "luminii celei line a sfintei slave", călătoria s-a încheiat cu popasul în monumentală catedrală arhiepiscopală din Constanța.

A doua călătorie, spre sudul pământului dobrogean, a prilejuit cercetarea renumitului ansamblu monahal al bisericuțelor și chiliilor rupestre (de sec. IX-X) din dealul de cretă de la Basarabi-Murfatlar, a Monumentului triumfal român și a muzeului acestuia de la Adamclisi, a Mănăstirilor Dervent și Sfântul Apostol Andrei, uimitoare vetre ale creștinismului românesc străvechi dintre Dunăre și Marea Neagră, renașcute, cu putere și plinătate de har, la o nouă viață după 1989.

Cele două călătorii de studiu au fost realizate cu binecuvântarea și cu sprijinul integral, generos și neprecupețit al Înalt Prea Sfinției Sale Teodosie, arhiepiscopul Tomisului, care, animat de o părintească și caldă purtare de grijă și de frățească dragoste în Domnul pentru fiii truditori pe altarul comorilor de cultură și artă ale Bisericii noastre, a vegheat, în ambele rânduri, până la prezența personală, nemijlocită și mereu însuflețitoare, la realizarea unor neuitate deschideri de orizonturi de cultură bisericească și patrimonială ale tuturor participanților la cursuri.

Calde mulțumiri pentru frățeasca ospitalitate se cuvin exprimate părinților și maicilor starețe, dimpreună cu soboarele de viețuitori și viețuitoare de la mănăstirile cercetate, precum și Muzeului de Istorie Națională și Arheologie Constanța (în frunte cu Dl director Traian Cliante) și primăriei orașului Basarabi, jud. Constanța, care au contribuit cu generozitate și competență la asigurarea unei atente primiri și a unei informații științifice substanțiale la obiectivele arheologice vizitate.

În ultima zi a cursurilor, întâmplându-se a fi, totodată și soroc de pomenire a Sfântului Ierarh Martir Antim Ivireanul (27 septembrie), s-a săvârșit Sfânta Liturghie de către un sobor de preoți și diaconi sub protia Pr. Florin Șerbănescu, consilier patriarhal.

A avut apoi loc întrunirea festivă finală, în cadrul căreia s-au exprimat unanime cuvinte de apreciere pentru reușita organizatorică deosebită și pentru substanțialul fond de informație de specialitate dobândit în cadrul cursurilor, precum și intenția fermă a tuturor, organizatori și participanți, de continuare, în regim anual, a acestei forme de instruire devenită, de acum, tradițională și atât de bogată în roade.

S-au adus mesaje de înaltă binecuvântare și părintești urări de sponică nevoie în ogorul cel întins al zestrei patrimoniale bisericești din partea Prea Fericitului Părinte Patriarh Teoctist și a Înalt Prea Sfinției Sale Teodosie, arhiepiscopul Tomisului (Pr. Florin Șerbănescu, consilier patriarhal), salutul și urările de succes în activitate din partea Dlor acad. Răzvan Theodorescu,

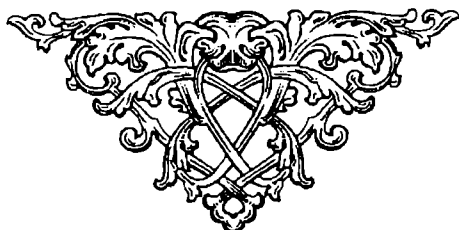
ministrul Culturii și Cultelor, și dr. Laurențiu Tănase, secretar de stat pentru Culte (DI dr. arh. Cristian Moiescu, director în Secretariatul de Stat pentru Culte), precum și personal, de către gazda cea atât de prevenitoare a acestei manifestări de cultură și râvnă învățătoarească, monahia stavroforă Semfora Gafton, neobosită năstavnică a primitorului așezământ al Mănăstirii "Sfânta Maria" din Techirghiol.

Cursanților le-au fost oferite diplome de participare din partea Ministerului Culturii și Cultelor de către DI Director dr. arh. Cristian Moiescu.

Despărțirea s-a produs pe fondul unui tonic și plinar sentiment de bucurie al lucrului, cu ajutorul lui Dumnezeu, bine și cuviincios împlinit, cu nădejdi de noi și frumoase rodiri în lucrarea cea plină de noblețe a tuturor ocrotitorilor de comori ale Bisericii noastre strămoșești și cu dorința tuturor de regăsire într-o aceeași comuniune de trăire sufletească și de îmbogățire într-o cuget și pricepere, în anul ce va să vină.

Pr. lect. dr. Florin Șerbănescu

Pr. Marian Stroe

CĂLĂTORIND PE FIRUL APOSTOLIC AL CREDINȚEI STRĂMOȘEȘTI

*"Cânta-voi Domnului în viața mea, cânta-voi
Dumnezeului cât voi fi" (Ps. 103).*

*"Binecuvântați pe Domnul toate lucrurile Lui; în tot
locul stăpânirii Lui, binecuvintează suflete al meu pe
Domnul" (Ps. 102).*

Cât de frumos cântă psalmistul David, și cu câtă putere recunoaște în inima sa slava lui Dumnezeu! Privind creația lui Dumnezeu, nu poți să nu te minunezi de frumusețea și armonia lucrurilor care au fost făcute de mâna Sa atotputernică, iar glasul tău nu mai prididește să slăvească, prin cântări, numele Său cel sfânt: "Sfânt, Sfânt, Sfânt Domnul Savaot, plin e cerul și pământul de mărirea Sa!". În pelerinajele ce se fac pe la locurile sfinte, creștinii merg nu numai pentru a cunoaște viața Mântuitorului și istoria Creștinismului în acest decurs de 2000 de ani, ci merg în primul rând pentru a se curăți sufletește de răul acestei lumi "moderne", pentru a regăsi armonia și calmul în comuniune cu Dumnezeu, pentru a se reîntoarce în acel "illo tempore", în timpul sacru când oamenii și îngerii se împărțeau din lumina și slava lui Dumnezeu. Și cel mai bine poți face această purificare în sfintele mănăstiri, oaze de sfințenie ferite de tumultul și "barbaria" lumii moderne, unde, participând la sfintele slujbe, prin cântări și rugăciuni, poți simți cum Dumnezeu în toată slava Sa, coboară peste oameni și peste locuri sfințindu-le și umplându-le de har.

Muzica te înalță și te apropie de Dumnezeu. Iar muzica noastră bisericească, ce continuă întru totul tradiția muzicii bizantine, este străbătută de atâta armonie și de atâta grație, încât te trimite la tot pasul cu gândul și cu inima spre armonia Împărăției lui Dumnezeu și spre slava acesteia.

Astfel înțelegem noi muzica bisericească, și când spun noi mă refer la corul bisericii "Popa Nan" din București, cor format din tineri care continuă să existe prin grija și dragostea mentorului său, părintele paroh Victor

Frangulea, profesor de muzică la Facultatea de Teologie Ortodoxă din București. Prea Cucernicia sa ne-a adunat pe lângă această biserică încă de pe vremea când eram elevi în primii ani de liceu, ne-a pus în fața ochilor cărțile de cult și ne-a învățat cântările bisericești. Unii dintre noi cântă în biserică "Popa Nan" de aproape 10 ani de zile. La început, biserica a avut cor de voci egale, bărbătești; cam în urmă cu șase ani, elevilor seminariști li s-a alăturat un grup de fete, eleve la Școala Normală, la acea vreme, și astfel, din inițiativa părintelui Frangulea și osârdia noastră, s-a născut acest cor mixt pe care îl veți găsi și astăzi în biserica "Popa Nan" la fiecare slujbă. Desigur, corul s-a îmbogățit an de an cu noi membrii și suntem în prezent aproape 25, toți studenți la diferite facultăți din București (Teologie, Matematică, Drept, Litere, Conservator, Medicină ș.a.) și chiar absolvenți de învățământ superior.

Tot prin grija părintelui profesor Victor Frangulea, în fiecare vară corul nostru merge într-un pelerinaj de o săptămână pe la locurile sfinte ale țării noastre. Anul 2001 este al patrulea an de când cutreierăm țara în lung și-n lat, în încercarea de a cunoaște mai bine istoria neamului nostru, de a descoperi și de a ne hrăni din zestrea spirituală pe care ne-au lăsat-o strămoșii dreptcredincioși. În acest an, visul nostru îndrăzneț a fost de a prinde, ca într-o cunună, străvechile centre mănăstirești din Nordul Moldovei, din Maramureș, din Ardeal și Apuseni. Iar Bunul Dumnezeu ne-a ajutat să împlinim acest vis, să săvârșim acest pelerinaj care va rămâne unic, cu siguranță, în viața fiecăruia dintre noi.

Pornind astfel la drum într-o luni, dis-de-dimineeață, în ziua de 9 aprilie de tinerete și de neastâmpărul de a ajunge cât mai curând în locurile care ne așteptau să le descoperim, am poposit spre amiază, în ținutul străvechi al Neamțului, la porțile **Mănăstirii Bistrița**. Ctitorie a lui Alexandru cel Bun și unul din primele mari centre mănăstirești ale Moldovei, Mănăstirea Bistrița a fost de-a lungul secolelor, ca și Mănăstirea Neamț, o vatră de cultură și spiritualitate a Moldovei. Aici s-au scris primele cronici (anale) moldovenești, al căror manuscris se păstrează și astăzi în muzeul mănăstirii (celebrele *Anale bistrițene*, descoperite, de istoricul și slavistul Ioan Bogdan în biblioteca Centrului Bulgar din Tulcea, la sfârșitul secolului al XIX-lea. Tot aici, în groznița bisericii, am descoperit mormintele ctitorului Alexandru cel Bun, al lui Alexandrel (fiul cel mare al lui Ștefan cel Mare și Sfânt) și al vestitului cronicar Grigore Ureche. În decursul veacurilor, Mănăstirea a fost protejată, ca un adevărat centru de cultură, de către domnitorii moldoveni: Alexandru cel Bun, Ștefan cel Mare și Sfânt, Petru Rareș și Alexandru Lăpușeanu.

Toate acestea și multe alte lucruri le-am aflat de la ghidul nostru, părintele Ioanichie Bobârnea. Tot el ne-a spus că biserica Mânăstirii Bistrița este prima biserică care are cinci părți (pridvor, pronaos, gropniță, naos și altar), plan arhitectural pe care îl vor respecta și alte biserici moldovenești ctitorite ulterior.

La Mânăstirea Bistrița am fost primiți cu mare bucurie și de părintele stareț Ciprian, care, după ce ne-a ascultat cântând în biserica sfintei mânăstiri, a poruncit cu binecunoscuta ospitalitate moldovenească, să fim poftiți la masă, căci "unor călători obosiți de atâta drum trebuie să li se fi făcut foame până la această oră". Sfătos și cu inima mereu deschisă, părintele stareț părea să fi coborât întocmai din legendele de pe vremea lui Ștefan și ale lui Alexandru cel Bun, astfel încât întreaga atmosferă bistrițeană îți inspiră un aer de legendă și de istorie. În plus, atmosfera de efervescență culturală, de adâncă trăire spirituală și de sfințenie fac și astăzi din Mânăstirea Bistrița un centru monahal de bază al ortodoxiei românești.

Ne-am desprins cu greu din această atmosferă bistrițeană, pentru că era spre seară și mai aveam destul drum de făcut până la locul de popas pentru prima noapte, **Mânăstirea Petru Vodă**.

După ce am străbătut malurile lacului Bicaz și am urcat cu autocarul pe un drum anevoios de munte ne-au răsărit deodată, deasupra unei culmi, pe un platou larg, turlele mici ale bisericii Mânăstirii Petru Vodă. Este o mânăstire de călugări, aflată încă în construcție, dar la care poposesc zilnic zeci de credincioși, credincioși cu diferite probleme, ce vin îndeosebi pentru a bate la ușa chiliei părintelui stareț Iustin Pârveu. În astfel de locuri și aerul este mai curat, și oamenii sunt mai curați la suflet și mai blânzi, în ciuda existenței aspre, pustnice, pe care trebuie să și-o ducă. Dar, în ciuda acestor lipsuri materiale, frații călugări de la Mânăstirea Petru Vodă s-au străduit să ne pună pe masă o mâncare caldă și să ne dea un așternut unde să ne odihnim trupul obosit. În ceasul când noaptea se îngemănează cu ziua, la ora trei, bătaia clopotelor ne chema la Liturghie, și atunci am simțit că parcă cerurile erau mai aproape de noi, mai aproape de pământ; iar pământul, chiar în liniștea și în tăcerea sa, părea să cânte și să slăvească numele lui Dumnezeu cel Atoateșitor.

În dimineața următoare am pornit iarăși la drum și ne-am urmat călătoria prin ținutul stăvechi al Neamțului. Până a nu ieși din munți am bătut la poarta **Mânăstirilor Secu** și **Sihăstria**, adevărate mânăstiri-cetate care serveau în vremuri de răstriașe și ca loc de adăpost pentru popor, din calea cotropitorilor. Mânăstirea Secu, ctitorită la 1602 de vornicul Nestor Ureche, a fost jefuită în repetate rânduri de turci. Cu toate acestea, ea mai păstrează încă o

colecție de odoare bisericești și o importantă colecție de carte veche, între care unul din primele manuscrise ale prețioasei *Cazanii* a Mitropolitului Varlaam, scrisă la 1643. La Mănăstirea Sihăstria, loc de pelerinaj pentru mii și mii de credincioși, patria marelui duhovnic, părintele Ilie Cleopa am putut cânta cu mare bucurie în frumoasa catedrala ce s-a înălțat ceva mai în vale de biserica veche a mănăstirii, ctitorită la anul 1740. Această nouă catedrală s-a înălțat prin grija Mitropolitului Daniel al Moldovei și prin osteneala miilor de credincioși care trec, anual pragul sfintei mănăstiri. Am rămas impresionat de măreția acestei construcții, de minunata pictură în frescă aflată încă în stadiul de lucru, de sonoritățile deosebite pe care le capătă cântările de slavă înălțate din acest sfânt lăcaș.

De la Sihăstria am mers, către străvechea *Mănăstire a Neamțului*, unde, după ce am înălțat cântări de slavă lui Dumnezeu și Maicii Domnului pentru că ne-a călăuzit pașii și în acest an, spre această destoinică redută a creștinătății și a culturii moldovenești, ne-am închinat la moaștele Sfântului descoperit, printr-o minune, în urmă cu câțiva ani, sub alea ce duce spre intrarea în biserică, despre care călugării spun că ar putea fi chiar moaștele Sfântului Paisie. Am admirat la Neamț, fără a putea cerceta așa cum se cuvine (datorită timpului care ne presa), vestita bibliotecă și unele din rarele sale manuscrise: *Tetraevangheliarul* lui Gavriil Uric, manuscrisul original al lucrării lui Dimitrie Cantemir, *Descriptio Moldaviae* și altele. Este cunoscut faptul că la Mănăstirea Neamț a funcționat, încă de pe vremea Sfântului voievod Ștefan cel Mare cea mai însemnată școală de grămătică și caligrafie, școală prin care au pătruns la noi multe din cărțile istorice ale culturii bizantine, școală care i-a dat, de asemeni, pe cronicarii călugări din vremea lui Ștefan, lui Petru Rareș și a lui Alexandru Lăpușneanu.

De la Mănăstirea Neamț am pornit pe valea Ozanei "cea frumos curgătoare și limpede ca cristalul" spre ținutul de poveste al lui Ion Creangă, am vizitat casa memorială din Humulești, am admirat din vale zidurile întunecate ale cetății Neamțului – locuri pe care le mai vizitasem, de altfel, în urmă cu doi ani.

Ne-am îndreptat pașii apoi spre alte două "bijuterii" ale Neamțului, *Mănăstirile Agapia* și *Văratec*. Ne-am bucurat să vedem că la Mănăstirea Agapia, biserica fusese consolidată în exterior. Acum se lucrează la restaurarea picturii interioare, operă a maestrului N. Grigorescu, monument unic al artei bisericești de la noi, prin amploarea și puterea sa de expresie.

Era spre seară iar noi trebuia să ajungem în cel de-al doilea loc de popas pentru noapte, *Mănăstirea Probota*. Descoperirea acestei mănăstiri, ampla-

sată cumva în afara intinerariului obișnuit pe care îl urmează un turist-pelerin prin Nordul Moldovei, a fost o veritabilă revelație pentru fiecare dintre noi.

Într-un ținut cândva acoperit cu păduri, în care se contura celebrul Câmp de la Direptate, acolo unde Ștefan cel Mare fusese încoronat domn, între văile a două pâraie ce se varsă în Siret, Somuzul și Pobrata; se ridică printre minunatele coline împădurite frumoasa Mânăstire Probota, ctitoria și necropola voievodului Petru Rareș.

Înainte de ctitoria lui Rareș, care a fost construită la 1530, au existat după cum ne spun istoricii, alte două mânăstiri, prima de la 1398 (prima mânăstire din Moldova amintită în documente sub numele de "Sfântul Nicolae din Poiană"), a doua de prin secolul al XV-lea. Ruinele lor au fost descoperite la câteva sute de metri, în pădure; se pare că distrugerea acestora a fost cauzată de frecvențele alunecări de teren, fapt ce l-ar fi determinat pe Petru Rareș ca, la îndemnul stăruitor al lui Grigore Roșca, stareț al Mânăstirii Probota și viitor mitropolit al Moldovei să zidească, pe un teren mai sigur, o a treia mânăstire, cea pe care o putem admira astăzi.

Miile de turiști români și străini care admiră Mânăstirea Voroneț sau Mânăstirea Moldovița (o altă ctitorie a lui Petru Rareș) nu știu – și vai, ce păcat că nu știu – că mult-admiratul program pictural ce a făcut celebre mânăstirile cu pictură exterioară ale Bucovinei, s-a născut aici, la Probota. Fiul nelegitim al lui Ștefan, pe care istoria l-a așezat adesea în umbra glorio-sului său tată (conducându-se poate după zicala populară potrivit căreia "la umbra copacilor mari nu cresc decât ierburi mărunte") a vrut să se arate demn de moștenirea culturală pe care i-o lăsase tatăl, să o îmbogățească și să o amplifice. Venind în scaunul Moldovei în anul 1527, Petru Rareș începe să reînnoade tradițiile artei românești, dorind să restituie Moldovei gloria dobândită în timpul ilustrului său tată. El este preocupat încă de la început de refacerea așezămintelor monastice de prestigiu, care fuseseră supuse distrugerii în împrejurările tulburi de după moartea lui Ștefan (bisericiile de la Dorobăț și Hârlău). Construiește apoi noile mânăstiri Probota, Humor și Moldovița.

În vremea lui Petru Rareș se conturează și se desăvârșește acest vast program pictural ce împodobește pereții bisericilor atât în interior cât și în exterior. Cea mai veche pictură murală exterioară este cea de la Mânăstirea Probota. Maica Stareță Marina Țurcanu ne spune că nu se știe cum a apărut în Moldova ideea pictării bisericii la exterior, dar această pictură ar avea, pe lângă un scop artistic bine definit și un important scop didactic: acela de familiarizare a poporului cu scene evocate în Textele Sfintei Scripturi. Se știe că la sfintele slujbe, poporul de rând stătea afară, adunat în jurul bisericii; în

pronaos stăteau călugării (fapt dovedit și de chipurile de sfinți monahi pictate în această primă încăpere, la toate bisericile din Nordul Moldovei), în camera mormintelor stăteau domnițele și alaiul lor (fapt evident, iarăși, din pictura murală a acestei încăperi bisericesti) iar în naos le era îngăduit să stea doar domnitorilor, dimpreună cu suita lor (marii dregători).

Așadar, pentru poporul de rând, pictura murală exterioară a bisericii era o adevărată Biblie în imagini. Temele de bază ilustrate în pictura exterioară sunt: viața primilor oameni în Rai și căderea lor în păcat, Imnul Acatist (scene din viața Maicii Domnului), Arborele lui Iesei (arborele genealogic al lui Iisus Hristos), Proorocii Vechiului Testament, uneori Scara lui Iacov – a virtuților (amplu tablou ce apare la Mănăstirea Sucevița), și ampla scenă a Judecării de Apoi.

Biserica Mănăstirii Probota vrea parcă să rivalizeze prin măreția și frumusețea sa, cu celelalte ctitorii domnești de dinaintea ei. Petru Rareș îi dă încă de la început destinația de necropolă și o construiește la fel de grandioasă ca biserica Mănăstirii Putna. În mod cu totul surprinzător pictura murală originală este mult mai bine păstrată aici decât la celelalte mănăstiri. Tot maica stareță ne explică de ce: pentru că a fost acoperită de un alt strat de pictură, ce a fost înlăturat la restaurările realizate de curând.

Privind aceste picturi te simți realmente emoționat, pentru că ele îți deschid poarta spre o epocă necunoscută, demult apusă, și îți dezvăluie mentalitatea, credința, într-un cuvânt, cultura poporului nostru la acea vreme.

În pictura Mănăstirii Probota apar și unele elemente ce nu mai sunt menționate în erminie și care nu apar în pictura altor biserici din epocă, conferindu-i astfel Probotei unicitate. Astfel, pe turla de deasupra stranei din dreapta altarului unde este zugrăvită scena răstignirii Mântuitorului nostru Iisus Hristos, de-a dreapta și de-a stânga Sfintei Cruci apar două personaje. Cel din stânga ține în mână o carte, închipuind Legea Veche, a Vechiului Testament, și este gonit de la spate de un înger cu sabia. Personajul din dreapta Crucii pe care este răstignit Mântuitorul, este mânat cu blândețe de la spate de un înger. Personajul poartă coroană pe cap, iar în mână ține un potir, în care adună sângele scurs din coasta Mântuitorului – preînchipuire a Sfintei Împărtășanii, Trupul și Sângele Domnului, care se jertfește pentru noi, spre iertarea păcatelor. Acest personaj este alegoria Noului Testament, al Legii celei Noi care vine să înlocuiască Legea Veche.

Un alt simbol, unic în erminia picturii bizantine, este ilustrat pe unul din pereții Sfântului Altar, unde apare pictat Sfântul Ioan Gură de Aur, ținând în mână stângă pe Mântuitorul cu chip de adult și corp de copil iar în mâna dreaptă ținând Sfânta Copie. Însă mâinile și picioarele Mântuitorului, sunt

tăiate și se regăsesc în următoarea scenă, pictată în nișa din Sfântul Altar: zugravul a ilustrat aici Sfânta Masă, iar pe masă Sfântul Disc, unde sunt așezate mâinile și picioarele tăiate ale Mântuitorului – *"Acesta este trupul Meu care se frânge pentru voi spre iertarea păcatelor"*.

O altă scenă grandioasă, unică prin bogăția de personaje și prin desfășurarea sa amplă este Adormirea Maicii Domnului zugrăvită deasupra ușii de la intrare, în naos – pe aproape o jumătate din perete. Sfinții Apostoli, femeile mironosițe se tânguiesc și se pleacă spre patul pe care stă întins trupul Sfintei Fecioare, în timp ce mulțimea îngerilor și a proorocilor înalță imnuri de slavă și își deschid brațele pentru a o ridica la cer.

Am putea să scriem pagini întregi despre aceste lucruri nu pentru a face un mic tratat de artă bizantină, ci în speranța că pașii cititorilor noștri se vor îndrepta, măcar din curiozitate, către această sfântă mănăstire încă neîndeajuns de cercetată de noi, românii. Și apoi, mai trebuie să știți că, pe lângă frumusețea locului, pe lângă tainele unei părți din istoria neamului, pe care le veți descoperi la Probota, veți descoperi câtă dragoste, câtă răbdare și câtă dăruire se ascunde în inima maicilor trăitoare la Mănăstirea Probota.

Este într-adevăr o minune că putem admira astăzi această mănăstire, în toată strălucirea ei, pe care și-a recăpătat-o în ultimul deceniu. Pentru că trebuie să știți că vreme de aproape două secole n-a mai răsunit glas de slujbă între zidurile bătrânei biserici a lui Petru Rareș. Devenită țintă pentru prădători și tâlhari după 1550, anul morții lui Petru Rareș, datorită averilor boierești ce se păstrau aici, mănăstirea cade în paragină treptat, până spre epoca lui Vasile Lupu. În anul 1641, acesta o închină Constantinopolului, care trimite aici călugări greci.

În perioada comunistă, porțile mănăstirii se vor închide atât pentru credincioși cât și pentru călugări. Pentru o perioadă de vreme mănăstirea va funcționa ca școală pentru copiii satului, lucru pe care îl aflăm de la maica stareță. Abia în 1990 a fost posibil ca, datorită schimbării regimului politic, Î. P. S. Pimen să dea curs ideii de redeschidere a mănăstirii, de reluare a vieții duhovnicești și de restaurare a sfântului lăcaș.

Câțiva ani a funcționat ca mănăstire de călugări, apoi ca mănăstire de maici, și așa o aflăm astăzi. În urmă cu 2 ani, intră în patrimoniul UNESCO și, un grup de oficiali și oameni de cultură japoneză care vizitează zona rămânând impresionați de frumusețea lăcașului, se hotărăsc să finanțeze lucrările de restaurare.

Acestea au fost, pe scurt, grelele încercări prin care a trebuit să treacă mănăstirea Probota, ctitoria domnească și necropola lui Petru Rareș. După atâtea prigoane era timpul ca ochii lui Dumnezeu să se întoarcă către acest

loc sfânt greu încercat al Moldovei, loc sfințit prin sângele și prin jertfa strămoșilor noștri. Rugăciunile strămoșilor au fost ascultate și nu poți să nu recunoști că este o minune că această mânăstire a ieșit la lumină, din negura timpului, în toată strălucirea pe care a avut-o dintru început.

Obștea mânăstirii nu numără decât vreo 30 de maici. În 1996, ne spune maica stareță Marina, când a venit ea stareță la mânăstire, nu erau decât 9 maici. Dăruirea, priceperea și harul acestor maici se vede la tot pasul, în tot ceea ce fac pentru mânăstire și pentru oameni. Am fost primiți la Probota cu atâta dragoste, am fost atât de bine găzduiți încât aproape nu ne-a venit să credem că în spatele discreției, a tăcerii și a supunerii specific mânăstirești se poate ascunde atâta dragoste și dăruire.

Chiar și acum, după atâta vreme, îmi apare în fața ochilor chipul blând al maicii starețe Marina Țurcanu, vorba ei potolită și înțeleaptă, lumina din ochi, curățenia de pe chipul și din inima ei. Îmi amintesc cum, la ceasul târziu al înserării, stăteam în pridvorul casei unde fusesem găzduiți, în mijlocul aceluia decor minunat de văi și dealuri, în acele locuri care respirau parcă aerul istoriei și nu ne mai săturam să ascultăm povestirile maicii starețe. Atâtea lucruri știa despre istoria acestor locuri, atât de frumos ne vorbea despre viața din mânăstire, despre încercările prin care au trecut până s-a finalizat lucrările de restaurare, despre speranțele lor și nădejdea că Dumnezeu le va ajuta și în viitor. Erudiția, curajul de a lupta pentru mânăstire și pentru maici, dar și înțelepciunea blândă care te face să accepți voia lui Dumnezeu, toate aceste minunate calități le-am admirat, și le-am luat ca exemplu, de la maica stareță.

Ar fi de prisos și nici n-aș avea cuvinte să vă spun cât de grea a fost despărțirea de mânăstirea Probota și de obștea maicilor. Câteva maici, împreună cu maica stareță, ne-au condus până la autocar, am făcut poze cu întreg grupul și clipa despărțirii s-a lungit atât de mult, încât chiar nu am mai fi voit să plecăm. Printre zâmbete, mulțumiri și urări de bine s-au strecurat și câteva lacrimi și cu cât lăsăm mai în urmă mânăstirea, cu atât ni se părea că o parte din inima noastră se rupsese și rămăsese acolo, între zidurile mânăstirii cetate alături de acele maici minunate, iar cealaltă parte rămăsese în noi doar pentru a purta amintirea acestor locuri, a acestor clipe de pace duhovnicească pe care le-am petrecut la Probota. Și, nu în ultimul rând, am rămas cu o vajnică dorință de a împărtăși această amintire tuturor, la întoarcerea acasă, pentru că Probota este o mânăstire care trebuie să fie cunoscută și admirată, al cărei farmec trebuie gustat de cât mai multă lume, din țară, și de peste hotare. Noi am promis că o dată pe an, la hramul mânăstirii, corul nostru va fi la Probota să-i cânte lui Dumnezeu și oamenilor veniți aici.

Așadar, după ce tot corul a cântat la Sfânta Liturghie am plecat cu inima îndoită de la Mânăstirea Probota și ne-am îndreptat spre ținutul Sucevei, în dulcea Bucovină, către cetatea de scaun a bătrânului voievod iubitor de Dumnezeu și luptător pentru țară și neam, Ștefan cel Mare și Sfânt. Trebuie să spun că, în toată această vreme cât a durat pelerinajul nostru în Nordul Moldovei am avut sentimentul că trăim într-un alt timp, într-o altă ordine a lumii, aflându-ne parcă mereu în preajma voievozilor legendari ai neamului nostru și simțind că, în preajma acestor ctitorii voievodale, fie ele mânăstiri sau cetăți, ne împărtășeam și noi de eternitatea și sfințenia pe care au căpătat-o aceste locuri de-a lungul veacurilor.

În cetatea Sucevei am pășit și ne-am închinat în minunata biserică a **Mânăstirii Sfântul Ioan cel Nou**, unde se află moaștele făcătoare de minuni ale Sfântului Ioan cel Nou de la Suceava. Apoi ne-am îndreptat către **Mânăstirea Dragomirna**, aflată la vreo 15 km mai la Nord de Cetatea Sucevei. Prețioasa bijuterie arhitectonică, ctitorie a mitropolitului Atanasie Crimeea, ne-a încântat din nou prin grația sa, prin dantelăriile ornamentale ale sculpturilor în piatră ce împodobesc zidurile bisericii, dar mai ales turla de pe naos. Biserica-navă a Mânăstirii Dragomirna rămâne și astăzi un mister și un unicat arhitectonic în rândul celorlalte biserici și mânăstiri construite în epoca sa. Armoniile muzicale ale cântărilor de slavă pe care le-am înălțat din interiorul acestor ziduri păreau că zboară mai sus, tot mai sus, prin suplețea turlelor, ca niște triluri de ciocârlii care vor să se izbească de norii cei mai înalți.

Seara celei de-a treia zi a excursiei noastre ne-a găsit la Sfânta **Mânăstire Slatina**, loc de popas și de pelerinaj pe unde trecusem în urmă cu doi ani de zile. În liniștea amurgului, bătrâna ctitorie a lui Alexandru Lăpușneanu, ascunsă între munți, făcea să răsune, pentru a mia și-a mia oară glasul tânguitor al clopotelor, până departe, în zare.

În căutarea lor se împleteau parcă glasul aprig al domnitorului Lăpușneanu care în cele din urmă zile ale sale s-a călugărit, cu glasul dulce și împăciuitoar al călugărului Pahomie – noul Lăpușneanu.

Maica stareță Evelina Tănase, dimpreună cu obștea mânăstirii ne-au primit cu aceeași dragoste și grijă; în zorii zilei următoare, ca și în celelalte zile, glasurile noastre răsunau în străvechea biserică, în săvârșirea unei alte Liturghii, pe care nu o vom uita, la Mânăstirea Slatina. Aici a fost locul de formare a unor înalți ierarhi și cărturari: Î. P. S. Antonie și Î. P. S. Bartolomeu Anania precum și alți cărturari și mari iubitori ai valorilor, duhovnici ai spiritualității ortodoxe române – părintele Cleopa Ilie.

Ziua de joi avea să ne poarte pașii spre minunata și mult vizitata **Mănăstire Voroneț**, sub seninătatea cerului de seară, – silueta albastrie a ctitoriei lui Ștefan cel Mare împrumută parcă din culoarea de azur și din strălucirea cerului. Unea parcă albastrul de Voroneț cu albastrul cerului, în aceeași respirație sfântă. Am rămas impresionați de erudiția și cultura maicilor-ghid de aici care îmbinau foarte bine religia cu arta și istoria, ținând adevărate prelegeri de cultură în diferite limbi. Și pentru că păstrăm în suflet amintirea Probotei, trebuie să spunem că numele lui Petru Rareș se leagă și de prețioasa pictură de la Voroneț. Planul său de repictare a unor biserici construite de pe vremea lui Ștefan includea și frumoasa ctitorie de la Voroneț. Însă Rareș nu a mai apucat să vadă cu ochii săi pictura Voronețului, căci trecu în veșnicie în anul 1546. În vara anului următor, prin grija lui Grigorie Roșca, fostul egumen de la Probota, ajuns între timp mitropolit al Moldovei, se împodobeau cu picturi murale fațadele bisericii Mănăstirii Voroneț, lăcaș sacru de care erau legate deopotrivă două nume scumpe Moldovei: cel al lui Ștefan cel Mare și cel al lui Daniil Sihastrul, înmormântat în gropnița de la Voroneț.

A fost o adevărată încântare pentru suflet să cântăm "Sfinte Dumnezeu", "Cuvine-se cu adevărat" și alte imnuri de slavă închinat Mântuitorului și Sfintei Fecioare Maria din biserica în care odinioară călcau pașii voievodului preaiubit de Dumnezeu și de popor, Ștefan cel Mare. Cântările noastre i-au impresionat pe numeroșii străini ce vizitau Voronețul adunați ad-hoc în biserică în timp ce noi cântam, bucurându-ne că le-am putut arăta o parte din frumusețea slujbelor specifice bisericii ortodoxe, un strop din frumusețea și armonia muzicii bizantine.

De la Mănăstirea Voroneț și până la Humor, în toate satele din împrejurime am întâlnit la tot pasul bătrâni îmbrăcați în costume populare specifice zonei, am admirat frumoasele gospodării ale bucovinenilor și măreția pădurilor seculare de brad care înveșmântează munții, ca niște cojoace pe spatele unor ciobani ce-și păzesc, în tăcere, turmele. Aici pădurea este o sursă de viață, ea dă lemnul pentru construirea caselor, pentru încălzirea lor în iernile lungi și aspre, ea dă hrana pentru animale și curăția aerului pe care noi îl căutăm.

Dar mai ales oameni mai primitivi, mai păstrători de tradiții și mai sfătoși ca în Bucovina nu veți mai găsi prea ușor. De acest lucru ne-am putut convinge chiar din seara când am înnoptat la Probota și aveam să ne convingem pe deplin la Mănăstirea Humor, unde am fost găzduiți două zile.

La Mănăstirea Humor, maica stareță Parascheva Sorohan ne așteptase cu nerăbdare chiar cu o zi înainte față de cum era prevăzut în program. După ce

a luat legătura telefonic cu maica Marina, stareța mănăstirii Probota și a aflat planul nostru de drum, ne-a asigurat că ne așteaptă cu drag, spunând în glumă, că la Humor ne va plăcea și mai mult decât la Probota. Și chiar avea să ne impresioneze Mănăstirea Humor, la fel de mult cum ne impresionase și Mănăstirea Probota.

Mănăstirea Humor se înscrie, prin pictura murală interioară și exterioară a bisericii sale, în rândul mănăstirilor renumite ale Bucovinei cu fațadele pictate, picturi care exprimă, prin vechimea și frumusețea lor, gloria trecutului și simțul artistic deosebit al oamenilor acestor locuri. Din punct de vedere istoric, pe actualul amplasament a existat întâi o mănăstire ctitorită de Alexandru cel Bun care s-a distrus și din care n-au mai rămas decât niște ziduri răzlete, ce se pot vedea mai în afara zidurilor actualei mănăstiri. Mănăstirea pe care o admirăm astăzi este ctitorită tot de Petru Rareș (ca și Probota), prin cel mai fidel boier al său și sfătuitor de taină, stolnicul Toader Bubuiag. Arhitectura mănăstirii prezintă un interes particular, datorită în primul rând, faptului că este prima biserică cu pridvor deschis și cu coloane construită în Moldova. Tot aici apare pentru prima dată "tainița", o încăpere ascunsă în zidul bisericii unde se păstrau averile boierilor și ale mănăstirii în vremea cotropitorilor.

Farmecul bisericii de la Mănăstirea Humor este dat de frescele exterioare, care îi conferă reputația de monument istoric ce se înscrie pe lista UNESCO a monumentelor artistice de interes internațional, alături de Mănăstirile Moldovița, Sucevița, Voroneț și Arbore, capodopere ale artei românești a secolelor XV-XVII.

Zidurile colorate ale bisericii, puse în lumină și de verdele intens al gazonului ce o înconjoară, creează o atât de perfectă armonie de culori, încât dai dreptate cuvintelor scrise în urmă cu o jumătate de secol de un celebru istoric de artă, J. Strzykowski care spunea poposind la Humor: "Nici o țară din lume nu-ți poate oferi ceva asemănător". Armonia între culoare și fond, între pământ și cer, între oameni și Dumnezeu –acestea sunt lucrurile pe care le-am văzut și le-am trăit la Mănăstirea Humor, încă din primele clipe de când am trecut pragul mănăstirii. Același echilibru și aceeași armonie le-am aflat și în viața maicilor ce trăiesc la Mănăstirea Humor, păstorite cu atâta vrednicie și pricepere de o stareță tânără, dar înțeleaptă și iscusită, maica Parascheva Sorohan.

Cât de multe lucruri ar avea de învățat oamenii din ziua de astăzi de la aceste maici care robotesc cât e ziua de lungă asemeni unor albine. Și în sfânta biserică, la slujbă și la rugăciune, și la strânsul fânului, și la grajduri, și la bucătărie, la grădina de zarzavaturi, la cusut covoare până și la tăiat lemne în

pădure și la multe alte munci istovitoare (inclusiv la construcția clădirilor noi). Dar ele par că nu se istovesc niciodată, ba mai au și puterea să zâmbescă, și asemeni unor lumânări care nu se consumă vreodată, cu cât ard mai mult cu atât dau mai multă lumină, o lumină ce nu se stinge niciodată. Mănăstirea este stupul lor, pe care, ca niște albine, îl înfrumusețează de la o zi la alta. Atâta curățenie și ordine, atâta armonie de cum intri pe poarta grădinii plină de flori frumos îngrijite și până la bucătărie, unde totul este curat și pus la locul lui; atâta zâmbet și seninătate, de la florile din ferestre și până la chipul curat al maicilor – toate acestea te liniștesc și te fac să simți prezența lui Dumnezeu la tot pasul.

Maicile de la Humor sunt în majoritate foarte tinere și tinerețea lor dă parcă o strălucire aparte zidurilor îmbătrânite de vreme ale mănăstirii, le dă viață și farmec. Ele sunt o garanție perpetuă că viața monahală va continua să existe încă vreme de multe secole de acum înainte, așa cum a existat până acum.

Cât despre maica stareță, oare cum am putea noi să surprindem în cuvinte, fără a omite ceva, portretul unei starețe? Slujind și muncind cot la cot cu copilele pe care le păstorește, maica stareță și-a găsit totuși clipe de răgaz în care a stat de vorbă cu noi și ne-a povestit despre cum a venit ea la mănăstire, despre viața maicilor de la Humor, despre oamenii care trec pragul mănăstirii și despre problemele lor. Este interesant să privești lumea prin ochii acestor maici care, deși viețuiesc în mănăstire și duc o altfel de viață decât oamenii obișnuiți, înțeleg foarte bine felul de a gândi, de a trăi și de a simți al laicilor, al oamenilor din popor. Astfel că, în spatele unui aparent anonim pe care li-l conferă statutul lor, poți afla adevărate capacități care te încântă prin diversitatea preocupărilor lor, spirituale, culturale sau materiale.

Aceste maici, în ciuda vârstei lor nu prea înaintate și în ciuda faptului că poate, multe nu au mai urmat cine știe ce școli, au urmat în mănăstire cea mai exigentă și mai utilă școală, ridicându-se la acea înălțime pe care le-o conferă respectarea voturilor depuse. În buna lor cuviință, în cuvintele lor puține, dar înțelepte, în privirea lor plecată, dar inteligentă, în glasul lor care prinde viață mai mult pentru a-L cânta și a-L slăvi pe Dumnezeu – în toate acestea se ascunde taina adevăratei credinței și a trăirii întru Hristos. Căci, așa cum socotea și Iov *"Frica de Dumnezeu, aceasta este înțelepciunea, iar în depărtarea de cel rău stă priceperea"* (Iov 28, 28).

Și oare cum poți să răsplătești atâta dragoste și atâta dăruire? Bucuriei pe care ne-au făcut-o maicile am încercat să-i răspundem, făcându-le și noi o bucurie. În ziua a doua (vineri), după ce cântasem dimineața la Sfânta Liturghie și seara la slujba Vecerniei, prea cuviosul părinte al mănăstirii, care rămăsese atât de încântat ascultând cântările noastre ne-a spus: "Ar fi atât de

frumos dacă ați putea cânta și în noaptea aceasta, la priveghere și la Sfânta Liturghie!

Bineînțeles că aceste cuvinte sincere ne-au fermecat și, în ciuda oboselii pe care o resimțeam în urma călătoriilor de peste zi, la ora 12.30, la chemarea clopotelor, am răspuns cu toții și, în liniștea divină a nopții, am trecut pragul sfinteii biserici, la slujba miezonopticii. Miezonoaptea s-a continuat cu Sfânta Liturghie. Noaptea era senină și o pace lină domnea peste pământ. Iar în liniștea pădurilor de brad se auzeau cântările Sfinteii Liturghii, prin difuzoarele amplasate pe stâlpii din pridvorul bisericii. Am trăit un sentiment pe care nu-l pot descrie, dar vă pot spune că parcă trăiam într-o poveste, în care nu te mai miri că miracolele sunt posibile și în care te lași purtat de voința divină. Acea noapte, pe care nu am s-o uit niciodată, a fost într-adevăr ca o noapte de Înviere în care îngerii coboară pe pământ iar oamenii se împărțesc cu slava și cu iubirea lui Dumnezeu – ca într-o Liturghie îngerească.

Ne-am despărțit de mănăstirea Humor cu acel sentiment pe care îl are omul dezdădăcinat căci, deși suntem niște tineri născuți și crescuți în tumultul vieții din capitală, parcă ne-am regăsit în acest colț de rai al Bucovinei ființa noastră ascunsă, firul acela spiritual care ne leagă de înaintașii noștri și care ne arată, de fiecare dată, că nu trebuie să uităm de unde am pornit, de unde ne tragem și cum trebuie să rămânem: statornici în credința pe care ne-au lăsat-o strămoșii și vrednici de a purta moștenirea lor peste timp.

Pelerinajul nostru a cuprins – căci cum se putea altfel – și alte vetre spirituale ale Bucovinei: **Mănăstirile Moldovița și Sucevița**. Coborâte parcă pe o scară de lumină din cer, aceste bijuterii ale artei și spiritualității moldovenești nu puteau fi amplasate într-un loc mai frumos, decât în aceste ținuturi împădurite ale zimbrilor de odinioară, ținuturi unde a descălecat cu veacuri în urmă legendarul voievod Dragoș, întemeietorul Țării Moldovei. Aceste două mănăstiri au intrat, după cum am amintit mai sus, în patrimoniul UNESCO, pentru că sunt unicate în lume prin natura construcției și a picturii bisericesti care împodobeste, ca un veșmânt prețios, pereții interiori și exteriori. Cele cinci biserici intrate în patrimoniul UNESCO se diferențiază între ele și prin anumite elemente arhitecturale, dar mai ales prin culoarea care predomină în pictura exterioară (chiar dacă temeile picturale sunt aceleași, culorile diferă); astfel Voronețului îi este specific albastrul, Humorului – roșul, Suceviței – verdele, Moldoviței – galbenul, iar bisericii Arbore – cărămiziu. Să-mi fie iertată îndrăzneala, dar după ce am văzut Mănăstirea Probota, n-aș putea să nu o așez alături de aceste cinci mănăstiri. Cu atât mai mult cu cât pictura murală exterioară apare prima oară la Probota. Și din

punct de vedere istoric, și din punct de vedere cultural, ea a avut în epoca sa același statut ca și celelalte ctitorii voievodale amintite mai sus.

Pentru pictura lor inedită, acestor cinci mănăstiri amintite le-a fost conferită de către UNESCO distincția pentru artă "Mărul de aur", a cărei placchetă poate fi admirată în muzeul Mănăstirii Moldovița – o altă ctitorie a lui Petru Rareș! Maica Tatiana, ghidul nostru de la Moldovița este atât de bucuroasă să ne audă cântând și este atât de impresionată să vadă atâtea fete într-un cor bisericesc, încât are numai cuvinte de laudă pentru noi.

Nu puteam să trecem prin legendara Bucovină fără să ajungem la **Mănăstirea Putna**, această adevărată vatră a spiritualității ortodoxiei. Cu câtă emoție în glas am cântat în biserica-necropolă a voievodului sfânt Ștefan cel Mare, cu câtă sete am respirat aerul acestui loc sfânt pentru Biserică și pentru întreg neamul românesc! Nici nu mai avea importanța a câta oară cântam în biserica mănăstirii Putna. Important este faptul că de fiecare dată când ajungem la Mănăstirea Putna redescoperim istoria și tradiția, peste oameni și peste locuri simțindu-se și acum prezența ilustrului voievod. Și de fiecare dată când cântăm la Putna o facem cu evlavie, cu sentimentul că aici călcăm pe un pământ sfânt; și de fiecare dată e altfel!

În muzeul mănăstirii, pe care îl mai vizitasem și cu alte ocazii, m-am oprit încă o dată – printre numeroasele odoare bisericești și obiecte ce au aparținut însuși domnitorului Ștefan – asupra unei hărți mari în care erau reprezentate cetățile, mănăstirile și bisericile Moldovei în vremea lui Ștefan cel Mare. De la Nistru și până dincolo de Carpați, Moldova era împânzită de lăcașuri sfinte. Încât mă gândeam că marele voievod moldovean poate fi socotit un adevărat Constantin cel Mare al românilor, pentru lupta pe care a dus-o, în tot lungul vieții sale, împotriva păgânilor. A luptat atât pe plan militar-politic cât și pe plan cultural (prin ridicarea de biserici și mănăstiri) apărându-și astfel nu numai propria țară, ci apărând întreaga Europă, punându-se ca un zid de nedoborât în calea expansiunii păgâne. Dacă Europa a avut liniște și s-a putut dezvolta spiritual și cultural în Evul Mediu și în epoca Renașterii, aceasta s-a datorat în parte și voievozilor români, dimpreună cu poporul pe care îl conduceau, voievozi care atât cu tactul diplomatic dar și cu sabia în mână au fost nevoiți să lupte pentru a-și apăra credința ortodoxă, neamul și pământul. Fericit a fost momentul când, în 1992 Sfântul Sinod a hotărât canonizarea în rândul sfinților a voievodului Ștefan cel Mare pe care poporul l-a numit dintotdeauna Ștefan cel Mare și Sfânt.

Plecând din dulcea Bucovină, acest ținut de istorie și de dor, ne-am pregătit să trecem munții în Maramureșul istoric, locul de unde au pornit spre Moldova, în urmă cu șapte secole, voievozii întemeietori de țară Dragoș și

Bogdan I. În drum, am rămas înmărmuriți de frumusețea peisajelor ce se deschideau sub ochii noștri. Când treceam pe valea unui râu, simțeam parcă cum se prăvălea muntele stâncos în spatele nostru; când drumul șerpuia anevoios spre înălțimi, toți munții din jur, până în depărtări, se așezau cuminiți la picioarele noastre. Ajunși la Pasul Prislop cea mai mare înălțime din Obcina Mestecănișului, locul pe unde se trece din Moldova spre Maramureș am privit de sus aceste culmi muntoase care păreau să nu se mai sfârșească nici dincolo de orizont; iar o colegă din grupul nostru a exclamat: "Munții aceștia parcă ar fi niște moșnegi care stau al sfat!". Tot acolo sus, la Popasul Prislop am făcut cunoștință pentru prima dată cu ospitalitatea și generozitatea maramureșenilor. Un cioban care mergea spre Câmpulung Moldovenesc cu bânză și caș, pentru a le comercializa, văzându-ne că venim de departe și că suntem cam oboșiți de drum și de foame, ne-a pus în brațe un caș mare cât toate zilele, iar când am vrut să îl plătim nici n-a vrut să audă. Ni s-a umplut inima de bucurie, nu pentru caș, ci pentru simplitatea și dărnicia acestui om care, tocmai la celălalt capăt de țară s-a bucurat și și-a manifestat în mod original această bucurie de a vedea și de a primi în zona sa niște bucureșteni veniți parcă de pe altă lume.

De ospitalitatea maramureșenilor aveam să ne convingem pe deplin la Borșa, unde ne aștepta gazda noastră, părintele Luțai Vasile. Acesta, ca și ceilalți preoți care ne-au întâmpinat în drumul nostru, s-a simțit bucuros și onorat să primească în casa parohială niște bucureșteni oboșiți de atâta cale lungă, dar dornici să descopere frumusețile țării. Părintele, deși avea un program încărcat, a fost bucuros să lase la o parte preocupările sale și să ne acorde o parte din timpul său.

Am fost găzduiți în acea seară la oamenii din sat, oameni care nu știau ce să ne mai facă pentru a ne simți bine la ei. Maramureșenii sunt niște oameni harnici și extraordinar de pricepuți, mai ales în construirea caselor. După ce am urcat cu telescaunul la capătul celei mai lungi pârtii de ski din țară, și după un drum anevoios de încă o oră am putut vedea în fața ochilor minunata Cascadă a Cailor; cascada este unică în țară prin lungimea ei de 90 m. Iar munții și pădurile ce o înconjoară creează un cadru natural de vis, care te face să te simți ca într-un colț de rai. La vederea unei asemenea frumuseți a naturii nu poți să nu exclami, cu emoție în glas: "*Cât s-au mărit lucrurile Tale, Doamne, toate cu înțelepciune le-ai făcut!*" (Ps. 103, 25). Șuvoaie de apă se rostogoleau, cu sclipiri de diamant curat peste stânci, când sărind pe deasupra lor, când croindu-și drum printre ele, până ce se prăvăleau cu zgomot asurzitor în vale, la poalele peretelui de piatră, rotind în vârtejuri amețitoare.

Deși ploaia venise în urma noastră și în stațiune începuse să plouă de cum ne-am urcat în telescaun, Dumnezeu ne-a ferit și ploaia nu ne-a udat, ci s-a oprit în urma noastră. Unii dintre noi chiar glumeam, când spuneam că părintele a rămas în locul cel mai de sus al pârtiei de ski, parcă anume pentru a opri ploaia, căci nu a coborât cu noi la cascadă, ci a rămas sus, la cabina telescaunului, pentru a ne aștepta și a coborî apoi împreună cu noi în stațiune.

Am fi vrut noi să mai zăbovim la cascadă, dar trebuia să ne întoarcem în stațiune, căci la ora 20.00 cântam la slujba de cununie a unor tineri maramureșeni. Cu toată oboseala noastră de drum, ne-am pregătit și ne-am îmbrăcat ca pentru o nuntă. Trebuie să vă spun că, deși cântasem până atunci la multe slujbe de cununie, la noi în biserica "Popa Nan" sau în alte biserici din București, acea slujbă ținută în bisericuța de lemn din Borșa a fost cu totul și cu totul deosebită. Să cânti într-o biserică maramureșeană, la o cununie cu datini specifice – acesta a fost un prilej de sărbătoare atât pentru noi cât și pentru gazdele noastre, care nu mai auziseră niciodată un cor de tineri veniți de atât de departe.

Cu toată stăruința gazdelor noastre, a părintelui Luțai, a părintelui paroh Ioan Pop și a nuntașilor, de a rămâne și peste noapte la petrecerea de nuntă, a trebuit să ne retragem pe la casele unde eram găzduiți, căci a doua zi era duminică și aveam să cântăm Sfânta Liturghie la Mănăstirea Moisei unul din marile locuri de pelerinaj ale Maramureșului.

Duminică, în zorii zilei, ne-am luat rămas bun de la pritoarele noastre gazde borșene și de la părintele paroh Ioan Pop. Părintele ne-a condus până la scara autocarului, ne-a mulțumit pentru bucuria pe care i-am făcut-o cântând în biserica sa și ne-a smuls promisiunea de a mai veni și anul următor în Maramureș.

Plecând de la Borșa, am ajuns în doar o jumătate de oră la Moisei, comună de seamă situată pe valea frumoasă a Vișeului, comună a cărei faimă este dată de Mănăstirea cu același nume, situată la cca. 5 km mai sus de sat, la adăpostul pădurii. **Mănăstirea Moisei** este atestată documentar încă din anul 1602.

Ascunsă sub poalele pădurii, mănăstirea ne apare deodată în față, prin minunata sa poartă înaltă, de stejar masiv sculptată, ca o dantelărie de mare preț de mâna iscusită a meșterilor tâmplari din zonă. Deși mai văzusem în drumul nostru pe Valea Vișeului și alte porți frumoase, în gospodăriile oamenilor, aceasta de la mănăstire ne apărea ca un summum al imaginației și al măiestriei meșterului popular. Motivul Sfintei Cruci, care predomina, era încadrat de alte motive simbolice, specific maramureșene: roata, rozeta, rom-

bul, linia șerpuită. Stâlpii erau parcă proiecții la scară mică a unor "coloane fără sfârșit", încât nu este greu să-ți dai seama de unde și-a tras seva de inspirație vestitul nostru sculptor Constantin Brâncuși, cel care a făcut cunoscută arta românească în întreaga lume.

Curtea mănăstirii era de fapt o poiană minunată în mijlocul căreia se înălțau cele două biserici: una gârbovită de secole, construită din lemn de stejar, cealaltă, în spatele ei, mai nouă și mai falnică, unde se țin slujbele în prezent. Spre uimirea noastră, însă, slujba Sfintei Liturghii nu avea să se officieze în biserică, ci în minunata curte ce o înconjura, în foisorul ce servea drept altar de vară. La umbra stejarilor falnici și a teilor ce te îmbătau cu parfumul lor se adunaseră deja câțiva zeci de oameni, așteptând începerea Sfintei Liurghii.

După ce ne-am închinat în biserică am ieșit cu toții în curte. Atunci am văzut și frumosul foisor în care preoții aveau să officieze slujba Sfintei Liturghii, o minunată bijuterie în lemn, cum nici nu-ți poți imagina că poate să iasă din mâna unor meșteri tâmplari. Acest frumos altar de vară, larg și încăpător, era prevăzut și cu strane, astfel încât noi, corul, am avut locul nostru de unde puteam privi toată această minunată curte.

Încet-încet, emoția și surpriza noastră au crescut, căci în timp ce cântam, poiana se umpluse de oameni veniți la mănăstire ca la o mare sărbătoare. Și tot ca în zi de sărbătoare – lucrul care pe noi ne-a impresionat foarte mult – majoritatea acestor maramureșeni erau îmbrăcați în veșminte populare. În fața noastră se desfășura un tablou desprins parcă din cărți și din povești. Fete tinere, îmbrăcate în fuste crețe, viu colorate, cu ii încărcate de volane și de dantele, cu baticе înflorate pe cap, legate cochet la ceafă; femeile mai vârstnice gârbovite de ani erau și ele îmbrăcate în fuste la fel de crețe, dar negre, cu ii albe ca laptele și cu baticеle negre legate la ceafă. Copii blonzi și oacheși, îmbrăcați și ei ca de sărbătoare, ascultau cumiți alături de părinții și bunicii lor sfânta slujbă. Am rămas impresionați de evlavia cu care acești maramureșeni ascultau sfânta slujbă, neclintiți parcă din locul lor. Era cu adevărat un tablou de poveste. Iar noi, de bucurie că Dumnezeu ne-a binecuvântat să cântăm în acest sfânt loc, în fața acestor oameni care de secole și de milenii s-au ținut nestrămutați în credința și în tradițiile lor, parcă prindeam aripi în glas să cântăm mai cu elan, mai cu voie bună și cu dragoste.

La sfârșitul slujbei, preacuviosul părinte l-a rugat pe părintele Frangulea să țină predica, după care a luat din nou cuvântul și a vorbit cu atâta emoție despre bucuria pe care le-am făcut-o acestor oameni venind în ținuturile lor, încât a relevat unicitatea acelei zile liturgice pentru ei. Dar mai importantă va rămâne pentru noi, căci acea Sfântă Liturghie pe care am săvârșit-o la

Mănăstirea Moisei a fost cel mai bun prilej de a-i cunoaște pe maramureșeni în ființa lor, în statornicia și în tradițiile lor. Acea Sfântă Liturghie a fost de asemenea un moment de întâlnire și de regăsire spirituală pentru noi, moment în care Nordul cel mai de sus al României – Maramureșul, și Sudul cel mai de jos – Bucureștiul, s-au îmbrățișat frățește, la o mănăstire și la o Sfântă Liturghie, cântând și slăvind pe Dumnezeu. Căci nu numai noi am cântat ci și gazdele noastre ne-au cântat și ne-au încântat cu melodii tradiționale, cântate în acel glas dulce tărăgănat al maramureșenilor.

Gazda noastră maramureșeană, părintele Luțai Vasile, ne-a condus apoi la masă în localitatea sa de baștină Vișeu de Sus. Și în acest frumos orașel de sub poalele Munților Maramureșului am aflat oameni la fel de deschiși și de primitori. Am mai constatat că preoții se bucură aici de multă cinstire, iar oamenii au o dorință continuă de a înălța cât mai multe și mai frumoase biserici și mănăstiri, în care să se roage și să aducă slavă lui Dumnezeu. Și părintele Luțai s-a lansat într-un astfel de proiect îndrăzneț și a pus piatra de temelie a unei mănăstiri, în Vișeu de Sus. Locul nu este ales întâmplător, căci acolo a existat primul așezământ monastic din Maramureș datând de la 1480, cu cea mai veche bisericuță de lemn cu turlă ce a făcut faima acestui tip de construcție și a dat nota dominantă a bisericilor maramureșene construite în secolele ce i-au urmat.

Acolo este așadar un loc sacru pentru maramureșeni, de aceea proiectul părintelui Luțai ne apare cu atât mai meritoriu și mai încărcat de simboluri. Părintele ne-a explicat că dorește ca pe lângă mănăstire să funcționeze și un centru de asistență socială pentru cei care vor veni aici, un mini-spital și o creșă pentru copiii orfani sau proveniți din familii destrămate. Iar cuvintele lui sunt atât de hotărâte, are atâtă putere în vorbă și în trup și este atât de iubit de oamenii din zonă încât suntem siguri că visul părintelui se va realiza și, peste ani, când ne vom reîntoarce în Maramureș, vom putea admira mănăstirea cu ochii noștri. Părintele se înscrie în acea categorie de preoți care înțeleg să facă lângă biserică și un loc de într-ajutorare socială, traducând în fapte orientarea sugerată de Sfântul Sinod în frunte cu Prea Fericitul Părinte Teoctist, Patriarhul Bisericii Ortodoxe Române.

Ca o adevărată gazdă, părintele Luțai nu ne-a lăsat să plecăm singuri din ținuturile pe care le păstorește, ci s-a oferit să ne fie ghid la Mănăstirile Bârsana, Bogdana și la Săpânța, "punctul terminus" al călătoriei noastre prin minunatul ținut al Iezei și al Vișeuului. Mănăstirea Bârsana este un alt centru monastic de referință prin vechimea sa pentru întreg Ardealul. Atestată în documente încă de pe la 1390, ca schit de călugări, ea a fost încă din primele veacuri ale existenței sale o vatră monahală ce a dat mulți episcopi ortodocși.

Aflăm de la maica-ghid că pe la 1738 rezida la Bârsana ultimul episcop ortodox, Gavriil Ștefanca – localnic, căruia tradiția satului îi mai păstrează numele – înaintea desființării episcopiei, prin extinderea "oficială" a uniției impuse de ocupația austro-ungară. Dar, chiar în condițiile presiunilor religioase asupra lăcașurilor de cult ortodox din zonă, de după 1700, mănăstirea va rezista până la 1791. Averile îi vor fi confiscate de statul austriac, în 1791, fiind predate mănăstirii greco-catolice de la Munkaci, puținii călugări rămași la Bârsana mutându-se la Mănăstirea Neamțului. Vechea Mănăstire Bârsana a fost și școală pentru preoții satelor din zonă. Tot de aici se procurau cărți de cult românești tipărite și aduse din Moldova și Muntenia.

Abia după 200 de ani de la încetarea existenței sale, la Bârsana renaște viața monahală, căci în anul 1993 P. S. Iustinian Chira, episcopul Maramureșului și Sătmăruului binecuvântează acest loc încărcat de rugăciunea strămoșilor, pentru o nouă mănăstire.

Amplasată pe o coastă de deal, într-un adevărat peisaj mioritic, înconjurată de păduri și poiene, actuala construcție a mănăstirii impresionează prin eleganță și bun gust. O șerpuire de alei pietruite, mărginite de straturi de flori și luminate de felinare te conduce la diferitele construcții din incinta mănăstirii: de la turnul clopotniță înalt și zvelt, unde este și poarta de intrare în mănăstire, până spre biserica grațioasă săgetând cu turla către cer, apoi la altarul de vară și la stăreție. Totul este în piatră și în lemn, dar atâta armonie între construcție și peisajul înconjurător nu ne-a fost dat să vedem în prea multe locuri. Mănăstirea Bârsana este o chintesență a stilului maramureșean de construire a bisericilor și mănăstirilor, iar faptul de a cânta în eleganta sa bisericuță a fost pentru noi o bucurie și o onoare.

Mergând tot pe valea Izei, am ajuns la **biserica cea veche a lui Bogdan Vodă**, singura biserică străveche din lemn care prezintă și pictură interioară. Călcând pragul acestui sfânt locaș, construit la 1717 pe locul bisericii originale datând din epoca lui Bogdan (1300) am simțit în nări izul dulce al istoriei, al trecutului străvechi când străbunii, luptând cu vitejie pentru apărarea neamului și a credinței ortodoxe, înălțau aceste sfinte locașuri în care aduceau slavă și mulțumire lui Dumnezeu. Exact lângă vechea bisericuță, părintele paroh Vasile Chirchiu – un erudit cunoscător al artei și istoriei maramureșene –, dimpreună cu sătenii harnici și binecredincioși din comuna Bogdan Vodă, au înălțat o biserică-catedrală, mândră și semeață. Privind la cele două biserici vezi parcă laolaltă trecutul străvechi și viitorul, care își dau mâna și poți să afirmi liniștit: secolul XXI va fi, cu siguranță creștin, căci nu ne-am pierdut și n-o să ne pierdem niciodată credința ce o moștenim din strămoși.

La Săpânța, în vestitul "Cimitir vesel" aveam să descoperim, pe lângă această calitate a maramureșenilor de a rămâne statornici în credința ortodoxă a neamului și spiritul vesel, imaginația și puterea creatoare a oamenilor de rând și, nu în ultimul rând, un mod aparte de a privi moartea cu seninătate și cu detașare. Cimitirul de la Săpânța datează de mai bine de o jumătate de veac și este creația sculptorului în lemn Stan Ion Pătraș, urmaș al mai multor generații de lemnari de la care a preluat meșteșugurile și tradițiile. Crucile din cimitirul de la Săpânța sunt frumos ornamentate cu motive specifice zonei, iar pe fiecare cruce este scris în lemn câte un epitaf: un scurt poem scris la persoana întâi, naiv, adesea ironic, în care decedatul se adresează celor ce se opresc în fața crucii sale povestindu-și pe scurt viața și felul cum a murit. Sculptorul Stan Pătraș a știut astfel să prezinte moartea mai puțin dramatic, înlocuindu-i cu luciditate și umor sensul grav, pentru ca în final, să obțină împotriva ei un minunat triumf, în numele vieții. Acest cimitir neobișnuit a devenit un adevărat muzeu din ținutul Maramureșului, unde s-a dezvoltat cu timpul o remarcabilă civilizație tradițională a lemnului. Aici s-a făcut celebră o anumită nuanță de albastru, cea pe care Stan Pătraș o folosea alături de alte culori – negru, roșu, verde, galben – și despre care spunea că a fost luată "drept din cer". Se vorbește astăzi de "albastru de Săpânța" așa cum se vorbește de roșul lui Rubens sau despre albastru de Voroneț.

Și în biserica Cimitirului Vesel am cântat și am mulțumit lui Dumnezeu că ne-a ajutat să ajungem în acest capăt de țară și să vedem cu ochii noștri aceste minuni ieșite din mâna artiștilor populari. În biserica din Săpânța, ca de altfel în toate bisericile maramureșene am putut admira ștergarele decorative, țesute la război, care încadrau sfintele icoane. Ele prezentau, în culori vii, imagini inedite desprinse din Sfânta Scriptură – chipul Maicii Domnului plângând răstignirea Fiului ei, chipul lui Iisus răstignit pe cruce, Iisus bătând la ușa sufletului nostru și multe altele – și erau ele însele ca niște icoane, picături din truda și din talentul artistic al femeilor maramureșene. Ne-a părut rău că nu am putut să-l vedem și să-l salutăm pe părintele Grigore Luțai care construiește în prezent una dintre cele mai mari biserici în stil tradițional din Maramureș și care era prins în treburile sale de zi cu zi, la construcția mănăstirii. Regretul nostru l-am exprimat original, lăsându-i părintelui un mesaj în versuri în cartea bisericii, în stil săpânțean. Ne-a părut rău că nu l-am putut întâlni în acest an, dar cu siguranță că nici la anul viitor nu-l vom ocoli.

Ne-am desprins cu greu de aceste locuri maramureșene, locuri care, probabil datorită amplasamentului mai greu accesibil au fost ocolite vreme

înelungată de semnele modernismului, păstrând astfel nealterate tradiția și obiceiurile din străbuni.

Ultimul nostru popas maramureșean avea să fie la **Mănăstirea Rohia**, unde trebuia să înnoptăm Duminică seară. Anevoiosul drum către mănăstirea călugărului Nicolae, nimeni altul decât binecunoscutul scriitor Nicolae Steinhard, evreul convertit la creștinism, a fost o adevărată piatră de încercare pentru noi și pentru autocarul cu care călătoream. Mănăstirea Rohia a fost pentru noi un bastion ce nu s-a lăsat prea ușor cucerit. Poate că trebuia să trecem prin această probă anevoioasă, așa cum trecuse odinioară și Steinhard în drumul spre creștinare și apoi spre călugărie, pentru ca Dumnezeu să vadă dacă suntem vrednici să pășim în casa Sa, în acest dorit colț de rai care este Rohia și care face parte, cu adevărat, dintr-o altă lume. Căci după ce am descoperit Rohia și după ce ne-am reîntors în "lumea noastră" am rămas – și acest sentiment îl am și acum – cu nostalgia "paradisului pierdut"; dar am rămas în același timp și cu un sentiment de împlinire spirituală, sentiment pe care nu îl pot descrie în cuvinte.

De cum am ajuns, am fost întâmpinați de părintele călugăr Macarie, care, în puține vorbe, în acord cu liniștea locului ne-a întrebat de-am călătorit bine, ne-a urat bun venit și ne-a arătat de îndată chiliile unde aveam să dormim. Abia a doua zi în zori, când clopotele ne-au trezit la ora 6³⁰ pentru a merge la Sfânta Liturghie am putut admira mănăstirea în toată splendoarea ei. Nici nu ne venea să credem că pe acest colț de stâncă au putut fi făcute atâtea lucruri minunate. Biserica mănăstirii se afla în construcție, dar la demisol era amenajat un paraclis unde se săvârșeau slujbele. Cântând în tainicul paraclis de sub stâncă, în preajma călugărilor din acest lăcaș sfânt, am simțit coborându-se în inima noastră o desăvârșită pace divină. În ciuda orei matinale, simțeam cum glasurile noastre se încarcă de o putere și de o armonie deosebită, și cum cântările noastre devin mai curate, mai frumoase. Sub privirea blândă și resemnată a icoanei făcătoare de minuni a "Maicii Domnului îndurerată" am simțit și noi aceeași resemnare și aceeași pioșenie dinaintea altarului în spatele căruia se săvârșea Sfânta Euharistie. Iar sufletele noastre s-au eliberat parcă de tot ceea ce era lumesc și s-au deschis să primească jertfa de iubire a lui Dumnezeu.

Tot la slujbă, în timp ce Prea Sfințitul Justinian, episcopul vicar al Maramureșului și Sătmarului, a rostit cu o voce gravă, baritonală, rugăciunea "Tatăl Nostru" am rămas cu toții emoționați de căldura dar și de gravitatea pe care o răspândeau, în aceeași măsură, și glasul și chipul acestor monahi. Aveam să constatăm stând de vorbă cu părintele ghid, apoi cu alți călugări ai

mănăstirii, că monahii de la Rohia se evidențiază prin sobrietatea și prin gândirea lor elevată, prin erudiția de care dau dovadă cei mai mulți dintre ei, știut fiind faptul că Rohia a devenit un centru de efervescentă culturală al monahismului românesc și că posedă o însemnată colecție de carte, de cca. 20.000 de volume, adunate în biblioteca fondată și rânduită de însuși N. Steinhart.

Că acești călugări sunt niște călugări cultivați este un fapt de care îți dai seama la tot pasul, ascultându-i cum vorbesc, privindu-i cum se comportă, privindu-le impecabila ținută fizică și morală; și privind, în cele din urmă, la întreaga mănăstire, la curățenia și ordinea ce domnește în fiecare ungher, la eleganța clădirilor și la armonia dintre construcție, peisaj și oameni. Începuturile mănăstirii se leagă de o epocă recentă timpurilor noastre (anul 1923) dar felul în care a fost ales locul și felul cum s-a construit mai târziu mănăstirea este învaluit în lumina minunilor dumnezeiești. Aflăm de la părințele ghid întreaga istorie a zidirii Mănăstirii Rohia. Ctitorul mănăstirii este preotul ortodox Nicolae Gherman, care, în 1923 era preot în satul de la poalele dealului Rohia, deal pe care se găsește mănăstirea. Preotul ctitor a zidit mănăstirea în memoria ficei sale, copila Anuța (de unde și numele mănăstirii "Sfânta Ana-Rohia"), pe care a pierdut-o, fiind chemată la Domnul la vârsta de numai 10 anișori. Această fetiță s-a făcut un binevestitor al voii Domnului, căci arătându-i-se în vis tatălui ei, după moartea ei, în multe rânduri i-a transmis planul lui Dumnezeu, care dorea ca în "Dealul viei" – locul pe care acum se găsește așezată mănăstirea și care atunci era cu totul sălbatic – să se construiască o casă Maicii Domnului, o sfântă mănăstire. Preotul a mers dimpreună cu câțiva săteni de seamă la locul ce i se arătase în vis dar, considerând că locul respectiv era prea abrupt și stâncos, au hotărât să înfigă crucea în alt loc, pe un teren mai lin și mai prielnic construcției. Spre mirarea lor, în ziua următoare n-au mai găsit crucea la locul ales, ci sus pe stânci, unde i se arătase dintâi preotului, în vis. Au mutat crucea în același loc stabilit, dar au găsit-o în ziua următoare tot pe stâncă. Au mai mutat-o o dată și au pus praznic să o păzească, crezând că cineva râde de ei și schimbă locul crucii. Dar cu toată paza, crucea a fost găsită în zori tot pe stâncă, iar oamenii și-au dat seama atunci că era voia lui Dumnezeu ca acolo să se construiască mănăstirea.

După sacrificii mari și ajutat de entuziasmul sutelor de credincioși, preotul ctitor a zidit o modestă bisericuță și o căsuță monahală, sfințite în anul 1926, dar care nu mai există astăzi. Multă vreme așezarea a rămas la stadiul

de schit, neputându-se dezvolta din cauza accesului foarte greu până sus. De-abia începând cu anul 1965 și mai ales cu 1970, când s-a introdus curentul electric și s-a amenajat drumul de acces, așezarea a putut să se dezvolte. Râvna și dăruirea unor stareți cu reală vocație au îmbogățit patrimoniul mănăstirii Rohia pe parcursul vremii. Trebuie subliniat că ctitorul ansamblului mănăstiresc de la Rohia, precum și a bibliotecii de aici este P. S. Justinian Chira, episcop al Maramureșului și Sătmarului, care a stărețit la Rohia aproape 30 de ani (1944-1973) iar după ridicarea la treapta arhieriei a urmărit îndeaproape bunul mers al mănăstirii și ridicarea prestigiului ei. Prin ucenicii pe care i-a lăsat aici, prin care s-a remarcat în mod deosebit starețul Serafim Man (1973-1983), episcopul Justinian și-a realizat toate visurile care n-au putut să se materializeze până atunci.

Poate că tocmai prin rolul său de vatră culturală și spirituală a maramureșului, prin sălbăticia și splendoarea locului, Mănăstirea Rohia l-a atras pe cărturarul N. Steinhard. Părintele ghid ne conduce în chilia monahului Nicolae și ne prezintă întreg periplul spiritual al scriitorului, de la încreștinare și până la îmbrăcarea rasei călugărești. În anii '70, în timpul închisorii, aplecându-se asupra Noului Testament și ascultând zilnic învățăturile despre creștinism pe care i le dădea colegul său de celulă, părintele Mina Dobzeu, Steinhard îi cere acestuia să îl boteze în credința ortodoxă. În 1975, la câțiva timp după ieșirea din închisoare, Steinhard vine pentru prima dată la Mănăstirea Rohia; îi place atât de mult locul și viața în mănăstire, încât revine în fiecare vară, între 1975-1979, pentru a se reculege și pentru a scrie. În acea vreme veneau la Rohia și alți scriitori, organizând astfel un cenaclu, ce se ținea la câțiva zeci de metri mai sus de mănăstire, în Poiana Lighet. În anul 1979, după o transformare vizibilă și o apropiere tot mai evidentă de viața monahală, Steinhard îl roagă pe starețul de la acea vreme al mănăstirii, părintele Serafim Man, să accepte să-l călugărească.

Părintele stareț era foarte bolnav la acea vreme și îi era teamă să săvârșească acest act ce putea avea consecințe grave, din punctul de vedere al oficialităților politice. A amânat decizia și, din nefericire boala sa s-a agravat, medicii descoperind că este vorba de cancer și nedându-i decât încă câteva săptămâni de viață. Monahii l-au adus pe starețul lor în mănăstire, pentru a muri acasă și, în momentul când credea că mai are doar puține clipe de trăit, starețul îl cheamă pe fratele Nicolae Steinhard și îi spuse: "Am să te călugăresc". Minunea s-a săvârșit și se mai săvârșește și astăzi sub ochii noștri, căci părintele Serafim n-a murit ci s-a însănătoșit pe deplin iar noi l-am avut

în fața noastră și ne-am bucurat de cuvintele pe care a binevoit să ni le spună. Din pridvorul luminos în care stă și ne vorbește, părintele Serafim pare, așa cum ne-o arată până și numele, o arătare îngerească. În ciuda bolii pe care a suferit-o, părul i-a crescut la loc, iar barba sa curată și pieptănată, mai albă decât laptele, îi cade în jos pe piept. Are ochii albaștri, de un albastru cum nu am mai văzut niciodată, iar mâinile cu degete lungi, albe, parcă plutesc prin aer, asemeni unor aripi, atunci când vorbește și gesticulează. Ne vorbește despre viață, apoi despre menirea Bisericii și ne spune că noi trebuie să fim stâlpii de mâine ai Bisericii. Ne vorbește cu "dumneavoastră": "Dumneavoastră, dacă o să vă țineți aproape de Dumnezeu și de Biserică, o să reușiți să faceți multe lucruri în viață. Și să mai știți ceva: în viață trebuie să prețuiți ceea ce v-a dat Dumnezeu".

Îi sorbeam de pe buze cuvintele pline de înțelepciune și nu ne mai săturam să-l ascultăm, dar părintele a venit să ne conducă și prin celelalte locuri ale mănăstirii pe care nu le văzusem: biblioteca, chilia lui N. Steinhard, casa în care a stat poetul Ioan Alexandru (și el a petrecut multă vreme la Rohia) și paraclisul de iarnă. În paraclis am putut admira două elemente unice pentru arta bisericească română: pictura murală – plină de lumină, de contraste și de mișcare, care degajă o vitalitate deosebită – catapetasma. Prima, opera pictorului Gheorghe Busuioc, cea de-a doua operă a sculptorului în lemn Ioan Rucăreanu. Meșterul sculptor a așternut în lemn scene din viața Mântuitorului, a înșirat pe stâlpi chipuri de sfinți și sfinte (Sf. martir Constantin Brâncoveanu și cei patru fii ai săi, Sf. voievod Ștefan cel Mare s.a) iar măiestria sa reiese din aceea că respectivele chipuri corespund perfect figurilor reale, așa cum au fost ele ilustrate de pictorii vremii și cum au rămas în memoria neamului.

Pe lângă bogata colecție de carte din biblioteca mănăstirii, am putut admira în muzeu și o colecție de carte veche, tipărite în Muntenia și Moldova, cărți care au fost adunate de la oamenii din satele vecine ori din bisericile lor, precum și din diversele legături cu alte centre monahale. Astfel, găsim în muzeu un exemplar al "*Evangeliei de la Snagov*" tipărite de Antim Ivireanul în anul 1697, *Cazania lui Varlaam* (Iași 1643) și un exemplar din *Îndreptarea legii* (Târgoviște, 1652).

Momentul despărțirii de Mănăstirea Rohia a fost un moment pe care am fi vrut să îl amânăm cât mai mult posibil. Dar fiecare dintre noi a ascuns în sufletul său, spre păstrare, icoana, făcătoare de minuni, a Mănăstirii Rohia. Căci la Rohia se săvârșesc în toată clipa minuni. Acest lucru l-am simțit atunci

și îl simt și acum, după ce a trecut o bucată de vreme de când am ieșit pe poarta sfintei mănăstiri, căci amintirea Rohiei îmi aduce cu ea și o parte din atmosfera unică a mănăstirii, și o parte din trăirea pe care am avut-o atunci, lucru care mă liniștește și mă hrănește spiritual, în tumultul vieții de capitală pe care o trăiesc acum.

Mănăstirea Rohia rămâne în amintirea celor ce îi trec pragul, atât prin unicitatea peisajului în care este amplasată, care te face să te gândești la un "Sfânt Athos" românesc, cât și prin importanța și valoarea ei în plan cultural; Rohia reprezintă pentru Maramureș ceea ce e Mănăstirea Neamț pentru Moldova. Ea rămâne un simbol al unității în duh și credință ortodoxă cu vredniciei noștri înaintași, voievozi și dreptcredincioși care au apărut aici, la porțile Europei, valoarea fundamentală a bătrânului continent – creștinismul.

În ultima seară a excursiei noastre pelerinaj am ales să ne oprim într-un loc drag nouă, care este totodată și ca o a doua casă pentru noi, corul bisericii "Popa Nan" – Mănăstirea Râmeț. Drumul de la Rohia la Râmeț, deși lung, nu ni s-a părut prea greu, căci eram bucuroși și nerăbdători să revedem Râmețul, pe maica stareță Ierusalima și pe minunatele maici ale obștii de la Râmeț, care ne primesc de fiecare dată cu multă dragoste și cu multă bucurie. În drumul spre Râmeț am mai făcut totuși o oprire în **Cluj**, pentru a vedea frumoasa catedrală ortodoxă din centrul orașului, în care ne-am rugat și am cântat imnuri de slavă și de mulțumire lui Dumnezeu, care ne ajutase să ne apropiem cu bine, teferi și nevătămați, de finalul excursiei noastre.

Am ajuns la Râmeț la ceasul vecerniei și am intrat în biserică pentru a cânta și noi la sfânta slujbă. Mănăstirea era cufundată în tăcere, și în afară de maicile care se aflau în biserică, la slujbă, nu am dat ochii cu nici o viețuitoare a mănăstirii. Mai târziu, după slujbă, când maica stareță a apărut în prag și ne-a urat "bun venit", bucurându-se să ne vadă și poftindu-ne de îndată la masă, am aflat că, în timpul zilei, maicile trudes și robotesc fără răgaz: ba la fân, ba cu vitele la păscut, ba la atelierul de țesut covoare, la secerișul grâului, la bucătărie și în câte alte locuri.

Dar maicile se pregătiseră pentru venirea noastră și, prin truda maicilor de la bucătărie, ne-au fost puse pe masă bucate atât de gustoase încât după drumul istovitor de peste zi, am simțit biencuvântarea acestei mese oferite cu atâta dragoste de maici. După ce am servit cina, părintele, simțind dorința noastră de a ne dezmoști oasele și de a vedea cât mai mult din împrejurimile Râmețului, ne-a lăsat liberi până la ora la care stabilisem să ne culcăm.

Căci a doua zi dimineată urma să ne trezim în zori și să cântăm la Sfânta Liturghie – cea de-a opta săvârșită în excursia noastră.

Peisajul ce înconjoară Mănăstirea Râmeț este peisajul aspru și arid specific Munților Apuseni. Măreția stâncilor ce stau de o parte și de alta a văii te face să rămâi mut de admirație dar și de înfricoșare. Mergând tot spre deal, pe cursul râului, intri în Cheile Râmețului, chei destul de puțin accesibile dar care oferă priveliști extraordinare celor ce se avântă să le străbată. De urci pe unul din versanții care mărginesc valea Râmețului și protejează, ca două palme, sfânta mănăstire, priveliștea ce ți se întinde la picioare e parcă desprinsă dintr-un basm. Privind în amonte, vezi culoarul anevoios pe care l-a săpat apa de atâtea mii de ani, cu răbdare și pricepere, în masivul de piatră; privind în aval, vezi culmile muntoase coborându-se ușor în jos, apoi dealurile cocoșate și în depărare, întinzându-se până spre orizont, liniștita câmpie. Soarele era în asfințit, cerul părea că luase foc dincolo de crestele de piatră, iar în vale se auzeau tângile animalelor ce se întorceau de la păscut. Când am coborât la mănăstire atmosfera se mai animase, căci maicile se întorseseră de la muncile lor și acum adăpau animalele, mulgeau vacile, unele cărau lemne la bucătărie, altele pregăteau cina, altele erau în biserică și citeau Ceasurile. Mi-am amintit ce ne spunea maica stareță Ierusalima în timpul mesei, când ne întreba pe noi, pe fete, pe la ce facultăți studiem: "Fetelor, să știți de la mine, mănăstirea e cea mai înaltă școală. Aici trebuie seriozitate și perseverență, ascultare, râvnă și în sfânta biserică la rugăciuni și în gospodăria mănăstirii, pe la muncile ce-ți sunt date să le faci". Și tot maica Ierusalima, cu hotărâre dar și cu blândețe în glas ne spunea: "Ca stareț, trebuie să fii sever. Dar și ca profesor trebuie să fii sever, și ca medic și în orice faci trebuie să fii sever și hotărât: atât cu cei din jurul tău, cât mai ales cu tine însuși".

Atâtea lucruri înțelepte și folositoare pentru viață spune maica Ierusalima, care a trecut prin multe în lunga sa stăreție, încât nu te mai sature să o ascuți. De fiecare dată când mergem la Râmeț ne mai îmbogățim spiritual cu câteva sfaturi și învățăminte date de maica stareță.

În zorii ultimei zile a excursiei noastre-pelerinaj am cântat Sfânta Liturghie din falnica biserică a Mănăstirii Râmeț. Nu putea fi decât Râmețul ultimul nostru loc de pelerinaj pentru a înălța din această sfântă catedrală a Ardealului, cântările noastre de slavă și de mulțumire către Dumnezeu că ne-a ajutat să săvârșim acest pelerinaj de vis pe care mulți nu au șansa să îl facă. Ne-am închinat apoi încă o dată moaștelor Sfântului Ghelasie, am mai bătut

o gură de "apă vie" din izvorul ce tâșnește chiar de sub altarul străvechii bisercuțe a sfântului, ne-am îmbrățișat încă o dată maicile noastre "de suflet" și am pornit pe drumul spre casă.

Pe drumul de întoarcere spre București priveam la chipurile colegilor mei și îi vedeam când veseli, când triști. Veseli eram că aveam să ajungem în curând acasă, după nouă zile istovitoare, că aveam să dormim în paturile noastre și să-i revedem pe cei dragi; triști eram pentru că se încheia acest periplu de vis pe la locurile sfinte ale țării, că trebuia să ne desprindem în curând de acea atmosferă de voie bună specifică excursioniștilor. Am fi vrut să întoarcem timpul înapoi, să mai fim odată prin acele locuri minunate pe care le lăsasem în urma noastră. Timpul fizic nu poate fi dat înapoi, dar eu cunosc un timp mult mai prețios decât acesta: timpul memoriei. Aici, locuri, oameni și clipe de vis pe care le-am trăit în viața de zi cu zi trăiesc în eternitate.

Pentru aceste clipe de eternitate pe care le voi purta în inima mea – imagini ale mănăstirilor pe care le-am vizitat în această excursie, chipuri de starețe, călugărițe și călugări, vorbele lor cu tâlc, peisaje, trăiri, lacrimi și bucurii – pentru toate acestea trebuie să-i mulțumesc lui Dumnezeu, care ne-a avut în grijă. Să în tot acest timp și trebuie să îi mulțumesc părintelui profesor Victor Frangulea, parohul bisericii noastre și consiliului parohial, fără de care acest periplu nu s-ar fi putut realiza. Aș îndrăzni să mai spun, în încheiere, că e păcat ca frații noștri să nu cunoască măcar o parte din acest enorm potențial spiritual (și implicit moral și social) pe care îl dă creștinismul ortodox românesc, prin aceste sfinte mănăstiri care împânzesc țara în lung și lat. Poate că dacă ne-am cunoaște mai bine trecutul și valorile spirituale pe care ni le-au lăsat drept moștenire strămoșii noștri, am fi mai conștienți de valoarea noastră ca popor și am încerca să ne ridicăm din nou la gloria pe care am avut-o odinioară.

Să privim în jur la frumusețile patriei, să privim acest leagăn de dor și de cântec în care ne-am născut și ne vom da seama că suntem binecuvântați de Dumnezeu. Iar ca să mă întorc de unde am pornit, la cântec, îi mulțumesc lui Dumnezeu că m-a dăruit cu acest dar al cântării și al viersului dulce, pentru ca să pot bucura inimile oamenilor, ca să-mi pot bucura și eu sufletul, și să cânt și să slăvesc la tot pasul și în toată vremea Preasfânt numele Său, al Tatălui și al Fiului și al Sfântului Duh, în veci. Amin!

Mihaela Druică

VII. RECENZII

Valeriu Anania, De dincolo de ape. Pagini de jurnal și alte texte, Editura Dacia, 2000, 159 pag.

Niciodată n-am știut pe care dintre "ei" i-am admirat mai mult: ierarhul Bartolomeu, memorialistul Valeriu, poetul, publicistul, prozatorul sau dramaturgul! Și pentru a găsi un răspuns ar trebui să reiau mare parte din cărțile care mi-au hrănit adolescența prin forța lor de expresie. Dar n-am s-o fac pentru că-mi place acest soi de incertitudine care te pune în fața operei întregi, unde începi să te regăsești în măsura în care te cauți.

"De dincolo de ape" este un altfel de mărturisire, nu atât de provocatoare ca cea despre patriarhul Justinian din volumul "Atitudini" sau ca cea despre Argezi din "Rotonda plopilor aprinși". Volumul se situează în continuarea altor două lucrări de publicistică: "Din spumele mării" și "Pledoarie pentru Biserica Neamului", descoperindu-ne, dacă mai era nevoie, personalitatea complexă a autorului prin diversele genuri literare și eseuri teologice pe care le abordează. Cu câteva excepții, aceste texte au apărut în almanahul "Credința" al Arhiepiscopiei Ortodoxe Române din America și Canada (1965-1976) al cărei redactor a fost, precum și în caseta de literatură "Noi" din aceeași îndepărtare.

Structurarea materialului aparține Dlui Nicu Turcan care strânge în câteva capitole semnificative zbuciumul unui "drum al dorului" de dincolo către cei de dincoace ce se manifestă spiritual prin tot ce poate fi mai românesc: cărți, autori, spectacole, expoziții etc. împlinind un destin românesc (o rânduială de la Dumnezeu, cum îi place autorului să spună) "Dincolo de ape".

Paginile de jurnal american "românizează" cititorul purtându-i gândurile prin "hoinăreala newyorkeză", pigmentată cu o sumedenie de comentarii la adresa noilor apariții românești ale anilor '69-'70 și nu numai: "Erasmus" a

lui George Uscătescu, "Vămile Pustiei" a lui Ioan Alexandru sau Leonida Plămădeală cu cele "Trei ceasuri în iad". Desigur, abundența numelor și a operelor este nu doar numeroasă ci și extrem de diversificată de la Eugen Ionescu și până la mitropolitul Plămădeală sau patriarhul Justinian, de la Arghezi și până la Ionel Perlea sau Vasiliu Birlic și de Brâncuși până la Sfântul Nou Mucenic Ioan Valahul.

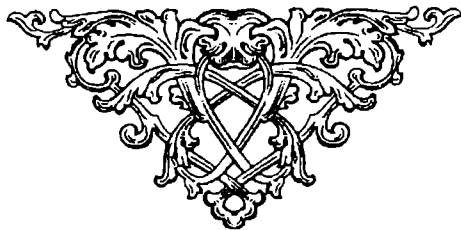
Mărturiile autorului, fie că e vorba de autori de cărți sau artiști, redau nu doar erudiția unui neobosit căutător ci și frumusețea expresiei, unică în felul ei.

Ca multe din cărțile sale, "De dincolo de ape" nu este – de fapt – o carte despre care să vorbești ci, precum Sadoveanu –lui, "să-ți așterni un fotoliu în fața operelor sale și să te închini la ceasurile pe care i le-ai închinat".

Cu verva rândurilor sale, literatul Valeriu Anania m-a făcut să mă regăsesc, ca pe mulți alții, în paginile sale sub chipul cititorului de literatură căruia autorul are noblețea să-i mulțumească pentru răgazul lecturii: "*... Mă pregăteam să-i mulțumesc lui, eroului meu necunoscut, celui ce mi-a adu-mecat întâia mea carte în librării și mi-a făcut-o nevăzută mai înainte de asfințitul soarelui, tăindu-i calea spre arhivele criticii literare (...) acest anon-im suveran căruia nimeni și niciodată nu i-a putut răpi libertatea de a alege și isprăvi o carte, despre acest personaj fabulos, incert și tiranic care-i face pe zei să tremure și pe cei nevolnici să-și mânânce unghiile*".

Vă mulțumim părinte Anania pentru "răgazul" acestor lecturi, cu care în-cărunțim și noi, nu doar cu îndoieli "aburite pe pagina albă" ci și cu recunoș-tința de a vă fi citit și, mai ales, cunoscut.

Pr. drd. Cristian Muntean

Pr. Conf. univ. dr. Marin Velea, Preoți și învățători folcloriști și contribuția lor la dezvoltarea folcloristicii românești, Teză de doctorat, Pitești, 2001, 266 pag.

Volumul de față reprezintă lucrarea de doctorat pe care distinsul cadru universitar a susținut-o la Academia de Muzică din București. Trebuie să observăm de la început că unul din motivele alcătuirii tezei, ceea ce reprezintă primul ei merit, îl constituie efortul reparatoriu în istoricul specialității. În deceniile trecute de tristă supremație a politicului asupra creației, mulți preoți și învățători au fost anume ignorați sau restrânși în posibilitatea exprimării publice. Totuși munca lor a fost reală și creatoare, situația aceasta trebuind să fie cunoscută în toată dimensiunea nefastului demers întreprins cândva împotriva culturii.

Pe lângă motivul acesta obiectiv, lucrarea de față are și unul subiectiv. Autorul ei este preot și profesor de muzică. Ambele laturi ale formației i-au permis acumularea unor cercetări, notații, comparații și izvodiri noi, ale căror condiții maxime de realizare numai un mediu cultural bisericesc le ofera.

Aplecându-se asupra unor pagini de istorie, din veacul al XVI-lea până la sfârșitul celui trecut, autorul urmărește mai întâi dezvoltarea interesului diferitelor categorii de intelectuali români pentru cunoașterea, notarea și publicarea materialelor folclorice autohtone. Marile spirite ale culturii noastre de la întretăierea veacurilor din urmă – precum B. P. Hașdeu, Spiru Haret, Simion Mehedinți – au intervenit chiar direct pentru salvarea de la uitare și de la pieire a acestor valori ale culturii naționale. "Preoții și învățătorii – observă autorul de la început – au fost primii intelectuali ai satelor românești care au răspuns apelului insistent al marilor oameni de cultură și stat, de a salva de la pieire aceste creații populare" (p. 14).

Cuprinsul propriu-zis al volumului este împărțit în două perioade cronologice: înainte de 1925 și epoca posteroară (1925-1998).

Fără a fi separați preoții de învățători, reprezentanții celor două categorii de intelectuali ai satelor cu preocupări folclorice sunt studiați cu deosebire sub aspectul care interesează aici pe autor. Datele lor biografice au fost în cea

mai mare parte identificate, ba chiar sunt corectate unele erori ale cercetătorilor de mai înainte. Se evidențiază totodată concepția pe care ei au avut-o asupra originii creațiilor folclorice (mitologistă, creștină ș.a.). Aproape în fiecare caz se dau date suficiente despre măiestria culegătorului: organizarea muncii, tehnici folosite, descrieri ale edițiilor realizate și publicate.

Povestitorii mai de seamă ascultați sunt identificați și caracterizați.

Înainte de aceasta, autorul enumeră personalități cultural-etnografice și muzicale cu care folcloriștii au avut legături permanente, revistele la care au colaborat, influența pe care ei au avut-o printre contemporani și în posteritate.

Chiar dacă autorul n-ar mărturisi-o apriat, aspectele principale ale preocupărilor sale le-au constituit analizele etnografice și muzicologice ale folcloriștilor studiați. Dată fiind calitatea de slujitori ai altarelor, a majorității dintre ei, și a autorului de față, ne întrebăm dacă nu s-ar putea vorbi mai explicit într-un nou volum de o a treia categorie folclorică, aceea cu cuprins mai ales religios și moralizator. De vreme ce se înregistrează orații de nuntă, bocete, zori, de ce să nu se ia în considerare culegerile de epitafuri, de inscripții semnificative de pe cruci, de imne-acatiste și de alte forme de literatură populară ziditoare de suflet. Versul la sărbători cules sau compus de monahul Procopie (Picu) Pătruț, precum și notațiile moralizatoare din cimitirul de la Săpânța, constituie o realitate religioasă prea cunoscută în zilele noastre.

Studierea folclorului în scopul utilizării lui didactico-religioase care dobândește sugestii noi în teza de doctorat pe care o avem sub priviri, a avut predecesori de seamă. Din unghiul acestor preocupări, trebuie să amintim pe numeroșii clerici (universitari, monahi și cântăreți) și învățători (institutori sau alți intelectuali), unii menționați de autor. Șirul acestora începe cu Anton Pann și cu G. Ucenescu, ale căror contribuții au rămas aureolate de versul psaltic și de îndemnul moral al Bisericii Orientale. Culegerile folclorice ale preotului bănățean Nicolae Tincu-Velia au pornit din imboldul patriotic și istoric al momentelor românești de mare tensiune din veacul trecut. Celebra culegere *O mie de pilde pentru viața creștină*, Arad, 1929 a inimosului Episcop Grigorie Comșa al Aradului este cunoscută oricărui preot care studiază pentru predica duminicală. Epitafurile din cimitire, proverbele și maximele pe care le-a adunat Preotul Gheorghe Paschia s-au cristalizat într-un *Dicționar al buneicuvieințe*, București, 1972. Preotul istoric Dumitru Buzatu s-a remarcat prin publicarea unor tradiții bisericești de certă utilitate liturgică și pastorală. La fel se prezintă Preotul Dumitru Bălașa, remarcat astăzi prin-

tre nemuritorii Academiei Române, cu numeroase inscripții și însemnări bisericicești vechi publicate.

Dintre membrii corpului didactic, care s-au remarcat în astfel de preocupări și ar merita o mențiune contemporană, ne gândim la Dobre Ștefănescu, institutor din Urziceni, care nu a lăsat să se piardă atâtea flori de înțelepciune populară din părțile Ialomiței. În al doilea rând remarcăm pe Ion Diaconu. Înainte de anii detenției sale, acesta a ținut un curs facultativ de Folclor la Universitatea din Iași. După anul 1989, el a publicat două volume de culegeri, cu alte zeci și zeci de noi variante ale Mioriței.

Câteva figuri de folcloriști pe care îi prezintă autorul pot fi și mai amplu studiate, prezentându-se alte preocupări cărturărești ale lor, uneori în directă legătură cu ideile de culegători de literatură și de etnografie populară pe care le-a avut. De pildă, în teza sa de doctorat, Pr. Gh. F. Ciușanu face din argumentul folcloric un temei al susținerii monogenismului biblic. Notăm acum în paranteză alți folcloriști care ar putea beneficia de bogate indicații bibliografice: Mihail Diaconescu, *Marele cântec*, București, 1980 (I. Căianu Valachus); Trandafir Lația, *Cărturarii din Banat*, București, 1941 (George Catană); *Indicatorul de merit și de răsplată al preoțimii oltene pe anul 1929*, Rm. Vâlcea, 1929 (Pr. T. Bălășel); Pr. T. Bulat și Pr. Alexandru Ciurea, *Istoricul Facultății de Teologie din București*, în "Biserica Ortodoxă Română", LXXV (1957), Nr. 11-12 (Econom Dimitrie Furtună); Pr. Gh. Drăgulin, *Preocupările de Istorie bisericească universală și de Studiu biblic ale Prof. dr. N. Nitzulescu*, în volumul *Istorie și religie*, București, 1996 (Simion Florea Marian).

Imensul material bibliografic pe care autorul își întemeiază cercetarea face aproape sigură și previzibilă reluarea și prelucrarea lui într-un al doilea volum.

Concluziile tezei pe care o urmărim sunt scurte și la obiect. Autorul subliniază aici încă o dată actualitatea și aportul lucrării sale. Producțiile folclorice cercetate sunt apreciate, și mai dezvoltat în structura cărții, sub raport etnologic și muzical. În continuarea acestora, o clasificare tipologică a rezultatelor viabile și astăzi și-ar fi avut utilitatea ei.

În al doilea rând se impune o privire a contribuției lor din punct de vedere religios și moral. Aflăm astfel de sugestii de la următorii autori: Pr. Dom. N. Ionescu, *Dogma ortodoxă în cugetarea și viața poporului nostru*, București, 1931; Pr. Petre Vintilescu, *Liturghia în viața românească*, în "Biserica Ortodoxă Română", LXI (1943), Nr. 4-6, p. 185-209; Pr. Prof. dr. Emilian Cornițescu, *Limba vechilor cazanii*, București, 1996, Sabina Ispas,

Reminiscente ale Vechiului Testament în tradițiile populare românești, în "Anuarul Institutului de Etnografie și Folclor", 6 (1995), p. 147-153.

Exemplul de viață al tuturor acestor culegători de folclor (literar, muzical sau religios-moral) este de asemenea semnificativ. Cei mai mulți preoți vizați aici nu au avut decât studiile de seminar. De unde se vede că idealul cultural nutrit poate fi îndeplinit dincolo de înțelegerea contemporanilor și de condițiile lor de viață. Este o datorie elementară față de sine însuși și față de urmași ca preotul și învățătorul unei localități să întocmească monografia istorică sau să-i noteze creațiile culturale existente.

Din experiența altor folcloriști, ne referim la învățătorul Alexandru Voevidca, pensionat la cerere de la catedră pentru a se dedica exclusiv producțiilor folclorice, se poate reține altă valoroasă lege a vieții. Orice realizare spirituală majoră cu jertfă se face cu o perseverență dusă până la performanță.

Cuprinsul cercetării mai arată câte înzestrări și virtuți au exprimat unii creatori populari care merită să fie prețuiți și astăzi la justa lor valoare chiar prin documentate lucrări de doctorat ca cea de față.

O cercetare de felul celei realizate de către Pr. Conf. univ. dr. Marin Velea se inițiază de obicei în echipă, fiind o muncă de zeci de ani.

Foarte documentat și nuanțat în caracterizări artistice, expus într-un stil academic, volumul analizat arată fermitatea intelectuală și dragostea autorului pentru specialitatea sa didactică și imensa muncă depusă pentru realizarea temei de față. Contribuția noii cercetări este valoroasă și prin numeroasele sugestii pe care le comunică lectorului. Câteva dintre ele le-am notat și noi mai sus.

Preoții de diferite preocupări culturale, psaltii, predicatorii și toți cei interesați de o înțelepciune senină și echilibrată, exprimată în pura spiritualitate ortodoxă a satelor noastre, vor ști să aprecieze după cuviința valoroasa contribuție a unui perseverent cercetător din rândurile lor.

Pr. prof. dr. Gheorghe Drăgulin

